

שבוע פרשת האזינו - שבת שובה

(21 - 26 September 09)

ג' - ח' תשרי ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָם וּשְׁבַדְתָם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדְתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתָם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֶמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ בְּמוֹד מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ביות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרְךָ בַּלְּאֻמִּים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלְקָה שְׂכֵם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְוַעַע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתּוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְלֵב־נִטּוֹתָו נִהַלְכְּתִי נִנְעַרְתִּי כָּאֲרָפָה: כד בְּרַכִּי כֶּשֶׁלּוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יִגְיעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעָנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמַּעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה וכל אדם (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת האזינו, שבת תשובה ה'תשכ"ג	ה
ד	שיחת יום ה' פרשת האזינו, וא"ו תשרי ה'תשי"ג	ז
ה	לקוטי שיחות פרשת האזינו (בלה"ק) כרך ט	כ
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת האזינו	כו
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת האזינו	לו
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת האזינו	מ
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת האזינו	סב
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת האזינו	עד
יב	נביאים וכתובים שופטים פרק כא, דברי הימים-ב פרק יח	עח
יג	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף לא עד דף לו	פ

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קד
טו	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קה
טז	לקוטי תורה – ד"ה שיר המעלות - אדמו"ר הזקן	קה
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קח
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קט
יט	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קי
כ	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיא
כא	ספר המאמרים התר"ץ - אדמו"ר מוהרי"צ	קיא
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיב
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קיג
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קיט
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת האזינו ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכ
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו	קלד
כז	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קלה

העולם נברא בשבעת ימי בראשית, ולכן נקבע הזמן בעולם בתבנית מחזוריים
של שבעה. שבעה. שבעה ימים, שמיטה - שבע שנים, יובל - שבע שמיטות.
ובהיות הזמן מגדירי העיקריים של העולם, מורה המספר "שבעה" על ההארה
האלוקית המצטמצמת בתוך הבריאה סדר השתלשלות. ואילו המספר "שמונה"
מורה על הגילוי האלוקי
שלמעלה מסדר השתלשלות.
וצריך להבין, דמזה
שבכדי שהכהן גדול
יוכל לפגוש לקדש
הקדשים הוא על ידי
זכות המלה שנתנה
בשמיני, מוכח, שהגלוי
דלמעלה מהשתלשלות
שהיה בקדש הקדשים
הוא מצד מעלת קדש
הקדשים עצמו ולכן זקוק
הכהן גדול לזכות מיוחדת
(מילה) להיכנס למקום גילוי
נעלה זה (ולא שעל ידי
פניסתו של הכהן גדול
לקדש הקדשים נמשך
הגלוי), ואף על פי כן,
זה השכתוב אומר וכל אדם
לא יהיה גו' אפלו אותן

1 וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ גֹּי' כאשר
2 הכהן הגדול יכנס ביום הכיפורים לקודש הקדשים¹ וְאִיתָא [=מובא]
3 בירושלמי² אָפְלוּ אוֹתָן הַמַּלְאכִים שֶׁכָּתַב בָּהֶן³ וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי
4 אָדָם גַּם הֵם לֹא יְכוּלִים לְהִיטּוֹת בְּזֶמֶן זֶה בְּקוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים. וּמִבְּאֵר
5 ה'צִמְח־צֶדֶק' בְּמֵאמְרוֹ
6 דְּבוּר הַמַּתְחִיל זֶה⁴,
7 שֶׁהַגְּלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם
8 כְּשֶׁכָּהֵן גָּדוֹל הָיָה נִכְנָס
9 לְקוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים הוּא גְלוֹי
10 גְבוּהָ שֶׁלְּמַעַל מִסֹּדֶר
11 הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת.
12 וּכְדֹאִיתָא [=מובא]
13 בְּמִדְרָשׁ⁵ עַל הַפְּסוּקָה
14 בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ,
15 בְּאֵיזָה זְכוּת הָיָה אֶהְרֶן
16 נִכְנָס לְבֵית קֹדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים
17 כֹּי' זְכוּת מִצּוֹת בְּרִית הַמִּלָּה
18 הָיְתָה נִכְנָסֶת עִמּוֹ, וּמִלָּה
19 נִתְּנָה לְהַיְעִשׂוֹת בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי
20 לְלִידָה, דְּמִסְפָּר שְׁמִינִי הוּא
21 מוֹרָה עַל דְּרָגָה שֶׁלְּמַעַל
22 מֵהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת. וּכְדֹאִיתָא
23 בְּמִדְרָשׁ⁷ עַל הַפְּסוּקָה⁸ סוֹד
24 הוֹי' לִירְאִי אֵיזָהוּ סוֹד שֶׁל
25 הוֹי' זֶה מִלָּה. שֶׁהַגְּלוֹיִים
26 דִּהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הֵם מִבְּחִי'
27 גְּלִיָּא [=נגלה] דְּקוֹב"ה שְׁהִיא
28 מְדִרְיָגָה חִיצוֹנִית, וּבִיכּוּלָת
29 הַנּוֹבְרָאִים לְהַשִּׁיגָהּ, וְהַגְּלוֹי
30 שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מִלָּה הוּא
31 מִבְּחִי' סִתִּים [=נעלם]
32 דְּקוֹב"ה, וְלִכְּנָן נֶקֶד' סוֹד
33 הוֹי', דְּסוֹד הוּא מֵה שֶׁהוּא
34 סִתּוּם וְנִעְלָם. וּבְשַׁעֲרָה
35 שֶׁכָּהֵן גָּדוֹל הָיָה נִכְנָס
36 לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים נִמְשָׁךְ
37 הַגְּלוֹי דְּסוֹד הוֹי'. וְלִכְּנָן לֹא
38 הָיָה שֵׁם אָפְלוּ אוֹתָן שֶׁכָּתַב
39 בָּהֶן וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי
40 אָדָם, כִּי לְגַבֵּי גְלוֹי זֶה אֵין
41 מְקוֹם לְנִבְרָאִים, אָפְלוּ לֹא
42 לְהַמְלָאכִים שְׁדַמּוּת
43 פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְּנֵי
44 מַלְאכִים בְּשַׁעֲרָה שֶׁמִּתְגַּלֶּה לָהֶם אוֹר
45 שֶׁלְּמַעַל מִיכּוּלָת הַשְּׁגָתָם, מִיד
46 מִתְבַּטֵּל מִצִּיאוֹתָם.

בס"ד. ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשכ"ג*

וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בְּקֹדֶשׁ גֹּי' וְאִיתָא בירושלמי² אָפְלוּ אוֹתָן
שֶׁכָּתַב בָּהֶן³ וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם. וּמִבְּאֵר
ה'צִמְח־צֶדֶק' בְּמֵאמְרוֹ דְּבוּר הַמַּתְחִיל זֶה⁴,
שֶׁהַגְּלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ כְּשֶׁכָּהֵן גָּדוֹל הָיָה נִכְנָס לְקוֹדֶשׁ
הַקִּדְשִׁים הוּא גְלוֹי שֶׁלְּמַעַל מֵהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת.
וּכְדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁵ עַל הַפְּסוּקָה⁶ בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֶן,
בְּאֵיזָה זְכוּת הָיָה אֶהְרֶן נִכְנָס לְבֵית קֹדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים
כֹּי' זְכוּת הַמִּלָּה הָיְתָה נִכְנָסֶת עִמּוֹ, וּמִלָּה נִתְּנָה
בְּשְׁמִינִי, דְּשְׁמִינִי הוּא לְמַעַל מֵהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת.
וּכְדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁷ עַל הַפְּסוּקָה⁸ סוֹד הוֹי' לִירְאִי
אֵיזָהוּ סוֹד הוֹי' זֶה מִלָּה. שֶׁהַגְּלוֹיִים דִּהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת
הֵם מִבְּחִי' גְּלִיָּא דְּקוֹב"ה, וְהַגְּלוֹי שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי
מִלָּה הוּא מִבְּחִי' סִתִּים דְּקוֹב"ה, וְלִכְּנָן נֶקֶד' סוֹד

הוֹי', דְּסוֹד הוּא מֵה שֶׁהוּא סִתּוּם וְנִעְלָם. וּבְשַׁעֲרָה שֶׁכָּהֵן גָּדוֹל הָיָה
נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים נִמְשָׁךְ הַגְּלוֹי דְּסוֹד הוֹי'. וְלִכְּנָן לֹא הָיָה שֵׁם אָפְלוּ
אוֹתָן שֶׁכָּתַב בָּהֶן וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם, כִּי לְגַבֵּי גְלוֹי זֶה אֵין מְקוֹם
לְנִבְרָאִים, אָפְלוּ לֹא לְהַמְלָאכִים שְׁדַמּוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם.

וצריך להבין, דמזה שבכדי שהכהן גדול יוכל לפגוש לקדש הקדשים
הוא על ידי זכות המלה שנתנה בשמיני, מוכח, שהגלוי
דלמעלה מהשתלשלות שהיה בקדש הקדשים הוא מצד מעלת קדש
הקדשים עצמו (ולא שעל ידי פניסתו של הכהן גדול לקדש הקדשים
נמשך הגלוי), ואף על פי כן, זה שוכל אדם לא יהיה גו' אפלו אותן

(*) יצא לאור בקונטרס וא"ו תשרי - תנש"א, "לקראת ו' תשרי, יום היארצייט של הרבנית הצדקנית מרת חנה תנצב"ה (אמו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א), נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ"ה. . וא"ו תשרי, שנת ה'תנש"א. המאמר הוא המשך למאמר שלפניו ד"ה יבחר לנו גו' דראש השנה שנה זו (תשכ"ג) - תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' א ואילך. (1) אחרי טז, יז. (2) יומא פ"א ה"ה. (3) יחזקאל א, יו"ד. (4) נדפס באוה"ת דרושי יוהכ"פ ע' א'תקנה ואילך. וראה שם ע' א'תקנה. (5) שמו"ר פל"ח, ח. (6) אחרי טז, ג. (7) ב"ר פמ"ט, ב. (8) תהלים כה, יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שְׁכַתְּבָה בְּהֶן וּדְמוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם, הוּא דְּוָקָא בּוֹמֵן בּוֹאֵוּ
שֶׁל הַכֹּהֵן גְּדוֹל לְקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ. דְּמִזָּה מוֹכֵן,
שֶׁהַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּכֵהֵן גְּדוֹל בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים
הוּא נֶעְלָה יוֹתֵר מִהַגְּלוּי שֶׁהָיָה בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים מִצַּד עֲצָמוֹ.

5 וצריך ביאור ההבדל בין גילוי

6 האור בקודש הקדשים כל השנה,

7 לגילוי בזמן כניסת הכהן הגדול

8 ביום הכיפורים.

9 (ב) ויובן זה על פי

10 המבאר בהמאמר של

11 הצמח צדק⁹ דתשובה

12 (וכפרה¹⁰) הם בבחינת

13 שמיני שלמעלה

14 מהשתלשלות. דגדולה

15 תשובה שמביאה רפואה

16 לעולם¹¹, ובתפילת שמונה

17 עשרה בקשת רפואה קבועה

18 בברכה שמינית¹² דזה

19 שרפואה קבועה

20 בשמינית הוא מאותה סיבה

21 ועל-דרך¹³ מלה שנתנה

22 בשמינית וכמו שהגמרא

23 אומרת: מתוך שניתנה מילה

24 בשמינית שצריכה רפואה, לפיכך

25 קבעה בשמינית. והביאור

26 הפנימי ששתיהן שייכות

27 ללמעלה מסדר השתלשלות.

28 וזהו גם הסיבה ששבעה

29 ימים קדם יום הכפרים

30 מפרישין כהן גדול

31 מביתו¹⁴ וכל שבעת

32 הימים מרגילין אותו

33 בעבודות בית המקדש¹⁵, כי

34 שבעת הימים הם בבחינת

35 סדר השתלשלות, ויום

36 הכפרים, יום השמיני

37 (שלאחר שבעת הימים)

38 הוא למעלה מסדר

39 השתלשלות. וזהו גם

40 ענין שמונה ההזיות שהיה

41 מזה [=משליך]

42 הכפרים על הפרוכת אחת

43 למעלה ושבע למטה¹⁶,

44 שהאחת שלמעלה

45 מהשבע היא בדוגמת

46 העבודה הנעלית בבחינת אחת

שְׁכַתְּבָה בְּהֶן וּדְמוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם, הוּא דְּוָקָא

בּוֹאֵוּ שֶׁל הַכֹּהֵן גְּדוֹל לְקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים לְכַפֵּר

בְּקֹדֶשׁ. דְּמִזָּה מוֹכֵן, שֶׁהַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי

הָעֲבוּדָה דְּכֵהֵן גְּדוֹל בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים הוּא נֶעְלָה

יוֹתֵר מִהַגְּלוּי שֶׁהָיָה בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים מִצַּד עֲצָמוֹ.

(ב) ויובן זה על פי המבאר בהמאמר⁹ דתשובה

(וכפרה¹⁰) הם בבחינת שמיני

שלמעלה מהשתלשלות. דגדולה תשובה

שמביאה רפואה לעולם¹¹, ורפואה קבועה

בשמינית¹² דזה שרפואה קבועה בשמינית הוא

על-דרך¹³ מלה שנתנה בשמינית. וזהו ששבעה

ימים קדם יום הכפרים מפרישין כהן גדול מביתו¹⁴ וכל שבעת הימים

מרגילין אותו בעבודות¹⁵, כי שבעת הימים הם בבחינת השתלשלות,

יום הכפרים, יום השמיני (שלאחר שבעת הימים) הוא למעלה

מהשתלשלות. וזהו גם ענין שמונה ההזיות ביום הכפרים אחת למעלה

ושבע למטה¹⁶, שהאחת שלמעלה מהשבע היא בבחינת אחת שאלתי¹⁷,

אחת היא יונתי¹⁸. ומזה מוכן, דבשמיני שלמעלה מהשתלשלות כפה

דרגות. שמיני דמלה ועל-דרך-זה¹⁹ דקודש הקדשים שהפניסה לקדש

הקדשים היא על ידי זכות המלה. שמיני דתשובה שנעלה יותר

משמיני דמלה, (דמלה היא מצוה, ותשובה שמכפרת על הענינים

שפגמו בתורה ומצות היא למעלה מתורה ומצות (כדלקמן סעיף ח)).

שמיני דיום הכפרים, שהתשובה דיום הכפרים היא נעלית יותר

מהתשובה דכל השנה (גם מהתשובה דעשרת ימי תשובה²⁰), שלכן

(9 ע' א'תקנו. 10) הרפואה הבאה ע"י התשובה. משא"כ תשובה עצמה היא ברכה החמישית.

(11) יומא פו, סע"א. (12) מגילה יז, ב. (13) כ"ה הלשון באוה"ת שם. וראה מגילה שם. (14) ריש מס'

יומא. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ג. (15) יומא יד, א במשנה. רמב"ם שם ה"ה. (16) יומא נג,

ב במשנה. רמב"ם שם פ"ג ה"ה. (17) תהלים כז, ד. (18) ש"ה שו, ט. וראה לקמן הערה 23. (19) אבל

למעלה יותר. כמובן מזה שהמילה היא הקדמה שבזכותה ה' נכנס לקדה"ק. (20) אף שהתשובה

דעשיית"ה היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד" (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו) לפי שבעשיית"ה הוא

גלוי שלמעלה מהשתלשלות, מ"מ התשובה דיוהכ"פ נעלית יותר. ולכן, בעשיית"ה עצמם, ז' הימים

שקודם יוהכ"פ הם בחי' השתלשלות, ויוהכ"פ (השמיני) הוא למעלה מהשתלשלות, כנ"ל בפנים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יום הכפרים הוא זמן תשובה לכל²¹, וביום הכפרים עצמו
2 - שמונה ההזיות שבקדש הקדשים אחת למעלה ושבע
3 למטה, שהאחת היא לפני השבע²².
4 ויש לומר, שהגילוי דשמיני שבא לאחר הקדמת השבעה הוא

5 אמנם גילוי שלמעלה
6 מהשתלשלות אך מכל מקום
7 הוא גילוי שלפי ערך ובהתאם
8 להכנה שקדמה לו שנמשך
9 לאחר ועל ידי הענינים
10 דהשתלשלות, ומזה
11 שהמשכת גילוי זה הוא
12 על ידי הענינים
13 דהשתלשלות מוכח
14 שגילוי זה שיש
15 להשתלשלות, ולפיכך
16 הגלויים של סדר השתלשלות
17 מהווים הקדמה לגילוי זה, ואלו
18 הגילוי של אחת שלפני
19 השבע - אחת למעלה ושבע
20 למטה, הוא גילוי שלמעלה
21 מהשתלשלות, שלמעלה
22 משיכות להשתלשלות²³,
23 [אלא שלאחרי זה נמשך
24 הגילוי בהשתלשלות,
25 שבע שלאחרי האחת,
26 כדלקמן סעיף ז]. ועל פי
27 זה יובן הטעם על זה
28 שוכל אדם לא יהיה גו'
29 הוא דוקא בזמן בואו בואו
30 לכפר בקדש, כי לגבי
31 הגילוי שהיה בקדש
32 הקדשים מצד עצמו
33 [שהוא על דרך שמיני
34 דמלה, יום השמיני
35 שאחרי הקדמת שבעה
36 ימים],
37 מהשתלשלות שיש
38 להשתלשלות, יש נתינת
39 מקום למציאות. ועל ידי
40 העבודה דכהן גדול ביום
41 הכפרים בקדש הקדשים
42 נמשך הגילוי דלמעלה
43 מהשתלשלות שלמעלה
44 משיכות להשתלשלות,
45 ולגבי גילוי זה כל אדם
46 לא יהיה, אפלו אותן

יום הכפרים הוא זמן תשובה לכל²¹, וביום
הכפרים עצמו - שמונה ההזיות שבקדש
הקדשים אחת למעלה ושבע למטה, שהאחת
היא לפני השבע²².

ויש לומר, דשמיני שלאחרי שבעה הוא גילוי
שלמעלה מהשתלשלות שנמשך לאחר
ועל ידי הענינים דהשתלשלות, ומזה שהמשכת
גילוי זה הוא על ידי הענינים דהשתלשלות מוכח
שגילוי זה שיש להשתלשלות, ואחת שלפני
השבע הוא גילוי שלמעלה מהשתלשלות,
שלמעלה משיכות להשתלשלות²³, [אלא
שלאחרי זה נמשך הגילוי בהשתלשלות, שבע
שלאחרי האחת, כדלקמן סעיף ז]. ועל פי זה

יובן הטעם על זה שוכל אדם לא יהיה גו' הוא דוקא בבואו לכפר
בקדש, כי לגבי הגילוי שהיה בקדש הקדשים מצד עצמו [שהוא על
דרך שמיני דמלה, שמיני שאחרי שבעה], למעלה מהשתלשלות שיש
להשתלשלות, יש נתינת מקום למציאות. ועל ידי העבודה דכהן גדול
ביום הכפרים בקדש הקדשים נמשך הגילוי דלמעלה מהשתלשלות
שלמעלה משיכות להשתלשלות, ולגבי גילוי זה כל אדם לא יהיה,
אפלו אותן שדמות פניהם פני אדם.

(ג) ויובן זה בהקדים מה שכתוב²⁴ כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה,
ומבאר בלקוטי תורה²⁵ דכל המצות נקראים מצות הוי',
והמצוה הזאת שהיא מצות התשובה, אנכי מצוה, אנכי מי שאנכי
(שלמעלה מהוי'). והענין הוא²⁶, דענין המצות הוא להמשיך גילוי שם
הוי' בעולם. דבריא העולם היא משם אלקים, אלקים בגימטריא
הטבע²⁷, ועל ידי המצות נמשך בעולם גילוי שם הוי' שלמעלה

(21) רמב"ם שם ה"ז. (22) להעיר, דשבע ההזיות מפורשים בתושב"כ, והוי' הראשונה למדו מפי
השמועה (רמב"ם שבהערה 16). ואולי יש לומר, שהוא ע"ד המעלה דניסוך המים על ניסוך היין
(לקו"ת סוכות פ, ב. ובכ"מ). (23) להעיר מהמובא לעיל (מהמאמר דהצ"צ) ש"אחת למעלה" היא
בחי' "אחת היא יונתי". ובלקו"ת שה"ש מ, א: ולפיכך קרויין אחת שהיא בחינת מקבל מאחד. וראה
תוספות ד"ה עד אחת - מנחות יח, א. (24) נצבים ל, יא. (25) ד"ה כי המצוה - נצבים מה, ב. (26) ראה
לקו"ת שם מה, ג"ד. וראה גם אוה"ת שם ע' א'תקנה"ו. (27) פרדס שער יב פרק ב. ראשית חכמה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מהטבע. ועקר הגלוי דהוי' שעל ידי קיום המצות הוא
2 בהאדם שמקיים את המצות (ועל ידי זה נמשך הגלוי גם
3 בעולם). וזהו שהדבור הראשון דמתן תורה הוא אנכי²⁸
4 הוי' אלקיך, שענין המצות שנתנו במתן תורה הוא שהוי'
5 יהיה אלקיך. "אלקים"

6 מלשון "כה וחיות". והפירוש
7 כאן, שעל ידי המצוות יהיו כחך
8 וחיותך [אלוקיך] נמשכים משם
9 "הוי'".

10 והנה זה שעל ידי המצות
11 אפשר להמשיך בעולם
12 גלוי שם הוי', הגם
13 שהתהוות העולם היא

14 על ידי שם אלקים
15 שמעלים ומסתיר על שם
16 הוי', הוא, לפי שפונת
17 ההעלם דשם אלקים

18 (מלכתחלה) היא בכדי
19 שעל ידי התורה ומצות
20 יומשך הגלוי דהוי'.
21 וכמו שכתוב²⁹ אשר

22 עשה האלקים את האדם
23 ישר, שהפונה בהתהוות
24 שמשם אלקים המעלים
25 ומסתיר על האור האלוני

26 (האלקים עשה) היא
27 שהאדם על ידי קיום
28 המצות יוריד ומשיך לעולם
29 הזה את שם הוי' המורה על

30 הגלוי להיות כלשון הפסוק
31 ישר יחזו פנימו [= איש
32 ישר, הוא זה שרואה פני ה']³⁰,

33 שלמטה יהיה הגלוי שם
34 הוי' כמו למעלה. ואז יתגלה
35 שכל ההעלם והסתור על אלקות

36 שבעולם היה רק נסיון לזמן
37 מוגבל. וכאשר המה - בני
38 האדם - בקשו חשבונות
39 רבים³¹ (כשעושים הפך

40 פונת הבריאה), הנה
41 בכדי לתקן זאת ולהביא לכך
42 שימשך הגלוי דשם הוי'
43 באדם ועל ידו בעולם,

44 צריכה להיות ההמשכה
45 מאנכי שלמעלה מהוי',
46 דהמשכה זו היא על ידי

מהטבע. ועקר הגלוי דהוי' שעל ידי קיום המצות
הוא בהאדם שמקיים את המצות (ועל ידי זה
נמשך הגלוי גם בעולם). וזהו שהדבור הראשון
דמתן תורה הוא אנכי²⁸ הוי' אלקיך, שענין
המצות שנתנו במתן תורה הוא שהוי' יהיה
אלקיך.

והנה זה שעל ידי המצות אפשר להמשיך בעולם
גלוי שם הוי', הגם שהתהוות העולם היא
על ידי שם אלקים שמעלים ומסתיר על שם הוי',

הוא, לפי שפונת ההעלם דשם אלקים (מלכתחלה)
היא בכדי שעל ידי התורה ומצות יומשך הגלוי
דהוי'. וכמו שכתוב²⁹ אשר עשה האלקים את

האדם ישר, שהפונה בהתהוות שמשם אלקים
(האלקים עשה) היא שהאדם על ידי קיום המצות ימשיך להיות ישר יחזו
פנימו³⁰, שלמטה יהיה הגלוי כמו למעלה. וכאשר המה בקשו חשבונות

רבים³¹ (הפך פונת הבריאה), הנה בכדי שימשך הגלוי דשם הוי' באדם
ועל ידו בעולם, צריכה להיות ההמשכה מאנכי שלמעלה מהוי',
דהמשכה זו היא על ידי התשובה שלמעלה מהמצות. וכמו שכתוב³²

שובה ישראל עד הוי' אלקיך כי כשלת בעוניך, שבכדי שיהיה הוי'
אלקיך לאחר ששלת בעוניך אין מספיק קיום המצות שמכאן ולהבא
וצריך להיות שובה ישראל.

ד) ובאור הענין בפרטיות יותר יובן בהקדים מה שאמרו רז"ל³³
שאלו לחכמה הנפש החוטאת במה תתפטר³⁴ ואמרה

הנפש³⁵ החטאת היא תמות³⁶, שאלו לנבואה ואמרה חטאים³⁷ תרדף

47 התשובה שלמעלה מהמצות ולכן בכוחה להמשיך הגלוי שיכפר גם
48 כאשר חס ושלום פגם במצוות. וכמו שכתוב³² שובה ישראל עד
49 הוי' אלקיך כי כשלת בעוניך, שבכדי שיהיה הוי' אלקיך
50 לאחר ששלת בעוניך אין מספיק קיום המצות שמכאן
51 ולהבא וצריך להיות שובה ישראל.

ד) ובאור הענין בפרטיות יותר יובן בהקדים מה
שאמרו רז"ל³³ שאלו לחכמה - המשילו רז"ל את

הדרגות השונות לתיקון הפגמים בדרך שאלה ותשובה - הנפש
החוטאת במה תתפטר³⁴ ואמרה הנפש³⁵ החטאת

היא תמות³⁶, - שמצד מדרגת החכמה, התיקון הוא
פירוד הנפש מהגוף. שאלו לנבואה

חטאים³⁷ תרדף רעה - מצד מדרגת הנבואה, התיקון

שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח.
שער היחוד והאמונה רפ"ו. 28) יתרו כ, ב. 29) קהלת ז, כט. וראה לקו"ת שלח מ, ג. 30) תהלים יא,
ז. וראה לקו"ת ראה כג, ד ואילך - הובא בלקו"ת שלח שם. 31) לשון הכתוב קהלת שם. 32) הושע
יד, ב. 33) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש יחזקאל רמז שנת. יל"ש תהלים רמז תשב. 34) כ"ה הלשון
בלקו"ת דרושי שבת שובה סז, ד. 35) יחזקאל יח, ד. שם, כ. 36) כ"ה הגירסא בס' ווי העמודים (לבן
השל"ה) פכ"א. וראה גם לקו"ת שבת שובה שם. ולהעיר, שע"פ גירסא זו מובן הסדר דר' התשובות,
שכל אחד מקיל על הקודמו. 37) משלי יג, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא לסבול יסורים³⁶, שָׁאָלוּ לַתּוֹרָה וְאָמְרָה יָבִיא אָשֶׁם
2 וְיִתְפַּכֵּר לוֹ - מִצַּד דְּרַגַּת הַתּוֹרָה, הַבָּאָת קֶרֶבֶן מִתְקַנֵּת הַפְגָּמִים, שָׁאָלוּ
3 לְהִקְבִּ"ה וְאָמְרָ יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְפַּכֵּר לוֹ. - מִצַּד הַקְּבִ"ה דִּי
4 בַעֲשִׂיית תְּשׁוּבָה. הִדָּא [=הוּא] הוּא דְּכִתִּיב³⁸ טוֹב וְיִשָּׁר הָיוּ' עַל כֵּן

5 יוֹרָה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ - כִּיּוֹן

6 שֶׁהוּא טוֹב וְיִשָּׁר, עַל כֵּן מוֹרָה

7 וּמְדַרִּיךְ אֶת הַחוּטָאִים כִּי צִדַּד לִתְקַן

8 חֲטָאִים. וְיִשָּׁר לֹאמְרָ, שְׁמַעְנָה

9 הַחֲכָמָה, הַנְּבוּאָה, הַתּוֹרָה

10 וְהַקְּבִ"ה, הִיא לִפִּי תַפִּיסַת הַמִּקּוֹם

11 שֶׁל הַחֲטָא בְּכָל מוֹדִיגָה וּמְדִירָגָה

12 דְּזָה שֶׁהַחֲכָמָה אָמְרָה

13 שְׁעַל יְדֵי מִיתָה תִּהְיֶה

14 כְּפָרָה לִנְפֶשׁ הַחוּטָאִת

15 הוּא לִפִּי שְׁגָם הַחֲכָמָה

16 לַמִּירוֹת שֶׁהִיא חֶלֶק מִהַסְפִּירוֹת,

17 מִכָּל מִקּוֹם הִיא לְמַעְלָה

18 מִהָאֹר הָאֱלוּקִי שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ

19 בְּעוֹלָם. שְׁמַצַּד הָאֹר

20 שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם, מִכִּיּוֹן

21 שֶׁהַחֲטָא הוּא הַפֶּךְ פְּנוּת

22 בְּרִיאַת הָעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר

23 לְהִיט כְּפָרָה עַל זֶה, וְזָה

24 שְׁמַצַּד הַחֲכָמָה יִשְׁנָה

25 כְּפָרָה לִנְפֶשׁ הַחוּטָאִת

26 הוּא כִּי הַחֲכָמָה הִיא

27 לְמַעְלָה מֵעוֹלָם, זֶה שֶׁבַח

28 הַחֲכָמָה לִתְקַן גַּם אֶת הַחוּטָא

29 הוּא עַד"מ בַּחוּקֵי מֶלֶךְ בִּשְׂר וְדָם,

30 הַפְּקִידִים הַנְּמוּכִים חַיִּיבִים לֵאכּוֹף

31 אֶת חוּקֵי הַמֶּלֶךְ לֵאלֹא כָּל שִׁנוּי,

32 אֶךְ הַשְּׂרִים הַגְּבוּהִים יִכּוּלִים

33 לַנְּהוּג גַּם לִפְנִים מִשּׁוֹרֵת הַדִּין,

34 וְהַמֶּלֶךְ בַּעֲצָמוֹ בִּכּוּחוֹ לִשְׁנוֹת

35 הַחוּק וְאֵף לַחוֹן אֶת הַפּוֹשְׁעִים.

36 [וְהִגָּם שֶׁהַפְּנוּת בְּחֲכָמָה

37 כָּאֵן הִיא לְחֲכָמָה

38 תַּתְּאָה³⁹ [=חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה]

39 סְפִירַת הַמַּלְכוּת כְּמוֹ שֶׁהִיא מִדָּה

40 בְּפָנֵי עֲצָמָה, יֵשׁ בָּהּ 'פְּרִצּוּף'

41 שְׁלֵם [=מַכּוּלָּל שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת]

42 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְאִם כֵּן, חֲכָמָה

43 תַּתְּאָה הִיא הַחֲכָמָה

44 שְׁבִמְלָכוּת, וְאֵף שֶׁהַמַּלְכוּת

45 יוֹרֶדֶת לַעּוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים

46 לְהַחֲיוֹתָם וּמוֹגְבֵלֶת כְּכֹר בְּגִדֵּי

רְעָה³⁶, שָׁאָלוּ לַתּוֹרָה וְאָמְרָה יָבִיא אָשֶׁם וְיִתְפַּכֵּר

לוֹ, שָׁאָלוּ לְהִקְבִּ"ה וְאָמְרָ יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְפַּכֵּר

לוֹ. הִדָּא הוּא דְּכִתִּיב³⁸ טוֹב וְיִשָּׁר הָיוּ' עַל כֵּן יוֹרָה

חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ. וְיִשָּׁר לֹאמְרָ, דְּזָה שֶׁהַחֲכָמָה אָמְרָה

שְׁעַל יְדֵי מִיתָה תִּהְיֶה כְּפָרָה לִנְפֶשׁ הַחוּטָאִת הוּא

לִפִּי שְׁגָם הַחֲכָמָה הִיא לְמַעְלָה מִהָאֹר שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ

בְּעוֹלָם. שְׁמַצַּד הָאֹר שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם, מִכִּיּוֹן

שֶׁהַחֲטָא הוּא הַפֶּךְ פְּנוּת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר

לְהִיט כְּפָרָה עַל זֶה, וְזָה שְׁמַצַּד הַחֲכָמָה יִשְׁנָה

כְּפָרָה לִנְפֶשׁ הַחוּטָאִת הוּא כִּי הַחֲכָמָה הִיא

לְמַעְלָה מֵעוֹלָם. [וְהִגָּם שֶׁהַפְּנוּת בְּחֲכָמָה כָּאֵן

הִיא לְחֲכָמָה תַּתְּאָה³⁹, חֲכָמָה שְׁבִמְלָכוּת, הָרִי גַם

הַחֲכָמָה שְׁבִמְלָכוּת הִיא לְמַעְלָה מִהַמַּלְכוּת

עֲצָמָה]. אֲלֹא שְׁמַצַּד הַחֲכָמָה, הַכְּפָרָה הִיא עַל יְדֵי

מִיתָה, פְּרוּד הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף. [וְיִשָּׁר לֹאמְרָ, שֶׁהוּא

מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. דְּעִנְיָן הַמִּצְוֹת הוּא לְהַמְשִׁיךְ הָיוּ'

בְּאֱלֹקִים, דְּאֱלֹקִים הוּא שְׂרָשׁ הַכְּלִים שֶׁהֵם דְּגַמַּת

הַגּוּף וְהָאֹר דְּהָיוּ' שְׁנִמְשָׁךְ בָּהֶם הוּא דְּגַמַּת חֵיוֹת

הַנְּפֶשׁ שְׁמַחֲיָה אֶת הַגּוּף⁴⁰. וְכִיּוֹן שְׁעַל יְדֵי

הַחֲטָאִים גָּרַם שְׁלֹא יוֹמָשׁךְ הַגְּלוּי דְּהָיוּ' בְּאֱלֹקִים,

לִכֵּן עֲנִשׁוֹ (שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא כְּפָרָתוֹ) הוּא פְּרוּד

הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה]. וּמִצַּד הַנְּבוּאָה

שֶׁהִיא כְּנֶגֶד וְהוּד⁴¹ (לְמַעְלָה מִחֲכָמָה תַּתְּאָה)³⁹,

נֶפֶשׁ הַחוּטָאִת מִתְּפַכֵּרֶת גַּם עַל יְדֵי יְסוּרִים.

וְהַחֲדוּשׁ בְּמַעְנֶה הַתּוֹרָה וּמִכָּל שְׁכֵן בְּמַעְנֶה

הַקְּבִ"ה, שֶׁהַכְּפָרָה הִיא עַל יְדֵי קֶרֶבֶן וְתְּשׁוּבָה,

וְאִין צָרִיף לְיְסוּרִים. וְהַחֲלוּק שְׁכֵן מַעְנֶה הַתּוֹרָה

לְמַעְנֶה הַקְּבִ"ה, אֵף שְׁגָם מַעְנֶה הַתּוֹרָה יָבִיא אָשֶׁם וְיִתְפַּכֵּר לוֹ הוּא עֲנִין

הַחֲכָמָה, מִכָּל מִקּוֹם הִיא לְמַעְלָה מִהַמַּלְכוּת, הָרִי גַם

הַחֲכָמָה, הַכְּפָרָה הִיא עַל יְדֵי מִיתָה, פְּרוּד הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף.

וְהָאֹר דְּהָיוּ' שְׁנִמְשָׁךְ בָּהֶם הוּא דְּגַמַּת חֵיוֹת

הַנְּפֶשׁ שְׁמַחֲיָה אֶת הַגּוּף⁴⁰. וְכִיּוֹן שְׁעַל יְדֵי

הַחֲטָאִים גָּרַם שְׁלֹא יוֹמָשׁךְ הַגְּלוּי דְּהָיוּ' בְּאֱלֹקִים,

לִכֵּן עֲנִשׁוֹ (שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא כְּפָרָתוֹ) הוּא פְּרוּד

הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה]. וּמִצַּד הַנְּבוּאָה

שֶׁהִיא כְּנֶגֶד וְהוּד⁴¹ (לְמַעְלָה מִחֲכָמָה תַּתְּאָה)³⁹,

נֶפֶשׁ הַחוּטָאִת מִתְּפַכֵּרֶת גַּם עַל יְדֵי יְסוּרִים.

וְהַחֲדוּשׁ בְּמַעְנֶה הַתּוֹרָה וּמִכָּל שְׁכֵן בְּמַעְנֶה

הַקְּבִ"ה, שֶׁהַכְּפָרָה הִיא עַל יְדֵי קֶרֶבֶן וְתְּשׁוּבָה,

וְאִין צָרִיף לְיְסוּרִים. וְהַחֲלוּק שְׁכֵן מַעְנֶה הַתּוֹרָה

לְמַעְנֶה הַקְּבִ"ה, אֵף שְׁגָם מַעְנֶה הַתּוֹרָה יָבִיא אָשֶׁם וְיִתְפַּכֵּר לוֹ הוּא עֲנִין

47 הַעּוֹלָמוֹת, מִכָּל מִקּוֹם הָרִי גַם הַחֲכָמָה שְׁבִמְלָכוּת הִיא לְמַעְלָה
48 מִהַמַּלְכוּת עֲצָמָה וְאִינָה מוֹגְבֵלֶת בְּגִדֵּי הַעּוֹלָמוֹת]. אֲלֹא שְׁמַצַּד
49 הַחֲכָמָה, הַכְּפָרָה הִיא עַל יְדֵי מִיתָה, פְּרוּד הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף.
50 [וְיִשָּׁר לֹאמְרָ, שֶׁהוּא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. דְּעִנְיָן הַמִּצְוֹת הוּא כְּאִמּוֹר

51 לְהַמְשִׁיךְ הָיוּ' בְּאֱלֹקִים,

52 דְּאֱלֹקִים הוּא שְׂרָשׁ

53 הַכְּלִים שֶׁהֵם דְּגַמַּת הַגּוּף

54 וְהָאֹר דְּהָיוּ' שְׁנִמְשָׁךְ

55 בָּהֶם הוּא דְּגַמַּת חֵיוֹת

56 הַנְּפֶשׁ שְׁמַחֲיָה אֶת

57 הַגּוּף⁴⁰. וְכִיּוֹן שְׁעַל יְדֵי

58 הַחֲטָאִים גָּרַם שְׁלֹא

59 יוֹמָשׁךְ הַגְּלוּי דְּהָיוּ'

60 בְּאֱלֹקִים, לִכֵּן עֲנִשׁוֹ

61 (שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא

62 כְּפָרָתוֹ) תִּקְוָנוֹ הוּא פְּרוּד

63 הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף, מִדָּה כְּנֶגֶד

64 מִדָּה כֶּשֶׁם שֶׁלֵּאל אֲכִילָה וְשִׁתִּיה

65 יוֹצֵאת הַנְּפֶשׁ מִן הַגּוּף, כֵּךְ לֵאל

66 תּוֹרָה וּמִצְוֹת נוֹתֵר הָאֵדָם לֵאל

67 חֵיוֹת וְרוּחָנִית דְּקוּשָׁה]. וּמִצַּד

68 הַנְּבוּאָה שֶׁהִיא כְּנֶגֶד

69 וְהוּד⁴¹ (שְׁלֵמָעֵלָה מִסְפִּירַת

70 הַמַּלְכוּת וּמִמִּילָא גַם לְמַעְלָה

71 מִחֲכָמָה שְׁבִמְלָכוּת שֶׁהַנְּבוּאָה

72 הִיא לְמַעְלָה מִחֲכָמָה

73 תַּתְּאָה)³⁹, אִין צוּרֵךְ בְּמִיתָה

74 וּנְפֶשׁ הַחוּטָאִת מִתְּפַכֵּרֶת

75 גַּם עַל יְדֵי יְסוּרִים.

76 וְהַחֲדוּשׁ בְּמַעְנֶה הַתּוֹרָה

77 שְׁלֵמָעֵלָה מִהַנְּבוּאָה וּמִכָּל

78 שְׁכֵן בְּמַעְנֶה הַקְּבִ"ה,

79 שֶׁהַכְּפָרָה הִיא עַל יְדֵי

80 קֶרֶבֶן וְתְּשׁוּבָה, וְאִין צָרִיף

81 לְיְסוּרִים. וְהַחֲלוּק שְׁכֵן

82 מַעְנֶה הַתּוֹרָה לְמַעְנֶה

83 הַקְּבִ"ה, אֵף שְׁגָם מַעְנֶה

84 הַתּוֹרָה יָבִיא אָשֶׁם

85 וְיִתְפַּכֵּר לוֹ הוּא עֲנִין

עֲנִין

(38) תהלים כה, ח. (39) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קלג, ב, דחכמה היא חכמה תתאה ונבואה היא נבואה. (40) ראה הקדמת תקו"ז פתח אלי' "וכמה גופין תקינת לון כו' והוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהי חיים לגופא". (41) תניא - אגה"ק סי"ט. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 התשובה (שָׁאז דִּוְקָא מְכַפֵּר הַקֶּרֶבֶן כיון שביחד עם זה שמקריב קרבן,
2 צריך לעשות תשובה, מְבָאָר ה'צִמְח-צֶדֶק' בַּמָּאמֶר הַנִּלְכָּל⁴², שְׁמַצַּד
3 הַתּוֹרָה, (ספירת החכמה), חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, עַל יְדֵי הַתּוֹשׁוּבָה
4 נַעֲשִׂים הַזְדוּנוֹת (רק) כְּשֶׁגָּנוּת (וְעַל יְדֵי הַקֶּרֶבֶן מִתְּכַפֵּר שׁוּגֵג
5 זֶה), וּמַצַּד הַקַּב"ה
6 שְׁלֹמְעֵלָה מִתּוֹרָה, עַל יְדֵי
7 הַתּוֹשׁוּבָה מִתְּכַפְּרִים
8 הַזְדוּנוֹת, וִיתִירָה מִזֶּה,
9 שְׁנֵהפָכִים לְזִכִּיּוֹת.
10 וְעַל פִּי הַמּוֹבָא לְעִיל
11 (סְעִיף ג) דְּתּוֹשׁוּבָה הִיא
12 בָּאוּר אֵין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה
13 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, יֵשׁ לוֹמֵר,
14 דְּהַטַּעַם עַל זֶה שְׁגָם מַצַּד
15 הַתּוֹרָה מוֹעֵלֶת תּוֹשׁוּבָה
16 (שְׁהַזְדוּנוֹת יִהְיוּ
17 כְּשֶׁגָּנוּת), אֵף שֶׁתּוֹרָה
18 הִיא בְּחֻמָּה
19 (הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת), וְלִגְבִי דְרַגַּת
20 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַחֹטָא פּוֹגֵם, עַד
21 שֶׁלֹּא מוֹעֵלֶת הַתּוֹשׁוּבָה הִיא, כִּי
22 בְּחֻמָּה שׁוֹרָה אִין אֵין
23 סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה
24 מִהַחֲכָמָה⁴³, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
25 הִיא בְּנוֹגֵעַ לְתּוֹרָה כְּמוֹ
26 שְׁנִמְשָׁכָה בְּהַמְדוֹת חֲגִ"ת
27 [=חֲסֵד גְּבוּרָה תְּפָאֲרַת],
28 שֶׁהַתּוֹרָה מְקוּמָה הִיא
29 בְּסִפְרֵי הַתְּפָאֲרַת⁴⁴, שֶׁהִיא
30 קוֹ הָאֱמָצְעִי תְּפָאֲרַת כּוֹלֶלֶת
31 חֲסֵד וְגְבוּרָה. כֵּךְ בְּתוֹרָה יִשְׁנֵן גַּם
32 מִצְוֹת עֲשֵׂה כְּצֻדָּה וְכִדּוּמָה
33 הַשִּׁיכוֹת לְקוֹ הַחֲסֵד (יִמִּין), וְגַם
34 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה כְּעוֹשִׂים
35 וְכִדּוּמָה הַשִּׁיכוֹת לְקוֹ הַגְּבוּרָה
36 (שְׂמָאל), וְתַת"ת [=תְּפָאֲרַת]
37 עוֹלָה עַד הַכֶּתֶר מִדַּת
38 הַתְּפָאֲרַת הִיא מִדַּת הַרְחִמִּים
39 הַמְכַרְעַת בֵּין חֲסֵד לְגְבוּרָה (חֲסֵד)
40 נוֹטָה רַק לְזִכּוֹת וְגְבוּרָה לְהִפְךָ,
41 וְהַתְּפָאֲרַת מְכַרְעִיהָ לְזִכּוֹת מִפְּנֵי
42 הַרְחִמִּים, שֶׁאֵף שֶׁאֵין מְגִיעַ לוֹ
43 בְּחֲסֵד, יִקְבַּל מִצַּד הַרְחִמִּיּוֹת.
44 וְהַכּוֹחַ לְהַכְרִיעַ בֵּין דְּבָרִים
45 הַפְּכִיִּים, שׁוֹרָשׁוֹ גְּבוּהָ מִשְׁנֵיהֶם
46 וְהוּא הַכֶּתֶר (כּוֹחַ הַרְצוֹן). אֲלֵא

ביאור בדרך אפשר

47 שֶׁהָאוּר שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבַתּוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ
48 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (בְּחֻמָּה וְתַת"ת [=תְּפָאֲרַת]) הוּא בְּמִדְיָה
49 וְהַגְּבֻלָּה. וְלִכְּנֵן הַכֹּחַ שֶׁבְּתּוֹשׁוּבָה מַצַּד אִין סוֹף שְׁבַתּוֹרָה
50 הוּא רַק שְׁיִהְיוּ הַזְדוּנוֹת כְּשֶׁגָּנוּת. וּמַעֲנָה הַקַּב"ה הוּא הַמְשַׁכֵּת
51 אִין אֵין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה
52 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּמוֹ שֶׁהוּא
53 בַּעֲצָמוֹתוֹ (שְׁלֹמְעֵלָה
54 מִהַמְשָׁכָה בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת),
55 דְּהַמְשָׁכָה זֶה הִיא לְמַעַלָּה
56 מִמִּדְיָה וְהַגְּבֻלָּה. וְלִכְּנֵן
57 עַל יְדֵי הַתּוֹשׁוּבָה שְׁמַצַּד
58 מַעֲנָה הַקַּב"ה מִתְּכַפְּרִים
59 הַזְדוּנוֹת (וְלֹא רַק נַעֲשִׂים
60 כְּשֶׁגָּנוּת), וִיתִירָה מִזֶּה
61 שְׁנֵהפָכִים לְזִכִּיּוֹת.
62 (ה) וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּזֶה שְׁגָם
63 מַעֲנָה הַקַּב"ה שְׁלֹמְעֵלָה
64 מִהַתּוֹרָה נִתְּגַלָּה עַל יְדֵי
65 הַתּוֹרָה הוּא, כִּי זֶה
66 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּקוֹ
67 הָאֱמָצְעִי הוּא לְפִי
68 שְׁשִׁרְשָׁה הוּא בַּעֲצָמוֹת
69 אִין אֵין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה
70 מְקוּיִן, אֲלֵא שֶׁאַחֵר כֵּךְ
71 נִמְשָׁכָה בְּקוֹ הָאֱמָצְעִי.
72 וְלִכְּנֵן, נּוֹסֵף עַל שֵׁשׁ בֵּה
73 הָאוּר שְׁלֹמְעֵלָה

מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבַתּוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (בְּחֻמָּה
וְתַת"ת [=תְּפָאֲרַת]) הוּא בְּמִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה. וְלִכְּנֵן הַכֹּחַ שֶׁבְּתּוֹשׁוּבָה מַצַּד
אִין אֵין סוֹף שְׁבַתּוֹרָה הוּא רַק שְׁיִהְיוּ כְּשֶׁגָּנוּת. וּמַעֲנָה הַקַּב"ה הוּא
הַמְשַׁכֵּת אִין אֵין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּמוֹ שֶׁהוּא בַּעֲצָמוֹתוֹ
(שְׁלֹמְעֵלָה מִהַמְשָׁכָה בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת), דְּהַמְשָׁכָה זֶה הִיא לְמַעַלָּה מִמִּדְיָה
וְהַגְּבֻלָּה. וְלִכְּנֵן עַל יְדֵי הַתּוֹשׁוּבָה שְׁמַצַּד מַעֲנָה הַקַּב"ה מִתְּכַפְּרִים
הַזְדוּנוֹת (וְלֹא רַק נַעֲשִׂים כְּשֶׁגָּנוּת), וִיתִירָה מִזֶּה שְׁנֵהפָכִים לְזִכִּיּוֹת.

(ה) וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּזֶה שְׁגָם מַעֲנָה הַקַּב"ה שְׁלֹמְעֵלָה מִהַתּוֹרָה נִתְּגַלָּה עַל
יְדֵי הַתּוֹרָה הוּא, כִּי זֶה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּקוֹ הָאֱמָצְעִי הוּא לְפִי
שְׁשִׁרְשָׁה הוּא בַּעֲצָמוֹת אִין אֵין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה מְקוּיִן, אֲלֵא שֶׁאַחֵר כֵּךְ
נִמְשָׁכָה בְּקוֹ הָאֱמָצְעִי. וְלִכְּנֵן, נּוֹסֵף עַל שֵׁשׁ בֵּה הָאוּר שְׁלֹמְעֵלָה

(42) אוה"ת יוהכ"פ ס"ע א'תקנז ואילך. וראה גם המשך תער"ב ח"ג ע' א'רנב. (43) לקו"ת קרח נג,
ב. וראה גם תניא פל"ה בהגהה. ובכ"מ. (44) דג' העמודים שעליהם עומד הם בחג"ת: גמ"ח
— חסד, עבודה — גבורה ותורה — ת"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מהשתלשלות כמו שירד ונמשך בקו האמצעי (שלכן גם מצד
2 מענה התורה מועלת תשובה שזדונות יהיו כשגגות),
3 מתגלה על ידה גם שרשה בעצמות אור אין סוף שלמעלה
4 מקוין, מענה הקב"ה יעשה תשובה ויתכפר לו. היינו, דזה

5 שאמרה תורה יביא אשם

6 ויתכפר לו (שעל ידי

7 תשובה נעשים זדונות רק

8 כשגגות) הוא בדרגת

9 התורה כמו שנמשכה

10 בקו האמצעי, וזה שגם

11 מענה הקב"ה יעשה

12 תשובה ויתכפר לו הוא

13 חלק בתורה (שבעל פה)

14 הוא מצד שרש התורה

15 בעצמות אור אין סוף

16 שלמעלה מקוין⁴⁵.

17 ועל פי זה שמצד התורה

18 מועלת תשובה יש לבאר מה

19 שאמרו רז"ל⁴⁶ יבוא טוב

20 זה משה כו' ויקבל טוב

21 זה תורה כו' מטוב זה

22 הקב"ה דכתיב⁴⁷ [שכחתי]

23 טוב הו' לכל, לטובים

24 אלו ישראל דכתיב⁴⁸

25 הטיבה ה' לטובים.

26 וצריך להבין, דאיתא

27 בגמ' סנהדרין⁴⁹ [שכחתי]

28 כתיב⁴⁷ טוב ה' לכל

29 וכתוב⁵⁰ טוב ה' לקוין

30 [=למקוים ומיחלים לעזרתו]

31 משל לאדם יש לו פרדס

32 כשהוא משקה משקה

33 את פלו כיון שטורח רק טרחה

34 אחת, לא מפריע לו שיגיעו המים

35 גם לרעים. אולם כשהוא

36 עוזר [=חופר] שאז טורח עבור

37 כל אחד ואחד, אינו עוזר

38 אלא טובים שבהם. וכיון

39 שנתנית התורה היא (רק)

40 לטובים אלו ישראל, הנה

41 צריך לבאורה להביא

42 הפסוק טוב הו' לקוין.

43 [ועל פי הדיוע⁵¹ דהפסוק

44 טוב הו' לכל הוא

45 השפעה חיצונית כפעולת

46 עשיה בלבד, וטוב הו'

מהשתלשלות כמו שנמשך בקו האמצעי (שלכן
גם מצד מענה התורה מועלת תשובה שזדונות
יהיו כשגגות), מתגלה על ידה גם עצמות אור
אין סוף שלמעלה מקוין, מענה הקב"ה יעשה
תשובה ויתכפר לו. היינו, דזה שאמרה תורה
יביא אשם ויתכפר לו (שעל ידי תשובה נעשים
זדונות רק כשגגות) הוא בדרגת התורה כמו
שנמשכה בקו האמצעי, וזה שגם מענה הקב"ה
יעשה תשובה ויתכפר לו הוא חלק בתורה
(שבעל פה) הוא מצד שרש התורה בעצמות אור
אין סוף שלמעלה מקוין⁴⁵.

ועל פי זה יש לבאר מה שאמרו רז"ל⁴⁶ יבוא טוב זה משה כו' ויקבל
טוב זה תורה כו' מטוב זה הקב"ה דכתיב⁴⁷ טוב הו' לכל,
לטובים אלו ישראל דכתיב⁴⁸ הטיבה ה' לטובים. וצריך להבין, דאיתא
בגמ' סנהדרין⁴⁹ כתיב⁴⁷ טוב ה' לכל וכתוב⁵⁰ טוב ה' לקוין משל לאדם
יש לו פרדס כשהוא משקה את פלו כשהוא עוזר אינו עוזר
אלא טובים שבהם. וכיון שנתנית התורה היא (רק) לטובים אלו
ישראל, הנה צריך לבאורה להביא הפסוק טוב הו' לקוין. [ועל פי
הדיוע⁵¹ דטוב הו' לכל הוא השפעה חיצונית, וטוב הו' לקוין הוא
השפעה פנימית, צריך באור עוד יותר מה שמביא בענין נתינת התורה
שהוא השפעה פנימית את הפסוק טוב הו' לכל ולא טוב הו' לקוין].
ויש לומר הבאור בזה⁵², דזה שבתשובה כתיב טוב וישר הו', הפונה
הוא לבחי' טוב הו' לכל⁵³, שהרי תשובה מכפרת גם על הזדונות. ולכן
אומר ויקבל טוב זה תורה כו' מטוב זה הקב"ה דכתיב טוב הו' לכל,
כי הטוב דתורה מצד שרשה הוא בחי' טוב וישר הו'⁵⁴, טוב הו' לכל.

(45) ראה סה"מ תער"ב ע' לב "ומאחר שבתורה נאמרה מצות התשובה בהכרח שהתורה ג"כ שרשה
בבחי' העצמות. . . ומ"ש בילקוט אמרה תורה יביא קרבן כו' זהו כמו שהתורה היא בבחי' חכמה".
(46) מנחות נג, ב. (47) תהלים קמה, ט. (48) שם קכה, ד. (49) לט, ב. (50) איכה ג, כה. (51) אוה"ת
יוהכ"פ ע' א'תקנו. וראה בארוכה סה"ל דא"ח צ"צ ערך טוב ע' א'נו ואילך. (52) ובאורה יוהכ"פ
שם — באו"א. (53) הכוונה להמעלה שבטוב ה' לכל, שנמשכת גם לאלו שחטאו. אבל היא השפעה
פנימית, ולכן היא נמשכת דוקא לשבים* — ראה אוה"ת יוהכ"פ שם. סה"מ עת"ר ע' צד. ובכ"מ. (*)
אלא שאין זה שחם ראויים לזה כי אם מצד הטוב דלמעלה, טוב הו' לכל — ראה לקמן ס"ו. (54) ראה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ו) וְהִנֵּה הָגַם דָּוָה שֶׁתְּשׁוּבָה מִכַּפֶּרֶת הוּא לְפִי שֶׁהַמַּעֲנֶה
וְהַתְּעוּרֹת מִלְּמַעַל שֶׁהָאֵם פּוֹעֵל עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא מִלְּמַעַל
מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הַכַּפֶּרָה שֶׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הִיא (לֹא בְּאִפֶּן שֶׁל
וְתוֹר, שֶׁמִּנְתִּירִים עַל הַחֲטָאִים, אֲלֵא) פְּעֵלָה פְּנִימִית בְּהָאֵם
הַשֵּׁב, שֶׁמִּתְקַנֵּם

שמתתקנים

וְהָיָה הַגֵּם דְּזָה שָׁרָף	1	הַפְּגָמִים שָׁלוּ. וְזֶהוּ טוֹב	6
שֶׁהִמְעָנָה שָׁרָף	2	וַיֵּשֶׁר הוֹרֵי עַל בֶּן יִירָה	7
מִלְמַעְלָה מֵהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,	3	חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ, דְּטוֹב הוּא	8
הִיא (לֹא בְּאִפֶּן שֶׁל וְתוֹרָה	4	שֶׁמִּשְׁפִּיעַ לְכָל. וּכְמִבּוֹאֵר	9
אֶלָּא) פְּעֵלָה פְּנִימִית בְּ	5	בְּמִקּוֹם אַחֵר ⁵⁵ הַחֲלוּק	10
הַפְּגָמִים שָׁלוּ. וְזֶהוּ טוֹב	6	בֵּין טוֹב לְחֶסֶד, דְּחֶסֶד	11
חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ, דְּטוֹב הוּא	7	שֶׁנֶּךָ לְהִמְקַבֵּל "חֶסֶד"	12
בְּמִקּוֹם אַחֵר ⁵⁵ הַחֲלוּק בְּ	8	אוֹתוֹת חֶסֶד דִּלִּית [=חס למי	13
לְהִמְקַבֵּל וּלְכַן הַשְּׁפַעַת	9	שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁלוֹן. לְהַשְׁפַּעַת הַחֶסֶד	14
שְׂרָאִי [אֶלָּא שֶׁמִּצַּד מִ	10	נוֹגַע מִצְבוֹ שֶׁל הַמְקַבֵּל, וּלְכַן	15
וּכְשִׁישׁ לְהִמְקַבֵּל אִיזוֹ	11	הַשְּׁפַעַת הַחֶסֶד הִיא	16
		דּוֹקָא לְמִי שְׂרָאִי [אֶלָּא	17
		שֶׁמִּצַּד מִדַּת הַחֶסֶד אִיזוֹ	18
		מְדַקְדֵּק, וְכִשְׁשׁ לְהִמְקַבֵּל	19

(ו) וְהִנֵּה הֵגֶם דָּוָה שְׁתִּשׁוּבָה מִכְּפָרָת הוּא לְפִי
שְׁהַמְעֵנָה שְׁעַל יְדֵי הַתִּשׁוּבָה הוּא
מִלְמַעְלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, הַכְּפָרָה שְׁעַל יְדֵי תִשׁוּבָה
הִיא (לֹא בְּאִפֶּן שֶׁל וַתּוֹר, שְׁמוֹתָיִם עַל הַחֲטָאִים,
אֲלֵא) פְּעֵלָה פְּנִימִית בְּהָאֲדָם הַשֵּׁב, שְׁמַתַּקְנִים
הַפְּגָמִים שְׁלוֹ. וְזֶהוּ טוֹב וַיֵּשֶׁר הַיּוֹי עַל כֵּן יוֹרָה
חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ, דְּטוֹב הוּא שְׁמִשְׁפִּיעַ לִפְלִי. וְכַמְּבֹאֹר
בְּמָקוֹם אַחֵר⁵⁵ הַחֲלוּק בֵּין טוֹב לְחֹסֶד, דְּחֹסֶד שִׁיף
לְהַמְקַבֵּל וְלִכֵּן הַשְׁפַּעַת הַחֹסֶד הִיא דּוֹקָא לְמִי
שְׂרָאוּי [אֲלֵא שְׁמַצַּד מִדַּת הַחֹסֶד אֵינוֹ מְדַקְדֵּק,
וְכַשֵּׁי שֶׁלְהַמְקַבֵּל אֵיזוֹ מַעֲלָה הוּא כִּבְר רָאוּי

שִׁישְׁפִיעוּ לוֹ], וטוֹב הוּא מִצַּד הַמְשָׁפִיעַ וְלִכְּן הִשְׁפָּעָה הִיא לְכֻלָּם (גַּם לְשֹׂאֵינָם רְאוּיִים). וַיֵּשֶׁר הוּא שְׁלִמְטָה הוּא כְּמוֹ לְמַעְלָה⁵⁶. וְזֶהוּ שֶׁהַמְשָׁכָה שָׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הִיא מִבְּחִינַת טוֹב וַיֵּשֶׁר, דָּוָה שֶׁתְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל הַזְדוּנוֹת הוּא לֹא מִפְּנֵי שֶׁהָאָדָם רְאוּי לָזֶה אֲלֹא מִפְּנֵי הַטוֹב דֶּהקב"ה, הַמְשַׁכֵּת אֹר אֵין סוּף שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. וְזֶה שָׁעַל יְדֵי הַמְשָׁכָה זֶה מִתְקַנֵּים הַפְּגָמִים שְׁלוֹ, וְהַתְּקוּן הוּא בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא לְפִי שֶׁהַמְשַׁכֵּת הַטוֹב הִיא בִּאֲפֵן דְּחֹסֵד, שֶׁהָאָדָם הֹשֵׁב הוּא כְּמוֹ כְּלִי לְהַמְשִׁכָּה.

(ז) וְהִנֵּה זֶה שָׁעַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מִתַּכְפָּרִים הַזִּדְוֹנוֹת וְעַד שְׁנֵהֲפָכִים לְזִכִּיּוֹת הוּא גַם בְּכָל הַשָּׁנָה. וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בַּעֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שָׁאֵז הַתְּשׁוּבָה הִיא נִעְלִית יוֹתֵר⁵⁷. וּמַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה דְּיוֹם הַכַּפָּרִים הִיא שֶׁהַכַּפָּרָה דְּיוֹם הַכַּפָּרִים הִיא מֵצֵד עֵיצוֹמוֹ שֶׁל יוֹם⁵⁸, שֶׁכַּפָּרָה זֹו הִיא נִעְלִית יוֹתֵר מִהַכַּפָּרָה שָׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה שְׂיִיּוֹם הַכַּפָּרִים אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא לְשָׁבִים הוּא, שֶׁהַמְשָׁכַת הָעֲנָן דְּעֵיצוֹמוֹ שֶׁל יוֹם לְהָאָדָם הִיא עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה. וְהָעֲנָן הוּא⁵⁹, דְּזֶה שָׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מִתַּכְפָּרִים הָעֲנָנִים שֶׁעָשׂוּ הַפֶּךְ הַרְצוֹן הוּא לְפִי שָׁעַל יְדֵי

סה"מ תער"ב שבהערה 45 – לאחר שמבאר דזה שבתורה נאמרה מצות התשובה הוא לפי ששורש התורה הוא בהעצמות, מוסיף, דזה שהתורה נק' טוב הו"ע טוב וישר הוי'. (55) סה"מ עת"ר ע' צה וואילך. (56) כנ"ל סעיף ג. (57) כנ"ל הערה 20. (58) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג "ועצמו של יוהכ"פ מכפר לשבים". ומזה מוכח, דזה שעיצומו של יום מכפר הוא גם לדעת רבנן שיוהכ"פ אין מכפר אלא על השבים (שבועות יג, א). (59) בהבא לקמן ראה גם ד"ה שובה ישראל (הב') תשל"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התשובה נמשך מעצמות אור אין סוף בעל הרצון שאינו
2 מכרח בהרצון, כמלך המצוה לעם על ידי שליח, אין ביד השליח לשנות
3 כלום ברצון המלך, שמוכרח לקיים רצון המלך, ורק המלך בעצמו הוא "בעל
4 הרצון" וביכולתו לשנות הרצון דזה שבעל הרצון אינו מכרח

5 בהרצון הוא ענין
6 ההפלאה [=הברלה, מעלה] 1
7 דאור אין סוף ולא
8 עצמות אור אין סוף
9 ממש⁶⁰. וכיון שענין
10 מעלת ההפלאה דבעל
11 הרצון הוא שהוא מפלא
12 [=נברל] מהרצון, הרי זה
13 מוכיח שיש להרצון
14 שיכות אליו [וכדמוכח] 7
15 גם מזה שנקרא בשם
16 בעל הרצון], לכן לגבי
17 צריכה להיות סליחה
18 וכפירה על זה שעשו
19 הפך הרצון. מה שאין בן
20 לגבי עצמות אור אין
21 סוף שלמעלה גם מבעל
22 הרצון, אין שיה פגם
23 מלכתחלה. וזהו ענין
24 עצומו של יום מכפר,
25 שהכפירה מצד עצומו
26 של יום היא (לא באפן
27 של פעלה, אלא) שביום
28 זה מתגלה ההתקשרות
29 של עצם הנשמה עם
30 העצמות (שלמעלה)
31 מבעל הרצון), שלגבי
32 דרגא זו אין פגם
33 מלכתחלה. והטעם
34 שגילוי והמשכת הענין
35 דעצומו של יום היא על
36 ידי התשובה, הוא, כי
37 תקון הפגמים על ידי
38 הגילוי דעצם הנשמה
39 (שמצד עצם הנשמה אין
40 שיה פגם מלכתחלה כמו
41 שאנו אומרים בברכות השחר
42 "ושמה שנתת בי טהורה היא"),
43 אין שיה (כל כף)
44 לענינם של כחות
45 הגלויים עצמם⁶¹, כמו
46 שרואים שאדם מוכן (מפני גילוי

47 עצם נשמתו) למות על קידוש ה', אך כשחזר לשגרה, לא רואים אצלו את
48 כח מסירות הנפש שהיתה לו מקודם, ובכדי שהכפירה שעל ידי גילוי
49 עצם הנשמה תהיה בפנימיות, שתהיה ניכרת בכוחותיו הגלויים,
50 הוא על ידי התשובה.

51 ויש להוסיף, שהמשכת
52 הכפירה דעצומו של יום
53 בכחות הגלויים על ידי
54 התשובה, כיון שענין
55 התשובה הוא שהאדם
56 יוצא מההגבלות שלו,
57 לכן ההמשכה שעל ידי
58 התשובה היא בהכחות
59 כמו שהם בתנועה
60 דהעלאה. ובכדי
61 שהכפירה דעצומו של
62 יום תמשך גם בכחות
63 הגלויים כמו שהם בהציור
64 שלהם - האדם כמו שהוא,
65 ולא כפי שיוצא מעצמו -, הוא
66 על ידי מצות התשובה,
67 דביום הכפרים חייבים
68 הכל לעשות תשובה⁶².
69 ולהעיר, דג' ענינים אלה

והטעם שהמשכת הענין דעצומו של יום היא על ידי התשובה, הוא,
כי תקון הפגמים על ידי גילוי דעצם הנשמה (שמצד עצם הנשמה
אין שיה פגם מלכתחלה), אין שיה (כל כף) לענינם של כחות הגלויים
עצמם⁶¹, ובכדי שהכפירה שעל ידי גילוי עצם הנשמה תהיה בפנימיות,
הוא על ידי התשובה.

ויש להוסיף, שהמשכת הכפירה דעצומו של יום בכחות הגלויים על
ידי התשובה, כיון שענין התשובה הוא שהאדם יוצא
מההגבלות שלו, לכן ההמשכה שעל ידי התשובה היא בהכחות כמו
שהם בתנועה דהעלאה. ובכדי שהכפירה דעצומו של יום תמשך גם
בכחות הגלויים כמו שהם בהציור שלהם, הוא על ידי מצות התשובה,
דביום הכפרים חייבים הכל לעשות תשובה⁶². ולהעיר, דג' ענינים אלה

(תורת מנחם ספר המאמרים מלוטש תשרי ע' צח ואילך) ס"ד. ו"ש" 60) ראה עד"ז בהמאמר שלפנ"ז
(ד"ה יבחר לנו שנה זו (תשכ"ג)) – ס"ה וס"ט (תורת מנחם ספר המאמרים מלוטש תשרי ע' ה; ע'
(ח). 61) ראה עד"ז ד"ה השקיפה ממעון קדשך תשכ"ז סוף סעיף ט (תורת מנחם ספר המאמרים
מלוטש אלול ע' רנ"ג). 62) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז. והיינו דנוסף למצות התשובה שישנה בכל
השנה – גם התשובה דיוהכ"פ היא (מצוה ו) חיוב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׂבִיּוֹם הַכִּפְּרִים (שהכפרה דעיצומו של יום נמשכת: א. על ידי מצוות
2 התשובה - בכוחות הגלויים כמו שהם בציור שלהם. ב. על ידי ענין התשובה
3 - בהכוחות כמו שהם בתנועה הדעלאה. ג. על ידי הביטול הפנימי שבתשובה
4 - המשכת עצם הנשמה שאין בהם פגם מלכתחילה) הֵם דְּגַמַּת ג'

הַעֲנִינִים שֶׁבְּתַקִּיעַת שׁוּפָר

6 הממשיכים את ג' המדרגות
7 שברצון דאנא אמלך. א.
8 המְצִוָּה דְּתַקִּיעַת שׁוּפָר,
9 ההתעוררות מלמטה המעוררת
10 את הרצון הגלוי. ב. עֲנִין
11 הַתְּשׁוּבָה הַמְרָמָז בְּתַקִּיעַת
12 שׁוּפָר - יציאת האדם
13 מהגבלותיו, המעוררת את הרצון
14 הנעלם (הפלאה, בלי גבול), ג.
15 וְהַבְּטוּל פְּנִימִי שֶׁמַּצֵּד
16 עֶצֶם הַנִּשְׁמָה - גילוי עצם
17 הַנִּשְׁמָה שֶׁעַל יְדֵי תַקִּיעַת שׁוּפָר
18 הממשיכה את הרצון המוחלט
19 עצמו, בחירת העצמות⁶³.
20 וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁזָהוּ עֲנִין
21 שְׁמוֹנָה הַהֲזִיזוֹת שֶׁהָיוּ
22 בְּקֶדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, אַחַת
23 לַמַּעֲלָה וְשִׁבְעַ לַמַּטָּה,
24 אַחַת לַמַּעֲלָה הִיא גְלוּי
25 הַיְחִידָה⁶⁴, שֶׁהִיא מִיְחָדָת
26 עִם הָעֲצָמוֹת, וְשִׁבְעַ
27 לַמַּטָּה (שְׁלֹאֲחֶרִי הָאֲחַת)
28 הִיא שְׁגָלוֹי הַיְחִידָה
29 (לַמַּעֲלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
30 שְׁבָאָדָם) יִמְשֹׁף בַּכּחוֹת
31 הַגְּלוּיִים, הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
32 שְׁבָאָדָם⁶⁵.

33 (ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
34 הַחֲלוּק שְׁבִין ג', הַעֲנִינִים
35 דְּשְׁמִינִי (לעיל פרק ב'),
36 שְׁמִינִי דְּמִלָּה וְשְׁמִינִי
37 דְּתְשׁוּבָה וְשְׁמִינִי דְּיוֹם
38 הַכִּפְּרִים, דְּמִלָּה הִיא
39 מְצִוָּה, וְכִיּוֹן שֶׁכּוֹנֶנֶת
40 הַבְּרִיאָה מְלַכְתַּחֲלָה הִיא
41 שְׁיִשְׂרָאֵל יִקְיָמוּ אֶת כָּל
42 הַמְּצִוּוֹת וְיִמְשִׁיכוּ
43 הַגְּלוּיִים שֶׁל שֵׁם הוֹי
44 שְׁנִמְשָׁכִים עַל יָדָם, לְכֵן
45 הַגְּלוּיִים שְׁנִמְשָׁכִים עַל
46 יְדֵי הַמְּצִוּוֹת (כּוֹלֵל גַּם

שְׂבִיּוֹם הַכִּפְּרִים הֵם דְּגַמַּת ג' הַעֲנִינִים שֶׁבְּתַקִּיעַת
שׁוּפָר. הַמְצִוָּה דְּתַקִּיעַת שׁוּפָר, עֲנִין הַתְּשׁוּבָה
הַמְרָמָז בְּתַקִּיעַת שׁוּפָר, וְהַבְּטוּל פְּנִימִי שֶׁמַּצֵּד
עֶצֶם הַנִּשְׁמָה⁶³. וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁמוֹנָה
הַהֲזִיזוֹת שֶׁהָיוּ בְּקֶדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, אַחַת לַמַּעֲלָה
וְשִׁבְעַ לַמַּטָּה, אַחַת לַמַּעֲלָה הִיא גְלוּי הַיְחִידָה⁶⁴,
שֶׁהִיא מִיְחָדָת עִם הָעֲצָמוֹת, וְשִׁבְעַ לַמַּטָּה
(שְׁלֹאֲחֶרִי הָאֲחַת) הִיא שְׁגָלוֹי הַיְחִידָה (לַמַּעֲלָה
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבָאָדָם) יִמְשֹׁף בַּכּחוֹת הַגְּלוּיִים,
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבָאָדָם⁶⁵.

(ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַחֲלוּק שְׁבִין ג'
הַעֲנִינִים דְּשְׁמִינִי, שְׁמִינִי

דְּמִלָּה וְשְׁמִינִי דְּתְשׁוּבָה וְשְׁמִינִי דְּיוֹם הַכִּפְּרִים, דְּמִלָּה הִיא מְצִוָּה, וְכִיּוֹן
שֶׁכּוֹנֶנֶת הַבְּרִיאָה מְלַכְתַּחֲלָה הִיא שְׁיִשְׂרָאֵל יִקְיָמוּ אֶת כָּל הַמְּצִוּוֹת
וְיִמְשִׁיכוּ הַגְּלוּיִים שְׁנִמְשָׁכִים עַל יָדָם, לְכֵן הַגְּלוּיִים שְׁנִמְשָׁכִים עַל יְדֵי
הַמְּצִוּוֹת (כּוֹלֵל גַּם מְצִוֹת מְלָה) אֵינָם אֹרֹךְ חֲדָשׁ מִמֶּשֶׁשׁ⁶⁶, מִכִּיּוֹן שֶׁכּוֹנֶנֶת
הַבְּרִיאָה מְלַכְתַּחֲלָה הִיא שְׁיִשְׂרָאֵל יִמְשִׁיכוּ גְלוּיִים אֵלּוּ. וְאַף שֶׁהַגְּלוּי
שְׁנִמְשָׁף עַל יְדֵי כָּל הַמְּצִוּוֹת הִיא הַגְּלוּי דְּהוֹי' וְהַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁף עַל יְדֵי
הַמְּלָה הִיא לַמַּעֲלָה מִהוֹי', וְכַמְבֹּאֵר בְּתוֹרָה אֹרֶךְ⁶⁷ דְּמִי יַעֲלֶה לָנוּ
הַשְּׁמִימָה⁶⁸ הוּא רֹאשִׁי תִּיבוֹת מְלָה וְסוֹפִי תִּיבוֹת הוֹי'⁶⁹ שְׁזָה מוֹרָה
שְׁמִלָּה הִיא לַמַּעֲלָה מִהוֹי', מִכָּל מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת
מְלַכְתַּחֲלָה הִיא שְׁעַל יְדֵי מְצִוֹת מְלָה יִמְשִׁיכוּ אֹרֶךְ זֶה, הוּא אֹרֶךְ שְׁיֵשׁ
לוֹ שְׁיִכּוֹת לְעוֹלָמוֹת. וַיֵּשׁ לֹמֶר, שֶׁבְּכָלְלוֹת, גַּם אֹרֶךְ זֶה נִכְלָל בְּהוֹי'.

63 ראה ד"ה יבחר לנו הנ"ל (הערה 60) סעיף ט (ע' ח). 64 ראה לעיל הערה 23. 65 ראה עד"ז לקו"ת שה"ש מב, א. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' קב. 66 ראה עד"ז תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ס"ע ריח ואילך. תו"מ סה"מ אב ס"ע קעב ואילך. 67 לך לך יג, סע"ב. וראה גם אוה"ת יוה"כ פ' ע' א'תקנה. א'תקנו. בתו"א שם (ועד"ז באוה"ת שם) "למול את ערלת הלב והו"ע התשובה". ויש לומר, שזה בכללות. אבל בפרטיות, כיון דזה שיש לאדם ערלת הלב הוא שנברא באופן זה, והכוונה בזה שנברא כן הוא בכדי שיהיה ומלתם את ערלת לבבכם - לכן זה שמל את ערלת לבבו אינו חידוש אמיתי, כי כן היא כוונת הבריאה מלכתחילה. משא"כ כשחטא ופגם (היפך כוונת הבריאה) ואח"כ מתקן זה ע"י התשובה, הוא חידוש, כדלקמן בפנים. 68 נצבים ל, יב. 69 תקו"ז תיקון כב (סה, ב. סו, א). תיקון ע (קלא, רע"א).

47 מְצִוֹת מְלָה) אֵינָם אֹרֶךְ חֲדָשׁ מִמֶּשֶׁשׁ⁶⁶, מִכִּיּוֹן שֶׁכּוֹנֶנֶת הַבְּרִיאָה
48 מְלַכְתַּחֲלָה הִיא שְׁיִשְׂרָאֵל יִמְשִׁיכוּ גְלוּיִים אֵלּוּ. וְאַף שֶׁהַגְּלוּי
49 שְׁנִמְשָׁף עַל יְדֵי כָּל הַמְּצִוּוֹת הִיא הַגְּלוּי דְּהוֹי' וְהַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁף
50 עַל יְדֵי הַמְּלָה הִיא לַמַּעֲלָה מִהוֹי', וְכַמְבֹּאֵר בְּתוֹרָה אֹרֶךְ⁶⁷
51 דְּהַפְסוּק מִי יַעֲלֶה לָנוּ
52 הַשְּׁמִימָה⁶⁸ הוּא רֹאשִׁי תִּיבוֹת מְלָה וְסוֹפִי תִּיבוֹת
53 הוֹי'⁶⁹ שְׁזָה שְׁרָק בְּסוֹפִי
54 הַתִּיבוֹת הוּא שֵׁם הוֹי' מוֹרָה
55 שְׁמִצּוֹת מְלָה הִיא לַמַּעֲלָה
56 מִהוֹי', מִכָּל מְקוֹם, כִּיּוֹן
57 שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת
58 מְלַכְתַּחֲלָה הִיא שְׁעַל יְדֵי
59 מְצִוֹת מְלָה יִמְשִׁיכוּ אֹרֶךְ
60 זֶה, הוּא אֹרֶךְ שְׁיֵשׁ לוֹ
61 שְׁיִכּוֹת לְעוֹלָמוֹת. וַיֵּשׁ
62 לֹמֶר, שֶׁבְּכָלְלוֹת = כְּבִיבֵט
63 כּוֹלֵל, גַּם אֹרֶךְ זֶה נִכְלָל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בשם הוי'. כי בהוי' לשון מהנה⁷⁰ שתי דרגות. א. המקור
2 שממנו נעשה התהוות העולם. ב. והרצון להוות את
3 העולם⁷¹. וכיון שבתוך הרצון להוות הוא שימשך גם הגלוי
4 שעל ידי המלה, הרי גלוי זה נכלל בהוי'. וזה שהגלוי שעל

5 ידי המלה הוא למעלה
6 מהוי' הוא שגלוי זה
7 הוא למעלה ממקור
8 ההתהוות. ושמיני
9 דתשובה הוא גלוי אור
10 חדש. דעל ידי שחטא
11 ופגם והעביר את הדרך
12 (הפך הפונה דבריא
13 האדם שהיה באפן
14 דעשה האלקים את
15 האדם ישר כמבואר בפרק
16 ג') ואחר כך מתקן זה על
17 ידי התשובה, על ידי זה
18 נמשך אור חדש שלא
19 היה (כביכל) גם בכונת
20 הבריא. אלא שאור זה
21 הוא מבעל הרצון, שיש
22 לו שיכות להרצון
23 והפונה דהבריא. ו
24 ושמיני דיום הכפרים,
25 שעצומו של יום מכפר,
26 הוא גלוי עצמות אור אין
27 סוף שלמעלה גם מבעל
28 הרצון. אלא שגלוי ענין
29 זה הוא בעקר בעת כנסת
30 הכהן גדול לקדש
31 הקדשים. ולכן, גם
32 השמיני דיום הכפרים
33 הוא שמיני שלאחרי
34 שבעת הימים שלפני יום
35 הכפרים, כי בכללות, גם
36 השמיני דיום הכפרים
37 הוא למעלה
38 מהשתלשלות ששיך
39 להשתלשלות (בעל
40 הרצון), מה שאין כן
41 הסדר בשמונה ההזיות
42 שבקדש הקדשים, הוא
43 שהאחת היא לפני
44 השבועה.

45 וזהו וכל אדם לא
46 יהיה באהל מועד בבואו

כי בהוי' לשון מהנה⁷⁰ שתי דרגות. המקור
שממנו נעשה התהוות העולם, והרצון להוות את
העולם⁷¹. וכיון שהרצון להוות הוא שימשך גם
הגלוי שעל ידי המלה, הרי גלוי זה נכלל בהוי'.
וזה שהגלוי שעל ידי המלה הוא למעלה מהוי'
הוא שגלוי זה הוא למעלה ממקור ההתהוות].
ושמיני דתשובה הוא גלוי אור חדש. דעל ידי
שחטא ופגם והעביר את הדרך (הפך הפונה
דבריא האדם שהיה באפן דעשה האלקים את
האדם ישר) ואחר כך מתקן זה על ידי התשובה,
על ידי זה נמשך אור חדש שלא היה (כביכל)

גם בכונת הבריא. אלא שאור זה הוא מבעל הרצון, שיש לו שיכות
להרצון והפונה דהבריא. ושמיני דיום הכפרים, שעצומו של יום
מכפר, הוא גלוי עצמות אור אין סוף שלמעלה גם מבעל הרצון. אלא
שגלוי ענין זה הוא בעקר בעת כנסת הכהן גדול לקדש הקדשים. ולכן,
גם השמיני דיום הכפרים הוא שמיני שלאחרי שבעת הימים שלפני
יום הכפרים, כי בכללות, גם השמיני דיום הכפרים הוא למעלה
מהשתלשלות ששיך להשתלשלות (בעל הרצון), מה שאין כן הסדר
בשמונה ההזיות שבקדש הקדשים, הוא שהאחת היא לפני השבועה.

וזהו וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש, וזה
שכל אדם לא יהיה גוי אפלו אותן שדמות פניהם פני אדם
הוא דוקא בבואו של הכהן גדול בקדש הקדשים לכפר בקדש, כי
הגלוי דלמעלה מהשתלשלות שהיה בקדש הקדשים מצד עצמו, יש
לו שיכות להשתלשלות, ולגבי גלוי זה יש מקום למלאכים. אבל
בבואו (של הכהן גדול לקדש הקדשים) לכפר בקדש, וזה שעל ידי
עבודתו של הכהן גדול בקדש הקדשים נמשכה פרה לכל ישראל
הוא לפי שעל ידי עבודתו מתגלה ההתקשרות דעצם הנשמה עם
העצמות, דבעצמות אור אין סוף אין שום נתינת מקום למלאכים,

ולגבי גלוי זה יש מקום למלאכים. אבל
בבואו (של הכהן גדול לקדש הקדשים) לכפר בקדש, וזה שעל ידי
עבודתו של הכהן גדול בקדש הקדשים נמשכה פרה לכל ישראל
הוא לפי שעל ידי עבודתו מתגלה ההתקשרות דעצם הנשמה עם
העצמות, דבעצמות אור אין סוף אין שום נתינת מקום למלאכים,

47 לכפר בקדש, וזה שכל אדם לא יהיה גוי אפלו אותן מלאכים
48 שדמות פניהם פני אדם הוא דוקא בבואו של הכהן גדול
49 בקדש הקדשים לכפר בקדש, כי הגלוי דלמעלה
50 מהשתלשלות שהיה בקדש הקדשים מצד עצמו, יש לו
51 שיכות להשתלשלות,
52 ולגבי גלוי זה יש מקום
53 למלאכים. אבל בבואו
54 (של הכהן גדול לקדש
55 הקדשים) לכפר בקדש,
56 וזה שעל ידי עבודתו
57 של הכהן גדול בקדש
58 הקדשים נמשכה פרה
59 לכל ישראל הוא לפי
60 שעל ידי עבודתו מתגלה
61 אצל כל עם ישראל
62 ההתקשרות דעצם
63 הנשמה עם העצמות,
64 דבעצמות אור אין סוף
65 אין שום נתינת מקום

(70) שעהיה"א רפ"ד. וראה זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פדרס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט.

(71) להעיר מהמבואר בכ"מ בענין ב' שמות הוי', דהוי' הראשון הוא שעלה ברצונו ית' להוות העולמות (סה"מ תרנ"ו ע' שסה ואילך. ובכ"מ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמַלְאָכִים, יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בְּלַחְדוּדֵהּ⁷² (=עם ישראל והמלך (הקב"ה)
2 בלבד]⁷², לְכֵן אִזּוּ כָּל אָדָם לֹא יִהְיֶה אֶפְלוֹ אוֹתֵן שְׂדֵמוֹת
3 פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם.

4 וּלְהוֹסִיף⁷³, שְׂבִתְפִלַּת נְעִילָה מֵאִיר גְּלוֹי זֶה עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
5 בְּמוֹסָף דְּיוֹם הַכַּפָּרִים

6 שְׁבִתָּה אוֹמְרִים סֵדֶר 1
7 הָעֲבוּדָה דְּכֶהֱן גְּדוֹל בְּיוֹם
8 הַכַּפָּרִים. כִּי הַחֲמִשָּׁה 2
9 תְּפִלוֹת דְּיוֹם הַכַּפָּרִים הֵם 3

10 כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דְּרָגוֹת 4
11 שְׁבִנְשָׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ
12 נִשְׁמָה חַיָּה וְיִחִידָה. דָּג' 5
13 תְּפִלוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הֵם 6

14 בְּנֶרֶן, וּתְפִלַּת מוֹסָף 7
15 דְּיוֹם הַכַּפָּרִים הִיא בְּחִיָּה, 8
16 וְהַגְּלוֹי דִּיחִידָה הוּא 9
17 (בְּעֶקֶר) בְּתִפְלַת נְעִילָה. 9

18 וְלִכֵּן נִקְרָאת בְּשֵׁם נְעִילָה, 10
19 כִּי אִזּוּ נִנְעָלִים כָּל 11
20 הַשְּׁעָרִים וְגַם נִבְרָאִים 12
21 הַכִּי עֲלִיוֹנִים (וְאֶפְלוֹ) 12
22 (נֶאֱצָלִים וְכו') אֵין יְכוּלִים 13

23 לְכַנֵּס, יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא 14
24 בְּלַחְדוּדֵהּ. וּבִזְמַן תְּפִילַת 14
25 נְעִילָה מִתְּגַלָּה מִדְּרַגַּת הַיְחִידָה 15

26 [=נְקוּדַת הַיְחִידוּת] כִּפִּי שְׁהִיא 16
27 מֵאוֹחֶרֶת עִם הַקֶּבֶ"ה. שְׁהִיְהוּדִי 17
28 וְהַקֶּבֶ"ה מְצִיאוֹת אַחַת הֵם. 18

29 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׂכָתוֹב 19
30 בְּזִהְרָה⁷⁴ עַל הַפְּסוּק⁷⁵ וְלֹא 20
31 עֲמִד אִישׁ אֹתוֹ בְּהִתְרַדֵּעַ 20
32 יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, בְּזִמְנָא 21

33 דְּקוֹב"ה הָיָה מִתְּחַבֵּר 22
34 בְּהוּ יִשְׂרָאֵל כּו' [=בִּזְמַן] 22
35 שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִתְּחַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל⁷⁶ 23
36 בְּגִין כֵּן [=לְכֵן] בְּנוּעַ לְשִׁמְיָי 24

37 עֲצֵרֶת כְּתוּב בְּיוֹם⁷⁶ הַשְּׁמִינִי 24
38 עֲצֵרֶת [=הַעֲכָבָה, קְלִיטָה] 25

39 תִּהְיֶה לָכֵם שְׂכָל הָאוֹרוֹת 26
40 הַנְּעִלִים הַמִּתְגַּלִּים בְּחֹדֶשׁ 27
41 הַשְּׁבִיעִי, נִקְלָטִים בְּשִׁמְיָי עֲצֵרֶת 28

42 רַק בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, דִּלְשׁ 29
43 לּוֹמֵר שְׁעִנְיָן קוֹב"ה 30
44 מִתְּחַבֵּר בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל 31
45 הוּא גְּלוֹי הַיְחִידָה 32

46 וְהַתְּקַשְׁרוֹת הָעֲצָמִית 33

47 דְּהָעֲצָמוֹת עִם עֲצָם הַנִּשְׁמָה. [וַיֵּשׁ לּוֹמֵר שְׁהַשִּׁיכוֹת דְּעִנְיָן זֶה 47
48 לְיוֹסֵף, דְּשֵׁם יוֹסֵף הוּא עַל שֵׁם דְּבָרֵי רַחֵל אֲמַנּוּ יוֹסֵף הוּי' לִי 48
49 בֵּן אַחֵר⁷⁷, שְׁגָם אַחֵר [=זֶר, הַנִּמְצָא רַחוּק מִיְהוּדָה] נִעְשָׂה בֵּן⁷⁸, כִּי 49
50 עַל יְדֵי גְלוֹי הַתְּקַשְׁרוֹת הָעֲצָמִית דְּהָעֲצָמוֹת בִּישְׂרָאֵל 50
51 (בְּהִתְרַדֵּעַ יוֹסֵף אֶל אֶחָיו) 51

52 אֶחָיו) מִתְּגַלָּה שְׁגָם אַחֵר הוּא בֵּן]. וְגְלוֹי זֶה הוּא בְּשִׁמְיָי עֲצֵרֶת, וְכִידּוּעַ 52
53 שְׁבִנְשָׁמָה עֲצֵרֶת יִשְׁנָם כָּל הָעֲנִינִים שְׁבִרָאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפָּרִים, אֶלֹא 53
54 שְׁבִנְשָׁמָה עֲצֵרֶת הֵם בְּקוֹ הַשְּׁמִיָּה, וְלִכֵּן בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה 54
55 לָכֵם, יְהִיו⁷⁹ לָךְ לְבִדָּד וְאֵין לְזָרִים אֶתָּךְ. 55

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בְּלַחְדוּדֵהּ⁷², לְכֵן אִזּוּ כָּל אָדָם לֹא יִהְיֶה אֶפְלוֹ אוֹתֵן שְׂדֵמוֹת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם.

וּלְהוֹסִיף⁷³, שְׂבִתְפִלַּת נְעִילָה מֵאִיר גְּלוֹי זֶה עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּמוֹסָף דְּיוֹם הַכַּפָּרִים

שְׁבִתָּה אוֹמְרִים סֵדֶר הָעֲבוּדָה דְּכֶהֱן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפָּרִים. כִּי הַחֲמִשָּׁה תְּפִלוֹת דְּיוֹם הַכַּפָּרִים הֵם

כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דְּרָגוֹת שְׁבִנְשָׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה וְיִחִידָה. דָּג' תְּפִלוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הֵם בְּנֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה, וּתְפִלַּת מוֹסָף דְּיוֹם הַכַּפָּרִים הִיא בְּחִיָּה,

וְהַגְּלוֹי דִּיחִידָה הוּא (בְּעֶקֶר) בְּתִפְלַת נְעִילָה. וְלִכֵּן נִקְרָאת בְּשֵׁם נְעִילָה, כִּי אִזּוּ נִנְעָלִים כָּל הַשְּׁעָרִים

וְגַם נִבְרָאִים הַכִּי עֲלִיוֹנִים (וְאֶפְלוֹ נֶאֱצָלִים וְכו') אֵין יְכוּלִים לְכַנֵּס, יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בְּלַחְדוּדֵהּ.

וְזֶהוּ גַם מֵה שְׂכָתוֹב בְּזִהְרָה⁷⁴ עַל הַפְּסוּק⁷⁵ וְלֹא עֲמִד אִישׁ אֹתוֹ בְּהִתְרַדֵּעַ יוֹסֵף אֶל אֶחָיו, בְּזִמְנָא דְּקוֹב"ה הָיָה מִתְּחַבֵּר בְּהוּ יִשְׂרָאֵל כּו' בְּגִין

כֵּן בְּיוֹם⁷⁶ הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֵם, דִּלְשׁ לּוֹמֵר שְׁעִנְיָן קוֹב"ה מִתְּחַבֵּר בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל הוּא גְּלוֹי הַיְחִידָה וְהַתְּקַשְׁרוֹת הָעֲצָמִית דְּהָעֲצָמוֹת עִם

עֲצָם הַנִּשְׁמָה. [וַיֵּשׁ לּוֹמֵר שְׁהַשִּׁיכוֹת דְּעִנְיָן זֶה לְיוֹסֵף, דְּשֵׁם יוֹסֵף הוּא עַל שֵׁם יוֹסֵף הוּי' לִי בֵּן אַחֵר⁷⁷, שְׁגָם אַחֵר נִעְשָׂה בֵּן⁷⁸, כִּי עַל יְדֵי גְלוֹי

הַתְּקַשְׁרוֹת הָעֲצָמִית דְּהָעֲצָמוֹת בִּישְׂרָאֵל (בְּהִתְרַדֵּעַ יוֹסֵף אֶל אֶחָיו) מִתְּגַלָּה שְׁגָם אַחֵר הוּא בֵּן]. וְגְלוֹי זֶה הוּא בְּשִׁמְיָי עֲצֵרֶת, וְכִידּוּעַ שְׁבִנְשָׁמָה עֲצֵרֶת יִשְׁנָם כָּל הָעֲנִינִים שְׁבִרָאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפָּרִים, אֶלֹא

שְׁבִנְשָׁמָה עֲצֵרֶת הֵם בְּקוֹ הַשְּׁמִיָּה, וְלִכֵּן בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרֶת תִּהְיֶה לָכֵם, יְהִיו⁷⁹ לָךְ לְבִדָּד וְאֵין לְזָרִים אֶתָּךְ.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

72) ראה זח"ג לב, א. 73) בהבא לקמן ראה בפרטיות יותר שיחת שמחת בית השואבה תשכ"ג – נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1154. 74) ח"א רח, ב. הובא באוה"ת יוהכ"פ ע' א'תקנט. ריש וסוף ד"ה ביום השמיני עצרת: באוה"ת שמע"צ (כרך ה ע' ב'קמט. שם ע' ב'קנג); תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. שם ע' נא); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו ואילך). 75) ויגש מה, א. 76) פינחס כט, לה. 77) ויצא ל, כד. 78) אוה"ת ויצא כרך ו תתשכג, א. 79) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. הובא בריש וסוף ד"ה ביוהשמע"צ: עת"ר (סה"מ עת"ר ע' לה. שם ע' מד); ה'תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 43. שם ע' 47); ה'תש"ט (סה"מ ה'תש"ט ע' 69. שם ע' 73); ה'שי"ת (סה"מ ה'שי"ת ע' 71. שם ע' 82); ה'תשמ"מ (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רטו. ע' רכה). ועוד.

בס"ד. שיחת יום ה' פרשת האזינו, וא"ו תשרי ה'תשי"ג.

– לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הק"מ –

בלתי מוגה

- א. לכל לראש אביע את תודתי על טירחתכם לבוא לכאן.
ובהתאם להנהוג אצל בני ישראל¹ שבמשך חדשי אלול ותשרי מאחלים (אחד לחבירו) כתיבה וחתימה טובה – הנני מאחל לכם חתימה וגמר חתימה טובה, בטוב הנראה והנגלה.
- "טוב" – אצל הקב"ה – יכול להיות גם באופן שהתוצאה תהיה טובה, היינו, שהתכלית של הדבר היא טוב; אבל, כיון שאצל בני-אדם נחשב כל יום לדבר בפני עצמו – הנני מאחל לכם, שבכל יום בפני עצמו תראו את הטוב שביום זה, כלומר, לא רק טוב מצד החשבון שיהי' מזה תוצאה טובה, כי אם, טוב הנראה והנגלה.²
- ב. בני ישראל³ מקווים ובטוחים שבראש השנה העניק הקב"ה להם ולבני ביתם שנה טובה ומתוקה, בכל הפרטים, בני חיי ומזוני רויחי, בטוב הנראה והנגלה.
אבל, כיון שטוב אין לו שיעור ("צו גוט איז דאך קיין שיעור ניטא") – נתן הקב"ה את הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, עשרת ימי תשובה, שעל ידי העבודה בימים אלו יכולים לפעול שביום הכיפורים יתן הקב"ה יותר ועוד יותר, "מידו המלאה כו' והרחבה"⁴, בהתאם ליכלתו של הקב"ה.
- מהי העבודה הדרושה בימים אלו? – על זה אנו אומרים במחזור⁵: "תשובה, תפלה וצדקה", שעל ידי ג' דברים אלו פועלים אצל הקב"ה שיתן מידו המלאה והרחבה.
- ובהקדמה – שבהשקפה ראשונה נראה, שג' דברים אלו קיימים גם אצל אומות העולם (להבדיל), שהרי גם אצלם ישנו המושג של "רעפענטענס" (תשובה), "פרייער" (תפלה), "טשאַריטי" (צדקה). אמנם, לאמיתתו של דבר, קיים הבדל גדול ומהותי בג' הדברים הנ"ל כפי שהם אצל בני ישראל ועד – להבדיל – כפי שהם אצל אומות העולם. והבדל זה מתבטא גם בתיבות אלו עצמן: "תשובה, תפלה וצדקה".
- ג. תשובה:
תרגומה המדויק של המלה "רעפענטענס" – בלשון הקודש הוא – "חרטה". אבל אצל בני ישראל אין זה נקרא בשם "חרטה", כי אם, בשם "תשובה".
החילוק בין "חרטה" ל"תשובה" הוא הפכי:
"חרטה" מדגישה – דבר חדש. האדם מצטער על שעשה דבר לא טוב, או על שלא עשה דבר טוב, ורצונו להתנהג בדרך חדשה.
"תשובה" מדגישה – שיבה חזרה. יהודי הוא טוב בעצם, ורצונו לעשות טוב⁶, אלא, שמסיבות שונות – שאינן באשמתו כלל, או באשמתו במקצת – עשה דבר לא טוב. אבל, בעצם הוא טוב.
וזהו תוכן הענין ד"תשובה" – שחוזר לשרשו ומקורו, לה"אני" הפנימי שלו ("צו זיין אינעווייניקסטן איך"), ומגלה את ה"אני" הפנימי שלו באופן שנעשה "בעל-הבית" בחייו.
- ולכן ישנו ענין התשובה אצל כל אחד ואחד מישראל⁷: גם אצל צדיק שייכת תשובה, כלומר, שתמיד שואף הוא להגיע אל ה"אני" הפנימי שלו ולגלותו. וגם אצל רשע שייכת עבודת התשובה, שכן, עד כמה שיהי' במצב ירוד, יש בכחו ובאפשרותו תמיד לעשות תשובה, כיון שאינו צריך ליצור דבר חדש, כי אם, רק לשוב אל ה"אני" הפנימי שלו.

ח"ב ע' 409 ואילך. – במהדורא זו ניתוספו עוד איזה מ"מ ע"י המו"ל.

(4) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(5) בפיוט "ונתנה תוקף" בתפלת ימים הנוראים.

(6) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(7) ראה קונטרס ביקור שיקאגא ע' 23 (סה"ש תש"ב ע' 47).

(*) בקשר עם ה"דינער" השנתי של ישיבות "תומכי תמימים ליובאוויטש" – ראה לקמן ס"ח.

(1) ראה מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים).

(2) ראה גם תו"מ ח"ו ע' 125 ואילך. וש"נ.

(3) מכאן עד סוס"ו הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפס בלקו"ש

ד. תפלה:

1 תרגומה המדויק של המלה "פרייער" – בלשון הקודש הוא – "בקשה". אבל אצל בני ישראל אין הדבר
2 נקרא בשם "בקשה", כי אם, בשם "תפלה".

3 החילוק בין "בקשה" ל"תפלה" גם הוא הפכי: "בקשה" פירושה תחינה, ו"תפלה" פירושה התחברות⁸.

4 "בקשה" מדגישה – שמבקש מהקב"ה שיתן, מלמעלה למטה, את החסר לו. וכאשר לא חסר לו דבר, או
5 שאין לו רצון לדבר – לא שייכת בקשה. "תפלה" מדגישה – התחברות עם הקב"ה, מלמטה למעלה. וענין זה
6 שייך אצל כולם ובכל עת.

7 כל יהודי יש לו נשמה הקשורה עם הקב"ה. אמנם, מצד זה שהנשמה ירדה לגוף ונתחברה אליו, מוכרחת
8 הנשמה להתקשר עם ענינים גופניים, כגון אכילה, שתי' וכיו"ב, ובאותו זמן נחלשת התקשרותה עם הקב"ה.
9 ולכן נקבעו זמנים מסויימים ביום לתפלה, כדי לחדש ולחזק את הקשר עם הקב"ה.

10 ולכן ישנו ענין התפלה – ובכל התוקף – גם אצל אלו שלא חסר להם שום דבר, כי, תפלה אינה רק תחינה
11 ובקשה בלבד, אלא, עיקר ענין התפלה הוא – חידוש וריענון ("דער אָפּפריש") התקשרות ודביקות האדם עם
12 הקב"ה.

ה. צדקה:

13 תרגומה המדויק של המלה "טשאַריטי" – בלשון הקודש הוא – "חסד". אבל אצל בני ישראל אין הדבר
14 נקרא בשם "חסד", כי אם, בשם "צדקה".

15 החילוק בין "חסד" ל"צדקה"⁹ גם הוא הפכי:

16 "חסד" מדגיש – שהוא אדם טוב ("אַ גוטער מענטש"). כלומר: להזולת לא מגיע, והוא אינו מחוייב ליתן
17 לו, אלא שמצד טובו נותן לו.

18 לעומת זאת, "צדקה" – מדגישה את הצדק ("גערעכטיקייט") שבדבר. ובשני אופנים:

19 א) הוא מחוייב לתת לזולתו. הוא יודע שאינו נותן את שלו; הקב"ה נתן לו מעות אלו בפקדון כדי שיתנם
20 לזולתו¹⁰.

21 ב) כיון שהוא זקוק שהקב"ה יתן לו, והרי הקב"ה בודאי אינו חייב לו דבר – צריך ומחוייב הוא לעשות
22 "מדה כנגד מדה"¹¹, ליתן לזולתו, אף שאינו חייב לו. ועל ידי זה מעורר גם למעלה, שהקב"ה יתן לו יותר
23 ממה שמגיע לו, כיון שגם הוא נתן לזולתו יותר מכחותיו.

24 ובפרט צדקה השייכת לרבים, וביחוד צדקה עבור מוסדות תורה, אשר, כל אחד מהמתחנכים במוסדות אלו
25 מהווה יסוד בעתיד לבנין בית בישראל, ומורה דרך בעתיד בסביבתו, הנה כאשר נותנים צדקה בשביל מוסדות
26 כאלו, יכולים לבוא אל הקב"ה ולומר: אני נתתי יותר מכחותי בשביל ה"עסקים" שלך, כביכול, תן גם אתה
27 יותר ממה שמגיע, בשביל הצרכים שלי.

28 ו. וזהו תוכנם של ג' הדברים – "תשובה, תפלה וצדקה" – שעל ידם פועלים שתהי' חתימה וגמר חתימה
29 טובה:

30 כאשר שבים אל ה"אני" הפנימי (תשובה), מתחברים אל הקב"ה (תפלה), ונותנים צדקה באופן של "צדק"
31 – אזי, נוסף על הטוב שנתן הקב"ה בראש השנה, נותן ביום הכפורים עוד יותר, שנה טובה ומתוקה בטוב
32 הנראה והנגלה.

33 ז. האמור לעיל (סעיף ה) שהדרך לפעול שהקב"ה יתן וישפיע לאדם יותר ממה שמגיע לו היא על ידי נתינת
34 צדקה בכלל, ובפרט נתינת צדקה עבור מוסדות התורה שמעמידים תלמידים שמאירים את כל העולם באור
35 התורה – הוא בהדגשה יתירה כשמדובר אודות נתינת צדקה עבור המוסדות של תומכי תמימים ליובאוויטש:

8) ראה פרש"י ויצא ל, ח. תו"א ר"פ תרומה (עט, סע"ד). אוה"ת
9) להצ"צ ויחי שפ, א. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קמה הערה 92 ובשוה"ג
שם ושו"נ.
10) ראה גם מו"נ ח"ג פנ"ג. הובא ונתבאר באוה"ת וירא צז, ב
והוא
11) ראה אוה"ת משפטים כב, ד. אלשיך משלי יח, טז. ראב"ע שם
יט, יז. סה"מ קונטרסים ח"א קיט, א. ועוד.
12) לשון חז"ל – סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

8) ראה פרש"י ויצא ל, ח. תו"א ר"פ תרומה (עט, סע"ד). אוה"ת
9) להצ"צ ויחי שפ, א. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קמה הערה 92 ובשוה"ג
שם ושו"נ.
10) ראה גם מו"נ ח"ג פנ"ג. הובא ונתבאר באוה"ת וירא צז, ב
והוא
11) ראה אוה"ת משפטים כב, ד. אלשיך משלי יח, טז. ראב"ע שם
יט, יז. סה"מ קונטרסים ח"א קיט, א. ועוד.
12) לשון חז"ל – סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

מייסדי ישיבות תומכי תמימים – כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר¹² – הנהיגו שתלמידי הישיבה ילמדו תורת הנגלה ביחד עם תורת החסידות¹³, שלימוד זה (לימוד החסידות) מכניס חיות ושמחה בכללות התורה. זאת ועוד: מייסדי הישיבה השרישו ("האָבן איינגעוואָרצלט") בהתלמידים להפיץ את שיטותיהם והשקפותיהם גם בהסביבה שלהם, כך שעל ידי זה מאירים הם את כל העולם.

ולכן, כאשר מאפשרים לישיבות תומכי תמימים לחנך את תלמידיהם באופן המתאים, כולל גם להכניס תלמידים חדשים לישיבה, אשר, כל אחד ואחד מתלמידים אלו יהי' נר מאיר בקהילה שלימה של יהודים – הרי על ידי זה מאירים ריבוי קהילות של בני ישראל על ידי "נר מצוה ותורה אור"¹⁴, ומאור שבתורה, זוהי תורת החסידות¹⁵.

וכיון שזהו בודאי מ"עסקיו" של הקב"ה – הרי על ידי זה יתן לו הקב"ה עבור עניניו שלו "מידו המלאה כו' והרחבה".

* * *

ח. [לאחרי שהרה"ג הרה"ח ר' שמרי' גורארי¹⁶ אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א שהבעלי-בתים רוצים לשמוע משהו בקשר לה"דינער"¹⁷ – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

אמרו חז"ל¹⁸: "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה. . אם הוסיף מוסיפין לו", ועל ידי זה ניתוסף גם בחשבוננו הפרטי של האדם¹⁹.

ובמילא, כאשר מחליטים בימים אלו להוסיף בנתינת הצדקה, ובפרט אלה שיש להם גם המעלה ד"גבאי צדקה" שהיא גדולה יותר מהנתינה עצמה²⁰ – אזי מוסיף הקב"ה עוד יותר גם בהחשבון הפרטי שלהם²¹.

וכיון שבנוגע לעשרת ימי תשובה נאמר "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב"²², היינו, שבימים אלו הקב"ה הוא קרוב לכל אחד ואחד מישראל – הרי זה הזמן ("דער סיוען") המתאים שכל אחד ואחד יתעורר בעצמו להוסיף בנתינת הצדקה, וכן לעורר את חבריו בזה, אשר, על ידי זה יוסיף הקב"ה עוד יותר בהחשבון הפרטי שלהם.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ברכת הצלחה, ושנה טובה ומתוקה.

וראה גם מכתבי כ"ק אדמו"ר שליט"א לחגיגה זו שנדפסו באג"ק ח"ז ס"ע סד ואילך. חכ"א ס"ע קעז ואילך. שיחות יום ג' פ' וישב, כ"א כסלו (תו"מ ח"ז ע' 227 ואילך). ש"פ שמות, מבה"ח שבט ס"כ (שם ס"ע 285 ואילך).

(18) ביצה טז, רע"א.

(19) ראה פי' הרי"ף ועץ יוסף לע"י שם.

(20) ראה ב"ב ח, ב. ט, א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ו. טוש"ע יו"ד סרמ"ט ס"ה.

(21) חסר קצת (המו"ל).

(22) ישעי' נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

(12) ראה שיחת נר חמישי דחנוכה תשי"ב בהערה (לקו"ש ח"ב ע' 484. תו"מ ח"ד ע' 227). וראה גם "רשימות" חוברת קפא ע' 15.

(13) ראה שיחת ליל שמח"ת תרנ"ט – נדפסה בהוספות לסה"מ תרנ"ט. ועוד.

(14) משלי ו, כג.

(15) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובפי' קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב. סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(16) יו"ד ועד הפועל מרכז הישיבות תו"ת ליובאוויטש (המו"ל).

(17) לטובת ישיבות תו"ת, ביום ראשון לפרשת בא, שני בשבט.

לקוטי שיחות פרשת האזינו כרך ט'

מתורגם מלשון הקודש

21 "ראשו אחד למעלה וראשו השני למטה", הרי כאשר
22 האדם מושך את "ראשו השני" נמשך על ידי כך גם "ראשו
23 הראשון", כך גם לגבי חבל הנשמה, שעל ידי "מעשיו
24 הרעים ומחשבותיו"⁶ של היהודי, הוא מושך ל"היכלות
25 הסטרא אחרא" לא רק את הנשמה שלמטה, אלא גם את
26 ההשפעה מדרגת ה"א תתאה - שורש ומקור הנשמה.
27 יש להבין: אם על ידי עבירה נקרע חבל ההמשכה,
28 כאמור לפני כן, מדוע ימשוך ה"ראש שלמטה" עמו את
29 ה"ראש שלמעלה", והרי חבל זה נפסק?⁷

30 כן יש להבין: בתחילה (בפרק ה') אומר אדמו"ר הזקן
31 "שראשו אחד קשור למעלה וקצו למטה" - את הנשמה
32 שלמעלה הוא מכנה בשם "ראשו", ואת הנשמה שלמטה
33 בשם "קצה" - ולאחר מכן (בפרק ו') הוא מכנה את שתיהן
34 בשם "ראש" - "ראשו אחד למעלה וראשו השני למטה"?

ג.

שאלות על ההסבר ל"ויפח באפיו נשמת חיים"

35 כאשר מסביר אדמו"ר הזקן את הענין הראשון על
36 "יעקב חבל נחלתו", לגבי קריעת החבל על ידי עבירה,
37 הוא מצטט את הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים"⁸, ומבאר,
38 שהתורה משתמשת דוקא במלה "ויפח" כדי "להורות
39 לנו", שכשם שכאשר האדם נופח למקום כלשהו, הרי אם
40 יש "איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתיים, אין החל הנופח
41 עולה ומגיע כלל לאותו מקום?⁹ ככה ממש אם יש דבר
42 חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחינת החל העליון". והוא
43 מסביר בנמשל, ש"אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו

א.

פרשת האזינו - בימים של תשובה

1 פרשת האזינו נקראת תמיד בשבת תשובה, או בארבעת
2 הימים שבין יום הכפורים לסוכות, אשר על ימים אלו אמר
3 הרבי (מוהרש"ב) נ"ע¹ "הנה עתה יש לחזור בתשובה".
4 וכיון שכל הענינים בתורה מדויקים לחלוטין, אנו אכן
5 רואים², שמספר פרקים באגרת התשובה³ מבוססים על
6 הפסוק "כי חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו", המופיע
7 בפרשת האזינו⁴.

ב.

"יעקב חבל נחלתו" - הנשמה

8 על המלים "יעקב חבל נחלתו" אומר אדמו"ר הזקן,
9 באגרת התשובה פרק ה', שהנשמה - החלק שבגוף האדם
10 ושרשה - דומה לחבל "שראשו אחד קשור למעלה וקצו
11 למטה". בכך הוא מבאר את ענין הכרת, שכאשר עובר על
12 איסור כרת ר"ל, אז "נכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי'
13 ברוך הוא",

14 והוא מוסיף, ש"חבל ההמשכה" של "שם הוי' ברוך
15 הוא" הוא "כלול מתרי"ג מצוות" כמו "חבל עב" אשר
16 "שזור מתרי"ג חבלים דקים", ולכן גם "בשאר עבירות
17 שאין בהן כרת", שאז אין ניתק החבל כולו, כבאיסור כרת
18 - בכל זאת ניתק "חבל הדק וכו'".

19 בהמשך דבריו (בפרק ו'⁵), מסביר אדמו"ר הזקן ענין
20 נוסף על "יעקב חבל נחלתו". שבדיוק כשם שחבל אשר

(1) הובא ונתבאר בהקדמה לקונטרס צו (נדפס בספר המאמרים תש"ט, לקו"ש חיי"ד ע' 400). לעיל ע' 220 הערה 72.

(2) ע"ד שייכות ענין התשובה לפ' האזינו - ראה גם לקו"ת ריש פרשתנו. לעיל ע' 220 שם.

(3) ד"ר.

בלקו"ת הג"ל (שבהערה הקודמת) מבאר כי חלק ג' בענין התשובה דבחי' "והירוה תשוב אל האלקים אשר נתנה", שהיא תשובה עילאה.

משא"כ באגה"ת שם, מביא פסוק זה לבאר (בעיקר) הענין דתשובה תתאה.

ויש לומר, ששני הענינים ישנם בימים שבהם קוראים פ' האזינו, כי מתשובה שבעש"ת (ועד"ז - בהד' ימים שבין יוה"כ פ' לסוכות) - שתי מעלות (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו וראה לעיל ע' 218): "ויפח ביותר" (היינו תשובה נעלית יותר, תשובה עילאה), ו"מתקבלת היא מיד" (היינו שגם בחי' התשובה שבכל השנה, שבכללות היא תשובה תתאה - מעלת עש"ת "מתקבלת היא מיד").

(4) לב, ט.

(5) צו, סע"א.

(6) כולל גם איסור כרת - כמובן ממה שמסיים שם (ריש ע"ב) "לכן הוא נוטל חלק בראש", שבו מתרץ הקושיא שברפ"ד, מה "שנמצאו .. חייבי

כריתות ומיתות והאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמי"ם".

(7) לכאורה הי' אפשר לתרץ שדוקא בזמן הבית, ע"י איסור כרת "נכרת ונפסק חבל ההמשכה כו'", אבל לאחר "שירדה השפעת בחי' ה"א תתאה .. בי"ס דנוגה" (אגה"ת פ"ו), מכיון שנמצאת גם בהיכלות הסט"א, לא נעשה הפסק.

אבל - אינו. כי (א) גם בזמן הגלות נעשה פגם ע"י כל עבירה, ויש חילוק בין הפגם שבשאר עבירות להפגם שבאיסורי כרת (תניא ספכ"ד. ובכ"מ) - והרי ענין הפגם הוא (לא הורדת הנפש וכו' בקליפות, כי אם) מלשון "פגירת הסכין" הפסק החבל (אגה"ת פ"ה). (ב) לאידך גיסא: תשובה תתאה, שענינה הוא להחזיר השפעת השכינה "שהמשיך במעשיו ומחשבותיו", ה"ה כן גם בזמן הבית (ראה לקמן הערה 13).

(8) בראשית ב, ז.

(9) וגם אז ישנו ה"ויפח" מצד למעלה, אלא שדבר החוצץ (העונות) מעכבו מלהגיע לגוף האדם. וכדיקן לשון הכתוב (המובא בתניא לקמן) "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם", שההבדלה היא מצד "ביניכם", אבל לא מצד "אלקיכם". וראה לקמן הערה 42.

ור"ל, שמטעם זה כותב "כמ"ש בישע"י" בכדי לרמוז למ"ש שם לפנינו "הן לא קצרה יד ה' גו'" (משיחת ש"פ האזינו תש"ל. ע"ש בארוכה. ושם, שענין זה שייך לנבואת ישע"י).

1 יתברך¹⁰, אלא "כמו שכתוב בישעיהו¹¹: כי אם עונותיכם
2 היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם".
3 ואינו מובן: מצד הענין של "ויפח" יוצא, ש"עונותיכם
4 מבדילים" גורמים לכך ש"הבל העליון" לא יגיע
5 מלכתחילה אל האדם שלמטה, כ"אדם הנופח לאיזה
6 מקום", שכאשר יש דבר שחוצץ ומפריד, הרי "אין הבל
7 הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום". ואילו מצד הענין
8 של "יעקב חבל נחלתו" יוצא, שהעבירות מנתקות את
9 הקשר, ולא שמלכתחילה הן אינן מאפשרות את הקשר?
10 הבדל נוסף: בענין של "יעקב חבל נחלתו" מבאר
11 אדמו"ר הזקן (כאמור לעיל בסעיף ב'), שעל ידי איסור
12 כרת ניתק החבל כולו, ו"בשאר עבירות שאין בהן כרת"
13 ניתק רק החבל הדק. ואילו מצד הענין של "ויפח" יוצא,
14 שכל עבירה, בהיותה דבר חוצץ ומפריד, אינה מאפשרת
15 לחלוטין להבל העליון להגיע, כפי שמוכן מהמשל על
16 האדם הנופח, שכאשר יש "דבר חוצץ ומפסיק", אף אם
17 החציצה היא מזערית - רק "איזה דבר"¹², הרי "אין הבל
18 הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום".

ד.

שלש דרגות בקשר של הנשמה אל שרשה

19 מכל האמור לעיל מובן, ששלשה ענינים אלו באגרת
20 התשובה - הענין של "ויפח...", שעל ידי עבירה החוצצת
21 אין ההבל מגיע מלכתחילה; הענין של "יעקב חבל נחלתו",
22 שעל ידי העבירות ניתק חבל ההמשכה; והענין של "יעקב
23 חבל נחלתו" ש"על ידי מעשיו הרעים..." מושך האדם גם
24 את ה"ראש שלמעלה" להיכלות הסטרא אחרא - הם שלש
25 דרגות שונות:
26 הענין של "ויפח", הוא בדרגת הנשמה שצריכה להיות
27 נמשכת תמיד מדרגת ההבל העליון - ולגבי דרגה זו, כיון
28 שצריך תמיד את ה"הבל הנופח", הרי גם עבירות שאין
29 בהן כרת, בהיותן דבר חוצץ ומפריד, אינן מאפשרות להבל
30 העליון להגיע אל גוף האדם;

31 הענין של "יעקב חבל נחלתו", שעל ידי העבירות ניתק
32 חבל ההמשכה, הוא בדרגת הנשמה שלמטה, שהקשר בינה
33 לבין שרשה אינו באופן של המשכה תמידית מחדש, אלא

(10) החידוש שבו על מ"ש לעיל ח"ב פ"ז (ב), ש"א"א כלל לומר
ענין הצמצום כפשוטו - וגם מה שהזקק כאן דוקא להביא על זה נחמ
הוכחות (ובשינוי מ"ב שם) - נתבאר בלקו"ש ביאורים בלקולו"צ על אגה"ת
(ק"ה"ת תשנ"ב) סעי' י"ד.

(11) נט, ב.

(12) ומה שבנמשל משמית תיבת "איזה" הוא

[לא לפי שדוקא מחיצה עבה (איסור כרת) חוצץ ומפסיק - שהרי (א)
א"כ, גם בהמשל לא ה" צריך לכתוב "איזה דבר" (מכיון שבוה אינו דומה

34 כחבל, שקצהו שלמטה כבר נמשך מראשו שלמעלה, ועתה
35 שני הקצוות קשורים ביניהם באופן כזה, שהנשמה שלמטה
36 אינה "ראש" בעצמה, אלא היא "קצה" של הנשמה
37 שלמעלה,

38 - ולגבי דרגה זו, כיון שניתוק הקשר עקב העבירות
39 הוא על ידי פעולה, שהעבירות יוצרות ניתוק (בשונה
40 מהדרגה של "ויפח", שבה עקב העבירות אין ההבל
41 העליון מגיע מלכתחילה), לכן יש הבדל בין איסורי כרת
42 לבין עבירות אחרות, שאיסור כרת מנתק את החבל כולו,
43 ועבירות אחרות מנתקות רק את החבל הדק;

44 ויש גם דרגה נמוכה יותר ב"יעקב חבל נחלתו", שבה
45 הקשר שבין הנשמה שלמטה לנשמה שלמעלה אינו באופן
46 שהנשמה שלמטה טפלה ו"קצה" של הנשמה שלמעלה,
47 אלא גם היא "ראש" ועיקרית כשלעצמה

48 - ובדרגה זו אין אף פעם ניתוק¹³. וכיון שבדרגה זו
49 ה"ראש שלמטה" קשור ל"ראש שלמעלה" תמיד, אף
50 בשעת החטא, לפיכך "על ידי מעשיו הרעים ומחשבותיו"
51 מושך האדם גם את ה"ראש שלמעלה" להיכלות הסטרא
52 אחרא, כביכול.

ה.

"ויפח" באמצע ההסבר על "חבל"

53 על הסבר זה, שהענין של "ויפח" והענין של "יעקב
54 חבל נחלתו" רומזים לשתי דרגות שונות, יש, לכאורה,
55 לשאול:

56 בתחילה מובא באגרת התשובה הפסוק "כי חלק ה'
57 עמו יעקב חבל נחלתו", ומוסבר על כך: "פירוש כמו חבל
58 על דרך משל, שראשו אחד קשור למעלה וקצהו למטה".
59 לאחר מכן מוסברת המשמעות של "ויפח", שכאשר יש
60 דבר שחוצץ ומפריד - עונותיכם מבדילים - אין מגיע הבל
61 העליון, ולבסוף נאמר "וזהו ענין הכרת, שנכרת ונפסק חבל
62 ההמשכה...".

63 מזה שהענין של "ויפח" מופיע בתוך ההסבר על הענין
64 של "חבל", מוכח, לכאורה, שהוא חלק מענין ה"חבל",
65 וכיצד ייתכן לומר, ש"ויפח" ו"חבל" הן דרגות שונות?

להנמשל). (ב) כתוב מפורש "עונותיכם היו מבדילים" (עונותיכם סתם) - כי
אם]

לפי שלפניו ית' עונותיכם (איזה עונות שיהיו) מבדילים אבל לא "שום
דבר ואפילו היותר עב) גשמי ורוחני" ואף שהי' סברא לומר, שגם הם
חוצצים).

(13) וענין זה הוא גם בזמן הבית, כנ"ל הערה 7. אלא שישראל, להיות
שהיו אז "במדרגה עליונה", לא היו מקבלים חיות מבחי' ה"א תתאה כמו
שהיא בגלות בהיכלות הסט"א.

1 אך כאשר מעיינים באגרת התשובה רואים, שלא זו
2 בלבד שמהמשך הענינים שם אין סתירה לאמור לעיל, אלא
3 להיפך, משם מוכח ש"ויפח" ו"יעקב חבל נחלתו" הן אכן
4 שתי דרגות שונות, כפי שיוסבר להלן.

ו.

שתי דרגות בנשמה והפגיעה בהן על ידי העבירות
5 בתחילת הפרק אדמו"ר הזקן מבאר ומדגיש ש"המשכת
6 וירידת הנפש האלקית לעולם הזה להתלבש בגוף האדם"
7 היא "מבחינת פנימיות ומקור הדיבור", ומביא לכך הוכחה
8 מן הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש
9 חייה", שהרי "מאן דנפח..."¹⁴.

10 לאחר מכן הוא ממשיך: "וזה שנאמר כי חלק ה' עמו
11 יעקב חלק נחלתו, פירוש כמו חבל על דרך משל שראשו
12 אחד קשור למעלה וקצהו למטה", כאמור לעיל.

13 וצריך להבין בזה: מן הפסוק ("כי חלק ה' עמו") יעקב
14 חבל נחלתו" יודעים, לכאורה, שהנשמה שלמטה קשורה
15 לשרשה, כחבל, שקצהו שלמטה קשור לראשו שלמטה, ואם
16 אך אין יודעים מכך לאיזו דרגה של שורש הנשמה. ואם
17 כך, מהו הקשר של פסוק זה לנאמר לפני כן, שהנשמה
18 נובעת מ"בחינת פנימיות...", אשר מפני קשר זה נאמר שם
19 "וזהו שכתוב...?"

20 הכרחי אפוא לומר, שההוכחה מן הפסוק לענין
21 ש"המשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה... נמשכת
22 מבחינת פנימיות..." היא בעיקר מן המלים "כי חלק הוי'
23 עמו", ולא מהמלים "יעקב חבל נחלתו", כי שם הוי'
24 "מורה" על פנימיות החיות",

25 ובהביאו את סוף הפסוק "יעקב חבל נחלתו" מוסיף
26 אדמו"ר הזקן עוד ענין¹⁶, שגם לאחר שהנשמה נמשכה
27 למטה - כלומר, הדרגה שאינה צריכה להימשך כל פעם

(14) שבו מחדש על מ"ש לפנ"ז בפ"ד - כי שם מבאר ששרש הנשמה היא מבחי' פנימיות, ובפ"ה מחדש שגם המשכתה וירידתה לעוה"ז להתלבש בגוף האדם, אף שזהו "ע"י בחי' האותיות שבמאמר נעשה אדם" (לעיל פ"ד (צד, א)), הוא ג"כ מבחי' פנימיות. אלא שפנימיות זו היא בחי' "פנימיות ומקור הדיבור".

ועפ"ז יובן: (א) מה שדוקא בפ"ה (משא"כ לעיל פ"ד ובח"א רפ"ב) מביא גם סיום הכתוב "ויהי האדם לנפש חי", שגם מה שהאדם נעשה לנפש חי, חיבור הנפש והגוף, הוא מ"ויפח". (ב) מה שכתוב "מאן דנפח ונר" - ואינו כותב בפירוש "מתוכו נפח" - כי (נוסף על מה שסומך על מ"ש לעיל (שם)) פנימיות זו אינה "מתוכו ממש" ורק "פנימיות ומקור הדיבור". (ג) מה שדוקא כאן מביא גם "יעקב חבל נחלתו" - כי זוהי הוכחה ש"כי חלק הוי' עמו" הוא גם בנוגע להמשכת וירידת הנשמה, כדלקמן הערה 16.

וראה גם לקו"ש ביאורים בלקוטי לוי"צ הנ"ל ע' 87 ואילך (ובהנסמן בהערה * 27 שם).

(15) לעיל פ"ד (צד, א).

28 מחדש - עדיין היא קשורה לשרשה כחבל, שגם לאחר
29 שנמשך למטה הוא עדיין קשור אל ראשו שלמעלה.

30 ולאחר שהוא מסביר שני ענינים אלו - לגבי "המשכת
31 וירידת הנפש האלקית..." ולגבי הנפש האלקית שכבר
32 ירדה לגוף - הוא מתחיל להסביר כיצד פוגמות העבירות
33 בשני ענינים אלו של הנשמה, ובאותו סדר שבו מופיעים
34 ענינים אלו לפני כן:

35 בתחילה הוא מבאר מה גורמות העבירות לדרגה של
36 "ויפח", "ל"המשכת וירידת הנפש האלקית" כפי שהיא
37 נמשכת מהחבל העליון, שהעבירות אינן מאפשרות להחל
38 העליון להגיע לגוף האדם; ולאחר מכן הוא מבאר מה
39 גורמות העבירות בדרגה של "יעקב חבל נחלתו", בדרגה
40 שכבר ירדה לגוף - שעל ידי העבירות נגרם ניתוק
41 בהתקשרות.

ז.

בערב ראש השנה - חיות העולם מחיצוניות ספירת המלכות

42 כדי להבין שלש דרגות אלו שבנשמת האדם - עולם
43 קטן¹⁷, כדלעיל (בסעיף ד'), יש להבין תחילה דרגות אלו
44 ב"עולם גדול":

45 על ראש השנה (שממנו אנו באים) נאמר בגמרא¹⁸,
46 שהקדוש-ברוך-הוא אומר לישראל "אמרו לפני... מלכיות
47 כדי שתמליכוני עליכם.... ובמה, בשופר".

48 מדוע יש להמליך את הקדוש-ברוך-הוא למלך בראש
49 השנה, והרי הוא כבר מלך לפני כן? על כך נאמר בתורת
50 החסידות¹⁹, שבערב ראש השנה עם חשיכה²⁰ עולה ספירת
51 המלכות ומסתלקת למעלה, ולכן צריכים בני ישראל בראש
52 השנה לגרום לכך שהקדוש-ברוך-הוא ימלוך מחדש.

(16) ומה שמביא זה כאן בהמשך ל"המשכת וירידת .. מבחי' פנימיות כו'" - יש לומר:

(א) שבפרקים אלו מבאר מעלת הנשמה - בכל הבחינות שבה, ובסדר דמלמעלה למטה: (בפ"ד) שרש הנשמה (מבחי' פנימיות שלמעלה מבחי' הדיבור); לאחר (בתחילת פ"ה) - המשכת וירידת הנשמה (מבחי' פנימיות ומקור הדיבור) ולאח"ז, שגם הנפש שבגוף, ענינה הוא, שהיא "קצה" של בחי' "ראש" הנשמה שלמעלה (כנ"ל ס"ד).

(ב) לפי שמוזה מוכח ש"חלק הוי' עמו" קאי גם א"המשכת וירידת הנפש . להתלבש בגוף האדם" - שהרי "יעקב חבל נחלתו" (שקאי על הנפש שבגוף) נאמר באותו הפסוק ובהמשך ל"כי חלק הוי' עמו".

(17) נתחומא פקודי ג. וראה אדרי"ם פל"א. לקו"ת במדבר ה, סע"א. ועוד. (18) ר"ה טז, א. לד, ב.

(19) לקו"ת ר"ה נח, ב"ג (בענין ביאור מרז"ל "שתמליכוני"). וראה גם אגה"ק סי"ד. לקו"ת שם נג, ד. נד, סע"ד. ועוד.

(20) ד"ה שה"מ ממעמקים תש"ג בתחלתו. ובכ"מ. וראה גם אגה"ק שם

1 שואלים על כך²⁰: חיות וקיום העולם היא מספירת
2 המלכות, וכיון שבערב ראש השנה עם חשיכה ספירת
3 המלכות עולה למעלה ויורדת רק בשעת התקיעות ואמירת
4 פסוקי מלכיות וכו', כיצד מתקיים העולם בראש השנה
5 לפני שישראל תוקעים בשופר?
6 על כך מוסבר²¹, שבראש השנה עולה ומסתלקת רק
7 פנימיות המלכות (כלומר, התענוג והרצון שבמלכות),
8 וחיות העולמות אז היא מחיצוניות המלכות. כאדם העושה
9 מלאכתו בהיותו "עייף ורפה ידיים במלאכתו" בלי תענוג
10 בה²².

ח.

כיצד מתקיים העולם בראש השנה שחל בשבת?
11 אותה שאלה נשאלת²³ גם לגבי שבת: כיון שבשבת
12 הקדוש-ברוך-הוא שובת ממלאכת שמים וארץ, כיצד קיים
13 העולם בשבת? על כך משיבים²³, שבשבת שובת הקדוש-
14 ברוך-הוא רק מעשרה מאמדות, מהדיבור, חיצוניות
15 המלכות, וחיות העולמות בשבת היא על ידי המחשבה,
16 פנימיות המלכות.
17 לכאורה, יש לשאול: בראש השנה שחל בשבת עולה
18 הן חיצוניות המלכות (מצד השבת) והן פנימיות המלכות
19 (מצד ראש השנה) - וכיצד מתקיימים אז העולמות?
20 ההסבר לכך הוא, שהחיצוניות שעולה בשבת איננה
21 החיצוניות של פנימיות זו שעולה בראש השנה, אלא
22 החיצוניות של דרגה נעלית יותר. ולכן מתקיימים העולמות
23 גם בראש השנה שחל בשבת, כי החיצוניות של הדרגה
24 הנמוכה יותר, שממנה מתהווה מציאות העולמות, אינה
25 מסתלקת גם אז.

ט.

בשבת - המן אינו יורד, אך עולה למעלה
26 דבר זה יובן בהקדים, ההוכחה המובאת במדרש²⁴ לכך
27 "שהקדוש-ברוך-הוא מכבד את השבת" מן המן "שכל
28 ימות השבת היה יורד ובשבת לא היה יורד".
29 וצריך להבין בזה: לגבי כל מה שהקדוש-ברוך-הוא
30 עושה גם בשבת, כגון: השבת רוחות, הורדת גשמים

והצמחת הצומח - נאמר באותו מדרש, שאין זו סתירה
31 ל"הקדוש-ברוך-הוא מכבד את השבת", כי "כל העולם
32 כולו שלו", ולכן "מותר בכל העולם כולו". במה שונה,
33 אפוא, ירידת המן מכל הפעולות האחרות הללו²⁵?
34 יותר מכך: גם לגבי המן עצמו רואים, שאמנם, הוא לא
35 ירד למטה בשבת, אך הוא עלה למעלה דוקא בשבת.
36 כנאמר בזהר²⁶: "וכל שיתא יומין מתברכאן (במן) מיומא
37 שביעאה".
38

אם כך, אין מובן כלל: מדוע הורדת המן למטה אכן
39 נחשבת למלאכה, למרות שכל שאר ההשפעות על העולם
40 אינן נחשבות לקדוש-ברוך-הוא כמלאכה, ואילו המשכת
41 המן למעלה היתה דוקא בשבת?
42

י.

בשבת - בחינת המחשבה שובתת מהתלבשותה בבחינת הדיבור

43 ההסבר לכך הוא²⁷:
44 בעולמות יש שני ענינים: הגשמיות והחיצוניות שלהם,
45 לעומת הרוחניות והפנימיות שלהם. מכך מובן, שגם בחיות
46 האלקית המחיה אותם יש שני ענינים: חיצוניות החיות,
47 בחינת הדיבור (גילוי) מחיה את חיצוניות העולמות, ואילו
48 פנימיות החיות, בחינת המחשבה, מחיה את פנימיות
49 העולמות. אך כדי שגם ההשפעות הפנימיות, הנובעות
50 מהמחשבה, ירדו אל תוך העולם, צריכה להיות הירידה
51 מבחינת המחשבה, והתלבשותה בבחינת הדיבור.
52 זוהי השכיחה וההתעלות של החיות בשבת, שאז
53 בחינת המחשבה המלוכשת בדיבור שובתת מהתלבשותה
54 בדיבור, ועולה לדרגת המחשבה כפי שהיא במקומה
55 ובמעלתה.
56 לפי זה מובן מדוע כל ההשפעות קיימות גם בשבת,
57 ואילו המן לא ירד בשבת:
58 כל ההשפעות האחרות קשורות לחיצוניות העולמות,
59 ונמשכות מדרגת הדיבור, ולכן הן קיימות גם בשבת, כי
60 השכיחה והעליה של שבת היא רק בדרגת המחשבה, אשר

קדושת יום השבת החמיר על עצמו לבלי להורידו בשבת. אבל צריך ביאור:
(א) למה החמיר על עצמו גבי המן דוקא? (ב) בשביל "להראות לכל באי עולם
את קדושת יום השבת" ה" צריך להיות ההיכר בענין אחר, ולא בהמן שהי'
רק מ' שנה, וגם אז - רק במדבר? ולכן מסתבר, שביירדת המן לא שייך הטעם
ד"כל העולם כולו שלו", כדלקמן ס"י (מתור"א).

(26) ח"א סג, ב.

(27) ראה בכ"ז תו"א סה, ג"ד. פט, ב. וראה גם לקו"ת תוריע כא, ג.

(קב, ב) "מסתלק לשרשו בכל ערב ר"ה"; "מסתלק בערב ר"ה". אבל לקמן
שם (קכא, רע"א) ש"מסתלק בליל ר"ה" ובלקו"ת שם: "בתחילת ליל ר"ה".
(21) ד"ה טוב טעם תש"ג פט"ו. ובכ"מ.
(22) סדור שער התקיעות (רמז, ב ואילך).
(23) לקו"ת ש"ש ג, ד"ה טוב טעם שם.
(24) ב"ר פ"א, ה.
(25) ביפ"ת שם "אע"א דמדינא מותר ל" רק להראות לכל באי עולם את

1 היא עולה מהתלבשותה בדיבור, אך הדיבור קיים גם
2 בשבת²⁸,

3 לעומת זאת, המן נובע מבחינת הפנימיות, ואף בירידתו
4 למטה "מלובש בו אורות העליונים ממש", אשר לכן גם
5 בהגיעו למטה "לא היה בו פסולת", ולפיכך הוא לא ירד
6 בשבת, כי כדי שהמן ירד למטה וייהפך למזון גשמי²⁹,
7 צריכה בחינת המחשבה להתלבש בדיבור, והרי בשבת
8 המחשבה עולה מהתלבשותה בדיבור.

9 זהו ההסבר גם לכך שהמשכת המן למעלה היתה דוקא
10 בשבת:

11 בששת ימי החול, שאז אין מאירה דרגת המחשבה כפי
12 שהיא במקומה, שהרי אז המחשבה מלובשת בדיבור, לא
13 יכול להיווצר המן³⁰. רק לאחר שהוא נמשך למעלה בשבת,
14 מפני שאז מאירה בחינת המחשבה עצמה, הרי הוא אחר
15 כך יורד למטה בימות החול, על ידי כך שהמחשבה
16 מתלבשת אז בדיבור.

יא.

חיצוניות ופנימיות - בדרגות שונות

17 לפי האמור לעיל מובן, שהחיצוניות והפנימיות
18 שעליהן מדובר לגבי ראש השנה, ושעליהן מדובר לגבי
19 שבת - שבשבת עולה החיצוניות ואילו בראש השנה עולה
20 הפנימיות - הן בשתי דרגות שונות:

21 לגבי ראש השנה, הן החיצוניות והן הפנימיות הן
22 בבחינת הדיבור: הדיבור עצמו הוא בבחינת חיצוניות,
23 ואילו התענוג והרצון שיש בהתהוות של בחינת הדיבור
24 הם בבחינת פנימיות - ועל פנימיות זו אומרים שהיא עולה
25 בראש השנה. וכאמור לעיל, בסעיף ז', שהתהוות העולמות
26 בראש השנה היא כאדם העושה מלאכה שאין לו תענוג
27 בה.

28 לעומת זאת, החיצוניות והפנימיות שעליהן מדובר

(28) ומה שצריך להתיר (נסמן בהערה 23) שבשבת מקבלים העולמות
חיות מבחינת המחשבה - הוא בכדי לבאר, שבשבת ישנה גם ההשפעה בפנימיות
העולמות, שנמשכת מבחינת המחשבה - ועל זה מתרץ, שהחיות בשבת הוא
מבחינת פנימיות המחשבה.

(29) משא"כ שארי הענינים שבפנימיות העולמות - גם בימי החול אינם
גשמיים כ"כ, ובשבת הם עולים למעלה.

(30) ואף שגם בימי החול ישנה התהוות דעלמין סתימין שהתהוותם היא
מבחינת המחשבה - הרי ה"עלמין סתימין" אינם (שייכים) ומתגלים לעלמין
דאגליין. משא"כ המן, שענינו (גם בהיותו למעלה) הוא, שירד למטה ויהי
מזון גשמי ועכ"ז יהי "מלובש בו אורות העליונים ממש", לכן המשכתו היא
דוקא בשבת, כי החידוש דשבת הוא המשכת בחי' המחשבה בעוה"ז. וראה
לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 18.

ועפ"ז יובן מה שהמן שירד (במדבר) למטה נמשך בשבת, ולא מצינו זה
בנוגע ל"לחם אבירים" (מלאכים - יומא עה, ב) - אבל י"ל שהיינו הך (ועולם

בקשר לשבת, הן בדרגת המחשבה: מחשבה המלובשת
בדיבור - בחינת חיצוניות, והמחשבה במקומה - בחינת
פנימיות. והחיצוניות שעליה נאמר שהיא עולה בשבת, הרי
היא חיצוניות המחשבה, כדלעיל בסעיף י'.

יב.

הדרגות באדם מקבילות לדרגות בעולם

האדם הוא "עולם קטן"³¹, ואף כנשמת האדם יש
מספר דרגות בדומה לדרגות שהזכירו לעיל בחיות של
העולם הגדול:

הענין של "ויפח באפיו נשמת חיים", אשר "מאן דנפח
מתוכו נפח" ("מתוכיותו ומפנימיותו"³¹) - דומה לחיות
הנובעת מדרגת המחשבה³², שזהו ענין הפנימיות בכללות.
וכשם שלמן, בהיותו "לחם מן השמים", מעל לעולם,
לא היה יכול להיות קיום בעולם והוא היה צריך
להימשך³³, עד שאפילו מציאותו למעלה, היתה
צריכה להתחדש בשבת,

כך גם בענין של "ויפח": כיון שגוף האדם אינו כלי
ל"הבל העליון", לכן יש צורך תמיד ב"ויפח", צריכה
להיות תמיד נפיחת והמשכת הבל העליון אל תוך גוף
האדם (כדלעיל בסעיף ד').

והענין של "יעקב חבל נחלתו", אשר בדרגה זו אין
הנשמה שבגוף צריכה להתחדש באופן תמידי משרשה,
כפי שהוסבר לעיל שם, דומה לחיות של חיצוניות
העולמות הנובעת מדרגת הדיבור, אשר בדרגה זו אין צורך
בהתחדשות אמיתית. כמוסבר בתורת החסידות³⁴, שהענין
של "המחדש בטובו כל יום תמיד מעשה בראשית" הוא
רק חידוש הישנות.

וכפי שבדיבור עצמו יש שתי דרגות - הדיבור עצמו
(חיצוניות) והתענוג והרצון שבו (פנימיות), כך יש שתי
דרגות ב"יעקב חבל נחלתו", פנימיות וחיצוניות:

המלאכים ג"כ בכלל החידוש דשבת הנ"ל).

(31) תניא ח"א רפ"ב.

(32) וכמו שבמחשבה עצמה ישנן ב' בחינות: עצם המחשבה והתלבשותה
בדיבור - ער"ז גם ב"ויפח" ב' בחי' אלו: שורש הנשמה "כמו שהיתה בטרם
שנפחה .. לירד למטה" (לשון אדה"ז אגה"ת פ"ח) - שבבחי' זו מדבר בפ"ד,
ו"המשכת וירידת הנפש האלקי לעוה"ז כו" - שבתחילת פ"ה.

ולהעיר מהמבואר לקמן פ"י (וראה גם לקו"ת ש"ש סו, ג) "שהשבת היא
בחי' תשובה עילאה .. כי בשבת היא עליות העולמות למקורם" - כי ענין
תשובה הוא השבת הנפש ועלייתה "כמו שהייתה .. בסוד שנפחה" (שם פ"ח),
והרי גם העלי' שבשבת היא עליית המחשבה מהתלבשותה בדיבור למקומה.

(33) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 81.

(34) ראה המשך מים רבים תרל"ו פל"ג. וראה גם לקו"ת במדבר יד, סע"ג:
"התחדשות זו היינו לחדשם על דרך ואופן שהם". ושם שבשבת נמשך "אור
חדש שלא היה עדיין בהתהוות אבי"ע".

20 ולכן קשורה בחינת החיצוניות תמיד לשרשה, כי עצם
21 הנשמה "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"⁴⁰,
22 היא תמיד "חבוקה ודבוקה בך"⁴¹.

23 בדומה לעצמותו יתברך, ששם מושרשת עצם הנשמה,
24 שלגביה⁴² כחשיכה כאורה. וזוהי הסיבה לכך שעצמותו
25 יתברך יכול להיות גם בהיכלות הסטרא אחרא, כי אף
26 בהיותו שם, אין הוא "נתפס" בהם ח"ו, כי "גם חושך לא
27 יחשיך ממך".

28 וזהו ההסבר לכך שיהודי יכול תמיד לחזור בתשובה,
29 למרות שעל ידי חטאיו הוא הוריד גם את "ראשו
30 שלמעלה" אל היכלות הסטרא אחרא, כי כיון שאף בהיותו
31 שם אין הוא "נתפס" בהם, הוא יכול תמיד "להימלט"
32 מהם,

33 ועל ידי כך - להוציא גם את השכינה מן הגלות,
34 כמאמר חז"ל⁴³ (אשר אדמו"ר הזקן מביא את תחילתו
35 בסוף הפרק על הפסוק "ושב הוי' אליך את שבותך"⁴⁴)
36 - "שהקדוש־ברוך־הוא שב עמהן מבין הגלויות",

37 בגאולה האמיתית והשלמה, על ידי משיח צדקנו
38 בקרוב ממש.

(משיחות חודש תשרי תשכ"ט)

1 בפנימיות של ה"חבל" חל ניתוק על ידי העבירות,
2 כפנימיות המלכות אשר מסתלקת בראש השנה, כי בדרגה
3 זו אכן "עונותיכם מבדילים"³⁵; ואילו בחיצוניות של
4 ה"חבל" אין אף פעם ניתוק, כחיצוניות המלכות אשר אינה
5 מסתלקת בראש השנה, כי "בבחינה זו אין הבדל והסתר
6 מעלים ומסתיר אורו יתברך... ומלכותו בכל משלה"³⁵.

יג.

גם דרגת החיצוניות קשורה תמיד לשרשה

7 ואכן, מדוע קשורה בחינת החיצוניות של היהודי תמיד
8 לשרשה, אף בזמן החטא ואף באיסור כרת ר"ל - גם ענין
9 זה יובן מבחינת חיצוניות החיות שבעולם הגדול:

10 כמובא לפני כן מן המדרש²⁴, הרי הקדוש־ברוך־הוא
11 משיב רוחות, מוריד גשמים וכו' גם בשבת, כי "כל העולם
12 כולו שלו". ומוסבר על כך בלקוטי תורה³⁶, שהחיות של
13 חיצוניות העולמות נובעת "מבחינה שלמעלה מעלה
14 המקיף את כולם בהשוואה אחת", שדרגה זו נעלית אף
15 מדרגת המחשבה המאירה בשבת³⁷.

16 לפי זה מובן, שכך גם בחיצוניות שבחיצוניות בנשמת
17 האדם, שהיא קשורה לעצם הנשמה כפי שהיא מושרשת
18 בעצמותו יתברך³⁸ - בדרגה הנעלית אפילו מ"ויפח",
19 שהיא רק "חלק משם הוי' ברוך הוא"³⁹,

עם ליקוט פירושים כו' - ע' רז).

(40) תניא פכ"ד (לא, א).

(41) נוסח דהושענות.

(42) ראה גם סה"ת אעת"ר ע' עד שמ"ש באגה"ת "עונותיכם היו מבדילים .. לפי שהם נגר רצון העליון", "היינו לגבי בחי' אור הסוכ"ע ולענין שאינו מאיר בגילוי כו' * משא"כ לגבי עצמות".

(43) מגילה כט, א.

(44) נצבים ל, ג.

(35) לקו"ת סוכות פב, א. ע"ש.

(36) תזריע כא, ג.

(37) כמובן מהמבואר בלקו"ת שם "הטעם שמילה דוחה שבת".

ואף שמילה הוא גילוי בחי' פנימיות א"ק - הרי הטעם שבלקו"ת שם "שכל מלאכת שבת .. אינן נחשבות למלאכה כלל לגבי בחי' א"ק שהוא המקיף את כולם בהשוואה אחת" הוא גם בנוגע לבחי' חיצוניות א"ק.

(38) ובהבחינות דא"ק הו"ע פנימיות א"ק, כמובן מהמבואר בלקו"ת שם.

(39) אגה"ת רפ"ד. וראה לקו"ב בספר התניא ח"ב ע' קלג סעיף ג (אגה"ת

(* ראה לעיל הערה 9, שגם בבחי' "ויפח" (שבבחי' זו "עונותיכם מבדילים") ההבדלה היא רק "ביניכם".

יום שני ג' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבט, האותיות הנגלות לנו... עד עמ' קבט, כנודע.

בספר תורה תמונת האותיות - הן מצטרפות במחשבתו, -
בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וזה נקרא בחינת
עשיית שפמחשבה; - כפי ש"מחשבה" מהרהרת ענין של מעשה,
אותיות של מעשה וכתב, ו-עשיה של השתלשלות בריאה יצירה

עשיה, וכן באשר שומע

אותיות הדבור - הן

נרשמות במחשבתו

ומהרהר בהן, וזה נקרא

בחינת דבור שפמחשבה

- איך שבמחשבה הוא

מהרהר באותיות של דיבור,

ו- זוהי בחינת יצירה; -

שכן, מחשבה עצמה היא

בחינה של "בריאה"

שבראתו יצרתו אף

עשיתו⁴⁹ הוא כנגד

"מחשבה דיבור ומעשה",

הרי, מחשבה היא - בחינת

"בריאה", דיבור - בחינת

"יצירה", ומעשה - בחינת

"עשיה". ואם כן "מחשבה"

היא הרי - בחינת "בריאה",

ואילו כשהוא מהרהר

במחשבה אותיות של דיבור,

הרי זה דיבור שבמחשבה -

בחינת "יצירה" שבבריאה.

ואותיות המחשבה לבדה

כלי הרהור אותיות הדבור

- נקרא "מחשבה"

שפמחשבה, בחינת בריאה. והנה, אותיות הדבור ממש,

לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הן מתהוות ומקבלות

חיותן מאותיות אלו עצמן שפמחשבה. ואף שלפעמים מרבה

אדם ומהרהר - בשעת מעשה, בדרך אחר - ולכאורה אין אותיות

הדיבור מקבלות אז חיות מאותיות המחשבה, שכן, הוא הרי אינו

מהרהר בענין שהוא מדבר, הרי אינו יכול לדבר - כשאין הוא

מהרהר במה שהוא מדבר, כי אם אותן דבורים וצירופים - של

מלים, שבהם דברים והיו במחשבתו פעמים רבות מאד, ונשאר

בדבורים וצירופים אלו הרשימו - הרושם, מהמחשבה שנכנסה

בהם פעמים רבות. - הרי שהרושם של אותן אותיות המחשבה,

הוא החיות של אותיות דיבור אלו. וזהו - כפי שהדבר בספרות,

1 האגרת הבאה, דיבור המתחיל "האותיות הנגלות" היא מהאגרות שנוספו
2 בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי
3 שכותב ר' אשר מניקוליב ב"מדעה רבה", שנוספו "השמטות מהאגה"ק⁴⁴.

4 המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שכן, באגרת הקודמת מדובר איך שרק

5 הבחינות "נהיים" - נצח, הוד,

6 יסוד, מלכות - של המשפיע

7 נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו

8 (דיבור המתחיל "האותיות

9 הנגלות") מוסבר גם כן אותו

10 תוכן⁴⁵, שרק האחוריים

11 והחיצוניות של בחינות נה"י -

12 נצח, הוד, יסוד - של העליון,

13 נמשכות בתחתון.

14 האותיות⁴⁶ הנגלות לנו,

15 הן: במעשה דבור

16 ומחשבה. דמעה, -

17 אותיות ה"מעשה", הבאות

18 בכתב ובמעשה, הן תמונת

19 האותיות שפכתב אשורי

20 שפכתב תורה. - כפי

21 שהוסבר בהגדה בפרק י"ב

22 של "שער היחוד והאמונה",

23 הרי כל אות מכ"ב אותיות

24 התורה היא המשכה וכח

25 וחיות פרטי מיוחד שאיננה

26 נמשכת באות אחרת, ולכן

27 יש לכל אות בכתביה

28 (בכתב אשורי של ספר

29 תורה) ציור מיוחד המורה

30 על ציור המשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים

31 באותה אות, ובכתב ספר תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי

32 וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן, ואותיות הדבור

33 נחקקות בקבל וקול, המתחלק לכ"ב חלקים שונים זה מזה

34 בצורתן, שהיא הברת ומבטא הכ"ב אותיות בכל לשון⁴⁷, כי

35 אין הפרש בין לשון הקדש ובין שאר לשונות בלשונות הברת

36 - ביטוי, האותיות, כי אם בצירופן⁴⁸. - בצירוף האותיות קיים

37 הבדל בין שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר

38 שווה בכל הלשונות. ואותיות המחשבה, הן גם כן בכל לשון

39 שאדם מחשב תבות - הלשון, ואותיות הלשון, שהן כ"ב לבד.

40 רק שפמחשבה, יש בה ג' מיני בחינות אותיות, שהרי בפשוטה

44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולחעיר שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ). 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא - עפמשינ ומבשרי אחזה אלוהה איך שזהו באדם - במחוד"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבהנ"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"פ פ"ב ב'י שלכאורה באו"א קצת. וי"ל". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' - תמונתן - מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן הדווצר לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק (עאכו"כ - בשינוי) - ומבאר שזהו בצירופן". 49. ישע"י מג, ז.

אגרת הקדש

מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין וחיות כנודע:

1 פְּחִינַת אֲחוּרִים וְחִיצוּנִיּוֹת
2 נִצְחֵי-הוֹרֵי-סוּד מִ"פְּרָצוֹף
3 הָעֲלִיּוֹן" שֶׁנִּכְנָס בְּתַתְּחוֹן,¹
4 – מִפְּרָצוֹף הַמַּדְרִיגָה²

העליונה שנכנס במדריגה
התחתונה, לְהִיּוֹת לוֹ
פְּחִינַת מַחִין וְחַיּוֹת,
כְּנֹדָע:

יום שלישי ד' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, כ איהו וחיוהי חד... עד עמ' 258, וע"ש.

עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה שהוסבר
בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו",
במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים במחשבה ודיבור:
שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך
הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים",
שתהיה להקדוש ברוך הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שתומשך אלקות
בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתר על אלקות, ענין זה
מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות, שכן, על ידי זה דוקא ממשיכים אלקות
עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים הגשמיים של העולם שהם למטה מענין
המחשבה והדיבור.
כך גם בנוגע לכירור ולזיכור הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של הנפש
הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן
אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות
מעשיות, שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לכישת ציצית
– הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית.
הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה
של הקדוש ברוך הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי
לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצוה ידיעת והבנת אלקות
בשכל ובהשגת המוח, או מצוה אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא
לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידים הגשמיות ובדברים
גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש ברוך הוא,
הרי שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש ברוך
הוא, ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש
ברוך הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא
עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה
מעשית).
אך, מצד מה שמסביר באגרת קדוש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני
שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות אין סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם
הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות מה שאין
במצוות הנעשות על ידי ענינים רוחניים, שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם
המתגלה בשעה שמבצעים דבר הגשמי את הכוונה העליונה.
כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקדוש של², שכאשר נתגלה
היסוד הזה באגרת קדוש זו, "מספר מלות – הנשמה השמימיות", שהתהוות
הדברים הגשמיים היא דוקא מעצמות אין סוף – נפתחו אצל חסידים מעיינות
חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות.
בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה בפשטות
גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק דין במלים
ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה".

9 כ. תוכן אגרת קדוש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר בחסידות,
10 ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא".
11 ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל
12 אגרת הקדוש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום המצוות
13 בכלל ובמצוות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקדוש הרי נכתבו כדי "להורות
14 לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את בני ישראל דרכי ה'
15 ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים בני המחבר).
16 וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה
17 ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קדוש אלו ענינים המוסיפים יתר חיות
18 ועילוי במצות הצדקה).
19 חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן
20 כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב¹) "בימים שלפני הסתלקותו
21 בכפר פייענא".
22 רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין יסודי
23 חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות
24 הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי,
25 וכדומה). ומצוות הצדקה במיוחד.
26 היסוד המוסבר באגרת קדוש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות" היא דוקא
27 מ"עצמות אין סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש ברוך
28 הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם מתהווים
29 העולמות העליונים והענינים הרוחניים, שכן, "עצמות אין סוף" דוקא,
30 ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חס ושלום",
31 שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנזרעה, כי אם מציאות שלא שייך בה
32 ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא "מחוייב המציאות") –
33 דוקא הוא יש בכוחו לכרוז מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים
34 כמציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים
35 במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא
36 התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה)
37 שלו, ואילו בדבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו,
38 אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).
39 מציאות כזו, שהיא באין ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן המקור
40 הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש מאין" –
41 מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי עצמות אין סוף, מהקדוש ברוך הוא
42 עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות. מכך יוצא, שדוקא
43 התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה
44 מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים הענינים הרוחניים.
45 יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי
46 דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין סוף".

1 "אִיהוּ וְחִיּוּהִי חֵד, – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות שהם
2 ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם דבר אחד
3 (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מיוחדים אתו (עם אין
4 סוף) אלא הם דבר אחד עם אין-סוף), אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד בְּהוֹן³

5 – הוא והכלים הבאים ממנו
6 (שהם הכלים לאורות של

7 הספירות וכמו גופים
8 לנשמות⁴) הם דבר אחד בהן

9 (בספירות). (פְּרִישׁ, עֶשֶׂר
10 סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת

11 "חִיּוּהִי" – הֵן הָאֹרוֹת, –
12 של הספירות (שהן ענין של

13 חיות ואור) וְגִרְמוּהִי – הֵן
14 הַכְּלִים, – של הספירות

15 שהם כגופים וכלים לחיות
16 ולאורות, שְׂבָבָן – כפי שהם

17 כולם דבר אחד עם "אור אין
18 סוף", מפני שהם אֶלְקוֹת, –

19 שגם הכלים של הספירות

20 הם אלקות, מִה שְׁאִין בֶּן בְּרִיאַתְהוּ יִצְרָה עֶשְׂרֵה (כו'). – שם
21 הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות –

22 אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. וְצִדִּיק לְהִבִּין
23 הַיֵּטֵב, אִיךָ הָאֵין-סוֹף? חֵד – דבר אחד, עִם "גִּרְמוּהִי" הֵן

24 הַכְּלִים, – של הספירות, הֵרִי הַכְּלִים הֵן בְּכַחֲנִית גְּבוּל וְתַכְלִית,
25 – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה היא לא בינה,

26 חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם גם כן בעלי גבול
27 ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות,

28 ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו חכמה או חסד, והוא אין
29 סוף, בלי קץ וגבול, כיצד, איפוא, יכולים הכלים להיות דבר אחד

30 עם אין סוף? בְּמֹו שְׂבָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים⁵. – שהכלים הם בבחינה של
31 גבול ותכלית. ה"צמח צדק" מסביר ב"אור התורה"⁷, שמה שכלים

32 הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למזה שהם כוח הגבול של
33 אין-סוף, הכוח שישנו באין-סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול

34 ובמדה, שכן, הרי הוא אומר ב"עבודת הקודש"⁸: "האין-סוף הוא
35 שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול כן יש לו כח

36 בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול ואין לו כח בגבול
37 הרי אתה מחסר שלימותו" – אין-סוף הוא השלימות של הכל, כשם

38 שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול, שכן, אם תאמר שיש
39 לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה מחסר בשלימות

40 שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא
41 רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח

42 שהוא רק "בלי גבול" ולא "גבול" חסר בו השלימות של "גבול",
43 ואילו "אין-סוף" הוא הרי השלימות של הכל, מן ההכרח הרי

אגרת הקדש

כ אִיהוּ וְחִיּוּהִי חֵד אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד בְּהוֹן.

(פי' ע"ם דאצילות חיוהי הן האורות

וגרמוהי הן הכלים שכולן אלקות משא"כ בבי"ע כו').

וצריך להבין היטב איך הא"ם חד עם גרמוהי הן
הכלים הרי הכלים הן בבחי' גבול ותכלית כמ"ש

בע"ה. אמנם הכוונה היא לומר שהן אלקות לברוא
יש מאין כמו הא"ם ולא בבחי' השתלשלות עילה

ועלול לברד ומ"ש הרמ"ק ענין השתלשלות עילה
ועלול וכ"ה בזה"ק פ' בראשית היינו בהשתלשלות

הספירות בספירות עצמן (בבחי' הכלים) שנקראות
בלי מה בס"י שאינן בבחי' יש ומהות מושג וכמו

הא"ם דלית מחשבה תפיסא ביה כלל וכמ"ש ופני לא
היא, שהם מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות

רק על ידי אין-סוף או כשמתאחדים עם אין-סוף, ופעולה זו נעשית
על ידי אין-סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: לומר, שְׂהֵן

אֶלְקוֹת – בענין של לְבָרֵא יֵשׁ מֵאֵין בְּמֹו הָאֵין-סוֹף⁹, – התהוות
71 "יש" מ"אין" הוא רק בכוח הקדוש ברוך הוא⁹, זה רק "בחיך הבורא",

67 כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנשין (מתאספים) כל באי
68 עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד ולהטיל בו נשמה", שכן,

69 הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחיך הבורא". ועל כך
70 אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות

71 ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם
72 ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". וְלֹא בְּכַחֲנִית הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת עִלָּה

73 וְעֵלּוּל – סיבה ומסובב, לְבָרֵא. וְמִה שְׂבָתוֹב הָרִמ"ק¹¹ – רבי משה
74 קורדבירו אומר בענין "ספירות", עֲנִין הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת עִלָּה וְעֵלּוּל, –

75 שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, וְכֵן הוּא בְּחֵד הַקְּדוּשׁ
76 פְּרִישׁת בְּרִאשִׁית¹², הֵינּוּ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְּפִירוֹת בְּסְפִירוֹת

77 עֲצָמָן – כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו
78 למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', (בְּכַחֲנִית הַכְּלִים), – של

79 הספירות, שְׂנִקְרְאוֹת "כְּלִי מִה" בְּסִפְרֵי יִצְרָה¹³, – הנקראות "בלי
80 מה" בספר יצירה¹⁴, – בלשון "עשר ספירות בלי מה מדתן עשר

81 וכו'", ו"בלי מה" הכוונה – שְׁאִין בְּכַחֲנִית יֵשׁ¹⁵ וּמַחֲוֹת מִשְׁנָה, –
82 לנבראים, וְכֵמו הָאֵין-סוֹף¹⁶ דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיה בְּלָל¹⁶,

83 – שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של
84 הספירות נקראים "בלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות שהיא

85 ברת-השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין
86

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ש שמ"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחיוהי וגרמוהי". 6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פי"ט, ב. ועוד. 11. פרדס רימונים שער ו פ"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריה. והראי' – ועד כדי כך – שאינן". 16. תקו"ז בהקדמה (יז, א).

1 ההשתלשלות ב"ספירות", שאין ספירה אחת מתהווה מספירה
2 שניה באופן של בריאה "יש מאין", שכן, הרי אין זה "יש" שיהיה
3 מהות מושגת, אלא הוא "בלי מזה" – הרי זה בא באופן של "עילה
4 ועלול". על כך, שהכלים של הספירות אינם מהות מושגת – מביא

5 רבנו הזקן ראיה: וְכֵמוֹ

6 שְׁפָתוֹב¹⁷: "וּפְנִי –

7 הפנימיות שלי, לא יראו". 1

8 – שאפילו לגבי משה רבנו 2

9 אין זה מהות מושגת, 3

10 ש"פני", הפנימיות, כאן 4

11 הכוונה גם לפנימיות 5

12 הכלים, שגם הם למעלה 6

13 אפילו מהראיה וההשגה 7

14 של משה רבנו, וְנִבְּוֹתָ

15 מִשֶּׁה רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם וְהַשְּׁנֹתוֹ, הִיָּתָה – רק, מִפְּרָק עָלִיוֹן

16 דְּנִצָּח דְּ"זַעֲרִי אֲנִפִּין". – מהחלק העליון של בחינת "נצח" של

17 "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שזכר באגרת הקודמת (סימן

18 י"ט), הספירות נצח-הוד-יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל

19 המקבל, הרי שהן רק חיצוניות הספירות ולא הפנימיות.

20 וּבְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעֲלִיל – המשתלשל מזה"עילה", הוא מִקְּוֶה

21 מִהָעֵלָה, – שזה לפני שה"עלול" משתלשל מזה"עילה", אלא הוא

22 עדיין כלול בעילתו, שאו מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, וְכִמְלָל

23 בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלוֹ – הוא בטל ל"עילה" שלו, כְּיוֹן הַשְּׂמֵשׁ – כפי

24 שזיו השמש בטל בַּשְּׂמֵשׁ, – זה כבר גם אחרי שה"עלול"

25 משתלשל ומתגלה מזה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות

26 ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך

27 ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה היא

28 משתלשלת, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּפִרְדֵּם¹⁸ מִהָרִמָּה¹⁹. – הרי באופן

29 המשכה כזה לא היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות

30 בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת

31 כ"ק רבינו ועד"ז ביש דעשי' – וְאֵף גַּם צִמְצוּמִים רַבִּים מְאֹד

אגרת הקדש

יראו ונבואת משה רבינו ע"ה והשגתו היתה מפרק
עליון דנצח דז"א ובהשתלשלות העלול הוא מוקף
מהעילה ובטל במציאות אצלו כזיו השמש בשמש
כמ"ש בפרדס מהרמ"ק ואף גם צמצומים רבים מאד
לא יועילו להיות גשם עב כעפר מהשתלשלות
הרוחניות משכלים נבדלים אפילו של המלאכים אלא
להיות רוח הבהמה מפני שור כמ"ש במ"א וע"ש

– המצמצמים את האור, שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל
לאור שלפני הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, לא יועילו
להיות גשם עב כעפר, מהשתלשלות הרוחניות משכלים
נבדלים אפילו – הוספת כ"ק רבינו: משכלים נבדלים, שאל
המלאכים, – מלאכים הם
הרי בעלי חומר וצורה, בכל
זאת כיוון שהחומר שלהם
הוא הרי מיסודות רוחניים
– לא יתהווה מזה גשם
"עב" כמו עפר – אפילו
כשזה בא אחרי צמצומים
רבים, שכן, הרי זה עדיין
ענין של השתלשלות, כמו
שלשלת (שרשרת)

שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת
העליונה ביותר, אלא – ההשתלשלות יכולה להשפיע, להיות
רוח הבהמה מ"פני שור", – שבמרכבה שלמעלה, שלמרות
שהרוח המוחה את גוף הבהמה רחוקה לגמרי ואינה בערך לפני
שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח ההשתלשלות
להשפיע שתשתלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם הרוח של
הבהמה היא דבר רוחני, אלא שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני
שור" שבמרכבה; אך אין בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה
"יש גשמי" מ"אין רוחני" – דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כְּמוֹ
שְׁפָתוֹב בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְעֵין שֶׁם. – הרבי מציין כאן, שיש לומר
שכוונת רבנו הזקן היא – לתורה אור ד"ה "יביאו לבוש מלכות"¹⁹,
ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה
(עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם "חכמה", הרי זה
"דבר מזה", ולא "אין", במילא גם זה אינו יכול להתהוות באופן
של השתלשלות מ"אין סוף", כי אם באופן של "יש מאין", כמו
שכתוב²⁰: "והחכמה מאין תמצא", שחכמה לגבי למעלה מחכמה
היא ענין של "יש מאין".

יום רביעי ה' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 258, ויש מאין נקרא... עד עמ' קל, דוקא.

63 וְ"יש מאין" נקרא "בריאה" בלשון תפיש²¹. – "בריאה"
64 היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני זה (שלא כמו
65 ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני זה אלא באופן אחר).

66 וכוונתו לעיל שב"אין" אי

67 אפשר שיהיה כלול "יש",

68 שכן, אז זה הרי לא היה⁸

69 "אין" כי אם "יש". התהוות 9

אגרת הקדש

והגם שהיש הנברא הוא
ויש
מאין נקרא בריאה בלה"ק

70 חדשה נקראת בלשון הקודש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר
71 בפרשת בראשית²², שאין לנו בלשון הקודש ביטוי אחר לציון

17. תשא לג, כג. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכלן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע – שאינן חד כ"א נפרדים – א"א ע"י עו"ע". 19. צ.
ב. 20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכות? הכא! וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש
הגשמי – לגבי השתל' דספירות כו) – דעפ"ז מובן פשט"מ ד"ברא אלקים" נאמר – לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא
במציאות החכ' מאין – כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")". 22. א, א.

1 כמו שה'עלול' בטל לגבי ה'עילה' שלו, בשעה שהאמת היא
2 הרי, שגם בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי
3 המהווה אותו ונמצא בו תמיד לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן
4 להלן, שזה אמור רק לגבי "קמיי", כפי שהדבר לפני הקדוש ברוך

5 הוא בידיעה שלו (הרי זה
6 כפי שהאמת היא, שהכל

7 בטל לגבי יתברך וגם היש
8 הנברא בטל כזיו השמש
9 בשמש); אך בידיעתו
10 ובהרגשתו של היש הנברא
11 עצמו, הוא נרגש
12 כ"מציאות יש", ואילו אם
13 ההתהוות היתה באופן של
14 "עילה ועלול" לא היה
15 יכול הנברא להיות, גם
16 בהרגשתו ובידיעתו
17 העצמית, "מציאות יש",
18 אלא גם בהרגש שלו היה
19 בטל במציאות.
20 והגם – למרות, ש'היש'
21 הנברא הוא גם כן בלא

22 השיב קמיי, – נחשב לפניו יתברך כלא כלום, שכן, הרי "כולא
23 קמיי" כלא חשיב – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום,
24 הרי שגם היש הנברא הוא כלא כלום, דהיינו ש'כפול' במציאות –
25 הוספת כ"ק רבינו: נישט נאר (לא רק) לגבי עצמו" – שאינו בגדר
26 העולם והבריאה, כ"א בענין הבריאה, לגבי הכח והאור השופע
27 בו – בנברא, כוח ואור זה הם מהכלים ד' ספירות דאצילות'
28 פריאחי יצירה עשה, ש'ה'קו" – של, אור-אין-סוף פרוץ-הוא
29 מאיר בהם, – שלכן²³ זה נקרא "קמיי" (לפניו), למרות שמדובר
30 אודות הכוח האלקי המהווה אותו – שכן, בכלים של הספירות
31 שמהם בא הכוח האלקי – מאיר בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור
32 אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא וכן – כמו ביטול זיו השמש
33 בשמש, – שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא רק
34 המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, כמו שנתפאר בלשונות
35 אחרים – ספר ה'תניא', חלק ב'²⁴ – שכל הנבראים בטלים באמת
36 לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל במקורו בשמש, כיצד, איפוא, אומרים
37 אנו, שאם התהוות הנבראים היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא
38 היו מציאות "יש" כי אם היו בטלים לגבי מקורם – הרי גם כעת,
39 כשנתהוה בדרך "יש מאין" הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם,
40 ובאופן הביטול כמו שזיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על כך
41 רבנו הזקן: תינו "קמיי" – לפני הקדוש ברוך הוא, ד'קא, ש'היא
42 ידיעתו יתברך – כפי שהוא יודע את הנבראים באופן הידיעה של
43 מלמעלה למטה. אבל בידעה – דעת תחתון, ש'ממטה למעלה'
44 – הידיעה שמצד הנברא, היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי
45 בידעה והשגה זו ש'ממטה, – הנברא נרגש למציאות "יש" ודבר

אגרת הקדש

ג"כ כלא חשיב קמיה דהיינו שבטל במציאות לגבי
הכח והאור השופע בו מהכלים דיי"ס דאבי"ע שהקו
אור א"ס ב"ה מאיר בהם וכזיו השמש בשמש כמ"ש
בלק"א ח"ב. היינו קמיה דוקא שהיא ידיעתו ית'
מלמעלה למטה. אבל בידיעה שממטה למעלה היש
הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה זו
שממטה כי הכח השופע בו אינו מושג כלל וכלל
וגם אין ערוך זה לזה כלל ולא מיניה ולא
מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה שהעלול יודע
ומשיג איזה השגה בעילתו ובטל אצלו ע"י ידיעה
והשגה זו וגם במהותם ועצמותם אין הפרש גדול כ"כ
רק שזה עילה וזה עלול ולא מיניה ולא מקצתיה
מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור
השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נקרא יש מאין דוקא

נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא שהוא בטל במציאות לגבי מקורו;
ולמרות שגם הנברא יודע שיש לו מקור המהווה אותו, ושמקור זה
הוא כוח אלקי – כיצד, איפוא, הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש"
ואת המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור
ל"אין" אין הכוונה שהוא לא
נמצא, אלא "אין" יש בו שני
ענינים: (א) שאינו מושג,
שכן, אין הנברא משיג (אינו
מבין) את מקורו, ודבר שאין
הנברא מבין ומשיג הוא
קורא לו "אין", שכן, בעולם
ההשגה שלו אין הדבר קיים.
(ב) שכן, בסוג זה של
מציאות כפי שהנברא והיש
נמצאים – לא קיים מקורו,
כי הוא מציאות אחרת
לגמרי, ולכן הוא קורא לו
"אין" – לא קיים – מצד זה
שבאופן המציאות שלו –
אין מקורו קיים. ובלשון
רבנו הזקן: כ'י הכח –
המהווה אותו ר' השופע בו אינו משג כלל וכלל, – לנברא, ולכן
הוא קורא למקור "אין", שכן, בעולם ההשגה שלו – אין הוא קיים.
ענין שני במה שהוא קורא למקור "אין" הוא, מפני שבסוג המציאות
שלו, אין הוא נמצא, אלא הוא מהות אחרת לגמרי – כפי שיסביר
להלן: וגם אין ערוך – ואין שום שייכות, זה לזה כלל וכלל, –
אין בין ה"יש" ל"אין" שום ערך ושייכות כלל, הם שתי מהויות
נפרדות, ובסוג המציאות שה"יש" נמצא, אין ה"אין" – מקורו –
נמצא. כמו למשל, שנאמר, שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות
שהאבן נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינו
הך אם מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל, שכן, גם
שכל אינו נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, לא מיניה
ולא מקצתיה, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, מהערך שמהעלול
אל העילה, שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעלולו – הרי
שה"עילה" נמצאת בעולם ההשגה שלו, וההשגה משפיעה בו, וכ'מל
אצלה על ידי ידיעה והשגה זו, – שהוא משיג בעילתו, אך ה"יש"
אין לו שום השגה ב"אין" המהווה אותו. וגם ב'מהותם ועצמותם'
– של ה"עלול" וה"עילה", אין הפרש גדול כל כך, רק שזה עלול
וזה עלול, – אבל המהות והעצם הם אותו דבר, כפי שהוסבר לעיל
בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות ישנו כבר גם בשכל –
המדות שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר
המדות שבלב, אך גם הן, הן בעצם ומהות ענין של מדות, ולא מיניה
ולא מקצתיה, – ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, מההפרש שבין
מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו
מאין ליש, – שה"אין" וה"יש" הם עצם ומהות אחרים לגמרי, ובסוג

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצע"ג): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדגמא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, שהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) - וגם בנדו"ד ידיעה שמלמעלה"ט שייכת גם באדם (משא"כ - ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

1 המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל. וְלִכֵּן נִקְרָא²⁵ – גם
2 אליבא דאמת, "יֵשׁ" מִן הַ"אֵין" דִּיקָא. – שהמקור נעשה "אין", למרות
3 שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע שיש לו

מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא יכול לקרוא לו "אין"? אלא,
4 כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא מובן ומושג ליש הנברא,
5 ואין הוא נמצא בסוג המציאות של היש הנברא.
6

יום חמישי ו' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, והנה ראשית היש... עד עמ' קל, עילתו.

7 אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות "יש"
8 מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין" (ולא באופן
9 של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית וההתחלה של
10 היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של העולמות בריאה
11 יצירה-עשיה. שלמרות שזה
12 ענין של "ספירות" שבערך

13 העולמות עצמם הן האלקות
14 שבעולם – בכל זאת הכלים
15 של הספירות הם כבר ענין
16 של מציאות "יש", וכן,
17 שאפילו בעולם ה"אצילות"
18 ישנו ענין של "יש", אלא
19 שזה "יש הנאצל" ולא "יש"
20 הנברא" (שהוא "יש" ודבר
21 נפרד). ורבנו הזקן יסכם,
22 שעיקר התהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות דאצילות"

23 שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להיות "יש מאין".
24 ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, רִאשִׁית הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא וְהַתְּחִלָּה, הֵן הַכְּלִים
25 דִּי סְפִירֹת דְּבְרִיאָהּ-יְצִירָהּ-עֲשִׂיָּה, וְגַם הָאוֹרוֹת נִפְשָׁדוּת; –
26 האורות המתלבשים בכלים והם ענין של חיות לכלים – שבהם ישנן
27 הרי שלש הבחינות נפש, רוח ונשמה, הרי שתי הבחינות נפש ורוח הן
28 גם כן ענין של "יש", וְנִבְרָאוּ מִבְּחִינַת הַנִּשְׁמָה דִּי סְפִירֹת דְּבְרִיאָהּ
29 יְצִירָהּ-עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא אֱלֹקוֹת, – והאלקות של הספירות מהווה את
30 ענין ה"יש" של הכלים של הספירות וגם הנפש והרוח שלהם, וְהֵן –
31 בחינה זו – האורות של הספירות – הן הַלְמָ"ד בְּלִים דְּמַלְכוּת
32 דְּאֲצִילוֹת. – ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו חיצוניות הכלים של
33 "מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות הכלים של "מלכות
34 דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה-יצירה-עשיה להיות להם

נשמה וחיות – יש בכל אחד מהם שלש הבחינות: פנימי, אמצעי וחיצון,
או כפי שכתוב לפעמים הלשון "סתר", סוף, תוך, ראש – הרי שכל
עשר הספירות שב"מלכות" עם שלש הבחינות שבכל אחת מהן – הם
למ"ד כלים, המתלבשים בבריאה-יצירה-עשיה והם ענין של אורות
ושל נשמה ל"ספירות" של
בריאה-יצירה-עשיה. וְכֵן
בְּאֲצִילוֹת, – ההתהוות של
ה"יש" הנאצל" היא
מחיצוניות הכלים של
הספירות שב"אצילות" –
מְחִיצוֹנוּת הַכְּלִים דִּי
סְפִירֹת דְּאֲצִילוֹת שֶׁהֵן
אֱלֹקוֹת, נִבְרָאוּ תְּחִלָּה
דְּאֲצִילוֹת – שאין זה ענין של
ספירות וכלים בהם

מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של אותו עולם,
שְׁמִתְלַבֵּשׁ בְּהֵן בְּחִינַת הָעֲנֻלִים דִּי סְפִירֹת, – "עיגולים" הוא ענין
של עיגול ומקיף של הספירות, שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה
כמו האור הפנימי המחיה אותו – אלא הוא מאיר רק באופן של מקיף,
שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" – על כל
פנים "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", וְגַם גּוֹפּוֹת – הגופים של
הַמְּלָאכִים דְּאֲצִילוֹת שֶׁהֵן בְּחִינַת יֵשׁ, – מתהווים מחיצוניות הכלים
של הספירות ד"אצילות", וְכֵמוּ שְׁבָתוֹב²⁶: "וּבְמִלְאָכֵי יֵשׁ"
תְּחִלָּה, – הרי לא כתוב כאן מלאכים סתם, אלא "מלאכיו",
המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם ה"אצילות" – הרי גם בהם
יש ענין של בלתי-שלימות, בהיותם ענין של "יש" ולא אלקות, שְׁאֵינֶן
בְּבְחִינַת כְּפֹאֵל לְגַמְרֵי כְּעֵלּוֹל לְגַבֵּי עֲלָתוֹ. – שכן, הם מתהווים באופן
של "יש מאין" ולא כמו "עילה ועלול".

יום שישי ז' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, אך נשמות המלאכים... עד עמ' 260, בבי"ע.

63 אֲךְ נִשְׁמוֹת הַמְּלָאכִים שְׂיִצְאוּ מִזְיוּג הַנִּשְׁקִין, – "זיווג נשיקין"
64 הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שמוזה בא ענין רוחני כמו
65 הנשמות של המלאכים, וְכֵן
66 נִשְׁמוֹת הָאָדָם שְׂיִצְאוּ
67 מִזְיוּג – ויחוד, דִּיז"א⁹
68 וְנוֹקְבָא – של הספירות ז"א
69 (מדות) ומלכות דְּאֲצִילוֹת –
70 שבהשוואה לזיווג של

נשיקין זה נקרא "זיווג גופני", ומוזה נעשה הולדה של נשמות
המתלבשות בגופים גשמיים, קִדְּם שִׁירְדוּ לְבְרִיאָהּ-יְצִירָהּ-עֲשִׂיָּה –
אלא הן עדיין ב"אצילות",
הרי הנשמות כפי שהן שם –
אֵינֶן כְּכֹלל יֵשׁ" וְדָבָר
נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמָן, אֲלֵא הֵן
מְעִין בְּחִינַת אֱלֹקוֹת – כפי
שזה בא בְּצִמְצוּם עֲצוּם, –

אגרת הקדש

אך נשמות המלאכים

שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג
דו"ג דאצי' קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר
נפרד בפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום

1 בצמצום של להיות בחינה של נשמה, וּבְעֵינַי הַכְּלִים דִּי' סְפִירוֹת
2 דְּאֶצִּילוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת גְּבוּל – למרות שהן אלקות, בכל זאת הן
3 בבחינת גבול של חכמה וחסד וכדומה. שזה על ידי צמצום אור
4 הַאִינִיכוֹף, הוּא הַ"קוֹן" הַמְלַכְשׁ בְּנִפְשֵׁירוֹתֵי נִשְׁמָה שְׁלֵהֶם, –

5 שמצד שהקו המלוכש בהן
6 הוא בצמצום רב ולא מאיר

7 בהן ענין ה"אין סוף" ו"בלי
8 גבול" המאפיין את ה"קו", כי
9 אם הארה בלבד מה"קו" –
10 שלא נרגש בה ה"אין סוף" –
11 וה"בלי גבול" של ה"קו" –
12 מצד זה יכולים הכלים של
13 הספירות להיות בבחינת
14 גבול, למרות שמצד
15 התאחדותם וביטולם לאור
16 הם ענין של "אלקות", כנוצר
17 לעיל. דומה לכך הוא

18 בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות". אלא, על צמצום זה
19 (שה"קו" המלוכש בהם הוא הרי על ידי צמצום) אומר רבנו הזקן,
20 שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה, כי אם, וּבְמִצְמָצוֹם הַרְאֵשׁוֹן
21 לְהִיּוֹת חֶלֶל וְכוּ' – וכמו הצמצום הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי
22 שיוכל להיות מקום לענין העולמות, שצמצום זה (הצמצום הראשון)
23 אינו ענין של מיעוט באור, כי אם סילוק האור. ואילו שאר הצמצומים
24 שבסדר השתלשלות הם הרי באופן של מיעוט. אך, צמצום זה של
25 אור הקו המתלבש בספירות – בנר"נ (נפש-רוח-נשמה) של הספירות
26 – דומה לאופן הצמצום של הצמצום הראשון. כל האמור הוא ביחס
27 לנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות", לפני שהן מתלבשות
28 בגוף, שאז הן מעין מאלקות ואינן "יש" ו"דבר נפרד". להלן יסביר רבנו
29 הזקן, שגם אחרי שהנשמות ד"אצילות" ירדו לעולם הזה, הרי

30 בצדיקים הראשונים גם כן לא נשתנו נשמות אלו להיות דבר נפרד
31 מאלקות. (וְאִם גַּם לְאַחַר שִׁירְדוּ הַנִּפְשֵׁירוֹתֵי נִשְׁמָה – שהן
32 במדרגה דְּאֶצִּילוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה לְצַדִּיקִים הָרְאשׁוֹנִים – אֲפֶשֶׁר²⁷
33 שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה מְהוּתָן – לגבי איך שהן היו בבחינת ב"אצילות", לְהִיּוֹת

34 דְּכָר נִפְרָד מְאֻלְקוֹת, –
35 להיות מציאות "יש" הנפרד

אגרת הקדש

36 מאלקות, אלא הן נשארות
37 באותה בחינה כפי שהן היו
38 ב"אצילות", וְלִכְּנֵן הָיוּ
39 מְסַתְּלָקוֹת – מהגוף,
40 בְּשִׁרְצוֹ לְחִטָּא בְּטָרָם
41 יְחִמָּאוּ. – וכפי שאומר
42 בתיקוני זוהר²⁸, שבחינת
43 "נשמה דאצילות", מסתלקת
44 מהגוף לפני עשיית החטא,
45 ומפרש שם בכך את הפסוק
46 "עוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְדִּילִים"

47 ביניכם לבין אלקיכם"²⁹, שהעוונות מבידילים בין הנשמה והאלקות
48 של הנשמה (הנשמה מצד בחינת האצילות שבה שהיא ענין של
49 אלקות), שכן, בחינה זו של הנשמה שמצד "אצילות" – מסתלקת,
50 וְקָרוֹב לֹמֵר, שְׁנֵם³⁰ הָאֱלֹפִים וְרִבְבוֹת עֲלֵמִין דִּיתְבָּא בְּגִלְגֻלָּתָא
51 דְּ"אַרְיֵה אֲנִפִּין" וְ"זַעִיר אֲנִפִּין" – שגם האלפים ורובות עולמות
52 הנמצאים בגלגל של "אריך אנפין" ו"זעיר אנפין" (כפי שכתוב
53 בקבלה)³¹, אֵינָן עֲלֵמִין – עולמות ממש בְּעֵינַי הַחִיבּוֹלֹת דְּאֶצִּילוֹת
54 וּבְחִינַת "יש", אֵלֶּא – הם, בְּעֵינַי נִשְׁמוֹת הַמְּלָאכִים שִׁיִּצְאוּ מִ"וָּוּוֹן
55 הַנִּשְׁיָקִין", – כנוצר לעיל, שאין הן ענין של "יש" כמו ההיכלות או
56 הגופים של המלאכים, וְנִקְרָאוּ "עֲלֵמִין" – ענין של עולמות,
57 ש"עולם" הוא הרי מלשון העלם, ענין של "יש", לְנִבְיֵי בְּחִינַת
58 הַ"גִּלְגֻלָּתָא" וְ"דִּקְנָא". – שלעומת הביטול וההתאחדות עם "אור

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרו 'אפשר' וכללות הענין – אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי' משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ)". 28. תיקון ע' (קכד, סע"א). 29. ישיעי' מט, ב. 30. הרבי מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "...יובן ענין ריבוי העולמות הנו' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורוחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו מושם שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדרגות מדרגה אחר מדרגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה הי' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח והחיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוכשים בו מדבר הרי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוכשים בו ובהסתלקותם הי' כלא הי' א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדרגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלכשו כו' ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוכשים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבא הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדרגה אחר מדרגה לכן נק' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלוכש בעולמות ב"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיותו וז"ל וקרוי לומר שגם האלפים ורובבות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצי' ובחי' יש כו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גולגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פ"י בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע). 31. ראה זח"ג קכח, ב.

1 אין סוף" של הבחינות "גולגולתא" ו"דיקנא", הם נקראים "עלמין"
2 (עולמות), אך – המלאכים והנשמות ד"אצילות", אינן אלקות ממש
3 לברא יש מאין, – בריאת "יש מאין" היא רק בכוח "אין סוף", וכיוון
4 שהכלים של ספירות ד"אצילות" מיוחדים בתכלית היחוד עם "אור

5 אין סוף", לכן יכולה להיות
6 על ידם ההתהוות של "יש

7 מאין"; ואילו המלאכים
8 ד"אצילות", וכן הנשמות,
9 למרות שהם מעין מאלקות –
10 אין הם, אבל, אלקות ממש
11 להוות "יש מאין", מאחר
12 שברא יצאו ונפרדו
13 מהכלים ד"אצילות",
14 שפיהן – בכלים, מלפני
15 ה"קו" מאור-אין-סוף, –
16 שמצד זה שמלוכש בהם
17 "אור אין סוף" (שכן, ה"ק"
18 הוא הגילוי של "אור אין
19 סוף" בעולמות), והם

20 מיוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף" המלוכש בהם, לכן יכול
21 להיות מהם ההתהוות של "יש מאין", ש – כן האור הוא פני
22 המאור, – מקור האור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל
23 ברוך-הוא, שמציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עלה
24 שנקדמה לו חס ושלום, – שכן, מציאותו איננה מסוג המציאות שיש
25 לה גורם ועילה (מפני ששייך בה ענין של לא – מציאות), אלא היא
26 מציאות עצמית, ולכן הוא לברא בבהו ויכלתו לברא יש מאין
27 ואפס המחלט ממש, – לא "אין" שכל ענינו הוא רק העדר ה"יש" –
28 אבל הוא גם לא היפך ה"יש", כי אם "אין" ואפס המוחלט, העדר
29 ה"יש" החלטי שהוא היפך ה"יש", בלי שום עלה וסבה אחרת
30 קודמת – ושייכת, ליש הזה. – שכן, ה"אין האלקי" (הכוח האלקי)
31 ממנו בא ה"יש", הוא הרי היפך ענין ה"יש", ואינו מהווה סיבה כלל
32 שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי הוא הרי ההיפך מזה, הוא הענין של
33 "אין" ולא "יש". ולכן, דוקא מהכלים של הספירות ד"אצילות", שבהם
34 מלוכש "אור אין סוף", יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין", אבל
35 לא מהמלאכים והנשמות שכבר יצאו ונפרדו מהכלים, שאין הם

אגרת הקדש

אך אינן אלקות ממש לברוא יש מאין מאחר שכבר
יצאו ונפרדו מהכלים ד"א"ם שבהן מלוכש הקו מאור
א"ם שהאור הוא כעין המאור הוא מהותו ועצמותו
של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו
עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לברוא
בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש
בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה וכדי
שיהיה ה"יש הזה הנברא בכח הא"ם בעל גבול ומדה
נתלכש אור א"ם בכלים ד"א"ם דאצילות ומתייחד בתוכן
בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהו חד לברוא בהן
ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י
התלכשותן בבי"ע.

ותכלית, ובפרט על ידי התלכשותן – של הכלים של הספירות
ד"אצילות", בבריא-ה"אצילות" שיהיה. – דבר שמוסיף במיוחד
לנבראים ענין הגבול וההגשמה. למרות שאמר לעיל שהתהוות
ה"יש" היא בכוח ה"אור אין סוף" על ידי הכלים של כל עשר הספירות
ד"אצילות" – יאמר להלן שיעקר ענין הישות בנבראים (שהנבראים
יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו נפרדים לגמרי
מאלקות, – בא מ"מלכות דאצילות", שכן, ענין ה"מלכות" (ומלוכה)
הוא דוקא על דברים שהם נפרדים ומבטלים עצמם למלך המולך
עליהם, כפי הכלל³² "אין מלך בלא עם", "עם" – מלשון "עוממות",
כלומר, כמו "גחלים עוממות", כך הכוונה ב"עם" לגבי אנשים, היא,
כאלה שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום קרבה אליו, כפי
שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך ענין המלוכה, כי אם
דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממות ה"מלכות"
נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש" וכדבר נפרד מאלקות, שכן
עליהם שייך ענין המלוכה, שהם בעבודתם העצמית יתבטלו למלוכה
שמים.

יום שבת קודש ח' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 260, אמנם מודעת... עד עמ' קלא, והלידה.

71 אמנם מודעת זאת, – הרי ידוע, שעקר התהוות ה"יש ודבר נפרד
72 לגמרי, – מאלקות, הוא ממלכות דאצילות – מספירת ה"מלכות"
73 של עולם ה"אצילות",
74 שנעשה – "מלכות
75 דאצילות" נעשית עתיד
76 דבריה, – "עתיד" הוא
77 ענין התענוג, פנימיות הרצון,¹⁵

אגרת הקדש

אמנם מודעת זאת שיעקר התהוות
היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממל' דאצילות שנעשה
עתיד דבריה כי אין מלך בלא עם וכו' וגם ריבוי

36 אלקות ממש שתוכל להיות מהם ההתהוות של "יש מאין". אלא,
37 כיוון שהתהוות ה"יש" היא דוקא בכוח ה"אין סוף", לשם מה זקוקים,
38 אפוא, בזה לענין הכלים של הספירות? אומר על כך רבנו הזקן: ובר
39 שיתיה ה"יש הזה הנברא בכח האין-סוף – שהוא ענין של "אין סוף"
40 ו"בלי גבול", הרי שהדבר
41 הבא ממנו גם כן צריך להיות
42 ענין של "בלי גבול", וכדי
43 שה"יש" יהיה בעל גבול
44 ומדה – נתלכש אור-אין-
45 סוף בכלים ד"אצילות
46 דאצילות, – שיש בהם כבר
47 הענין וההגבלה של "חכמה",
48 "חסד" וכו', ומתייחד בתוכן
49 בתכלית היחוד, עד
50 ד"איהו – הוא, "אור אין
51 סוף", וגרמוהו – והכלים של
52 הספירות, חד, – הם דבר
53 אחד, לברא בהן ועל ידן
54 ברואים בעלי גבול
55 ותכלית, ובפרט על ידי התלכשותן – של הכלים של הספירות
56 ד"אצילות", בבריא-ה"אצילות" שיהיה. – דבר שמוסיף במיוחד
57 לנבראים ענין הגבול וההגשמה. למרות שאמר לעיל שהתהוות
58 ה"יש" היא בכוח ה"אור אין סוף" על ידי הכלים של כל עשר הספירות
59 ד"אצילות" – יאמר להלן שיעקר ענין הישות בנבראים (שהנבראים
60 יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו נפרדים לגמרי
61 מאלקות, – בא מ"מלכות דאצילות", שכן, ענין ה"מלכות" (ומלוכה)
62 הוא דוקא על דברים שהם נפרדים ומבטלים עצמם למלך המולך
63 עליהם, כפי הכלל³² "אין מלך בלא עם", "עם" – מלשון "עוממות",
64 כלומר, כמו "גחלים עוממות", כך הכוונה ב"עם" לגבי אנשים, היא,
65 כאלה שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום קרבה אליו, כפי
66 שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך ענין המלוכה, כי אם
67 דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממות ה"מלכות"
68 נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש" וכדבר נפרד מאלקות, שכן
69 עליהם שייך ענין המלוכה, שהם בעבודתם העצמית יתבטלו למלוכה
70 שמים.

78 ו"מלכות דאצילות" נעשית ענין של תענוג ורצון לעולם ה"בריא-ה"
79 – מצד "מלכות" נוצר תענוג בנבראים המרגישים עצמם ל"מציאות",
80 ועל ידי כך מתבצע ענין
81 ה"מלכות", כי "אין מלך
82 בלא עם וכו'³⁸. – כנזכר
83 לעיל, שהענין של מלך
84 ומלוכה הוא על "עם" דוקא,

1 על זרים ורחוקים מהמלך, שהם הנבראים של עולם ה"בריאה"
2 והעולמות שלמטה ממנו, שאינם כמו הנאצלים שהם "אצלו וסמוך
3 לו", קרובים ומאוחדים עם אלקות, אלא זה ענין של בריאה ונבראים
4 שעליהם מתבטא ענין המלוכה. וְגַם רַבּוֹי הַנְּבִרָאִים וְהַתְּחַלְקוּתָן

5 – שכל נברא שונה מזולתו,

6 למרות שְׁנֵינְבִרָאֵי בְּכַח

7 ה"אֵין־סוּף" – שהוא יחיד

8 וּמִיָּחֵד בְּתַבְלִית – הרי

9 מבלי הבט על מה

10 שהנבראים באים מכוח

11 "האין סוף" שהוא "יחיד

12 ומיוחד" בתכלית, בכל זאת

13 שיהיו בהם ריבוי גדול

14 והתחלקות, הוא עַל יְדֵי

15 רַבּוֹי הָאוֹתוּת הַיּוֹצֵאִין

16 מִמְּלָכוֹת, – הנקראת "פִּי

17 ה'", "וּבְרִיחַ פִּי קָל

18 צָבָאִים", – כמו שכתוב³³:

19 ("דבר ה' שמים נעשו)

20 וברוח פיו כל צבאם" – כל

21 הנבראים, וְה' מוֹצֵאֹת הַפֶּה – שלמעלה, כשם שבאדם באות

22 אותיות הדיבור מחמש מוצאות הפה, כך ישנן גם למעלה חמש

23 מוצאות הפה, מהן באות אותיות הדיבור שלמעלה, הֵן מִה'

24 גְבוּרֹת – חמש בחינות הגבורה, דְּנוּקָבָא. – שב"מלכות", וְלֹאֲת

25 – ולכן נִקְרָאת – "מלכות", "עֲלֵמָא דְּאַתְגְּלִיא", – העולם של

26 התגלות, כִּי בָּה נִגְלָה בְּחַ אֹר־אֵין־סוּף לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין שְׁלֵא

27 עַל יְדֵי עֲלָה וְעִלּוּל, – "עילה" ו"עלול" יש גם בנבראים, ואילו

28 בריאת "יש מאין" היא רק בכוח ה"אין סוף", וכוח זה בא בגילוי

29 ב"מלכות דאצילות", אֲבָל ט' סְפִירוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – שלפני ספירת

30 ה"מלכות", נֶאֱצְלוּ בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלָה וְעִלּוּל, וְאֹדֶר הָאֵין־סוּף

31 הוּא מְלַבֵּשׁ בְּחֻכְמָה לְבִדְהָ. – "חכמה" כפי שהיא מ"אין סוף" היא

32 כעין "יש מאין", "והחכמה מאין תמצא", ו"אור אין סוף" מאיר

33 ב"חכמה" (ועל ידי "חכמה" מאיר "אור אין סוף" בכל שאר

34 הספירות). הוספת כ"ק רבינו: ואין סתירה בין הנ"ל דבריאה – הוא

35 לבדו בכחו כו' ומוודעת זאת דהוא מל' כי וְהוּא שְׁכָנוֹב: – בספר

36 יצירה³⁴, בענין עשר ספירות: "נְעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוּפָן", – שהתחלה

37 (שהיא למעלה מהראש) נמצאת בסוף במדה מרובה יותר מאשר

38 בראש. ה"ראש" בספירות, הוא ספירת ה"חכמה" (הנקראת ראש

39 וראשית, "ראשית חכמה"³⁵, וְהַתְּחִלָּה שלמעלה מהראש היא

40 ספירת ה"כתר". הרי שהתחלה, ספירת הכתר, "נעוץ" ונמצאת בסוף

41 של הספירות, ספירת ה"מלכות", האחרונה בכל הספירות, כִּי בְּתֵר

42 הוּא מְמַצֵּעַ בֵּין הַמַּאֲצִיל – שהוא "אין סוף", לְנֶאֱצְלִים, – שהם

43 ענין של גבול, וְיֵשׁ בּוֹ – ב"כתר", בְּחִינַת הָאַחְרֹנָה שֶׁל הָאֵין סוּף.

44 – שכן, כל ממוצע מכיל שתי המדריוגות שהוא הממוצע ביניהן.

45 וכיוון ש"כתר" ממוצע בין "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא

אגרת הקדש

הנבראים והתחלקותן שנבראו בכח הא"ס יחיד ומיוחד
בתכלית הוא ע"י ריבוי האותיות היוצאין ממל' פי ה'
וברוח פיו כל צבאם וה' מוצאות הפה הן מה"ג דנוק'
ולואת נקראת עלמא דאתגליא כי בה נגלה כח אור
אין סוף לברוא יש מאין שלא ע"י עילה ועלול אבל
ט' ספירות הראשונות נאצלו בהשתלשלות עילה ועלול
ואור הא"ס הוא מלוכש בחכמה לבדה. וז"ש נעוץ
תחלתן בסופן כי כתר הוא ממוצע בין המאציל
לנאצלים ויש בו בחי' האחרונה של הא"ס ולכן נקרא
כתר מלכות כי אין כתר אלא למלך וגם כי בחי'
אחרונה דא"ס היא מל' דאין סוף ולכן גם המל' דאצי'
נקרא כתר ממטה למעלה ומה גם כי בריאת הנשמות
ממנה להיות יש ודבר נפרד בפ"ע בעולם הבריאה

היא מלכות דאין־סוף³⁶, – הרי שב"כתר" יש גם הענין של

מלכות, שהרי הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין

סוף", וְלִבְנֵי גַם הַמְּלָכוֹת דְּאַצִּילוֹת נִקְרָא "כְּתֵר" מִמְּטָה לְמַעְלָה.

– כשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה

לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם "כתר"

לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה נמצאת בחינת ה"כתר", וזה

מאיר לספירות שלמעלה מ"מלכות" באופן של "אור חוזר", כל

האמור הוא מצד זה שב"מלכות דאצילות" מתבטא הכוח של "אין

סוף" בענין בריאת "יש מאין", שמ"מלכות" מתהווים הנבראים שהם

"יש" ו"דבר נפרד" (בהרגשתם) מאלקות. ואילו בנבראים – הרי זה

רק שמתבטא הכוח של "אין סוף" לברוא "יש מאין", אבל אי אפשר

לקרוא לכך התגלות של "אור אין סוף", שכן הנבראים הרי

מרגישים עצמם למציאות "יש" – אין זה הרי גילוי של "אור אין

סוף", להלן יסביר רבנו הזקן, שלאמיתו של דבר נוצרים מצד

"מלכות" גם ענינים שהם גילוי של אלקות ו"אור אין סוף", כפי

שהדבר בלידת והתהוות הנשמות שמ"מלכות", שנשמות הן הרי

אלקות, וכפי שאלקות באה בצמצום של נברא, יש מצד "מלכות"

גם הענין של גילוי אלקות ו"אור אין סוף", שלכן זה נקרא "עלמא

דאתגליא" – עולמות של התגלות, – שעל ידי ספירה זו נתגלה

"אור אין סוף" בעולמות (ולא רק הכוח של "אין סוף" המתבטא

בהתהוות הנבראים, שכפי שהוסבר לעיל זה ענין של העלם

בנבראים המרגישים עצמם למציאות "יש"). ומה גם³⁷, כִּי בְּרִיאת

הַנְּשָׁמוֹת – מִמְּנָה, – מ"מלכות", לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד בְּפִנֵּי

עֲצָמָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, – לא כפי שהנשמות הן בעולם

ה"אצילות", שהן שם מדות של אלקות, בטלות ולא מרגישות עצמן

33. תהלים לג, ו. 34. פ"א מ"ז. 35. תהלים קיא, י. 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מההגה" בפנ"ב (בח"א). ולקמן קלא, ריש ע"ב".

37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"י"ז יובן ביותר שאין סתירה בהג"ל – כי בריאת הנשמות וכו' בעתיקא תליא ואפילו הגידול כו' וההיכלות".

1 ל"יש", אלא כמו שהנשמות הן בעולם ה"בריאה", שם הן מרגישות
2 עצמן ל"יש" ו"דבר נפרד", ויחד עם כך הן ענין של אלקות
3 וממשיכות אלקות בעולמות, ו – מה שנשמות באות מ"מלכות",
4 נקרא בשם "לדה", – שזוקים לכך לכוון עליון מיוחד של "אין
5 סוף", בקריעת ים-סוף –
6 שאומר על כך בזהר³⁸
7 ד"בעתיקא תליא". –
8 שהדבר תלוי ב"עתיק"
9 שהוא נעתק ונבדל
10 מעולמות, והוא פנימיות
11 ה"כתר", שכן, ב"כתר" ישנם
12 הרי "עתיק" ו"אריך", אריך
13 – ראש ומקור לנאצלים,
14 ועתיק – הבחינה האחרונה
15 של "אין סוף". וכשם שעל
16 קריעת ים סוף נדרש כוח של
17 "עתיק" (מ"אין סוף"), כך גם
18 ללידת הנשמות, שכפי
19 שמדובר בקבלה זה אותו
20 ענין של קריעת ים סוף,
21 נדרש גם על כך כוח מיוחד של "אין סוף". להלן יסביר רבנו הזקן,
22 שלא רק ללידת הנשמות נדרש כוח של "אין סוף", כי אם גם על
23 ענין העיבור של הנשמות, שלפני הלידה, נדרשים אורות עליונים
24 עד "אין סוף". וגם כל גידול הנשמות כל ז' חדשים, מזווג של
25 שמיני עצרת עד שביעי של פסח, – שכתוב בקבלה³⁹ ששמיני
26 עצרת הוא היחוד והזיווג "להוליד נשמות", ו"לידת הנשמות" היא
27 בשביעי של פסח, בזמן קריעת ים סוף, הוא כמו גידול ז' אונקבא
28 – הספירות ד"א (זעיר אנפין – מדות) ו"מלכות" דאצילות, שהן לפני
29 כן בהעלם, ומתגלות בבטן "אמא עלאה", – בפנימיות "בינה"
30 דאצילות, שהוא על ידי אורות עליונים מ"אמא עלאה", –
31 ספירת ה"בינה", ומלמעלה למעלה עד איין-סוף, המתלבש בה –
32 ב"בינה" – לשם גידול ז' (זעיר אנפין ו"מלכות") כל ז' או ז'

אגרת הקדש

ונקרא בשם לידה כקריעת י"ם דבעתיקא תליא
וגם כל גידול הנשמות כל ז' חדשים מזווג של
שמיני עצרת עד שביעי של פסח הוא כמו גידול ז' אונקבא
בבטן אימא עילאה שהוא ע"י אורות עליונים מאימא
עילאה ומלמעלה למעלה עד אין סוף המתלבש בה
כל ז' או ז' ירחי לידה. וככה הוא כבריאת נשמות
ומלאכים לעולם הבריאה וגם כל עיקר ושרש הטיפה
שמקבלת ומתעברת מז"א הוא ממוחין דאז"א ובכל
זיווג נמשכת לאז"א מא"א וע"י ומלמעלה למעלה עד
אין סוף רק שהכל בהעלם במוחין עד לידת הנוק'
הנשמות והמלאכים וההיכלות לעולם הבריאה. נמצא
שזהו גילוי אור א"ס ממש ע"י העיבור והלידה.

33 ירחי לדה. – ז' ו"נ" דאצילות "נולדות" מ"אימא עילאה", "בינה"
34 דאצילות, וכך גם ב"אימא תתאה", ב"מלכות", שגידול הנשמות שבה
35 הוא גם כן על ידי אורות עליונים והמשכה מ"אור אין סוף". וכן
36 הוא בקריאת נשמות ומלאכים לעולם הבריאה. – שזה גם כן
37 על ידי אורות עליונים, עד
38 "אור אין סוף", הנמשכים
39 ב"מלכות". להלן יסביר רבנו
40 הזקן, שלא רק עבור לידת
41 הנשמות ועבור העיבור
42 נמשכים אורות עליונים, כי
43 אם גם עבור שורש הענין
44 של עיבור, שיוכל להיות
45 העיבור, זקוקים גם כן
46 להמשכת אורות עליונים.
47 וגם, כל עקר ושרש הטיפה
48 ש – "מלכות", מקבלת
49 ומתעברת מ"זעיר אנפין",
50 – (מדות), הוא ממוחין
51 ד"אבא ואמא", – "חכמה"
52 ו"בינה", ובכל זיווג – של
53 "חכמה" ו"בינה", שיומשך מכך ענין של הולדה, נמשכת – הטיפה
54 ל"אבא ואמא" – "חכמה" ו"בינה", מ"אריך אנפין" ו"עתיק
55 יומין", ומלמעלה למעלה עד אין סוף, רק שהכל בהעלם
56 במוחין, עד לידת הנוקבא – "מלכות" מגלה, הנשמות והמלאכים
57 וההיכלות לעולם הבריאה. נמצא, שזהו גילוי אור-אין-סוף
58 ממש, על ידי העיבור והלידה. – לא רק המשכה מכוח ה"אין סוף",
59 הנמשכת על ידי "מלכות" בהתהוות הנבראים, כי אם גם ענין של
60 גילוי מ"אור אין סוף" שבא על ידי העיבור ולידת הנשמות, הרי מה
61 ש"מלכות" נקראת "עלמא דאתגליא" – עולמות של התגלות – אינו
62 רק מפני שעל ידה מתגלה הכוח מ"אין סוף" בנבראים באופן של
63 העלם, כי אם גם התגלות ממש של אלקות ו"אור אין סוף" בעולמות
64 כפי שזה נעשה על ידי נשמות.

יום שני	שבת	ג תשרי ש"ת	ה'תש"ד
תהלים: מפרק יח עד פרק כב ופרקים צד-צו	שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י. תהלים: יח-כב. צד-צו. תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.	מזחילין "מזמור לְדָוִד" ולא "לְכוּ גִּרְגָנָה", וכן בכל שבת מוצאי יום טוב. הפטורה: שובה – יְכַשְׁלוּ בָם. מי אל כְּמוֹד – מימי קָרָם.	ה'תש"ד
		ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבנו הזקן ב תצא בששי באלול תקס"ד ספר לו רבנו: שבת פרשת תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) – תורה, והתחלתה "ושבת עד הוי' אלקיד", ובאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהיה אלהיה, אלקים בגימטריא הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרב הצדיק ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ראשי תבות: ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיד. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיד.	
		כשספר לי אדני אבי מורי ורבי (הרש"ב) את הנ"ל, סים: תבת "תשובה" צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואפן בעבודת התשובה – ובאר באריכות חמשה האפנים – וכלם באים מכח אל הפעל על ידי עבודת התפלה.	

יום שלישי	יום ראשון	ד תשרי	ה'תש"ד
תהלים: מפרק כג עד פרק כה ופרקים צו-צט	שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כג-כה. צו-צט. תניא: אמנם . . . קלא והלידה.	קצור באור אדני אבי מורי ורבי (הרש"ב) באפן הא': ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיד. עבודת התשובה הבאה על ידי התמימות, כמה בחינות ומדרגות בענין התמימות, וביחס אל התשובה העולה על כללנה היא תמימות הלב – הנקראת ערנסטקייט [=רצינות] – כאמור באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".	ה'תש"ד

יום רביעי	יום שני	ה תשרי	ה'תש"ד
תהלים: מפרק כט עד פרק לד ופרקים ק-קב	שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י. תהלים: כט-לד. ק-קב. תניא: ובזה יובן . . . קלא וכדלקמן.	קצור באור אפן הב': ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה פלה וחיותה הוא בדרך אין ערוף מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה על ידי זה אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.	ה'תש"ד

יום חמישי	יום שלישי	ו תשרי	ה'תש"ד
תהלים: מפרק לה עד פרק לח ופרקים קג-קה	שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. קג-קה. תניא: והנה כמו"כ . . . 262 להחיותם.	קצור באור אפן הג': ו, ואהבת לרעך כמוך, כמו שאמר רבנו הזקן, אשר זהו כלי ל'ואהבת את הוי' אלקיך', ובאור במאמר "כל שרונת הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". עבודת התשובה בסבת לב טוב.	ה'תש"ד

יום שישי	יום רביעי	ז תשרי	ה'תש"ד
תהלים: מפרק לט עד פרק מג ופרקים קו-קח	שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. קו-קח. תניא: אמנם מציאותו . . . 262 כנ"ל.	קצור באור אפן הד': ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון הפעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראית השגחה פרטית.	ה'תש"ד

שבת קודש	יום חמישי	ח תשרי	ה'תש"ד
תהלים: מפרק מד עד פרק מח ופרקים קט-קיא	שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י. תהלים: מד-מח. קט-קיא. תניא: ועוד . . . קלב דמל' דאצי'.	קצור באור אפן הה': ה, הצנע לכת עם הוי' אלקיך. זהירות שלא תהיה שום בליטה, וכמאמר "לעולם יהא אדם ערום ביראה", וענין הערמומית הוא שלא יהיה נכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם, ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.	ה'תש"ד

שיעור מצוות צדקה

יום שני ג' תשרי ה'תש"ע

א. כתב אדמו"ר הזקן בשלחנו (א"ח סי' קנו ס"ג): "מצוות עשה מן התורה לילך בדרכי ה'", ולכן צריך האדם להדמות לבורא, ולהרגיל עצמו במידות טובות "עד שיקבעו המדות בנפשו, כגון אם היה כילי יפזר ויתן ממון הרבה לעניים עד שתקבע בנפשו מדת 'ורב חסד' שנשתבחה בה הקב"ה". ולאחר שנקבעה מידה זו בנפשו ינהג בדרך המיצוע, ויחזור להנהגה כפי תקנת חכמים, שלא לבזבז יותר מחומש.

ב. נתינת צדקה הבאה לכפרה ורפואת הנפש, שאז המצוה היא לתת לא רק "יותר מחומש" אלא אף את כל נכסיו, "ואין לחוש משום אל יבזבז יותר מחומש" (אגה"ת ס"ג). ומבאר הרבי (לקו"ש חכ"ז עמ' 220), שהדגש במצוות הצדקה מסוג זה, אינו הנתינה לעני – שנקבעו בה שיעור והגבלות – אלא כאן הצדקה באה ל'תיקון הנפש' דהיינו "לפדות נפשו מתעניות וסיגופים", וכיון שזוהי רפואת הגוף והנפש אין בה הגבלות אלא "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו" (אגה"ק סט"ז).

הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ה: פָּא עֲנִי וְשָׂאֵל דִּי מַחְסוֹר, וְאִין יָד תְּנוּתָן מִשְׁנֵת – נותן לוֹ כְּפִי הַשֵּׁנֶת יָדוֹ. וְכַמָּה? עַד חֲמִשׁ נֶכְסָיו, מִצָּנָה מִן הַמֶּכֶּהָר.

בהלכות ערכין (פ"ח ה"ג) כתב הרמב"ם: "לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה זה עבר על דעת הכתוב... אלא כל המפזר ממנו במצוות אל יפזר יותר מחומש", משמע שיש איסור לתת יותר מחומש, ואילו כאן כתב רק שהמצוה היא עד חמישית אבל אין איסור להוסיף ולתת יותר?

מבאר ה'ברכי יוסף' (יור"ד סי' רמט אות א), כאשר האדם מרצונו רוצה לחלק כסף לצדקה אסור לו לבזבז יותר מחומש, אך כאשר העניים באים לפניו "ערומים או רעבים גם צמאים נפשם תתעטף", מצוה עליו לתת חומש, ואם רוצה להוסיף יוסיף ומידת חסידות היא.

אך יש סוגי צדקה שמצוות הנתינה בהם היא יותר מחמישית נכסיו, ולא רק כמידת חסידות אלא כעיקר המצוה:

האם הנתינה עיקר או הקבלה?

יום שלישי ד' תשרי ה'תש"ע

בנתינה בעצב סוף סוף העני קיבל את הצדקה ויש כאן מצוה. ועל דרך זה יש לחקור האם נתינת צדקה בסבר פנים יפות היא חלק מהמצוה ובלעדיה אף שקיים את המצוה חסר בקיומה או שעיקר המצוה היא הנתינה לעני וסבר הפנים היפות היא מעלה נוספת.

ונפקא-מינה במקרה שהעני אינו רוצה לקבל את הצדקה. אם עיקר מצוות צדקה הוא מעשה הנותן, הרי גם אם העני סירב לקבל, קיים מצוה. ואם עיקר המצוה היא מצד המקבל, הרי אם הוא מסרב לקבל, אין מצוה.

מדעת הרמב"ם עולה שהמצוה היא לתת לעני לפי צורכו ואופני הנתינה הם מעלות נוספות במצוות הצדקה.

(לקוטי שיחות חל"ד עמ' 84)

הלכות מתנות עניים פרק י, הלכה יד: פָּחוּת מִזֶּה – שִׁיתָן לוֹ בְּעֶצֶב.

כתב הגאון הרג"צו"ב שבצדקה יש שני חלקים: (1) נתינה. (2) קבלת העני.

ועל פי זה הוא מבאר כמה עניינים, ולדוגמה:

בגמרא (חגיגה ה, א) אמרו מוטב שלא יתן האדם צדקה כלל, משיתן שלא כהוגן, אבל הרמב"ם מונה בין שמונה הדרגות בנתינת צדקה גם את הדרגה הנמוכה "שיתן לו בעצב", היינו שגם מצב זה נכלל במצוות צדקה.

שתי הגדרות סותרות אלו תלויות בשאלה האם בפעולת הנתינה, הנותן היא העיקר ואם כן נתינה בעצב אינה נתינה ועדיף שלא ייתן, אבל אם העיקר הוא שהעני יקבל את הצדקה, הרי גם

הפרשת תרומה ללא נתינה

יום רביעי ה' תשרי ה'תשס"ט

ויש לומר:

כוונת הש"ך לומר, שאומנם ההפרשה יכולה לחול גם אם בסוף לא תינתן לכהן. אלא שבשעת הפרשת התרומה צריכה היא להיות ראויה לנתינה, ומכיון שהיא הולכת לאיבוד אין היא ראויה לכך. וכך הוא גם דיוק לשונו, שאינו יכול לקיים את הנתינה, ולא כתב שלא יקיים מצוות הנתינה. ורצונו לומר, אי היכולת לקיים את מצוות הנתינה לכהן בשעת ההפרשה היא המעכבת גם את ההפרשה (כרם ציון, תרומות, הל' פסוקות עמ' צ"ח).

אך לדעת ה'מגילת אסתר' (סה"מ להרמב"ם שורש י"ב), הרמב"ם סובר שהנתינה היא חלק מהמצוה, וכל זמן שלא נתן לכהן לא יצא ידי חובתו, ודברי הש"ך לפי זה מובנים כפשוטם.

הלכות תרומות פרק ג' הלכה י"ז: אִם הָיָה מִעוֹן בְּיַד יָדָיו אוֹ שִׁמּוֹ, וְרָאָה שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּבְּרִין, וְאָמַר: 'חֲרִי הֵן תְּרומָה עַל פְּרוֹת שְׂכֵבִיתִי' – לֹא אָמַר בָּלוּם.

הפרשת תרומה זו לא חלה כיון שהכדים עומדים להישבר והיין או השמן ההולכים לאיבוד הם הפקר ואינם שלו.

והש"ך (יור"ד סי' שלא ס"ק נ"א) כתב טעם אחר: "שהרי אינו יכול לקיים מתנות כהונה", שמכיון שהתרומה הולכת לאיבוד לא מתקיימת מצוות הנתינה לכהן.

ויש לתמוה:

הרי גם מי שאינו מקיים מצוות נתינה אין ההפרשה מתבטלת בגלל זה, ומדוע אם כן לא תחול ההפרשה?

יום חמישי ו' תשרי ה'תש"ע

תרומה לבהמת כהן

אסור בהנאה, אבל למדנו מכאן שבשאר ימות השנה מותר להאכיל תרומה לבהמת כהן. ולכאורה הרי זה בניגוד לדרשת הספרא הנ"ל.

וכתב רש"י (שבת קכז ע"ב ד"ה מפנין) שאין להאכיל תרומה טמאה לבהמת כהן בשבת ויו"ט "משום שאין מבערין תרומה וקדשים ביו"ט", משמע מדבריו שבחול מותר להאכיל לבהמת כהן כל תרומה טמאה, אבל לדעת התוס' (ביצה כז, ב ד"ה ועל החלה) אין להאכיל תרומה טמאה לבהמת כהן אף בחול, כיון שמצוה לשורפה.

ואילו דעת הר"ש (תרומות פ"א מ"ט ד"ה כרשיני תרומה) כפשט המשנה (שם) והספרא שרק כרשיני תרומה מותרים לבהמת כהן, אבל תרומה הראויה למאכל אדם אסורה לבהמה משום הפסד תרומה, ומאידך מאכל בהמה רגיל פטור מתרו"מ.

והרמב"ם בפירוש המשניות (תרומות פ"א מ"ט) כתב: "כשיקנה הכהן בהמה שהוא מאכילה תרומה". וכן פסק להלכה כאן.

הלכות תרומות פרק ו', הלכה א': תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר נֶאֱכָלֶת לַכֹּהֲנִים - בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִיבוֹת, הֵן וְעַבְדֵיהֶן הַנֶּנְעָנִים וְהַמִּתֵּן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכֵהֶן, כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנָן כֶּסֶף". עֶבֶד כֵּהֶן שֶׁפָּרַח, וְאִשֶּׁת כֵּהֶן שֶׁמָּרְדָה - הָרִי אֵלוֹ אוֹכְלִין.

במשנה (תרומות פ"א מ"ט): "כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחיה ולתרנגולים, ישראל ששכר פרה מכהן מאכילה כרשיני תרומה..."

וכן דרשו בספרא (אמור ה, ו) את הפסוק (ויקרא כב): "קנין כספו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "הם יאכלו - הם אוכלים ואין הבהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשינים, תלמוד לומר נפש". אמנם בגמרא (פסחים לב, א) מצינו שלדעת האומרים שחמץ בפסח מותר בהנאה, ישראל שאכל תרומת חמץ חייב לשלם, היות ומנע את התרומה מבהמת הכהן אלא שלהלכה חמץ בפסח

יום שישי ז' תשרי ה'תש"ע

המצור והספק

לא מפורש בירושלמי האם מלכות אחרת שדינה כליסטים גורמת לנו לחשוש יותר שבני העיר חיים או מתים, וכן לא מפורש האם ההבדל בין אותה המלכות למלכות אחרת מוסב על הרישא (עיר שהקיפה) או על הסיפא (עיר שכבשה כרקום). הרשב"א מפרש שההבדל מוסב על הסיפא אך אינו מפרש אם לקולא או לחומרא, וה'קרבן נתנאל' (גיטין כח, אות ג) מבאר בדברי הרשב"א כי מלכות אחרת מפחדת ואין לה פנאי להרוג, ועל כן הם בחזקת חיים, אך רוב המפרשים הסבירו באופן אחר משהסביר הקרבן נתנאל.

רבינו ירוחם (נתיב כ"ד ח"ג) מפרש את דברי הירושלמי כמוסבים על הסיפא של המשנה, שאם כבש הכרקום הזר את העיר בחזקת מתים הם, שכן יש לצפות שמלכות אחרת תנהג באכזריות יתרה כלפי נכבשיה. מדוע, אם כן, 'כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו?' - כי יש אפשרויות מילוט במלחמה, ויתכן ונלקח בשבי. מה שאין כן במצור כגון זה המתואר בירושלמי.

וגם הטור והבית יוסף (אבן העזר סימן קמ"א) מסבירים את דברי הירושלמי על הרישא של המשנה, שאם הקיף כרקום זר את העיר, נוצר ספק האם אנשיה קיימים, ונותנים עליה חומרי מתים.

הלכות תרומות פרק ט', הלכה ב': עִיר שֶׁהִקִּיפָה כְּרָקוֹם, וְסָפִינָה הַמוֹטְרֶפֶת בֵּים, וְהִיוּצָא לְדִין - הָרִי אֵלוֹ בְּחֻזְקַת קִימִין, וְאִין צָרִיד לֹאֵר מִפְּרֶשׁ, וְיוּצָא בְּשִׁירָה.

"כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו" (שבת נו, ב).

ועל פי רוב הראשונים מטרת כתיבתו של גט זה היא מניעת מצב של עגינות. אכן, בעיית העגינות סבוכה במיוחד כאשר אין כל עדות ולא ידוע מה עלה בגורלו של הבעל. מדברי הגמרא הנ"ל עולה כי מן התורה מי שיצא לקרב ולא חזר איננו בחזקת מת, שאם לא כן לא היה צורך לכתוב גט כריתות טרם היציאה למלחמה.

וכן מצינו במשנה: "שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו: על עיר שהקיפה כרקום, ועל הספינה המוטרכת בים, ועל היוצא לידון, שהם בחזקת קיימין. אבל עיר שכבשה כרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא ליהרג, נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים. בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל - לא תאכל בתרומה" (גיטין כח, ב).

ובירושלמי (גיטין פ"ג ה"ד) נאמר ביחס למשנה זו: "ובלבד כרקום של אותה מלכות, אבל בכרקום של מלכות אחרת - כליסטים הן".

שבת קודש, ח' תשרי ה'תש"ע

מתי מתייחסת התוצאה לפעולה?

ויחמם את המאכל.

הגרצ"פ פראנק, רבה של ירושלים, כתב בספרו (הר צבי, א"ח, ח"א סי' קלז) כי לכאורה יש במעשה זה איסור מבשל מדאורייתא. לדבריו, כפי שהתוס' כותבים שהכופת את חבירו למקום שהחמה תבוא בסוף לשם וימות, נחשב רוצח, למרות שהאיש לא מת מיד כשהניח אותו שם, אלא פרק זמן אחר כך - נחשב כאילו הניח אותו בפני החמה עתה ובכך המית אותו, שהרי

המשך בעמוד קיט

הלכות תרומות פרק י"ב הלכה ו': הָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּבְכָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּיָדוֹ, אָמַר לוֹ הַנֶּכְרִי: 'הֵן לִי אֶחָת מִהֶן, וְאִם לֹא - הָרִינִי נוֹנֵעַ כְּכֵן וּמִטְמְאֵן' - נִיחַ לִפְנֵי אֶחָת עַל הַפֶּלַע, וְאֵל יִתְּנָה לְתוֹךְ יָדוֹ, כִּדִּי שְׁלֹא יִטְמָא הַתְּרוּמָה בְּיָדָיו.

עם ההתפתחות הטכנולוגית, עת הומצאו 'שעוני השבת', נשאלה השאלה: האם מותר להניח בשבת כלי על גבי מיחם חשמלי שכעת כבוי, בידעה שבעוד זמן כלשהו המכשיר יידלק

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ג' תשרי ה'תש"ע

יום שני ג' תשרי ה'תש"ע

הלכות מתנות עניים פ"ק ה

א. העמר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה, שכחו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עובדין ורואין אותו בשעה ששכחוהו - אינו שכחה; עד שישכחוהו כל אדם. ואפלו עמר הטמון - אם נשפח, הרי זה שכחה.

ב. היה בעל השדה בעיר, ואמר: "יודע אני שהפועלים שוכחין עמר שבמקום פלוני" - שכחוהו, הרי זה שכחה; ואם היה בשדה ואמר בן, ושכחוהו - אינו שכחה; שהשכות מעקרו בשדה, הוא השכחה, אבל בעיר, אפלו זכור ולבסוף שכח, הרי זה שכחה - שנאמר: "ושכחת עמר בשדה", לא בעיר.

ג. עמדו העניים בפניו או חפווהו בקש והוא זוכר את הקש, או שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו - אינו שכחה; אבל אם נטלו ממקום למקום, אף על פי שהניחו סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לפלים, ושכחו - הרי זה שכחה.

ד. נטל עמר להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו, ושכח את שניהן - אם זכר העליון [מצד עצמו] קדם שיפגע [שיתקל] בו, אין התחתון שכחה [שהרי הוא מכוסה בעליון]; ואם לאו, התחתון שכחה.

ה. עפו עמרין ברוח חזקה לתוך שדה חבירו, ושכח שם עמר - אינו שכחה, שנאמר: "קצירך בשדה"; אבל פזרה עמריו בתוך שדהו, ושכח - הרי זה שכחה.

ו. הנוטל עמר ראשון ושני ושלישי, ושכח את הרביעי - אם היה שם ששי, אין הרביעי שכחה עד שיטל החמישי; ואם היו חמשה בלבד - משיששה כדי לטל את החמישי, הרי הרביעי שכחה.

ז. שדה שעמריה מערבבין, ושכח את אחד מהן - אינו שכחה, עד שיטל את כל סביבותיו.

ח. הלוחף והשום והבצלים וכיוצא בהן - אף על פי שהן טמונין בארץ, יש להן שכחה. הקוצר בלילה ושכח קמה, או שעמר בלילה ושכח עמר, וכן הסומה ששכח - יש להן שכחה; ואם היתה הסומה או הקוצר בלילה מתפזר לטל את הגס הגס, אין לו שכחה. וכל האומר: "הריני קוצר על מנת מה שאני שוכח, אני נוטל" - יש לו שכחה; שכל המתנה על הכתוב בתורה, תנאו בטל.

ט. תבואה שקצרה עד שלא נגמרה להאכילה לבהמה, וכן אם קצרה אגדות אגדות ולא עשאה עמרים, וכן השומים והבצלים שתלשן אגדות קטנות להמכר לשוק ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גרן - אין להן שכחה.

י. הקוצר שהתחיל לקצר, ושכח לפניו ולאחריו - שלאחריו שכחה, ושלפניו אינו שכחה, שנאמר: "לא תשוב לקחתו" - אינו שכחה, עד שיעבר ממנו ויניחו לאחריו.

יא. שנים שהתחילו לקצר מאמצע השדה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפניו ולאחריו - שלפניו שכחה; מפני שכל אחד מהן, זה שלפניו - הוא לאחריו של חבירו. והעמר ששכחוהו לאחריו במקום שהתחילו ממנו, אינו שכחה; מפני שהוא מערב עם השורות שמן המזרח למערב, והן מוכיחין עליו שאינו שכחה. וכן השורות של עמרים שפנו אותן לגרן, והתחילו שנים מאמצע שורה, ושכחו עמר באמצע בין אחוריהן - אינו שכחה; מפני שהוא באמצע השורה שמן המערב למזרח שעדין לא התחילו בה, והיא מוכחת עליו שאינו שכחה.

יב. הקוצר, ואלם אלמות אלמות, וחרו ופנה האלמות, והן הנקראין 'עמרים', ממקום זה למקום אחר, וממקום השני למקום שלישי, וממקום שלישי לגרן, ושכח העמר בשעה שפנה ממקום למקום - אם פנה העמרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכח, יש לו שכחה; וכשיפנה ממקום שהוא גמר מלאכה לגרן, אין לו שכחה. ואם פנה העמרים למקום שאינו גמר מלאכה ושכח, אין לו שכחה; וכשיפנה ממקום שאינו גמר מלאכה, יש לו שכחה.

יג. איזה הוא מקום שהוא גמר מלאכה? זה מקום שדעתו לקבץ כל העמרין שם ולדוש אותן שם, או להוליכן משם למקום גדיש שהוא הגרן; ומקום שאינו גמר מלאכה, הוא המקום שמקבצין בו העמרים כדי לעשות מהם אלמות גדולות כדי להוליכן למקום אחר.

יד. שתי פריכות המבדלות זו מזו - שכחה; ושלש - אינן שכחה. שני עמרין המבדלין זה מזה - שכחה; ושלשה - אינן שכחה.

טו. שני צבורי זיתים והחרובין המבדלין זה מזה - שכחה; ושלשה - אינן שכחה. שני חצני פשתן - שכחה; ושלשה - אינן שכחה.

טז. שתי גפנות, וכן בשאר האילנות - שנים המבדלין זה מזה - שכחה; ושלשה - אינן שכחה; שנאמר: "לעני ולגר תעזב אתם" - אפלו היו שנים, אחד לעני ואחד לגר.

יז. היו כל העמרים של קב קב, ואחד של ארבעת קבין ושכחו - הרי זה שכחה; יתר על הארבעה - אינו שכחה. וכן אם היו של שני שני קבין, ואחד יתר על שמונת קבין - אינו שכחה.

יח. העמר שיש בו סאתים, ושכחו - אינו שכחה, שנאמר: "ושכחת עמר בשדה", עמר ולא גדיש - אף על פי שכל העמרים סאתים סאתים. שכח שני עמרים - אף על פי שיש בשניהן סאתים - הואיל ואין בכל אחד מהן סאתים, הרי אלו שכחה; וכן יראה לי שהן שכחה, אפלו היתה בשניהן יתר מסאתים.

יט. קמה שיש בה סאתים, ושכחה - אינה שכחה; אין בה סאתים - רואין את השבילים הדקות כאלו הן בריאות

כז. המפקיר את פרמו, והשכים בבקר וזכה בו לעצמו, ובצרו - חיב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה; שהרי "שדך" ו"כרמך" אני קורא בו - מפני שהיה לו, והרי הוא שלו. אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים, הרי זה פטור מן הכל. ובין כך ובין כך פטור מן המעשרות, כמו שיתבאר.

הלכות מתנות עניים פרק ו

א. מתנה אחת ששית יש לעניים בנרע הארץ, והוא המעשר שנותנין לעניים, והוא הנקרא 'מעשר עני'.

ב. וזה הוא סדר הפרשת תרומות ומעשרות: אחר שקוצר נרע הארץ, או אוסף פרי העץ, ותגמר מלאכתו - מפריש ממנו אחד מן החמשים, וזה הוא הנקרא 'תרומה גדולה', ונותנה לכהן; ועל זה נאמר בתורה: "ראשית דגנך תירשך ויצהרך". ואחר כך מפריש מן השאר אחד מן העשרה, וזה הוא הנקרא 'מעשר ראשון', ונותנו ללוי; ועל זה נאמר בתורה: "כי את מעשר בני ישראל וגו'", ונאמר: "ולבני לוי, הנה נתתי כל מעשר בישאאל".

ג. ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה, והוא הנקרא 'מעשר שני', והוא לבעליו, אוכלין אותו בירושלים; ועליו נאמר: "ואם גאל גאל איש ממעשרו", ועליו נאמר: "עשר תעשר... ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר לשכן שמו שם, מעשר דגנך וכו'".

ד. על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע, ובשנה ובכביעת ובחמישית; אבל בששית ובשלישית מן השבוע - אחר שמפרישין מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא 'מעשר עני', ואין בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני; ועליו נאמר בתורה: "מקצה שלש שנים, תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא, והנחת בשעריך. ובא הלוי וכו'", ועליו נאמר: "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית, שנת המעשר וכו'".

ה. שנת השמיטה - כלה הפקר; ואין בה לא תרומה, ולא מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני, ולא מעשר עני. ובחוצה לארץ, שאין בה שמטת קרקע - מפרישין בארץ מצרים ובעמון ומואב, מעשר ראשון ומעשר עני; מפני שארצות אלו קרובות לארץ ישראל, כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית. והלכה למשה מסיני, שיהיו מפרישין בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית. אבל בשנער, מפרישין בשביעית מעשר שני, כסדר רב השנים.

ו. מעשר ראשון שלוקח הלוי, מפריש ממנו אחד מעשרה, ונותנו לכהן, והוא תרומת מעשר; ועליו נאמר בתורה: "ואל הלויים תדבר".

ז. בעל השדה שעברו עליו עניים, והיה לו שם מעשר עני - נותן לכל עני שיעברו עליו מן המעשר כדי שבעו, שנאמר: "ואכלו בשעריך, ושבעו". -

(ח), כדי שבעו. וכמה? אם מן החטים נתן, לא יפחות מחצי קב; ואם מן השעורים נתן, לא יפחות מקב; ואם מן

וארבות, ואת השדופות כאלו הן מלאות, ואם היתה ראוייה אחר אומדן זה לעשות סאתים ושכחה, אינה שכחה. **כ.** שכח סאה תבואה עקורה, וסאה שאינה עקורה - אינן מצטרפין, אלא שניהן שכחה; וכן בשום ובבצלים ובפרות האילן - אם שכח מקצתן בקרקע ומקצתן תלוש, ובשניהן סאתים - אינן מצטרפין, אלא שניהן שכחה.

כא. השוכח עמר בצד הקמה שאינה שכוחה - אינה שכחה, שנאמר: "כי תקצר ושכחת עמר"; שסביבותיו קציר - שכחה, אבל עמר שסביבותיו קמה - אינה שכחה. וכן אם שכח קמה בצד קמה שאינה שכוחה - אפלו היתה זו שאינה שכוחה קלח אחד - הרי זו מצלת את השכוחה, ויהיה מתר לקחתה. אבל אם שכח עמר או קמה בצד עמר שאינו שכוח - אפלו היה בו סאתים - אינו מציל אותן, והרי השכוח לעניים. אין קמת חבירו מצלת על עמר שלו; ואין קמת שעורים מצלת על עמר חטים, עד שתהיה הקמה ממין העמר.

כב. השוכח אילן בין האילנות, אפלו היה בו כמה סאין פרות, או ששכח שני אילנות - הרי הן שכחה; שלשה - אינה שכחה.

כג. כמה דברים אמורים? באילן שאינו ידוע ומפרסם במקומו, כגון שהיה עומד בצד הגת או בצד הפרצה; או במעשיו, כגון שהיה עושה זיתים הרבה; או בשמו, כגון שהיה לו שם ידוע, כגון 'זית הנטופה' בין הזיתים, שהוא נוטף שמן הרבה, או 'השפכני' או 'הבישני'. אבל אם היה בו אחד משלשה דברים אלו - אינו שכחה, שנאמר: "ושכחת עמר בשדה"; עמר שאתה שוכחו לעולם, ואין אתה יודע בו אלא אם תשוב ותראהו - יצא זה, שאתה זוכרו לאחר זמן ואף על פי שלא תפגע בו, מפני שהוא ידוע ומפרסם.

כד. היה מסים בדעתו, הרי זה כמפרסם וידוע. היה עומד בצד הדקל, הדקל מסומו. היו שניהן זית נטופה וכיוצא בו, זה מסים את זה. היתה כל שדהו זית נטופה, ושכח אחת מהן או שתים - יש לו שכחה. כמה דברים אמורים? שלא התחיל באילן זה המפרסם. אבל אם התחיל בו ושכח מקצתו - הרי זה שכחה, ואף על פי שהוא מפרסם; והוא, שיהיה הנשאר בו פחות מסאתים; אבל סאתים - אינו שכחה, אלא אם פן שכח כל האילן, כמו שבארנו. **כה.** זית העומד באמצע השורות לבדו, ושלש שורות של זיתים מקיפין אותו משלש רוחותיו - אף על פי שאין בכל שורה מהן אלא שני זיתים, ושכח את האמצעי - אינו שכחה; שהרי השורות הסתירוהו. ולמה אמרו זית בלבד? מפני שהיה שם חשוב בארץ ישראל באותו הזמן.

כו. איזה הוא שכחה בעריס? כל שאינו יכול לפשט את ידו ולטלה; ובפרס, משיעבר מן גפן מן הגפנים וישפח אותה; בדלית ובדקל, משייר הימנו; ושאר כל האילן, משיפנה וילך לו. כמה דברים אמורים? שלא התחיל בו; אבל אם התחיל בו ושכחו - אינו שכחה, עד שיבצר את כל סביביו.

מהאָרץ לחוצה לאָרץ, שְׁנאַמֵּר: "והנחת בשַׁעֲרֶיךָ", וְאוֹמֵר:
"וְאָכְלוּ בַשַּׁעֲרֶיךָ, וְשָׁבְעוּ".

הלכות מתנות עניים פרק ז

א. מַצּוֹת עֲשֵׂה לַתָּן צִדְקָה לַעֲנִי יִשְׂרָאֵל כְּפִי מַה שֶּׁרָאוי
לַעֲנִי, אִם הִיְתָה יָד הַנּוֹתֵן מִשְׁגָּת - שְׁנַאמֵּר: "פֶּתַח תִּפְתַּח
אֶת יָדְךָ לוֹ", וְנֹאמֵר: "וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ, גֵר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ",
וְנֹאמֵר: "וְחֵי אֲחִיד עִמָּךְ".

ב. וְכָל הַרְוָאָה עֲנִי מִבְּקָשׁ, וְהַעֲלִים עֲנִי מִמֶּנּוּ, וְלֹא נָתַן
לוֹ צִדְקָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאמֵּר: "לֹא תִאֲמַץ אֶת
לִבְּךָ, וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ, מֵאֲחִיד הָאֶבְיֹן".

ג. לִפִּי מַה שֶּׁחֲסַר הָעֲנִי, אִתָּהּ מַצָּנָה לַתָּן לוֹ - אִם אֵין לוֹ
כִּסּוּת, מִכְסִּים אוֹתוֹ; אֵין לוֹ כְּלֵי בֵּית, קוֹנִין לוֹ כְּלֵי בֵּית;
אֵין לוֹ אִשָּׁה, מְשִׁיאִין אוֹתוֹ אִשָּׁה; וְאִם הִיְתָה אִשָּׁה,
מְשִׁיאִין אוֹתָהּ לְאִישׁ. אֲפֹלוּ הִיְתָה דִּרְכּוֹ שֶׁל זֶה הָעֲנִי לִרְכֹּב
עַל הַסּוּס וְעַבְדֵּי רֵץ לִפְנָיו, וְהָעֲנִי וְיָרֵד מִנְכָּסִיו - קוֹנִין לוֹ
סוּס לִרְכֹּב עָלָיו וְעַבְדֵּי לְרוּץ לִפְנָיו, שְׁנַאמֵּר: "דֵּי מַחְסוֹרוֹ
אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ"; וּמַצָּנָה אִתָּהּ לְהַשְׁלִים חֲסָרוֹ, וְאֵין אִתָּהּ
מַצָּנָה לַעֲשׂוֹר.

ד. יְתוֹם שֶׁבָּא לְהַשְׁאִיף אִשָּׁה - שׁוֹכְרִין לוֹ בֵּית, וּמַצִּיעִין
לוֹ מִטָּה וְכָל כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ, וְאַחֲרַי כֶּף מְשִׁיאִין לוֹ אִשָּׁה.

ה. בָּא עֲנִי וְשָׂאֵל דֵּי מַחְסוֹרוֹ, וְאֵין יָד הַנּוֹתֵן מִשְׁגָּת - נֹתֵן
לוֹ כְּפִי הַשְּׂגָת יָדוֹ. וְכַמָּה? עַד חֲמֵשׁ נְכָסָיו, מַצָּנָה מִן
הַמִּבְחָר; וְאַחֲדָה מִעֲשָׂרָה בְּנִכְסָיו, בִּינּוּנִי; פָּחוֹת מִכֵּן, עֵין
רָעָה. וְלַעֲוֹלָם אֵל יִמְנַע אָדָם עֲצָמוֹ מִשְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל
בְּשָׁנָה; וְכָל הַנּוֹתֵן פָּחוֹת מִזֶּה, לֹא קָיָם מַצָּנָה. וְאַפִּלוּ עֲנִי
הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצִּדְקָה, חַיֵּב לַתָּן צִדְקָה לְאַחֵר.

ו. עֲנִי שֶׁאֵין מִכִּירִין אוֹתוֹ, וְאָמַר: 'רָעַב אָנִי, הָאֶכִּילוּנִי' -
אֵין בּוֹדֵקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא רִמָּא הוּא, אֲלֹא מִפְּרָנְסִין אוֹתוֹ
מִיָּד. הִיְתָה עָרֶם, וְאָמַר: 'כִּסּוּנִי' - בּוֹדֵקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא רִמָּא
הוּא; וְאִם הִיְתָה מִכִּירִין אוֹתוֹ - מְכַסִּין אוֹתוֹ לִפִּי כְבוֹדוֹ מִיָּד,
וְאֵין בּוֹדֵקִין אַחֲרָיו.

ז. מִפְּרָנְסִין וּמִכְסִּין עֲנִי גוֹיִם עִם עֲנִי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי
שְׁלוֹם. וְעֲנִי הַמִּתְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, אֵין נִזְקָקִין לוֹ לַמִּתְנָה
מִרְבָּה; אֲבָל נֹתְנִין לוֹ מִתְנָה מוֹעֲטָה. וְאִסּוּר לְהַחֲזִיר אֶת
הָעֲנִי שֶׁשָּׂאֵל רִיקָם, וְאַפִּלוּ אִתָּהּ נֹתֵן לוֹ גְּרוּגָרָת אַחַת,
שְׁנַאמֵּר: "אֵל יֵשֶׁב דָּךְ, נִכְלָם".

ח. אֵין פּוֹחֲתִין לַעֲנִי הַעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, מִפְּנֵי אֲחֵד
הַנִּמְכָּר בְּפוֹנְדִּיּוֹן כְּשֶׁהִיְתָה הַחֲטִים אֲרָבַע סָאִין בְּסֻלַּע נִשְׁהוּא
כְּכֹר שֶׁל רוֹבַע הֶקֶב, וְיֵשׁ בּוֹ כִּדֵּי שְׁתֵּי סַעֲדוֹת; וְכִבְּרָ בְּאָרְנוֹ כֹּל
הַמִּדּוֹת. וְאִם לֹן - נֹתְנִין לוֹ מִצֵּעַ שִׁישֵׁן עָלָיו, וְכִסֹּת לַתָּן
תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו, וְשֶׁמֶן וְקִטְנִית וְדָג וְיִרְקָה. וְאִם הִיְתָה מִכִּירִין
שְׁלֹשׁ סַעֲדוֹת, וְשֶׁמֶן וְקִטְנִית וְדָג וְיִרְקָה. וְאִם הִיְתָה מִכִּירִין
אוֹתוֹ, נֹתְנִין לוֹ לִפִּי כְבוֹדוֹ.

ט. עֲנִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לִקַּח צִדְקָה, מַעֲרִימִין עָלָיו וְנֹתְנִין לוֹ
לְשֵׁם מִתְנָה אוֹ לְשֵׁם הַלְוָאָה; וְעֲשִׂיר הַמַּרְעִיב אֶת עֲצָמוֹ,
וְעֵינוֹ צָרָה בְּמִמּוֹנוֹ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ וְלֹא יִשְׁתֶּה - אֵין
מְשִׁיחִין בּוֹ.

הַכֶּסֶּמִּין, לֹא יִפְחוֹת מִקֵּב וְחֲצִי; וְאִם מִן הַגְּרוּגָרוֹת, לֹא
יִפְחוֹת מִקֵּב; וְאִם מִן הַדְּבָלָה, לֹא יִפְחוֹת מִמִּשְׁקֵל חֲמֵשׁ
וְעֶשְׂרִים סָלָע; וְאִם מִן הַיֵּין, לֹא יִפְחוֹת מִחֲצִי לֵג; וְאִם מִן
הַשָּׁמֶן נָתַן, לֹא יִפְחוֹת מִרְבִּיעִית; מִן הָאֵרֶז, רִבְעֵי הֶקֶב. נָתַן
לוֹ יִרְקָה, נֹתֵן לוֹ מִשְׁקֵל לִיטְרָה, וְהוּא מִשְׁקֵל חֲמֵשָׁה
וּשְׁלִשִׁים דִּינָר; מִן הַחֲרוֹבִיץ, שְׁלֹשֶׁת קָבִין; מִן הָאֲגוּזִים,
עֶשְׂרֵה; מִן הָאֶפְרָסִקִּין, חֲמֵשָׁה; מִן הַרְמוֹנִים, שְׁתֵּים;
וְאֶתְרוֹג, אֶחָד. וְאִם נָתַן לוֹ מִשְׁאֵר הַפְּרוֹת, לֹא יִפְחוֹת מִכִּדִּי
שִׁימְכָרָם וְיִקַּח בְּדִמְיָהּ מִזֶּה שְׁתֵּי סַעֲדוֹת.

ט. הִיְתָה לוֹ דָּבָר מוֹעֵט, וְהָעֲנִיִּים מִרְבִּין וְאֵין בּוֹ כְּדֵי לַתָּן
לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בַּשָּׁעוֹר - נֹתֵן לַפְּנִיָּהּ, וְהֵן מִחֲלָקִין בִּינֵיהֶן.
י. וּמַעֲשֵׂר עֲנִי הַמִּתְחַלֵּק בְּגָרֶן - אֵין בּוֹ טוֹבַת הַנָּאָה
לְבַעֲלִים, אֲלֹא הָעֲנִיִּים בְּאֵין וְנוֹטְלִין עַל כְּרָהּ; וְאַפִּלוּ עֲנִי
שֶׁבִּישְׂרָאֵל, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אֲבָל הַמִּתְחַלֵּק בְּבֵית - יֵשׁ
בּוֹ טוֹבַת הַנָּאָה לְבַעֲלִים, וְנוֹתְנוֹ לְכָל עֲנִי שִׁינְצָה.

יא. הִיְתָה לוֹ מַעֲשֵׂר בְּגָרֶן, וְרָצָה לְתַנּוּ לַעֲנִי קְרוֹבוֹ אוֹ מִידְעוֹ
- יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ מִחֲצָה לְתַנּוּ לוֹ, וְהַחֲצִי - מִחֲלָקוֹ לְכָל עֲנִי
שִׁינְצָה, בַּשָּׁעוֹר שֶׁאֵמָרְנוּ.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים, שֶׁאֵינוֹ נֹתֵן לַעֲנִי אֲלֹא כְּדֵי
שִׁבְעוֹ? בַּשָּׂדֶה; אֲבָל אִם הִיְתָה הַמַּעֲשֵׂר בְּבֵית, מִחֲלָקוֹ לְכָל
הָעֲנִיִּים אֲפֹלוּ כּוֹזֵית כּוֹזֵית; שֶׁאֵינוֹ מַצָּנָה לַתָּן כְּדֵי שִׁבְעוֹ אֲלֹא
בַּשָּׂדֶה - שֶׁהִרִי אֵינוֹ מוֹצֵא שֵׁם לִקַּח, שְׁנַאמֵּר: "וְאָכְלוּ
בַּשַּׁעֲרֶיךָ, וְשָׁבְעוּ".

יג. בָּאוּ אִישׁ וְאִשָּׁה לְבֵית - נֹתְנִין לְאִשָּׁה תַּחֲלָה, וּפּוֹטְרִין
אוֹתָהּ; וְאַחֲרַי כֶּף נֹתְנִין לְאִישׁ. אֵב וּבִנּוֹ, אִישׁ וּקְרוֹבוֹ, שְׁנֵי
אֲחִין, שְׁנֵי שְׁתֵּפִין, שֶׁהִיְתָה אֶחָד מֵהֶן עֲנִי - נֹתֵן לוֹ הָאֲחֵר
מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׁלוֹ.

יד. שְׁנֵי עֲנִיִּים שֶׁקָּבְלוּ שָׂדֶה בְּאַרְסוֹת - זֶה מִפְּרִישׁ
מַעֲשֵׂר עֲנִי מִחֲלָקוֹ וְנוֹתְנוֹ לְחִבְרוֹ, וְכֵן חִבְרוֹ מִפְּרִישׁ
מִחֲלָקוֹ וְנוֹתֵן לוֹ.

טו. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה לְקָצֵר, אִסּוּר בְּלָקֵט שִׁכְחָה וּפֶאֶה וּמַעֲשֵׂר
עֲנִי. אִימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁקָּבְלָה מִמֶּנּוּ לִקַּח חֵלֶק בְּכָל הַשָּׂדֶה,
כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁלִישָׁה אוֹ רְבִיעִיָּה בַּשָּׂכָר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ
בַּעַל הַשָּׂדֶה: 'שְׁלִישׁ מַה שֶּׁאִתָּה קוֹצֵר בְּלִבְדִּי הִיא שְׁלִישִׁי', אוֹ
'רְבִיעִי מַה שֶּׁתִּקְצֹר' - הִרִי זֶה אֵין לוֹ כְּלוּם עַד שִׁיקְצֹר,
וּבִשְׁעַת הַקָּצִיר עֲנִי הוּא; לִפְיָךְ, מִתֵּר בְּלָקֵט שִׁכְחָה וּפֶאֶה.
וְאִסּוּר בַּמַּעֲשֵׂר עֲנִי - שֶׁאֵין מִפְּרִישֵׁן מַעֲשֵׂר עֲנִי אֲלֹא אַחֵר
שֶׁקָּצֵר, וְהִרִי זֶכֶה בְּחִלְקוֹ שֶׁקָּצֵר.

טז. הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֶה קָרָע וּפְרוֹת, וְהָעֲנִי - הִרִי זֶה מִתֵּר
בְּלָקֵט שִׁכְחָה וּפֶאֶה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי שְׁלֹשָׁה. וְהַלּוֹקֵחַ אִסּוּר בְּהֵן,
וְאִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נָתַן דָּמִים; וְאַפִּלוּ לָוֶה הַדָּמִים
יִלְקַחָהּ, הִרִי זֶה אִסּוּר בְּמִתְנּוֹת עֲנִיִּים.

יז. מַעֲשֵׂר עֲנִי - אֵין פּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ מְלִוָּה, וְאֵין מְשַׁלְּמִין
מִמֶּנּוּ אֶת הַתְּגוּמָוִלִּין [הַחֲזוֹר טוֹבָה], וְאֵין פּוֹדִין בּוֹ שְׁבוּיִים,
וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ שׁוֹשְׁבֵינּוֹת [מִתְנָה לְזוּג הַנִּישּׂא], וְאֵין נֹתְנִין
מִמֶּנּוּ דָּבָר לְצִדְקָה; אֲבָל מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁל גְּמִילוּת
חֲסִדִּים, וְצָרִיף לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְנֹתְנִין אוֹתוֹ
לְחִבְרָ עֵיר [לִרְב - כַּמִּתְנָה] בְּטוֹבָה. וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ

רצו הגבאין לצרף המעות ולעשותן דינרין, אינן רשאים; אלא אם אין שם עניים לחלק - מצרפין לאחרים, אבל לא לעצמן.

ה. היה לעניים הנאה בעכוּב המעות כִּיד הגבאי כְּדִי לעשות לאחרים לתן - הרי אותו הגבאי מתר ללוות אותן המעות של עניים, ופורע; שהצדקה, אינה פְּהֶקְדֵשׁ שאסור להנות בו.

ו. מי שהתנדב מנוֹרָה או גֵר לבית הפְּנִיסָה, אסור לשנותה; ואם לדבר מצוה, מתר לשנותה, אף על פי שלא נשתקע שם בעליה מעליה, אלא אומרים: 'זו המנוֹרָה' או 'גר של פלוני'. ואם נשתקע שם הבעלים מעליה, מתר לשנותה אפלו לדבר הרשות.

ז. במה דברים אמורים? בשהיה המתנדב ישראלי; אבל אם היה גוי - אסור לשנותה אפלו לדבר מצוה, עד שישתקע שם בעליה מעליה; שמא יאמר הגוי: 'הקדשתי דָּבָר לבית הפְּנִיסָה של יהודים, ומכרו אותו לעצמן'.

ח. גוי שהתנדב לכֶדֶק הבית, אין מקבלין ממנו תחלה. ואם לקחו ממנו, אין מחזירין לו; ואם היה דָּבָר מְסִים, כגון קוֹרָה או אָבֶן, מחזירין לו - כְּדִי שלא יהיה להן דָּבָר מְסִים במקדש, שנאמר: "לא לכם ולגו, לכנות בית לאלהינו". אבל לבית הפְּנִיסָה, מקבלין מהן לכתחלה; והוא, שיאמר: 'בדעת ישראל הפרשתי'; ואם לא אמר - טעון גְּנוֹיָה, שמא בלבו לשמים. ואין מקבלין מהן לחומת ירושלים, ולא לאמת המים שבה - שנאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזֶכֶר ופֶּדְיוֹן בִּירוּשָׁלַם".

ט. אסור לישראל לטל צדקה מן הגוים בפְּרִסְתָּהּ; ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל, ואינו יכול לטלה מן הגוים בצנעה - הרי זה מתר. ומלך או שר מן הגוים ששלח ממון לישראל לצדקה - אין מחזירין אותו לו, משום שלום מלכות; אלא נוטלין ממנו, ונותן לעניי גוים בסתר, כְּדִי שלא ישמע המלך.

י. פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, קודם לפְּרִנְסָה עניים ולקְסוּתָם. ואין לך מצוה רבה כמו פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים; שהשְׁבוּיִים, הרי הוא בכלל הָרַעֲבִים והַצָּמָאִים, ובכלל הָעֲרָמִים, ועומד בסְפִנַת נִפְשוֹת. והמעלים עֵינָיו מִפְּדִיּוֹנוֹ - הרי זה עוֹבֵר על "לא תאמץ את לבבך, ולא תקפץ את ירך", ועל "לא תעמד על דם רַעֲךָ", ועל "לא ירדנו בִּפְרֶךְ לעֵינֶיךָ"; ובטל מצוה "פתח תפתח את ירך", ומצוה "וחי אחיך עִמָּךְ", וְאַהֲבַת לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ, וְ"הַצֵּל לְקַחֲתָם לְמַנָּה", והרבה דברים כאלו. ואין לך מצוה רבה כפְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים.

יא. אנשי העיר שגָּבוּ מֵעוֹת לְבָנִין בֵּית הפְּנִיסָה, וְכֵאֵלֶּה דָּבָר מִצְוָה - מוֹצִיאִין בוֹ אֶת המעות. קנו אֲבָנִים וקורות - לא ימכרו אותם לדבר מצוה, אלא לפְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים; אף על פי שהביא אֶת הַלְּבָנִים, וְגָדְרוּ אֶת הָאֲבָנִים [התקינו] לבנין, ופָּצְלוּ אֶת הקורות, והתקינו הכל לְבָנִין - מוֹכְרִין הכל לפְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים בלבד. אבל אם בָּנוּ וְגָמְרוּ - לא ימכרו אֶת בֵּית הפְּנִיסָה, אלא יגְּבוּ לְפִדְיוֹנָם מן הצבור.

יב. אין פוֹדֵין אֶת הַשְּׁבוּיִים בְּתֵר על דְּמִיתָה, מִפְּנֵי תקון העולם - שלא יהיו האויבים רודפים אחריהם

י. מי שאינו רוצה לתן צדקה, או שיתן מעט ממה שראוי לו - בית דין כופין אותו, ומכין אותו עד שיתן מה שאמרוהו לתן; ויורדין לנכסיו בפְּנֵיו, ולוקחין מהן מה שראוי לו לתן. וממשיכין על הצדקה, ואפלו בערכי שבתות.

יא. אדם שוֹע [=נדב] שהוא נותן צדקה יתר מן הראוי לו, או שמצר לעצמו ונותן לגבאין כְּדִי שלא יתביש - אסור לתבעו ולגבות ממנו צדקה; וגבאי שמכלימו ושואל ממנו - עתיד להפרע ממנו, שנאמר: "ופקדתי על כל לחציו".

יב. אין פוֹסְקִין צדקה על היתומים, ואפלו לפְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, ואף על פי שיש להן מִמּוֹן הרבה; ואם פָּסַק הַדִּין עֲלֵיהֶן כְּדִי לשום להם שם, מתר. גבאי צדקה לוקחין מן הנשים ומן התינוקות דָּבָר מוֹעֵט, אבל לא דָּבָר מְרַבָּה - שחזקת המרבה, גְּנֻבָה או גִּזּוּל מִשָּׁל אַחֲרִים. וכמה הוא מוֹעֵט שְׁלֵהָן? הכל לפי עֶשֶׂר הַבְּעָלִים או עֲנִיּוֹתָן.

יג. עני שהוא קרובו, קודם לכל אדם; ועניי ביתו, קודמין לעניי עירו; ועניי עירו, קודמין לעניי עיר אחרת, שנאמר: "לא אחיד לעניך ולאֶבְיֶיךָ בְּאַרְצֶךָ".

יד. מי שהלך בסחורה, ופסקו עליו אנשי העיר שהלך שם צדקה - הרי זה נותן לעניי אותה העיר. ואם היו רבים, ופסקו עֲלֵיהֶן צדקה - נותנין; וכשהן באין, מביאין אותה עִמָּהֶן ומְפָרְסִין בָּהּ עֲנִיֵּי עִירָם. ואם יש שם חָבֵר עִיר [תלמיד חכם המתעסק בצרכי הציבור] - יתנו אותה לחָבֵר עִיר, והוא מחלקה כמו שיראה לו.

טו. האומר: 'יתנו מאתים דינר לבית הפְּנִיסָה', או 'יתנו ספר תורה לבית הפְּנִיסָה' - יתנו לבית הפְּנִיסָה שהוא רגיל בו; ואם היה רגיל בשְׁנֵייהֶם, יתנו לשְׁנֵיהֶם. האומר: 'יתנו מאתים דינרין לעניים', יתנו לעניי אותה העיר.

יום שלישי ד' תשרי ה'תש"ע

הלכות מתנות עניים פרק ח

א. הצדקה, הרי היא בכלל הַנְּדָרִים. לפיכך, האומר: 'הרי עלי סלע לצדקה', או 'הרי הסלע הזה צדקה' - חֵיב לַתְּנָה לעניים מִדֵּי; ואם אחר, חֵיב בִּ"לא תאחר לשלמו" - שְׁהִיר כְּדִי לתן מִדֵּי, והעניים מצויין הן. אם אין שם עניים, מִפְּרִישׁ וּמִנִּיחַ עד שִׁימָצָא עניים. ואם התנה שלא יתן עד שִׁימָצָא עני, אינו צריך להִפְרִישׁ; וכן אם התנה בְּשִׁעָה שְׁנֵי צדקה או התנדב אותה, שִׁהִי גִבָּאִין רִשְׁאִין לשנותה ולצרף אותה בְּזָהָב - הרי אלו מתירין.

ב. המתפס בצדקה, חֵיב כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים. כיצד? אָמַר: 'הרי סלע זו כְּזו', הרי זו צדקה. הִפְרִישׁ סלע ואמר: 'הרי זו צדקה', ולקח סלע שְׁנִיָּה ואמר: 'זו' - הרי השְׁנִיָּה צדקה, ואף על פי שלא פָּרַשׁ.

ג. הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר, יתן עד שיאמר: 'לא לך נחפונתי'.

ד. אחד האומר: 'סלע זו לצדקה', או האומר: 'הרי עלי סלע לצדקה', והִפְרִישׁ סֵלַע - אם רצה לשנותה בְּאַחֲרִית, מתר; ואם מִשְׁהִיגָה לִיד הגבאי, אסור לשנותה. ואם

בו, ויש מקומות שלא נהגו בו. והמנהג הפשוט היום, שיהיו גבאי הקפה מחזירין בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת.

ד. בתעניות, מחלקין מזונות לעניים; וכל תענית שאכלו העם ולנו, ולא חלקו צדקה לעניים – הרי אלו כשופכי דמים, ועליהם נאמר בקבלה: "צדק ילין בה – ועתה מרצחים". במה דברים אמורים? בשלא חלקו הפת והפרות שאוכלין בה הפת, כגון תמרים או ענבים; אבל אם אחרו המעות או החטים, אינן כשופכי דמים.

ה. הקפה אינה נגבית אלא בשנים, שאין עושין שררה על הצבור במזון בפחות משנים; ומתר להאמין אחד על המעות של קפה. ואינה נתחלקת אלא בשלשה, מפני שהוא פדיני ממונות, שנותן לכל אחד די מחסורו לשבת. והתמחוי נגבה בשלשה, שאינו דבר קצוב ונדרשים לקצוב בעצמם תוך כדי הגבייה; ומתחלק בשלשה.

ו. התמחוי נגבה בכל יום, והקפה מערב שבת לערב שבת; והתמחוי לעניי עולם, והקפה לעניי אותה העיר בלבד.

ז. רשאים בני העיר לעשות קפה תמחוי, ותמחוי קפה, ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור, ואף על פי שלא התנו כן בשעה שגבו; ואם היה במדינה חכם גדול שהכל גובין על דעתו, והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה – הרי זה רשאי לשנה אותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור.

ח. גבאי צדקה, אינן רשאים לפרש זה מזה בשוק, אלא פדי שיהיה זה פורש לשער וזה פורש לתנות [נשומר קשר עין], וגובין.

ט. מצא הגבאי מעות בשוק – לא יתנם לתוך כיסו [שלא יחשד שמכניס לכיסו מכספי הצדקה], אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה; ולכשיגיע לביתו, יטלם.

י. היה הגבאי נושה בחברו מנה, ופרעו בשוק – לא יתנם לתוך כיסו, אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה; ולכשיגיע לביתו, יטלם. ולא ימנה מעות הקפה שנים שנים אלא אחד אחד, מפני החשד [שלוקח לעצמו מטבע מול מטבע] – שגאמר: "והיתם נקיים מה" ומישראל.

יא. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק – מצרפין המעות דינרין לאחרים, ואין מצרפים לעצמן; גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק – מוכרין לאחרים, ואין מוכרין לעצמם. ואין מחשבים בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין – שגאמר: "אף לא יחשב אתם הפסד הנתן על ידם, כי באמונה הם עושים".

יב. מי שישב במדינה שלשים יום, כופין אותו לתן צדקה לקפה עם בני המדינה; ישב שם שלשה חדשים, כופין אותו לתן התמחוי; ישב שם שלשה חדשים, כופין אותו לתן צדקה בפסות שמכסים בה עניי העיר; ישב שם תשעה חדשים, כופין אותו לתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים ועושין להן כל צרכי קבורה.

יג. מי שיש לו מזון שתי סעודות, אסור לו לטל מן התמחוי; הרי לו מזון ארבע עשרה סעודות, לא יטל מן

לשבותם; ואין מברחין את השבויים, מפני תקון העולם – שלא יהיו האויבים מכבידין עליהם את העל, ומרבים בשמירתם.

יג. מי שמכר עצמו ובניו לגוים, או שלח מהן, ושבו אותן או אסרו אותן בהלואתן – פעם ראשונה ושניה, מצוה לפדותו; שלישית, אין פודין אותו, אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם. ואם בקשו להרוג, פודין אותו מידם אפילו אחר כמה פעמים.

יד. עבד שנשפה – הואיל וטבל לשם עבדות וקבל עליו מצוות, פודין אותו כישראל שנשפה; ושבו שששתמד אפילו למצוה אחת, כגון שהיה אוכל נבלה להקעים וכיוצא בזה – אסור לפדותו.

טו. האשה קודמת לאיש, להאכיל ולכסות ולהוציא מבית השבי – מפני שהאיש דרכו לחזר ואין האשה דרכה לחזר, ובשמה מרבה; ואם היו שניהן בשביה, ונתבעו שניהן לדבר ערוה – האיש קודם לפדות, לפי שאין דרכו לכך.

טז. יתום ויתומה שבאו להשיא אותן – משיאין את האשה קדם לאיש, מפני שבשמה של אשה מרבה; ולא יפחתו לה מממשקל ששה דינרין ורביע דינר של כסף טהור; ואם יש בפס של צדקה, נותנין לה לפי כבודה.

יז. היו לפנינו עניים הרבה, או שבויים הרבה, ואין בפס כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כלן – מקדימין את הכלן ללוי, ולוי קודם לישראל, וישראל לחלל, וחלל לשותקי, ושותקי לאסופי, ואסופי לממזר, וממזר לנתיני; ונתיני קודם לגר, שהנתיני גדל עמנו בקדשה; וגר קודם לעבד משהר, לפי שהיה בכלל ארור [- כנען עבד וגו'].

יח. במה דברים אמורים? בשהיו שוין בחכמה; אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם. וכל הגדול בחכמה, קודם את חברו; ואם היה אחד מהן רבו או אביו – אף על פי שיש שם גדול מהן בחכמה, רבו או אביו שהוא תלמיד חכמים קודם לזה שהוא גדול מהן בחכמה.

הלכות מתנות עניים פרק ט

א. כל עיר שיש בה ישראל – חביב להעמיד מהן גבאי צדקה, אנשים ידועים ונאמנים, שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת, ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי לתן, ודבר הקצוב עליו; והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת, ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעת ימים. וזו היא הקראת [הנקראת] קפה של צדקה.

ב. וכן ממעמדין גבאין שלוקחין בכל יום יום מכל חצר פת ומיני מאכל ופרות, או מעות ממי שהוא מתנדב לפי שעה; ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים, ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יומו. וזה הוא הנקרא 'תמחוי'.

ג. מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל, שאין להן קפה של צדקה; אבל התמחוי – יש מקומות שנהגו

הצדקה, שלום". כל המרחם - מרחמין עליו, שנאמר: "ונתן לך רחמים, ורחמך והרבה"; וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם, יחוש ליחוסו - שאין האכזריות מצויה אלא בגוים, שנאמר: "אכזרי המה, ולא ירחמו". כל ישראל והנלוה אליהם - באחים הם, שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם"; אם לא ירחם האב על אחיו, מי ירחם עליו? ולמי עניי ישראל נושאין עיניהם, הלגוים ששונאים אותם ורודפין אתריהם? ! הא אין עיניהם תלויות, אלא לאחיהם. ג. כל המעלים עיניו מן הצדקה - הרי זה נקרא 'בלעל', כמו שנקרא עובד עבודה זרה 'בלעל'; ובעבודה זרה הוא אומר: "יצאו אנשים בני בליעל", ובמעלים עיניו מן הצדקה הוא אומר: "השמר לך, פן יהיה דבר עם לבבך בליעל". ונקרא 'רשע', שנאמר: "וירחמי רשעים, אכזרי"; ונקרא 'חוטא', שנאמר: "נקרא עליך אל ה', והיה כד חטא". הקדוש ברוך הוא קרוב לשועת העניים, שנאמר: "שועת עניים, אתה תשמע"; לפיכך, צריך להזהר מצעקתם - שהרי ברית כרותה להם, שנאמר: "והיה כי יצעק אלי, ושמעתי כי חנון אני".

ד. כל הנותן צדקה לעני בסכר פנים רעות, ופניו כבושות בקרקע - אפלו נתן לו אלהיך זהובים, אבד זכותו או הפסידה. אלא נותן לו בסכר פנים יפות ויבשמחה, ומתאונן [=מחצער] עמו על צרתו, שנאמר: "אם לא בכיתי לקשה יום, עגמה נפשי לאביון"; ומדבר לו דברי תחנונים ונחמות, שנאמר: "ולב אלמנה ארנן".

ה. שאל העני ממך, ואין בידיך כלום לתן לו - פיסהו בדברים. ואסור לגער בעני, או להגביה הקול עליו בנעקה - מפני שלבו נשבר ונדכה; והרי הוא אומר: "לב נשבר ונדכה - אלהים, לא תבזה", ואומר: "להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים". ואוי למי שהכלים את העני, אוי לו; אלא יהיה לו כאב, בין ברחמים בין בדברים, שנאמר: "אב אנכי לאביונים".

ו. הכופה אחרים לתן צדקה, ומעשה אותן - שפרו גדול משכר הנותן; ועל גבאי צדקה וכיוצא בהן נאמר: "ומצדיקי הרבים פכוכבים".

ז. שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: מעלה גדולה שאין למעלה ממנה - זה המתחזק ביד ישראל שמך, ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה עמו שתפלות, או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לפריות ולא ישאל; ועל זה נאמר: "והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך" - כלומר, החזק בו שלא יפל ויצטרך.

ח. פחות מזה - הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי נתן, ולא ידע העניי ממני לקח, שהרי זו מצוה לשמה; כגון לשפת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי, והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. וקרוב לזה - הנותן לתוך קפה של צדקה; ולא יתן אדם לתוך קפה של צדקה, אלא אם כן יודע שהממנה נאמן וחסם ויודע לנהוג כשורה כחנניה בן תרדיון.

הקפה. היו לו מאתים זוז, אף על פי שאינו נושא ונותן בהם, או שהיו לו חמשים זוז, והוא נושא ונותן בהן - הרי זה לא יטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני; הרי זה מאתים חסר דינר - אפלו אלהיך נותנין לו כאחד, הרי זה מתר לקח. היו בידו מעות, והרי הן עליו חוב, או שהיו ממשיכין לכתבת אשתו - הרי זה מתר לקח.

יד. עני שצריך, ויש לו חצר וכלי בית, אפלו היו לו כלי כסף וכלי זהב - אין מחיבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו, אלא מתר לקח; ומצוה לתן לו. במה דברים אמורים? בכלי אכילה ושתיה ומצעות ומלבוש וכיוצא בהן; אבל אם היו כלי כסף או כלי זהב כגון מנורה או עלי וכיוצא בהן, מוכרין ולוקח פחות מהן. במה דברים אמורים? קדם שיגיע לגבות מן העם וכי אם מתרומה פרטית; אבל אחר שגבה הצדקה - מחיבין אותו למכור כליו ולקח אחרים פחותין מהן, ואחר כך יטל.

טו. בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר, ותמו לו המעות בדרך, ואין לו מה יאכל עתה - הרי זה מתר לקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ולהנות מן הצדקה; ולכשיגיע לביתו, אינו חייב לשלם - שהרי עני היה באותה שעה. הא למה זה דומה? לעני שהעשיר, שאינו חייב לשלם.

טז. מי שהיו לו בתים ושרות וכרמים, ואם מכרן עתה בימי הגשמים מוכר בזול, ואם הניחן עד ימות החמה מוכרן בשוהים - אין מחיבין אותו למכור, אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן; ולא ידחק עצמו, וימכר שלא בזמן מכירה.

יז. היו שער האדם מוכרין ביקר, והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול, מפני שהוא דחוק וטרוד - אין מחיבין אותו למכור; אלא אוכל מעשר עני והולך, עד שימכר בשוה, וידעו הכל שאינו דחוק למכור.

יח. עני שגבו לו כדי להשלים מחסורו, והותירו על מה שהוא צריך - הרי המותר שלו; ומותר עניים, לעניים. מותר שבויים, לשבויים; ומותר שבוי, לאותו שבוי. מותר מתים, למתים; מותר המת, ליורשיו.

יט. עני שנתן פרוסה לתמחוי, או פרוטה לקפה - מקבלין ממנו; ואם לא נתן, אין מחיבין אותו לתן. נתנו לו בגדים חדשים, והחזיר להן את השחקין - מקבלין ממנו; ואם לא נתן, אין מחיבין אותו לתן.

הלכות מתנות עניים פרק י

א. חייבין אנו להזהר במצות צדקה, יתר מכל מצוות עשה - שהצדקה סימן לצדיקי זרע אברהם אבינו, שנאמר: "כי ידעתי, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות צדקה". ואין פסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה, שנאמר: "בצדקה תכונני"; ואין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה, שנאמר: "ציון, במשפט תפדה; וישיבה, בצדקה".

ב. ולעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא הזק נגלל בשביל הצדקה - שנאמר: "והיה מעשה

יום רביעי ה' תשרי ה'תש"ע

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצוות - שתיים מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב כהן או שכיר תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה; (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל חללה תרומה, ולא מורס מן הקדשים. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות תרומות פרק א

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שנער, מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורב ישראל הולכין ושכין שם; וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב, מפני שהן סביבות ארץ ישראל.

ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום - היא הארצות שכובש אותן מלך ישראל או שופט או נביא מדעת רב ישראל, וזה הוא הנקרא 'כבוש רבים'. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום - אפלו מן הארץ שנתנה לאברהם - אינו נקרא 'ארץ ישראל', כדי שינהגו בו כל המצוות; ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים, ואף על פי שלא נכבשה - כדי שלא תהיה כפוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו.

ג. הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן - אף על פי שמלך ישראל הוא, ועל פי בית דין הגדול היה עושה - אינן בארץ ישראל לכל דבר, ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בכל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ, ולהיותן בארץ ישראל לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל? מפני שכבש אותן קדם שיכבש כל ארץ ישראל, אלא נשאר בה משכבה עממים; ואילו תפש כל ארץ כנען לגבולותיה תחלה, ואחר כך כבש ארצות אחרות - היה כבוש כלו בארץ ישראל לכל דבר. והארצות שכבש דוד, הן הנקראין 'סוריה'.

ד. סוריה - יש דברים שהיא בהן בארץ ישראל, ויש דברים שהיא בהן כחוצה לארץ. והקונה בה קרקע, כקונה בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית; והכל בסוריה, מדברי סופרים.

ה. כל שהחזיקו בו עולי מצרים, ונתקדש קדשה ראשונה - כיון שגלו, בטלה קדשתו; שקדשה ראשונה - לפי שהיתה מפני הכבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה

ט. פחות מזה - שידע הנותן למי יתן, ולא ידע העני ממי לקח; כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר, ומשליכין המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה היא, אם אין הממנין בצדקה נוהגין בשורה.

י. פחות מזה - שידע העני ממי נטל, ולא ידע הנותן; כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומפשילין לאחוריהם, ובאין העניים ונוטלין, כדי שלא יהיה להם בושה.

יא. פחות מזה - שיתן לעני בידו, קדם שישאל.

יב. פחות מזה - שיתן לו כראוי לתן לו, אחר שישאל.

יג. פחות מזה - שיתן לו פחות מן הראוי, בסבר פנים יפות.

יד. פחות מזה - שיתן לו בעצב.

טו. גדולי החכמים היו נוהגין פרוטה לעני קדם כל תפלה, ואחר כך מתפללין - שנאמר: "אני בצדק אחזה פניך".

טז. הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חיב במזונותיהם, כדי ללמד הזכרים תורה, ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבזות, וכן הנותן מזונות לאביו ולאמו - הרי זה בכלל הצדקה; וצדקה גדולה היא, שהקורב קודם. וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על שלחנו - הרי זה קורא אל ה' והוא עונה ומתענג עליו, שנאמר: "אז תקרא, וה' יענה".

יז. צו חכמים, שיהיו בני ביתו של אדם עניים ויתומים, במקום העבדים - מוטב לו להשתמש באלו, ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא יהנו בהם זרע חם; שכל המרבה עבדים, בכל יום ויום יוסיף חטא ועון בעולם; ואם יהיו עניים בני ביתו, כל שעה ושעה מוסיף זכות ומצוות. יח. לעולם ידחק אדם עצמו, ויתגלגל בצער, ואל יצטרף לבריות, ואל ישליף אדם עצמו על הצבור; וכן צו חכמים ואמר: 'עשה שבתך חל, ואל תצטרף לבריות'. ואפלו היה חכם ומכבד, והעני - יעסק באמנות, ואפלו באמנות מגולת, ולא יצטרף לבריות; מוטב לפשוט עורות הנבלות בשוק, ולא יאמר לעם: 'חכם אני וגדול אני וכהן אני, פרנסוני'; ובכך צו חכמים. גדולי החכמים - היו מהן חוטבי עצים, ונושאי הקורות, ושואבי מים לגנות, ועושין הברזל והפחמין, ולא שאלו מן הצבור, ולא קבלו מהן כשנתנו להן.

יט. כל מי שאינו צריך לטל, ומרמה את העם ונוטל - אינו מת מן הזקנה עד שיצטרף לבריות, והרי הוא בכלל "אור הגבר אשר יכטח באדם". וכל מי שצריך לטל, ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל, כגון זקן או חולה או בעל יסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל - הרי זה שופך דמים, ומתחייב בנפשו; ואין לו בצערו, אלא עונות וחטאות. וכל מי שצריך לטל, וצער עצמו ודחק את השעה, וחייה חיי צער, כדי שלא יטריח על הצבור - אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו ועל כל פיוצא בו נאמר: "ברוך הגבר אשר יכטח בה".

שנתלשו קדם שתגמר מלאכתן, וגמרו ישראל - חזקין בכל מן התורה; ומפריש תרומה גדולה ונותנה לפה, ותרומת מעשר ומזבח לפה [לפי שאסורה עליו באכילה], ומעשר ראשון והרי הוא שלו; מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר: 'אני באתי מכח איש שאין אתם יכולין לטל ממנו כלום'. ומפני מה לא יתן תרומת מעשר לפה, בתרומה גדולה? לפי שנאמר בתרומת מעשר: "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר" - טבל שאתה לוקח מישראל, אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לפה; אבל טבל שאתה לוקח מן הגוי, אין אתה נותן לפה תרומת מעשר שתפריש ממנו, אלא מזכה לפה, ולוקח דמיה.

יב. מכר הגוי פירות שלו לישראל כשהן מחזקין לקרקע - אם עד שלא באו לעונת המעשרות, ונגמרו ביד ישראל - חזקין בכל, ונותן התרומות והמעשרות לבעלים; ואם מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות - מפריש תרומת מעשר ומעשר, ונותן מהן לבעלים לפי חשבון. כיצד? לקח תבואה ורועה מן הגוי אחר שהביאה שליש, ונגמרה ביד ישראל - מפריש תרומות ומעשרות כמו שבאנו, ונותן שני שלישי המעשר ללוי, ושני שלישי תרומת מעשר לכהן, ומוכר לו השליש.

יג. ישראל שמכר פירותיו לגוי קדם שיבואו לעונת המעשרות, וגמרו הגוי - פטורין מן התרומות ומן המעשרות; ואם אחר שבאו לעונת המעשרות - אף על פי שגמרו הגוי, חזקין בכל מדבריהם. וכן גוי שגמר פירות ישראל - הואיל ודגון ביד גוי, אינן חזקין בתרומה ומעשרות אלא מדבריהם.

יד. מכר הגוי לישראל פירות מחזקין אחר שבאו לעונת המעשרות, ומרזח הגוי ברשות ישראל - אינן חזקין בתרומה ומעשרות, הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות הגוי, ומרזח הגוי - אף על פי שהן ברשות ישראל.

טו. הקונה שדה בסוריה - חזק בתרומות ובמעשרות מדבריהם, כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים, כמו שבארנו. אבל הקונה פירות מן הגוים בסוריה, בין תלושין בין מחזקין, אפילו קדם שבאו לעונת המעשרות - אף על פי שמרזח ישראל - הואיל ואינן מקרקע שלו, פטורין.

טז. קנה קרקע מן הגוי בסוריה, ופירות מחזקין - אם הגיעו לעונת המעשרות ביד הגוי, פטורין; ואם עדין לא הגיעו לעונת המעשרות, הואיל וקנה אותן עם הקרקע, חזק לעשר.

יז. ישראל שהיה ארס לגוי בסוריה - פירותיו פטורין מן המעשרות; לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום, ויש לגוי קנין בסוריה להפקיע מן המעשרות, כמו שבארנו. וכן החזק [מעבד את השדה תמורת כמות תבואה] והמקבל [תמורת אחוז מתפוקת השדה] והשוכר שדה מן הגוי בסוריה, פטור מן המעשרות ומן התרומות.

יח. ישראל שלקח בסוריה שדה מן הגוי עד שלא הביאה שליש, ותור ומכרה לגוי מאחר שהביאה שליש - אם תור

לעתיד לבוא. כיון שעלו בני הגולה, והחזיקו במקצת הארץ - קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשעמה ולעתיד לבוא; והניחו אותן המקומות שהחזיקו בהן עולי מצרים ולא החזיקו בהן עולי כנען, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות, כדי שישמכו עליהן עניים בשביעית. ורבו הקדוש התייר בית שאן, מאותן המקומות שלא החזיקו בהן עולי כנען; והוא נמנה על אשקלון, ופטרה מן המעשרות [לפי שלא היה בהן ריכוז יהודין].

ו. נמצא כל העולם פלו לענין מצוות התלויות בארץ, נחלק לשלש מחלקות - ארץ ישראל, וסוריה, וחוצה לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים - כל שהחזיקו עולי כנען חלק אחד, והנשאר שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים - ארץ מצרים ושנער ועמון ומואב, המצוות נוהגות בהן מדברי סופרים ונביאים; ושאר הארצות, אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן.

ז. איזו היא הארץ שהחזיקו עולי מצרים? מרקם שהיא במזרח ארץ ישראל, עד הים הגדול; מאשקלון שהיא לדרום ארץ ישראל, עד עכו שהיא בצפון. הנה מהלך מעכו לכזיב - כל הארץ שעל ימינו, שהוא מזרח הדרך - הרי היא בחזקת חוצה לארץ, טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשר ומן השביעית; עד שיודע לך שאותו המקום מארץ ישראל. וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא מערב הדרך - הרי היא בחזקת ארץ ישראל, וטהורה היא משום ארץ העמים, וחזקת במעשר ובשביעית; עד שיודע לך שאותו המקום חוצה לארץ. וכל ששופע ויורד מטורי סמנוס ולפנים [=1700], ארץ ישראל; מטורי סמנוס ולחוץ [=1900], חוצה לארץ. והנניסין [=איים] שבים, רואין אותן כאלו חוט מתחת עליהן מטורי סמנוס ועד נחל מצרים - מן החוט ולפנים, ארץ ישראל; ומן החוט ולחוץ, חוצה לארץ. וזו היא צורתה:

ח. מהיכן החזיקו עולי כנען? מכזיב ולפנים כנגד המזרח [ואבל -] ומכזיב ולחוץ עד אמה והיא סמנוס, ועד הננה והוא נחל מצרים - לא החזיקו בו; וכזיב עצמה, לא החזיקו בה.

ט. איזו היא סוריה? מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד כבל, כגון דמשק ואחלב וחרן ומבג וכיוצא בהן עד שנער; וצהר, הרי היא בסוריה. אבל עכו - חוצה לארץ כשאשקלון, והן תחומי ארץ ישראל.

י. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל - לא הפקיעה מן המצוות, אלא הרי היא בקדשה. לפיכך, אם תור ישראל ולקחה ממנו, אינה ככבוש יחיד, אלא מפריש תרומות ומעשרות, ומביא בפורים; והכל מן התורה, כאלו לא נמכרה לגוי מעולם. ויש קנין לגוי בסוריה להפקיע מן המעשרות ומן השביעית, כמו שיתבאר.

יא. פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל - אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומרזח הגוי, פטורין מכלום, שנאמר: "דגנך", ולא דגן גוי. ואם לקחן ישראל אחר

ב. הכרשינין - אף על פי שאינן מאכל אדם - הואיל ואוכלין אותן בשני ימים, חביב בתרומה ומעשרות. הסיאף והאזוב והקניית שורען מתחלה לאדם, חביב במעשר; וכן כל פיוצא בהן. ורען לבהמה - אף על פי שנמלף וחשב עליהן לאדם כשהן מחברין - פטורין, שמחשבת חבור אינה כלום. עלו מאליהם בחצר - אם היתה חצר המשמרת פרוחיה - הרי אלו חביבין, שסתמן לאדם; ואם אינה משמרת, פטורין.

ג. זרעוני גנה שאין נאכלין, כגון זרע לפת זרע בצלים וזרע צנון וכיוצא בהן - פטורין מן התרומה ומן המעשרות, מפני שאינן אכל; אבל הקצח, חביב בתרומה ומעשרות.

ד. תמרות [דמוי תמר הצמוד לעלה] של תלתן, ושל חרדל, ושל פול חלבון, ושל צלף, והקפרסין [קליפה] של צלף - פטורין, מפני שאינן פרי. במה דברים אמורים? בשורען לזרע; אבל זרע לירק, הרי אלו חביבין. וכן האביונות [הפרי עצמו] של צלף חביבין, מפני שהן פרי.

ה. בספר שורעה לזרע, ירקה פטור מן התרומה ומן המעשרות; ורעה לירק, מפריש תרומה ומעשרות מן הירק ומן הזרע. וכן השבת שורעה לזרע, ירקה פטור; ורעה לירק - מתעשרת זרע וירק, ואינה מתעשרת זרין [גבעולים]; ורעה לזרין, מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק. וכן השחלים והגרגר שורען לזרע, מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק? שאם לקט הירק לאכלו, מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך אוכל; וכשיביש ויאסף הזרע שלו, מפריש מן הזרע.

ו. הירקות - אף על פי שהן מאכל אדם, אינן חביבין במעשרות אלא מדבריהם; לפי שנאמר במעשר: "תבואת זרעך", תבואה וכיוצא בה; אבל הירקות אינם בכלל התבואה. וכן ירעה לי, שהוא הדין בתרומה - שהרי נאמר בה: "דגנך תירשך ויצהרך", כל הדומה לאלו; אבל תרומת הירק - מדבריהם, כמעשר.

ז. אין מפרישין תרומה ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ, ואפילו במקומות שאמרנו שמפרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מחוצה לארץ לארץ - אף על פי שיש עפר בעקריהן, הרי זה פטור ולא גזרו עליו. התבואה והקטנית שורען לירק - בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק שלהן פטור; והזרע, חביב בתרומה ומעשרות.

ח. התלתן - אף על פי שאינו אכל אדם כשיקשו - הואיל ורב אדם אוכלין אותן בתלתן, הרי הן חביבין בתרומה ומעשרות.

ט. ואלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות: הלגט והשכחה והפאה והפרט והעוללות, אפילו העמיד מהן כרי [ערימה]. ואם עשה מהן גרן בשדה - הקבעו למעשרות, ומפריש מהן תרומה ומעשרות; אבל אם עשה הגרן בעיר - פטורין, שהרי קול יש להן, והכל יודעין שהן לקט או שכחה או פאה.

י. הלגט והשכחה והפאה של גוי - חביב בתרומה ומעשרות, אלא אם כן הפקיר. וכן התבואה והזיתים שלא

ישאל ולקחה פעם שניה - הרי זה חביב בתרומות ומעשרות, שהרי נתחייבה ביד ישראל.

יט. ישראל שהיה לו קרקע בסוריה, והוריד לה ארס, ושלח לו הארס פרות - הרי אלו פטורין; שאני אומר: 'מן השוק לקח' - והוא, שיהיה אותו המין מצוי בשוק.

כ. שתפות הגוי, חביב בתרומות ומעשרות. כיצד? ישראל וגוי שלקחו שדה בשתפות - אפילו חלקו השדה בקמתה, ואין צריך לומר אם חלקו הגדיש - הרי טבל וחלין מערבין בכל קלח וקלח מחלקו של גוי, אף על פי שמרחן הגוי; וחיובן מדבריהם, כמו שבאנו.

כא. במה דברים אמורים? בארץ ישראל - שהמעשרות של תורה, ובשל תורה אין ברה [בידור למפרע]; אבל אם לקחו שדה בסוריה - הואיל והמעשרות שם מדבריהם - אפילו חלקו הגדיש, חלקו של גוי פטור מכלום.

כב. פרות ארץ ישראל שייצאו לחוצה לארץ, פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות, שנאמר: "אשר אני מביא אתכם שמה" - "שמה" אתם חביבין, ובחוצה לה פטורין. ואם יצאו לסוריה, חביבין מדבריהם. וכן פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ, חביבין בחלה, שנאמר: "שמה" - "שמה" אתם חביבין, בין בפרות הארץ בין בפרות חוצה לארץ. ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ, חביבין במעשרות מדבריהם.

כג. עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ - בזמן שהספינה גוששת [=מתחככת] בארץ - הרי הצומח בו חביב בתרומה ומעשרות ושביעית, כצומח בארץ ישראל עצמה. כד. אילן שהוא עומד בארץ ונוטה לחוצה לארץ, או עומד בחוצה לארץ ונוטה לארץ - הכל הולך אחר העקר; היו מקצת שרשיו בארץ, ומקצת שרשיו בחוצה לארץ - אפילו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן, הרי טבל וחלין מערבין זה בזה.

כה. עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש, והיה נקבו בארץ ונפול חוצה לארץ - הולכין אחר הנוף.

כו. התרומה בזמן הזה, ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל, ואפילו בימי עזרא - אינה מן התורה, אלא מדבריהם; שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ ישראל, ובזמן שהיו כל ישראל שם, שנאמר: "כי תבואו", ביאת בלכם כשהיו בירשה ראשונה וכמו שהן צתידין לחזר בירשה שלישית; לא כשהיו בירשה שניה שהיתה בימי עזרא, שהיתה ביאת מקצתן - ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה. וכן ירעה לי, שהוא הדין במעשרות, שאין חביבין בהן בזמן הזה אלא מדבריהם, בתרומה.

הלכות תרומות פקק ב

א. כל אכל אדם, הנשמר, שגדוליו מן הארץ - חביב בתרומה; ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לפנה, שנאמר: "ראשית דגנך תירשך ויצהרך". תתן לו; מה דגן תירוש ויצהר מאכל אדם, וגדוליו מן הארץ, ויש לו בעלים, שנאמר: "דגנך" - אף כל פיוצא בהן חביב בתרומה. וכן במעשרות.

ב. וכמה הוא שעורה שנתנו חכמים? עין יפה, [חלק] אחד מארבעים; ובהינזנית, אחד מחמשים; ועין רצה, אחד מששים. ולא יפחות מאחד מששים.

ג. כל תרומה שאין להכניס מקפידין עליה, כגון תרומת החרובין והכליסין – נטלת לכתחלה אחד מששים. ואלו נטלין אחד מששים: תרומת גדולי תרומה, וערובי תרומה, ותרומה טמאה שהיתה הטמאה באכס או בשנגה, ותרומת הקדש, ותרומת חוצה לארץ, ותרומת הקצצה, והכליסין, והחרובין, והגמזיות, והתורמוסין, ושעורין אדומיות, וכיוצא בהן, ופרות עציץ שאינו נקוב; וכן האפטרופין כשתורמין פרות יתומים, תורמין אחד מששים.

ד. אין תורמין תרומה זו לא במדה, ולא במשקל, ולא במנין – לפי שלא נאמר בה שעור; אלא אומד, ומפריש בדעתו כמו אחד מחמשים. אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי, ולא יתרם בסל ובקפה שמדתן ידועה, אבל תורם הוא בהן חצין או שלישן. ולא יתרם בסאה חציה, שחציה מדה.

ה. המרבה בתרומה – הואיל ושייר מקצת חלין, הרי זו תרומה; אבל אם אמר: 'כל הפרות האלו תרומה', לא אמר כלום. המתכונן לתרם אחד מעשרה, ועלתה בידו אחד מששים – תרומתו תרומה; נתכונן לתרם אחד מששים, ועלתה בידו אחד מחמשים – אינה תרומה.

ו. המפריש תרומה, ועלתה בידו אפלו אחד מעשרים – תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד מששים, וחזר והוסיף לשם תרומה – אותה התוספת חיבת במעשרות; ומפריש ממנה הכהן המעשרות, ואחר כך יאכלנה. תרם ועלתה בידו אחד מחמשים ואחת – הרי זו תרומה, ויחזר ויתרם פעם שניה כדי להשלים השעור שבדעתו; והתוספת הזאת – יש לו להפרישה במדה או במשקל או במנין, אבל לא יפרישה אלא מן המקף [הסמור, ומבואר להלן] בראשונה.

ז. המפריש מקצת התרומה – אותו המקצת אינו תרומה, והרי הוא כחולק הכרי; ואף על פי כן, צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו, ולא יפריש עליו מפרות אחרות. ח. הפריש מקצת תרומה מכרי זה, ומקצת תרומת כרי אחר ממנו – הרי זה לא יתרם מזה על זה. האומר: 'תרומת הכרי הזה לתוכו' – אם אמר 'בצפוננו' או 'בדרומו' – קרא שם, וחיוב להפריש ממנו תרומתו; ואם לא עין [סימן] מקום, לא אמר כלום.

ט. אמר: 'תרומת הכרי הזה והכרי הזה בזה' – מקום שנסתממה תרומתו של ראשון, שם נסתממה תרומתו של שני.

י. תרומת מעשר, אין מפרישין אותה באמד; אלא מדיקדק בשעורה, ואפלו בזמן הזה – שהרי שעורה מפרש בתורה. יא. דבר שדרכו להמדר, מודד, ודבר הנשקל – שוקל, ודבר שאפשר למנותו – מונה. היה אפשר למנותו ולשקלו ולמדודו – המונה משבח, והמודד משבח ממנו, והשוקל משבח משניהם.

הביאו שליש, פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ומנין יודע? כל שזרעה ומצמחת, בידוע שהביאה שליש. עבר והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש, אינה תרומה. יא. וכן ההפקר – פטור מן התרומה ומן המעשרות, ואפלו הפקיר הכל; אבל הזורע שדה הפקר, חיב בתרומה ומעשרות.

יב. הפקיר קמה וזכה בה, ועבר והפריש ממנה תרומה – הרי זו תרומה; אבל אם הפקיר שבלים וזכה בהן, ועבר והפריש מהן תרומה – אינה תרומה. וכן כל המפריש מדבר שאינו חיב, אינה תרומה; וכן במעשרות. דברים שאין דרכן של רב בני אדם לזרע אותן בגנות ובשדות, אלא חזקתן מן ההפקר – הרי הן פטורין מן התרומה ומן המעשרות; כגון השום בעל בכי, ובצל של רכפה, וגרים הקלקי, ועדשים המצירות, וכיוצא בהן.

יג. נתערב דבר שחיב בתרומה בדבר שאינו חיב – כגון ייתי נקוף [של עניים מדין פאה] שנתערבו בזיתי מסיק, וענבי עוללות בענבי בציר – אם יש לו פרות אחרות, מוציא על החיב לפי חשבון. ואם אין לו אלא אלו – מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל, וכאלו הכל חיב בתרומה; ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני, לפי חשבון דבר החיב.

יד. התרומה – לכהן, בין טמאה בין טהורה; אפלו נטמא הדגן או התירוש כלו קדם שיפריש, הרי זה חיב להפריש ממנו תרומה בטמאה ולתנה לכהן – שגאמר: "ואני, הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" [לשון רבים], אחת טמאה ואחת טהורה. הטהורה, נאכלת לכהנים. והטמאה, יהנו בשרפתה: אם היה שמן, מדליקין אותו; ואם היה דגן וכיוצא בו, מסיקין בו את התנור.

טו. וכן תרומת מעשר – אם נטמאת, או נטמא המעשר – מפרישין אותה בטמאה, ונתנת לכהן להנות בשרפתה. טז. וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר – מברך קדם שיפריש בדרך שמברכין על כל המצוות, כמו שבארנו בברכות.

יז. אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפלו טמאה. ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. ואם הביא – הרי זו לא תאכל, מפני שהיא טמאה בארץ העמים; ולא תשרף, שלא יאמרו: 'ראינו תרומה שלא נטמאה נשרפת'; ולא תחזר לחוצה לארץ, שמה יאמרו: 'מוציאין תרומה לחוצה לארץ'; אלא מניחין אותה עד שתטמא טמאה ידועה לכל, או עד שיכבד ערב הפסח אם היתה חמץ, ותשרף.

הלכות תרומות פרק ג

א. תרומה גדולה, אין לה שעור מן התורה, שגאמר: "ראשית דגנך" – כל שהוא, אפלו חטה אחת פוטרת את הכרי. ולכתחלה, לא יפריש אלא פשעור שנתנו חכמים; ובזמן הזה, שהיא עומדת לשרפה מפני הטמאה, יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה.

חמשה צבורין בגרן - תורם מאחד על הכל, בזמן שעקר הגרן קים; אין עקר הגרן קים, תורם מכל אחד ואחד. כ. תרומת מעשר - מפרישין אותה שלא מן המקף, שנאמר: "מכל מעשרותיכם [מתנותיכם] תרימו"; אפלו מעשר אחד במדינה זו, ומעשר אחד במדינה אחרת - מפריש תרומה אחת על הכל. ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המקף, ואפלו תרומת מעשר.

כא. בן לוי שהיה לו מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומתו, והניחו להיות מפריש עליו והולף, והוא בטבולו - מה שעשה עשוי, שנאמר: "כי את מעשר בני ישראל, אשר ירימו לו", מלמד שהוא עושה את כלו תרומה לאחר.

כב. הפריש ממנו תרומת מעשר תחלה, ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולף עד שיעשה כלו תרומת מעשר, ויתנונו לכהן - לא עשה כלום, שנאמר: "את מקדשו, ממנו": בזמן שקדשיו בתוכו, עושה אותו תרומה לאחרים; אין קדשיו בתוכו, אינו עושה אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פרות להיות מפריש עליהן תרומה גדולה, צריך שיהיו טבלין לתרומה; ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר, צריך שיהיו טבלין למעשר.

כג. כשפרישין תרומות ומעשרות, מפרישין אותן על הסדר. כיצד? מפריש בכורים תחלה לכל, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון, או מעשר לתרומה, או שהקדים תרומה לכורים - אף על פי שעבר על לא תעשה, מה שעשה עשוי. ומנין שהוא בלא תעשה? שנאמר: "מלאותך ודמך לא תאחר", לא תאחר דבר שראוי להקדימו; ואין לוקין על לאו זה.

כד. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד - מפריש אחד משלשה ושלשים ושלש [שהם שלושה מתוך מאה - שנים לתרומה גדולה, ואחד לתרומת מעשר], ואומר: 'אחד ממאה שיש כאן, הרי הוא בצד זה שהפרישתי, והרי הוא חלין; והנשאר מזה שהפרישתי, הוא תרומה על הכל; והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלו, הרי הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרישתי, הרי הוא תרומת מעשר על הכל'.

יום חמישי ו' תשרי ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק ד

א. עושה אדם שלים להפריש לו תרומות ומעשרות - שנאמר: "בן תרימו גם אתם", לרבות את השלים; ואין עושין שלים גוי, שנאמר: "גם אתם" - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית.

ב. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, אין תרומתן תרומה: החורש, והשוטה, והקטן; והנכרי שתרם של ישראל, ואפלו ברשותו; והתורם את שאינו שלו, שלא ברשות הבעלים. אבל התורם משלו על של אחרים - הרי זו תרומה, ותקן פרוותיהן; וטובת הנאה שלו, שנותנה לכל כהן שירצה.

יב. מצות תרומת מעשר - שפריש אותן בן לוי ממעשרו, שנאמר: "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר". ויש לישראל להפריש אותה, ולתנה לכהן; ויתן המעשר ללוי, אחר שהפריש ממנו תרומתו שהיא מעשר מן המעשר.

יג. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא שבלים, קדם שידוש ופריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי - אין הלוי חייב להפריש ממנו תרומה גדולה אחר שידושנו, אלא תרומת מעשר בלבד. אבל אם דש ישראל, והפריש המעשר מן הדגן קדם שפריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי - חייב הלוי להפריש ממנו תרומה גדולה, ותרומת מעשר; מאחר שנעשה דגן, נתייב בתרומה גדולה - שנאמר: "ראשית דגנך".

יד. בן לוי שלקח מעשר שבלים - לא יתן תרומתו לכהן שבלים, אלא קונסין אותו לדוש ולזרות ולתן לו מעשר מן המעשר מן הדגן; ואינו חייב לתן לו מעשר מן התבן או העצה. ואם הפריש תרומת המעשר שבלים, כמו שנתנו לו - הרי זה כותש, ונותן לכהן את הזרע ואת התבן. ומפני מה קנסו אותו לכתש? מפני שלקח המעשר שבלים, והפקיע ממנו תרומה גדולה.

טו. בן ישראל שאמר ללוי: 'כף אמר לי אבא, מעשר לך בדי' - אין חוששין לתרומת מעשר שבו; שהרי אביו הפריש תרומתו, ולפיכך צוהו שזה המעשר לפלוני הלוי. ואם אמר לו: 'אמר לי אבא, כור מעשר יש לך בדי' - חוששין לתרומת מעשר שבו.

טז. תרומת מעשר שהיה בה אחד משמונה בשמינית [הלוג, ונקרא קורטוב], מוליכה לכהן; פחות מכאן, אינו מטפל בה להוליכה, אלא משליכה באור, ושורפה. וביין ובשמן - אפלו כל שהוא, מוליכה לכהן; ובלבד שתהיה תרומת מעשר ודאית, וטהורה; אבל אם היתה טמאה, או שהיתה של דמאי - אם אין בה פשעור, אינו מטפל בה אלא שורפה.

יז. אין תורמין תרומה גדולה, אלא מן המקף. כיצד? היו לו חמשים סאה בבית זה, וחמשים סאה בבית אחר - לא יפריש מאחד מהן שתי סאין על המאה, שנמצא מפריש במקום על מקום אחר. ואם הפריש שלא מן המקף, תרומתו תרומה; והוא, שיהיה המפרש שמור; אבל אם היה טעון בדי יין או שמן, וראה שהן משתברין, ואמר: 'הרי הן תרומה על פרות שבביתי' - לא אמר כלום.

יח. פרות המפוזין בתוך הבית, או שתי מגורות שבבית אחד - תורם מן אחד על הכל. שקי תבואה, ועגולי דבילה, ותביות של גרונרות - אם היו בהקפה אחת, תורמין מאחד על הכל. תביות של יין - עד שלא סתם את פיהן, תורם מאחת על הכל; ומשסתם, תורם מכל אחת ואחת.

יט. היה מלקט גפי ירק ומניח בגנה, תורם מאחד על הכל. הביא מין אחד ביניהן, תורם מכל אחד ואחד; הביא מינין הרבה בקפה, ברוב מלמעה וברוב מלמשה ומין אחר באמצע - לא יתרם מן העליון על התחתון. ואם הקיף

יב. הַבֵּן וְהַשְׂכִּיר וְהַעֲבָד וְהָאִשָּׁה, תּוֹרְמִין עַל מֶה שֶׁהֵן אוֹכְלִין; אָכַל לֹא יִתְּרֵמוּ עַל הַכֹּל, שְׂאִין אָדָם תּוֹרֵם דָּבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ. הַבֵּן בְּשֹׂאוֹכֵל עַל שִׁלְחָן אָבִיו, וְהָאִשָּׁה בְּעִסְתָּהּ - תּוֹרְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת.

יג. הַפּוֹעֲלִים, אֵין לָהֶן רִשּׁוֹת לְתֵרֵם שְׁלֹא מִדַּעַת בַּעַל הַבַּיִת; חוּץ מִן הַדּוֹרְכִין בַּגֶּת - שְׂאֵם יִרְצוּ לְטַמֵּא אֶת הַיֵּין, הָרִי הֵם מְטַמְּאִין אוֹתוֹ מִיָּד; וּלְפִי שֶׁמָּסַר לָהֶן וְהָאִמִּנִּים עַל כָּף, הָרִי הֵן בְּשִׁלּוּחֵינָן, וְאֵם תְּרָמוּ, תְּרוּמָתָם תְּרוּמָה. **יד.** וּפּוֹעֵל שְׂאָמֵר לֹא בַּעַל הַבַּיִת: 'כֹּנֵשׁ לִי גִרְנִי', וְתֵרֵם, וְאַחֵר כָּף כֹּנֵשׁ - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

טו. הַנֹּכְרִי שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִשְׁלוֹ - דִּין תּוֹרָה שְׂאִינָה תְּרוּמָה, לְפִי שְׂאִינוּ חֵיב. וּמִדְּבָרֵיהֶם גִּזְרוּ, שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה; גִּזְרָה - מִשּׁוּם בַּעֲלֵי כִּיסִּין, שְׁלֹא יִהְיֶה זֶה הַמָּמוֹן לְיִשְׂרָאֵל, וְיִתְּלֶה אוֹתוֹ בְּגוֹי כְּדִי לְפַטְרוֹ. וּבּוֹדְקִין אֶת הַגּוֹי שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה: אִם אָמַר, 'בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל הִפְרַשְׁתִּיהּ', תִּנָּתֵן לָכֶן; וְאִם לֹא - טַעוֹנָה גִּיזְרָה, שְׂמָא בְּלָבוּ לְשִׁמְיָם. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָכַל גּוֹי שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, לֹא גִזְרוּ עָלֶיהָ; מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוּ צְרִיף, וְאִינָה תְּרוּמָה כָּלָל.

טז. הַמִּתְכַּוֵּן לומר 'תְּרוּמָה' וְאָמַר 'מַעֲשֵׂר', 'מַעֲשֵׂר' וְאָמַר 'תְּרוּמָה' - לֹא אָמַר כָּלוּם; עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו וְלָבוּ שְׁוִין. הַפְּרִישׁ תְּרוּמָה בְּמִחְשַׁבְתּוֹ, וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָּיו כָּלוּם - הָרִי זֶה תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְנִחַשְׁבׁ לָכֶם תְּרוּמָתְכֶם', בְּמִחְשַׁבָּה בְּלִבְדִּי תִּהְיֶה תְּרוּמָה.

יז. הַמִּפְרִישׁ תְּרוּמָה עַל תְּנָאי - אִם נִתְּקִים הַתְּנָאִי, הָרִי הִיא תְּרוּמָה; וְאִם לֹא נִתְּקִים, אִינָה תְּרוּמָה. וְכֵן הַמִּפְרִישׁ תְּרוּמָה אוֹ מַעֲשֵׂרוֹת, וְנִחַם עָלֵיהֶם - הָרִי זֶה נִשְׁאָל עָלֵיהֶן לְחֶכֶם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדֶרֶךְ שְׁמִיתִין שְׂאָר הַגִּזְרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹת שֶׁהִתֵּה - עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פַּעַם שֵׁנִיָּה אוֹתָהּ שֶׁהִפְרִישׁ תְּחִלָּה, אוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת.

יח. הַתּוֹרֵם בּוֹר שֶׁל יֵין, וְאָמַר: 'הָרִי זֶה תְּרוּמָה עַל מִנֵּת שִׁתְּפִלָּה שְׁלָם' - צְרִיף שִׁתְּפִלָּה שְׁלָם מִן הַשְּׂכָר וּמִן הַשְּׁפִיכָה, אָכַל לֹא מִן הַטְּמֵאָה; וְאִם נִשְׁפָּרָה, אִינָה מִדְּמַעַת. הַנִּיחָה בְּמָקוֹם שְׂאֵם תִּשְׁכַּר שֵׁם אוֹ תִתְּגַלְגַּל לֹא תִגִּיעַ לְבוֹר - הָרִי זֶה מִדְּמַעַת, שֶׁכָּכֵךְ נִתְּקִים הַתְּנָאִי.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּתְרוּמָה גְּדוּלָּה. אָכַל בְּתְרוּמָת מַעֲשֵׂר, שֶׁמֶתֵּר לְתֵרֵם שְׁלֹא מִן הַמֶּקֶף - כִּיּוֹן שֶׁעָלְתָה, נִתְּקִים תְּנָאוֹ; וְהָרִי הִיא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר - וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁפָּרָה אוֹ נִשְׁפָּכָה, וְאֵין צְרִיף לומר שֶׁנִּשְׁפָּכָה.

כ. הָאוֹמֵר: 'שְׁלִמְעָלָה תְּרוּמָה וְשְׁלִמְטָה חֲלִין', אוֹ 'שְׁלִמְעָלָה חֲלִין וְשְׁלִמְטָה תְּרוּמָה' - דְּבָרָיו קִמִּין, שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָה. תְּלוּי בְּדַעַת הַתּוֹרֵם.

כא. הַתּוֹרֵם אֶת הַגֶּרֶן - צְרִיף שֶׁיִּכְנוֹן אֶת לְבוֹ שֶׁתִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל הַפֶּרִי, וְעַל מֶה שֶׁבִּקְטִיעִין [נְשָׁבִלִים קְטוּעוֹת שְׁלֹא נִידוּשׁוּ], וְעַל מֶה שֶׁבִּצְדִּין, וְעַל מֶה שֶׁבְּתוֹךְ הַתִּבֵּן. הַתּוֹרֵם אֶת הַיָּקֵב - צְרִיף שֶׁיִּכְנוֹן אֶת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מֶה שֶׁבְּחִרְצָנִין, וְעַל מֶה שֶׁבְּזוּגִין [קְלִיפּוֹת]. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר שֶׁל יֵין, צְרִיף שֶׁיִּכְנוֹן אֶת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מֶה שֶׁבִּגְפָת [פְּטוּלָת]. וְאִם לֹא נִתְּכּוֹן,

ג. הַתּוֹרֵם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, אוֹ שֶׁיִּרְדֵּי לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וְלִקֵּט פְּרוֹת שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת כְּדִי שֶׁיִּקְחֵם וְתֵרֵם - אִם כָּא בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר לוֹ: 'הִלֵּךְ אֲצִל הַיָּפוֹת' - אִם הָיוּ שָׁם יָפוֹת מִמָּה שֶׁתֵּרֵם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִקְפִּיד; וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם יָפוֹת מִמָּה שֶׁתֵּרֵם - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ מַחוּי. וְאִם כָּא בַּעַל הַבַּיִת וְלִקֵּט וְהוֹסִיף - בֵּין יֵשׁ לוֹ יָפוֹת מִקֵּין אֵין לוֹ, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

ד. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְּרֵמוּ; וְאִם תְּרָמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה: חֲרֹשׁ מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, לְפִי שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ הַכֶּרְכָּה; וְהָאֵלֶם שֶׁשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, וְהָעֵרֶם - מִפְּנֵי שְׂאִינָן יְכוּלִין לְכַרֵּךְ; וְהַשְּׂכּוֹר וְהַסּוֹמֵךְ - מִפְּנֵי שְׂאִינָן יְכוּלִין לְכוֹן וְלִהְפָּרִישׁ אֶת הַיָּפָה.

ה. קֶטֶן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֹת גְּדָרִים - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיא שְׁתִּי שְׁעִרוֹת, וְלֹא נַעֲשֶׂה גְּדוֹל - אִם תֵּרֵם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְאִפְלוּ בְּתְרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה; הוֹאִיל וְנִדְרִיהֶן וְהַקְדָּשָׁן קִמִּין מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִדְרִים.

ו. הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: 'צֵא וְתֵרֵם לִי', וְהִלֵּךְ לְתֵרֵם, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם תֵּרֵם אוֹ לֹא תֵרֵם, וְכָא וּמִצָּא כְּרִיו תֵּרֵם - אֵין חֻקָּתוֹ תֵּרֵם; שְׂאִין אוֹמְרִין בְּאִסּוּרֵין חֻקָּת שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ לְהַקֵּל, אֶלָּא לְהַחֲמִיר; וְחוֹשֵׁשׁ שְׂמָא אַחֵר תֵּרֵם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת.

ז. הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: 'צֵא וְתֵרֵם' - תֵּרֵם בְּדַעַתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: אִם הָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא בַּעַל עֵין רָעָה, מִפְּרִישׁ אֶחָד מִשְׁשִׁים; וְאִם הָיָה בַּעַל נֶפֶשׁ שְׁבַעָה, מִפְּרִישׁ לוֹ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ דַּעַתוֹ - מִפְּרִישׁ לוֹ בִּבְיֻנוּגִית, אֶחָד מִחֲמִשִּׁים. נִתְּכּוֹן לְבִיּוּנוּגִית, וְעָלְתָה בִּידּוֹ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים אוֹ אֶחָד מִשְׁשִׁים - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה; וְאִם נִתְּכּוֹן לְהוֹסִיף עַל הַבִּיּוּנוּגִית, וְתֵרֵם אֶפְלוּ אֶחָד מִתְּשַׁעָה וְאַרְבָּעִים - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

ח. פְּרוֹת הַשְּׁתַּפִּין - חֵיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַעֲשֵׂרוֹתֵיכֶם", אֶפְלוּ שֶׁל שְׁנִים; וְהַשְּׁתַּפִּין אֵין צְרִיכִין לְטוֹל רִשּׁוֹת זֶה מִזֶּה, אֶלָּא כָּל הַתּוֹרֵם מִקֵּין, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. תֵּרֵם אֶחָד מִקֵּין, וְכָא הַשְּׁנִי וְתֵרֵם תְּרוּמָה, שֶׁהָרִי לֹא יָדַע שֶׁתֵּרֵם חֲבֵרוֹ - אִם הָיוּ מִמִּחִין זֶה עַל זֶה, תְּרוּמַת הַשְּׁנִי אִינָה תְּרוּמָה. וְאִם לֹא הָיוּ מִמִּחִין וְתֵרֵם הָרִאשׁוֹן בְּשַׁעוֹר, אֵין תְּרוּמַת הַשְּׁנִי תְּרוּמָה; וְאִם לֹא תֵרֵם הָרִאשׁוֹן בְּשַׁעוֹר, תְּרוּמַת שְׁנִיָּה תְּרוּמָה.

ט. הָאוֹמֵר לְשִׁתְּפוֹ אוֹ לְכֹן בֵּיתוֹ אוֹ לְעַבְדּוֹ וְשִׁפְתּוֹ: 'תֵּרֵם', וְהִלְכוּ לְתֵרֵם, וּבִשְׁל שְׁלִיחוֹתָן קִדְּם שֶׁיִּתְּרֵמוּ - אִם לֹא שֶׁנָּה הַשְּׁלִיחַ, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה; וְאִם שֶׁנָּה - כְּגוֹן שְׂאָמֵר לוֹ: 'תֵּרֵם מִן הַצֶּפוֹן', וְתֵרֵם מִן הַדָּרוֹם - הוֹאִיל וּבִשְׁל שְׁלִיחוֹתוֹ מִקֵּדָם, אִינָה תְּרוּמָה.

י. אֲרִיס שֶׁתֵּרֵם, וְכָא בַּעַל הַבַּיִת וְעַכְב - אִם עַד שְׁלֹא תֵרֵם עַכְב, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה; וְאִם מִשְׁתֵּרֵם עַכְב, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְהָאִפִּטְרוּפִין תּוֹרְמִין נְכִסֵּי תּוֹמִים.

יא. הַגִּנֵּב וְהַגִּזְלָן וְהָאֲנָס, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה; וְאִם הָיוּ הַבְּעָלִים רוֹדְפִין, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

ח. אין תורמין מן הטמא על הטהור. ואם תרם - בשוגג, תרומתו תרומה; במזיד - לא תקן את השירים, וזה שהרים תרומה, ויחזור ויתרם. במה דברים אמורים? שלא ידע בטמאה; אבל אם ידע, ושגג שמתר לתרם מן הטמא על הטהור - הרי הוא במזיד. וכן בתרומת מעשר.

ט. אין תורמין מן המחפר על התלוש, ולא מן התלוש על המחפר. כיצד? היו לו פרות תלושין, ואמר: 'פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחפרים' [שאינם שלם], אפלו אמר 'לכשיתלשו', או שהיו לו שתי צרונות [שלם], ואמר: 'פרות צרונה זו תלושין יהיו תרומה על פרות צרונה זו מחפרים', או שאמר: 'פרות צרונה זו מחפרין יהיו תרומה על פרות צרונה זו תלושין' - לא אמר כלום. אבל אם אמר: 'פרות צרונה זו תלושין יהיו תרומה על פרות צרונה זו לכשיתלשו', ונתלשו - הואיל ובידו לתלושם, אינו מחסר מעשה; ולכשיתלשו שניהן, דבריו קמיין; והוא, שביאיו שתייהן שליש בעת שיאמר.

י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח; ואם תרם, תרומתו תרומה. כיצד? לקט ירק היום, ולקט ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרכו להשתמר שני ימים; וכן ירק שדרכו להשתמר שלשה ימים, כגון המלפפנות - כל שלקט בשלשית הימים מצטרף, ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד, ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.

יא. אין תורמין מפרות שנה זו על פרות שנה שעברה, ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו; ואם תרם - אינה תרומה, שנאמר: "שנה שנה". לקט ירק ערב ראש השנה עד שלא באה השמש, וחזר ולקט אחר שבאה השמש - אין תורמין מזה על זה; שנה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט אתרוג בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה השמש, וחזר ולקט אתרוג אחר משבאה השמש - אין תורמין מזה על זה; מפני שאחד בתשרי ראש השנה למעשרות תבואה וירקות וקטניות, וחמשה עשר בשבט ראש השנה למעשרות האילן.

יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות חוצה לארץ, ולא מפרות חוצה לארץ על פרות הארץ, ולא מפרות הארץ על פרות סוניה, ולא מפרות סוניה על פרות הארץ. ולא מפרות שאינן חביבין בתרומה, כגון לקט שכחה או פרות שנתרמה תרומתם, על פרות שחביבין בתרומה, ולא מפרות שחביבין בתרומה, על פרות הפטורין. ואם תרם, אינה תרומה.

יג. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או ממעשר שני והקדש שלא נפדו, על פרות אחרות - [אין] תרומתו תרומה.

יד. אין תורמין מדבר שהוא חביב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חביב מדבריהם, ולא מן החביב מדבריהם על החביב מן התורה. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם.

אלא תרם סתם - נפטר הכל; שתנאי בית דין הוא, שהתרומה על הכל. התורם כלכלה של תאנים, ונמצאו תאנים בצד הכלכלה - הרי אלו פטורין, מפני שכלבו לתרם על הכל.

הלכות תרומות פָּרָק ה

א. אין תורמין אלא מן היפה, שנאמר: "בהרימכם את חלב מִמֶּנּוּ"; ואם אין שם כהן - תורם מן המתקנים, אף על פי שיש שם יפה שאינו מתקנים. כיצד? תורם תאנים על הגרונרות [תאנים מיובשות]; ובמקום שאין בו כהן, תורם גרונרות על התאנים. ואם רגיל לעשות תאנים גרונרות - תורם מן התאנים על הגרונרות, אפלו במקום שאין בו כהן. אבל במקום שיש בו כהן - אין תורמין מן הגרונרות על התאנים, אפלו במקום שדרכן לעשות תאנים גרונרות.

ב. ותורמין בצל שלם, אף על פי שהוא קטן, אבל לא חצי בצל, אף על פי שהוא גדול - בכל מקום. אין תורמין ממין על שאינו מינו, שנאמר: "כדגן מן הגרן, וכמלאה מן היקב"; ואם תרם, אינה תרומה.

ג. הקשות והמלפפון - מין אחד, כל מין חטים אחד, כל מין תאנים וגרונרות ודבילה אחד; ותורם מזה על זה. וכל שהוא כלאים בחברו - לא יתרם מזה על זה, אפלו מן היפה על הרע. כיצד? היו לו חמשים סאה חטים וחמשים שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין חטים - אינן תרומה. וכל שאינו כלאים בחברו - תורם מן היפה על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; ואם תרם מן הרע על היפה, תרומתו תרומה - חוץ מן הזוגין על החטים, מפני שאין הזוגין מאכל אדם.

ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו - שנאמר: "כדגן מן הגרן, וכמלאה מן היקב", מן הגמור על הגמור; ואם תרמו, תרומתן תרומה.

ה. מאימתי תורמין את הגרן? משִׁיכְר [יסון]; כבר מקצת, תורם מן הכבד על שאינו כבד. המקנֵס שבלים לתוך ביתו לעשותן מלילות [לאכלם כמות שהן], הרי זה תורם מהן שבלים.

ו. מאימתי תורמין את הגת? משִׁיהִלְכוּ בה שתי וערב; מאימתי תורמין את הזיתים? משִׁיעֲטוּ [מתחילת סחיתם]. ז. אין תורמין מן הטהור על הטמא; ואם תרם, תרומתו תרומה. והלכה למשה מסיני, שעגול של דבילה שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו. ולא העגול בלבד שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של ירק, אפלו צרמה של חטים שנטמאת מקצתה - תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני עגולים או שתי אגדות או שתי צרמות, אחת טמאה ואחת טהורה בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה. ותורמין תרומת מעשר מן הטהור על הטמא לכתחלה - שנאמר: "את מקדשו ממנו", טל מן המקדש שבו.

באכילה מחשש לארס נחש, תרם חבית של זין ונמצאת מגלה שאסור לשתותה - תרומה, ויחזור ויתרם שניה. ואין אחת משתייהן מדמעת בפני עצמה, והאוכל אחת משתייהן אינו חייב חמץ.

כג. כיצד? נפלה אחת מהן לתוך החלין, אינה מדמעת; נפלה שניה למקום אחר, אינה מדמעת. נפלו שתייהן למקום אחד, מדמעות כקטנה שבשתייהן. וכן אם אכל זר שתייהן, משלם כקטנה שבשתייהן וחמשה. כיצד הוא עושה בשתייהן? נותן לכהן אחד, ונוטל מן הכהן דמי הגדולה.

כד. הבדק את החבית, והניחה להפרישה תרומה על אחרים, עד שתעשה פלה תרומה, ויתנה לכהן, ולאחר זמן בדקה ומצאה חמץ - מצת שבדקה תחלה עד שלשה ימים, ודאי זין, וכל זין שחשב באותן הימים שהתרומה שלו בחבית זו, הרי הוא מתקן; מכאן ואילך - ספק, וצריך להפריש ממנו תרומה שניה.

כה. בשלשה פרקים צריך לבדק את היין שהניחו להפריש עליו, שמא החמץ; ואלו הן: בקדים [רוח מזרחית] של מוצאי החג [המנושבת במוצאי סוכות], ובהוצאת הסמדר, ובשעת כניסת מים לבסר. וזין מגתו, מפרישין עליו בחזקת שהוא זין ארבעים יום.

כו. המניח פרות להיות מפרש עליהן עד שיעשו תרומה - אף על פי שאין מפרשין לכתחלה אלא מן המקף - אם הפריש, הרי הן בחזקת קמיין. מצאן שאבדו - הרי זה חושש לכל מה שתקן, שמא לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו; ולפיכך, מפרש תרומה שניה.

הלכות תרומות פרק ו

א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים - בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות, הן ועבדיהן הפנענים ובהמתן, שנאמר: "ולכהן, כי יקנה נפש קנין כספו". עבד כהן שברח, ואשת כהן שמרדה - הרי אלו אוכלין.

ב. תרומה של תורה - אין אוכל אותה, אלא כהן מיקס; ואכל כהני חזקה, אוכלין בתרומה של דבריהם בלבד. ותרומה טהורה - בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר, בין של תורה בין של דבריהם - אינה נתנת אלא לכהן תלמיד חכמים; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל עמי הארץ בחזקת טמאה. לפיכך, נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה.

ג. ישראלית שנשאת לכהן, אפלו קטנה בת שלש שנים ויום אחד - תאכל בתרומה וחוזה ושוק; ודין תורה, שתאכל משנתארסה, שהרי היא קנינו. אבל אסור חכמים שתאכל, עד שתכנס לחפה; גזרה - שמא תאכיל תרומה לאביה ולאחיה, כשהיא ארוסה בבית אביה.

ד. חרשת ושוטה שנשאת לכהן - אינה אוכלת בתרומה, אפלו השיאה אביה; גזרה שמא ישא חרש כהן לחרשת, ויאכיל אותה; לפיכך גזרו, שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל.

טו. עציץ נקוב, הרי הוא בארץ. וכמה יהיה נקוב? כדי שרש קטן, והוא פחות מכוזית. זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב, והביאה שליש, ואחר כך נקבו, ונגמרה התבואה והוא נקוב - הרי הוא כצומח בשאינו נקוב; עד שיקבנו קדם שביאיו שליש.

טז. התורם מפרות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב, או מפרות עציץ נקוב על הגדלין בארץ - תרומתו תרומה. תרם משאינו נקוב על הנקוב - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר.

יז. התורם מן הדמאי על הדמאי, ומן הדמאי על הודאי - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם מפל אחד ואחד בפני עצמו. תרם מן הודאי על הדמאי - תרומתו תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות.

יח. אין תורמין שבלים על החטים, וזיתים על שמן, וענבים על זין; ואם תרם, אינה תרומה - גזרה, שלא יטריח את הכהן לכתש ולדרכו. אבל תורמין שמן על זיתים הנקבשין, וזין על ענבים לצשותן צמוקין; למה זה דומה? לתורם משני מינין שאינן כלאים זה בזה, מן היפה על הרע. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש, אבל לא מזיתי כבש על זיתי שמן; מנין שאינו מבשל על המבשל, אבל לא מן המבשל על שאינו מבשל; מן הצלול על שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול; מתאנים על גרונרות במנין, מגרונרות על התאנים במדה, אבל לא תאנים על גרונרות במדה, ולא גרונרות על תאנים במנין - כדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת, אבל לא מן הפת על החטים אלא לפי חשבון. ובכל אלו - אם תרם, תרומתו תרומה.

יט. אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין, ולא זין על ענבים הנדרכות - שנה דומה לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם מן הזיתים והענבים בפני עצמן. הראשונה מדמעת בפני עצמה, והאוכלה חייב עליה כשאר תרומות גמורות; אבל לא השניה.

כ. מי שתורם שמן על זיתים שדעתו לאכלן, או זיתים על זיתים ודעתו על הכל לאכילה, או שתורם זין על ענבים שהם לאכילה, או ענבים על ענבים והכל לאכילה, ונמלך לדרכו, ודרכו הזיתים והענבים שפכר תרם עליהן - אינו צריך לחזור ולתורם.

כא. אין תורמין חמץ על זין, אבל תורמין זין על חמץ - שהיין והחמץ, מין אחד הן; היה בלבד לתורם חמץ על חמץ, ונמצא החמץ שתורם זין - אינה תרומה.

כב. התורם חבית של זין על היין, ונמצאת חמץ - אם נודע שהיתה חמץ עד שלא תרמה, אינה תרומה; ואם אחר שתרמה החמיצה, הרי זו תרומה. ואם ספק - תרומה, ויחזור ויתרם. וכן התורם קשות ונמצאת מרה, אבטיח ונמצא סרוח, או שנמצאו נקורין [מחוררים] ואסורים

לְיִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ נִתְחַלְלָה - הָרִי אִמָּה אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל הַבַּת הַפְּסוּלָה.

טו. פִּיּוּצָא בּוּ - הַפְּהִנְתָּ שְׂאִינָה אוֹכֵלֶת מִפְּנֵי זִרְעָה שְׂמִיּוּשָׁא, אֵף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ הַזֶּרַע כְּהִנִּים. כִּיצַד? בַּת כֶּהֱן שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל, וְלֵדָה מִמֶּנּוּ בַת, וְהִלְכָה הַבַּת וְנִשְׂאָת לְכֶהֱן, וְלֵדָה מִמֶּנּוּ בֶן - הָרִי זֶה רְאוּי לְהִיּוֹת כֶּהֱן גָּדוֹל, מֵאֲכִיל אֶת אִמּוֹ, וּפּוֹסֵל אֶת אִם אִמּוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׂמִתָּה אִמּוֹ; וְזֹאת אוֹמֶרֶת: 'לֹא כֶּכֶן בַּתִּי כֶּהֱן גָּדוֹל, שֶׁהוּא פּוֹסֵלִי מִן הַתְּרוּמָה'.

טז. הָעֶבֶד אֵינוֹ פּוֹסֵל מִשּׁוּם זֶרַע, וְאֵינוֹ מֵאֲכִיל. כִּיצַד? כֹּהֲנֶת שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂאָת לְכֶהֱן, וְלֵדָה מִמֶּנּוּ בֶן, וְהִלְךְ הַבֶּן וְנִכְבַּשׁ עַל הַשְּׂפָחָה, וְלֵדָה מִמֶּנּוּ עֶבֶד, וַיֵּמֶת הַבֶּן וְהָרִי הָעֶבֶד קִים - הִיָּתָה אִם אָבִיו שָׁל עֶבֶד זֶה בַת יִשְׂרָאֵל לְכֶהֱן, לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה; הִיָּתָה בַת כֶּהֱן לְיִשְׂרָאֵל, תֹאכַל - שְׂאִין זֶה זֶרַע, שֶׁהָעֶבְדִּים אֵין לָהֶם יְחוּס.

יז. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְכֶהֱן, וַיֵּמֶת, וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, וְחִזְרָה וְנִשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה. מֵת הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן - לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה; מֵת בְּנָה מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל בְּנָה הִרְאָשׁוֹן.

יח. בַּת כֶּהֱן שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל, וַיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, וְחִזְרָה וְנִשְׂאָת לְכֶהֱן - תֹאכַל בַּתְּרוּמָה; מֵת וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, תֹאכַל בַּתְּרוּמָה; מֵת בְּנָה מִכֶּהֱן - אֲסוּרָה לֵאכֹל, מִפְּנֵי בְּנָה שְׂמִיּוּשָׁא. מֵת בְּנָה מִיִּשְׂרָאֵל - חִזְרָת לְבֵית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ, וְאוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה; וְאֵינָה אוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה וְשׁוֹק.

יט. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל תַּחֲלָה, וַיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, וְחִזְרָה וְנִשְׂאָת לְכֶהֱן - אוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה; מֵת וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן - אוֹכֵלֶת בְּפָנֵי בְּנָה הָאֲחֵרוֹן, שֶׁהָרִי הוּא מֵאֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁהָאֲכִילָה אָבִיו.

יום שישי ז' תשרי ה'תש"ע

הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת פָּרָק ז

א. כֶּהֱן טָמֵא אֲסוּר לֵאכֹל תְּרוּמָה, בֵּין טָמֵא בֵּין טְהוֹרָה - שְׂנֵאָמַר: "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֲהֶרָן, וְהוּא צְרוּר אוֹ יָב - בְּקִדְּשִׁים לֹא יֹאכַל"; אֵיזָה הוּא קֹדֶשׁ, שְׂאוֹכְלִין אוֹתוֹ כֹּל זֶרַע אֲהֶרָן, זָכָרִים וְנָקִבּוֹת? הֲיֵי אוֹמֵר - תְּרוּמוֹת. אֲלֹא שֶׁהָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים, וּלְפִיכָף לֹקֶה [שְׁחִיבִי מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים - לֹקִים], שְׂנֵאָמַר: "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי, וְלֹא יִשְׂאוּ עֲלֵיו חֹטָא". וְטָמֵא שֹׂאֵכַל תְּרוּמָה טָמֵא - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּלְאוּ - אֵינוֹ לֹקֶה, שֶׁהָרִי אֵינָה קֹדֶשׁ.

ב. אֵין הַטָּמְאִים אוֹכְלִין בַּתְּרוּמָה, עַד שֶׁיַּעֲרִיבוּ שְׂמִשָּׁן וַיִּצְאוּ שְׁלֹשָׁה כֹּזְבִים בִּינוּנִים, וְזוֹ הַעֲצָה כְּמוֹ שְׁלִישׁ שְׁעָה אַחֵר שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה, שְׂנֵאָמַר: "וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ, וְטְהַר", עַד שִׁטְהַר הָרִקִּיעַ מִן הָאָוִיר; "וְאַחֵר יֹאכַל מִן הַקֹּדְשִׁים".

ג. כֶּהֱן טְהוֹר שֹׂאֵכַל תְּרוּמָה טָמֵא - אֵינוֹ לֹקֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעֲשָׂה, שְׂנֵאָמַר: "וְאַחֵר יֹאכַל מִן הַקֹּדְשִׁים" - מִדְּבַר שֶׁהוּא בְּקִדְּשָׁתוֹ, הוּא שִׂיאֵכַל כְּשִׁטְהַר; אֲכָל דְּבַר טָמֵא, לֹא יֹאכַל אֵף עַל פִּי שֶׁטְהַר. וְלֹא הִבָּא מִכָּל עֲשָׂה, עֲשָׂה הוּא.

ה. הָזֶר - אֲסוּר לֵאכֹל תְּרוּמוֹת, שְׂנֵאָמַר: "וְכָל זֶר, לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ". אֲפֹלוּ הִיָּה תּוֹשֵׁב כֶּהֱן אוֹ שְׂכִירוֹ - לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ, שְׂנֵאָמַר: "תּוֹשֵׁב כֶּהֱן וְשְׂכִיר, לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ"; תּוֹשֵׁב - זֶה שְׂכִיר עוֹלָם, וְשְׂכִיר - זֶה שְׂכִיר שְׁנִים. וְעֶבֶד עֲבָרִי, הָרִי הוּא כְּתוּשָׁב. וְכִהְנֶת אֶשֶׁת הָזֶר, הָרִי הִיא כְּזֶר - שְׂנֵאָמַר: "וְכָל זֶר", בֵּין הוּא בֵּין אֶשְׁתּוֹ.

ו. זֶר שֹׂאֵכַל תְּרוּמָה בְּדוּדִין - בֵּין שֶׁהִיָּה טָמֵא בֵּין שֶׁהִיָּה טְהוֹר, בֵּין שֹׂאֵכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה בֵּין שֹׂאֵכַל טָמֵאָה - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים, שְׂנֵאָמַר: "וַיֵּמֶת בּוּ, כִּי יִחַלְלֶהָ". וְלֹקֶה עַל אֲכִילָתָהּ, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם דָּמֵי מַה שֹּׂאֵכַל, שֶׁאֵינוֹ לֹקֶה וּמְשַׁלֵּם. וְאִם אָכַל בְּשִׁנְגָּה - מוֹסִיף חֲמֵשׁ, שְׂנֵאָמַר: "וְאִישׁ, כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁנְגָּה - וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ וְגו'".

ז. "וַיֵּבֶת כֶּהֱן - כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא בַתְּרוּמָה הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכַל" - שְׁנֵי עֲנִינִים בִּלְאוּ זֶה: שֶׁאִם תִּבְעַל לְאֲסוּר לָהּ וְחָעֲשָׂה זִנְיָה אוֹ חִלְלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאָה - הָרִי הִיא אֲסוּרָה לֵאכֹל בַּתְּרוּמוֹת לְעוֹלָם כְּדִין כָּל חִלְלָה, שֶׁחָלַל כְּזֶר לְכָל דְּבָר; וְשֶׁאִם תִּנְשָׂא לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי הִיא אֲסוּרָה לֵאכֹל בְּמִזְרָם מִן הַקֹּדְשִׁים שֶׁהוּא חִזָּה וְשׁוֹק לְעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שֶׁגִּרְשָׁה אוֹ מֵת.

ח. אֲכָל הַתְּרוּמוֹת - אוֹכֵלֶת אַחֵר שֶׁגִּרְשָׁה הַיִּשְׂרָאֵלִי אוֹ מֵת, אִם לֹא הִיָּתָה מִמֶּנּוּ בֶן, שְׂנֵאָמַר: "וַיֵּבֶת כֶּהֱן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגִרְוֶשָׁה, וְזֶרַע אֵין לָהּ - וְשָׂבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ, מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכַל".

ט. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ - "מִלְּחָם", וְלֹא כָּל לְחָם; חִזְרָת הִיא לְתְּרוּמָה, וְאֵינָה חִזְרָת לְחִזָּה וְשׁוֹק.

י. וְלֹא הַפְּהִנְתָּ בְּלִבְדּוֹ, אֲלֹא אֲפֹלוּ לוֹיָהּ וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּכְבְּעָה לְאֲסוּר לָהּ - הוֹאִיל וְנַעֲשֶׂת זִנְיָה - אֲסוּרָה לֵאכֹל בַּתְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ זֶרַע מִכֶּהֱן.

יא. לְפִיכָף, הַשְּׁבוּיָה אֵינָה אוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת 'טְהוֹרָה אֲנִי'; וְכָל שְׁבוּיָה שְׂנֵאָמַר לֹמַר 'טְהוֹרָה', אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ עַד כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מִתְּרַת לְכַעֲלָהּ, הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה. וְהַנִּרְבַּעַת לְכַהֲמָה - לֹא נִפְסְלָה מִן הַפְּהִנָּה, וְאוֹכֵלֶת.

יב. יִשְׂרָאֵלִית שֶׁיֵּשׁ לָהּ זֶרַע מִכֶּהֱן, אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל בְּנָה - בֵּין זָכָרִים בֵּין נָקִבּוֹת, וְאֲפֹלוּ טָמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס, וְאֲפֹלוּ זֶרַע הַזֶּרַע עַד סוֹף הָעוֹלָם, שְׂנֵאָמַר: "וְזֶרַע אֵין לָהּ" [וְדַרְשׁוּ חז"ל: "עֵינֵי לֹה"].

יג. כֶּשֶׁם שֶׁזֶרַע יִשְׂרָאֵל מִכֶּהֱנֶת פּוֹסֵל אוֹתָהּ - כֶּף זֶרַע כֶּהֱן מִיִּשְׂרָאֵלִית מֵאֲכִיל אוֹתָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא זֶרַע פְּסוּל. כִּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְכֶהֱן, אוֹ כֶּהֱנֶת לְיִשְׂרָאֵל, וְלֵדָה מִמֶּנּוּ בַת, וּבֹא עַל הַבַּת מִי שֶׁהוּא עֶרְוָה עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּשְׂאָת לְמִזְרָם, וַיֵּמֶת הַבַּת, וְהָרִי הַמִּזְרָם קִים - הִיָּתָה אִם אִמּוֹ בַת יִשְׂרָאֵל לְכֶהֱן, תֹאכַל בַּתְּרוּמָה; בַּת כֶּהֱן לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה.

יד. הִנֵּה לְמַדָּה, שֶׁהִיא אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל זֶרַע, וְאֵף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ הַזֶּרַע פְּסוּל וְאֲפֹלוּ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ; וְאֵין צָרִיף לֹמַר, שֶׁאִם הִיָּתָה לָהּ בַת מִכֶּהֱן, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבַּת נִשְׂוָאָה

טז. אנדרוגינוס שנבעל לפוסל מן התרומה, בין דרך וכוותו בין דרך נקבותו - נפסל מלאכל בתרומה פנשים, ואין עבדיו אוכלין. וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא פוסל בביאתו לאשה - נפסל, ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו; והוא, שניבעל אותו דרך נקבותו; אבל דרך וכוותו, אין זכר פוסל זכר מן הפהנה.

יז. עבד של שתפין, שהיה אחד מהם אינו מאכיל - הרי זה העבד אסור לאכל. וכל המאכיל בתרומה, מאכיל בחנה ושוק.

יח. בת ישראל שנשאת לכהן, והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו יאכלו; וכן עבדי כהן שקנו עבדים, ועבדי אשתו שקנו עבדים - יאכלו, שנאמר: "כי יקנה גפש קנן בספו" - אפלו קנן הקנן אוכל, וקנן האוכל מאכיל. וקנן שאינו אוכל, אינו מאכיל אחרים.

יט. בת כהן שנשאת לישראל, והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו לא יאכלו.

כ. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, בין כהנת בין ישראלית, וכן שאר חגי לאוין, והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל - עבדי מלוג לא יאכלו, אף על פי שהוא חגי במזונותם; ועבדי צאן ברזל יאכלו, מפני שהן של בעל. נשא שניה [איסורי עריות מדרבנן] - היא אוכלת, ועבדי מלוג שלה לא יאכלו.

כא. כהנת אלמנה שנתארסה לכהן גדול, או גרושה לכהן הדיוט - הואיל והן משמרות לביאה פסולה של תורה, הרי אלו לא יאכלו; וכן אם נכנסו לחפה בלא ארוסין - אינן אוכלות, שהחפה פוסלת אותן מלאכל. נתאלמנו או נתגרשו מן הארוסין, חזרו להכשין ואוכלות; מן הנשואין - לא יאכלו, שפכר נתחללו.

כב. כהנת שמת בעלה כהן, ונפלה לפני זכר שיש בהן חלל - לא תאכל, מפני זקת החלל, ואפלו עשה בה אחד מן הפשרים מאמר [קידושין]; שאין המאמר קונה ביבמה קנן גמור.

כג. כהן שנתן גט ליבמתו הכהנת, שהיא נאסרה עליו, ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה; מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של דבריהם, שאין הגט פוסל היבמה אלא מדבריהם. וכן כהנת חלוצה או שניה שנתארסה לכהן, אוכלת. כהן הדיוט שנשא אילנית [אשה שאינה יכולה ללדת], הרי זו אוכלת בתרומה.

הלכות תרומות פרק ח

א. העבר, והיבם, והארוסין, והחרש, וכן תשע שנים ויום אחד - פוסלין, ולא מאכילין.

ב. העבר כיצד? בת ישראל המעברת מכהן, לא תאכל בשביל העבר; ובת כהן המעברת מישראל, אסורה לאכל מפני העבר - שנאמר: "ושבחה אל בית אביה פנעוריה", פרט למעברת.

ג. בת כהן שבא עליה ישראל - אין חוששין לה שפא נתעברה, אלא טובלת ואוכלת לערב. היתה נשואה

ד. מי שהיה אוכל בתרומה, והרגיש שנודעו עובדיו להוציא שכבת זרע - אוחו בצמח, וכולע את התרומה.

ה. השוטה והחרש, מטבילין אותן ומאכילין אותן תרומה אחר שיעריבו שמשן. ומשמרין אותן, שלא יישנו אחר הטבילה; שאם יישנו - טמאים, אלא אם כן עשו להם פיס של נחשת [המוצמד לאיברם ומאפשר מעקב ובדיקה], שפא יראה קרי.

ו. רוכבי גמלים - אסורין לאכל בתרומה, עד שיטבולו ויעריבו שמשן; שהן בחזקת טמאה, מפני חמום. הרכיבה על עור הגמל, מוציא טפה של שכבת זרע.

ז. המשמשת מטתה - אם לא נתהפכה בשעת תשמיש - טובלת, ואוכלת בתרומה לערב; ואם נתהפכה בשעת תשמיש - הרי זו אסורה לאכל בתרומה כל שלשה ימים, שאי אפשר לה שלא תפלט ותהיה טמאה, כמו שיתבאר במקומו.

ח. תרומת חוצה לארץ - הואיל ועקרה מדבריהם - אינה אסורה באכילה, אלא לכהן שטמאה יוצאה עליו מגופו, והן: בעלי קראין, וזבין, וזבות, ונדות, ויולדות. וכלן שטבולו - מתרין לאכלה, אף על פי שלא העריבו שמשן. אבל טמאי מזג טמאות - בין שנגע במת שאי אפשר לנו היום לטהר ממנו, בין שנגע בשרץ - אינו צריך לטבל לתרומת חוצה לארץ.

ט. לפיכך, כהן שעדין לא ראה קרי, וקטנה שעדין לא ראת דם נדה - אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה, שחזקתן שלא יצאה טמאה עדין עליהן. והמצרע, הרי הוא כמי שטמאה יוצאה עליו מגופו; והוא, שישטמא אותו כהן מיחס; אבל קדם שישטמאו הפהן, טהור הוא.

י. כהן ערל, אסור לאכל בתרומה מדין תורה - שהרי נאמר "תושב ושכיר" בתרומה, ונאמר "תושב ושכיר" בפסח; מה תושב ושכיר האמור בפסח, ערל אסור בו - אף תושב ושכיר האמור בתרומה, ערל אסור בה. ואם אוכל, לוקה מן התורה. משוץ - מתר לאכל בתרומה, ואף על פי שנגרעה בערל; ומדברי סופרים, שימול פעם שניה, עד שיראה מהול.

יא. והנולד מהול, אוכל בתרומה; והשטמא אינו אוכל, מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס, מל ואוכל.

יב. הערל וכל הטמאים - אף על פי שהן אסורין לאכל בתרומה, נשיהן ועבדיהן אוכלין.

יג. פצוע דבא וכוותו שפכה - הם ועבדיהן אוכלין, ונשיהן לא יאכלו. אם לא ידע את אשתו משנעשה פצוע דבא וכוותו שפכה, הרי אלו יאכלו. וכן אם נשא בת גרים, הרי זו אוכלת.

יד. פצוע דבא כהן שקדש בת כהן, אינה אוכלת. סריס חמה [מלידה], הוא ואשתו ועבדיו אוכלין. אנדרוגינוס וטמטום - עבדיהן אוכלין, אבל לא נשותיהן.

טו. חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים, אינן אוכלין; אבל אם קנו להם בית דין, או אפיתרופין, או שנפלו להן בירשה - הרי אלו אוכלין.

יב. כל אלו שאין מאכילין בתרומה של תורה, כן אין מאכילין בתרומה של דבריהם - גזרה, שמא יאכילו בשל תורה.

יג. ואלו לא פוסלין, ולא מאכילין: האונס, והמפתה, והשוטה שנשא אשה; אלא אם כן היתה אסורה להן, שהן פוסלין אותה בכיאתה, מפני שנעשת זונה או חללה, כמו שבארנו.

יד. מי שנשאת לכהן שוטה, או שאנס אותה או פתה אותה כהן, ולדה - אוכלת בשביל בנה. ואף על פי שהדבר ספק, הואיל ושלם בקדושין היא, שמא מאחר עברה - הרי הולד בחזקת זה שבה עליה; והוא, שלא יצא עליה קול עם אחר, אלא הכל מרננין אחריה בזה הפה. וכן כהנת שבה עליה שוטה ישראל, או שאנסה או פתה אותה, ונתעברה - אינה אוכלת, מפני העבר; נחתת העבר, הרי זו תאכל.

טו. אשת איש שבאו לה עדי קנוי ועדי סתיקה - הרי זו אסורה לאכל בתרומה, עד שתשתה מי המרים; מפני שהיא ספק זונה. מת בעלה קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים שאינן שוות ולא נוטלות פתה - הרי זו אסורה לאכל בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שאמרה: 'טמאה אני' - הרי זו אסורה לאכל בתרומה.

טז. קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה, בין בפני אביה בין שלא בפניו - אף על פי ששקדשה אביה, אינה אוכלת בתרומה; שאם מחה, תעשה ורה למפרע; וזה שרואה ושותק - כועס הוא, לפי שנשאת שלא לדעתו.

הלכות תרומות פרק ט

א. האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, או ליד שלוחה שעשת לקבלה; וכל שהיא ספק גרושה, הרי זו לא תאכל. האשה שעשת שליח לקבל לה גטה, אסורה לאכל בתרומה מיד; ואם אמרה לו: 'קבל לי גטי במקום פלוני' - אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום. שלחה שליח להבאת גטה, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. האומר לאשתו: 'הרי זה גטך שעה אחת קדם למיתתי' - אסורה לאכל בתרומה מיד.

ב. עיר שהקיפה פרקום [מצור], וספינה המטרפת בים, והיוצא לדין - הרי אלו בחזקת קזמין; ואין צריך לומר מפרש, ויוצא בשירה. אבל עיר ששכשה פרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא להרג מבתי דיני גוים, ומי שגזרתו חיה, או נפלה עליו מפלת, או שטפו נהר - נותנין עליהן חמרי חיים וחמרי מתים; לפיכך, אם היו נשותיהן בת כהן לישראל, או בת ישראל לכהן - הרי אלו לא יאכלו. אבל מי שנגמר דינו בבית דין, והניחוהו בבית הסקילה להרג - הרי זה בחזקת מת, ולא תאכל אשתו.

ג. הניחו בעלה גוסס במדינה אחרת, בין שהיתה כהנת אשת ישראל או ישראלית אשת כהן - לא תאכל; שרב גוססין למיתה. אחד אומר: 'מת בעלה', ואחד אומר: 'לא מת' - הרי זו לא תאכל.

ד. אמרה לה צרתה, או אחת מחמש נשים שאינן נאמנות להעידה שמת בעלה - הואיל ואינה נשאת על פיהן, הרי

לישראל, ומת בעלה - טובלת ואוכלת בתרומה לערב, עד ארבעים יום; ואם חר עברה - הרי זו מקלקלת למפרע, עד ארבעים יום; שכל הארבעים אינו עבר, אלא מים בעולם הוא חשוב.

ה. בת ישראל שנשאת לכהן, ומת והניחה מעברה - לא יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העבר; שהילוד הוא שמאכיל, ושאני ילוד אינו מאכיל. לפיכך, אם היה העבר חלל - אינו פוסל העבדים, אלא אוכלין בגלל אחיו הקשרים, עד שילד זה החלל, ויאסרו העבדים מלאכל.

ו. היתם ביצד? בת ישראל הזקוקה ליבם כהן - לא תאכל, שנאמר: 'וכהן, כי יקנה נפש', וזה עדין לא קנה אותה; ובת כהן הזקוקה לישראל - אסורה מפני יבמה, שנאמר: 'ושבה אל בית אביה כנעוריה', פרט לשומרת יבם.

ז. יבם כהן שבה על יבמתו באנס, או בשגגה, או שהערה בה ולא גמר - אף על פי שקנה אותה, כמו שבארנו בהלכות יבום, אינו מאכילה בתרומה; עד שיבעל בעילה גמורה ברצון. במה דברים אמורים? בשנתאלמנה מן הארוסין; אבל מן הנשואין - הואיל והיתה אוכלת, תאכל בכיאה זו.

ח. הארוסין ביצד? בת כהן שנתארסה לישראל - אסורה לאכל, שהרי יש לו בה קנין; ובת ישראל שנתארסה לכהן - לא תאכל עד שתתנס לחפה, שמא תאכיל לבני בית אביה, כמו שבארנו.

ט. ישראל שאמר לכהנת: 'הרי את מקדשת לי לאחר שלשים יום' - הרי זו אוכלת בתרומה כל השלשים, שעדין לא נתארסה; ואם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום' - הרי זה אסורה לאכל מיד. וכן בשאר כל התנאים היוצא בזה.

י. החרש ביצד? כהנת שנשאת לחרש ישראל - לא תאכל, שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נשואין. ובת ישראל שנשאת לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה, שאינו בן דעת.

יא. נתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לכנסה עד שנתחרש - אינה אוכלת; מת, ונפלה לפני יבם חרש, ויבמה - אינה אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פקח, ונתחרש - הרי זו אוכלת; מת, ונפלה ליבם חרש, ויבמה - הרי זו אוכלת, הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו, הרי זו אוכלת בשביל בנה.

יב. בן תשע שנים ויום אחד ביצד? מי שנבעלה לאסור לה, והוא בן תשע שנים ויום אחד - הואיל וביאתו ביאה, נפסלה מן הפהנה ואסורה מלאכל, מפני שנעשת זונה או חללה כמו שבארנו, אפלו היה שחוף [שאינו מתקשה]. ובת ישראל, אפלו נשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד - אף על פי שביאתו ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן, לפי שאינו קונה עד שיגדיל. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ספק שאינו, נשאת לכן שלש עשרה שנה ויום אחד, ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא - הרי זו אסורה לאכל.

והחלה, והכפורים - בלן מצטרפין לכזית, לחיב עליהן מיתה וחמש; שבלן נקראו 'תרומה'. ומן הדין היה, שאין חיבין חמש על תרומת מעשר של דמאי, כמו שאין חיבין על מעשר שני שלו, כמו שיתבאר; אבל אמרו חכמים, אם לא יתחייב עליה חמש, יולולו בה.

ה. אבל תרומה במזיד - אם התרו בו, לוקה ואינו משלם. ואם לא התרו בו - אם היתה טהורה, משלם את הקרן ואינו משלם את החמש. ואם היתה טמאה - משלם דמי עצים, מפני שאינה ראויה אלא להסקה; לפיכך, אם אכל תרומת תותים ורמונים וכיוצא בהן שנשטמאו - פטור מן התשלומין, שהרי אינן ראויין להסקה.

ו. האוכל תרומה חמץ בפסח - בין בידון בין בשגגה, בין טמאה בין טהורה - פטור מן התשלומין; אפלו הפרשה כשהיא מצה והחמיצה, פטור; ואפלו דמי עצים אינו משלם, שהרי אינה ראויה להסקה - מפני שהיא אסורה בהנאה, אין לה דמים.

ז. אבל השוגג ואכל תרומה ביום הכפורים, או שאכל תרומה נקורה, והשותה יין תרומה שנתגלה, והספ יין ושמן כאחד, או ששתה שמן וחמץ כאחד, או שפסס את החטים, או גמע את החמץ - הרי זה משלם קרן וחמש.

ח. היה שבע וקץ במזונו, והוסיף על שבעו באכילת תרומה - אינו משלם את החמש, שנאמר: "פי יאכל", לא שידיק עצמו. וכן הפוסס את השעורים - פטור מן החמש, מפני שהדיק עצמו.

ט. זר שבלע שופין של תרומה, והקיאן, ובא אחר ואכלן גם הוא בשגגה - הראשון משלם קרן וחמש, והשני משלם דמי עצים לראשון.

י. המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה - הן משלמין קרן וחמש, מפני שהן כשוגגין, והוא משלם להן דמי סעודתן, שדמי החלין יתרין מדמי תרומה שאכלו - שדבר האסור, נפשו של אדם חתה ממנו.

יא. המאכיל את בניו הקטנים, ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים, והאוכל תרומת חוצה לארץ, והאוכל או השותה פחות מכזית, ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה, והשותה שמן, והספ את היין - כל אלו משלמין את הקרן, ואינן משלמין את החמש.

יב. בת בהן שהיתה נשואה לישראל, או שנפסלה, ואחר כך אכלה תרומה - משלמת את הקרן, ואינה משלמת את החמש. האשה שהיתה אוכלת בתרומה, ואמרו לה: 'מת בעליך', או 'גרשיך', וכן העבד שהיה אוכל, ואמרו לו: 'מת רבך והניח יורש שאינו מאכיל', או 'שכרך לישראל', או 'נתנך לו', או 'שחררך', וכן בהן שהיה אוכל, ונדע לו שהוא בן גרושה, או בן חלוצה - הרי אלו משלמין את הקרן בלבד. ואם היתה תרומת חמץ, והיה ערב הפסח - הרי אלו פטורין מלשלם; מפני שזמנה בהול [ודינו כאונס], נחפזו לאכל ולא בדקו. ובלן שהיתה תרומה בתוך פיהן כשידעו שהן אסורין לאכל, הרי אלו יפלטו.

זו אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קנים; עד שייעיד לה שהוא נאמן להשיאה על פיו.

ה. המשחרר את עבדו - משיזפה לו בגט שחרור, פסלו מלאכל בתרומה; וכל עבד שיצא לחרות, ועדין הוא מעבב גט שחרור, כמו שיתבאר בהלכות עבדים - אף על פי כן, הרי הוא אסור לאכל בתרומה.

ו. הפותח נכסיו לאחר, וזפה לו על ידי אחר, והיו בהם עבדים, ושתק זה שנתנו לו ואחר כך צות - הרי זה ספק אם זה שצות הוכיח סופו על תחלתו, ועדין לא יצאו מרשות ראשון, או זה שצות אחר ששתק, חזר בו; לפיכך, אין אוכלין בתרומה - בין שהיה רבן ראשון בהן והשני ישראל, בין שהיה רבן ראשון וישראל והשני כהן.

ז. ישראל ששכר בהמה מכהן, מאכילה התרומה. וכהן ששכר בהמת ישראל - אף על פי שהוא חיב במזונותיה - לא יאכילה תרומה, מפני שאינה קנן בפסח.

ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה, ולהיות השכר [הרווח יחולק] ביניהן - לא יאכילה תרומה, אף על פי שיש לכהן בשבחה חלק; אבל כהן ששם פרת ישראל לפטמה - אף על פי שיש לישראל חלק בשבחה, הואיל וגופה לכהן, שהרי שמה על עצמו - הרי זה מאכילה התרומה.

ט. פרתו של ישראל שילדה בכור - מאכילו התרומה; שהבכור לפנהיגים. ואוצר אדם פרשיני תרומה לתוף שובכו, ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו אותן. י. יראה לי, שאם מכר הכהן פרתו לישראל, ולקח הדמים - אף על פי שעדין לא משף הלוקח, הרי זה אסור להאכילה תרומה; שדין תורה מעות קונות, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. ואם מכר ישראל לכהן - אף על פי שנתן הדמים, לא תאכל בתרומה עד שימשף.

יום שבת קודש ח' תשרי ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק י

א. זר שאכל תרומה בשגגה, משלם קרן וחמש; אפלו ידע שהיא תרומה, ושהוא מזוהר עליה, אבל לא ידע אם חיב עליה מיתה, אם לא - הרי זה שגגה, ומשלם קרן וחמש.

ב. אחד האוכל דבר שדרכו לאכל, ואחד השותה דבר שדרכו לשתות, ואחד הספ דבר שדרכו לסוף - שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל", לרבות את הסף. ואחד האוכל תרומה טמאה בשגגה ואחד האוכל טהורה משלם קרן וחמש. ואינו חיב חמש, עד שיאכל כזית - שנאמר: "פי יאכל קדש בשגגה", ואין אכילה פחותה מכזית; וכשם שאכילת תרומה בכזית, כף שתייה בכזית. ג. אכל וחזר ואכל, שטה וחזר ושתה - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס, ומתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית - הרי אלו מצטרפין לכזית.

ד. התרומה ותרומת מעשר, בין של דמאי בין של ודאי,

כב. גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה, ואחר כך מת אבי אמו - אינו משלם לעצמו, אלא משלם ליו"רש אחר משאר השבט; וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה, ובעל חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכתבתה ואכלה - משלמין קרן וחמש לכהן חב, והחבר נותן להם דמים שהיו מוכרין בה אותה התרומה שאכלו.

כג. הגונב תרומה, ולא אכלה - משלם תשלומי כפל לבעלים; ויש לו לשלם מדמי תרומה [תשלום כספי ולא דווקא פירות]. גנבה, ואכלה - משלם שני קרנין וחמש: קרן וחמש מן החלין, וקרן אפלו מדמי תרומה.

כד. היתה התרומה הקדש לבדק הבית, וגנבה ואכלה - אינו משלם תשלומי כפל; שאין בהקדש תשלומי כפל, כמו שיתבאר במקומו. אבל משלם קרן ושני חמשים - חמש משום אוכל תרומה, וחמש משום שנהנה מן ההקדש. ולמי משלם? אם היה בה פזית, ואין בה שנה פרוטה - משלם לפהנים; ואם יש בה שנה פרוטה - בין שיש בה פזית בין שאין בה פזית, משלם להקדש.

כה. ומפני מה חל אסור הקדש על התרומה? מפני שהתרומה אסורה לזר, ומתרת לכהן; הקדישה, נאסרה על הכהן. לפיכך, נוסף בה אסור אף על ישראל, על דרך שבארנו בהלכות ביאות אסורות ואסורי מאכלות.

כו. הגוזל תרומה ואכלה, משלם קרן וחמש אחד; שהחמש שחייב בו משום תרומה, יצא בו ידי גזלו - שנאמר: "ונתן לכהן את הקדש", אינו חייב אלא בחמש של קדש בלבד. גזלה והאכילה לאחר, האוכל משלם קרן וחמש. כל מקום שאמרנו: 'משלם קרן וחמש' - אם אכל שנה ארבעה, משלם שנה חמשה ממין שאכל; וכל מקום שאמרנו: 'קרן ושני חמשים' - אכל שנה ארבעה, משלם שנה ששה; וכל מקום שאמרנו: 'שני קרנין וחמש' - אכל שנה ארבעה, משלם שנה תשעה. ולעולם אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שנה בשעת אכילה, בין שהוזהר בשעת תשלומין בין שהוקרה.

הלכות תרומות פרק יא

א. התרומה נתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה - שהסיכה כשתיה, שנאמר: "במים בקרב, וכשמן בעצמותיו", והשתיה בכלל אכילה - לאכל דבר שדרכו לאכל, ולשתות דבר שדרכו לשתות, ולסוף דבר שדרכו לסוף. ולא יסוף יין וחמץ. אבל סף הוא את השמן הטהור; ומדליק את הסמא, וזה הוא הנקרא 'שמן שרפה' בכל מקום.

ב. תמרים של תרומה, מתר לחבץ [לכוזין] אותן ולקבצן כעגול הדבילה; ואסור לעשות מהם שכר. וכן אין עושין תמרים דבש, ולא תפוחים יין, ולא פירות הסתו חמץ; וכן שאר כל הפירות - אין משנין אותן מבריתן בתרומה, חוץ מזיתים וענבים בלבד. עבר ועשה האכל משקה, הרי זה שותהו. וזר שאכל דבש תמרים, ויין תפוחים, וכיוצא בהן בשגגה - אינו חייב לשלם; ואם אכל במזיד, מפין אותו מכת מרדות.

ג. היה אוכל, ואמר לו: 'נטמאת', או 'נטמאת התרומה', 'טמא היית', או 'טמא היתה התרומה', או נודע שהוא טבל, או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או מעשר שני והקדש שלא נפדו, או שטעם טעם פשפש לתוף פיו - הרי אלו יפלטו.

יד. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, שנפלה תרומה לתוף אחת מהן, ואין ידוע לאיזו נפלה - הריני אומר: 'לתוף של תרומה נפלה'. אין ידוע איזו היא של תרומה - אבל זר את אחת מהן, הרי זה פטור מן התשלומין; שהמוציא מחברו, עליו הראיה. והשניה, נוהג בה בתרומה. אבל אחר את השניה, אף הוא פטור. אבל אחד את שתיהן, משלם כקטנה שבשתיהן - אם מזיד, קרן; ואם שוגג, קרן וחמש.

טו. האוכל את החמש בשגגה - הרי זה מוסיף עליו חמשו, שהחמש קרן לכל דבר; וכן מוסיף חמש על חמש, עד לעולם. כל המשלם קרן וחמש, הרי התשלומין בתרומה לכל דבר, אלא שאם נזרעו, גדוליהן חלין; ואם רצה הכהן למחל, אינו מוחל. וכל המשלם את הקרן בלבד, הרי התשלומין חלין; ואם רצה הכהן למחל, מוחל. **טז.** בת ישראל שאכלה תרומה, ואחר כך נשאת לכהן - אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה, משלמת קרן וחמש לעצמה; ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה - משלמת קרן לבעלים, וחמש לעצמה; שכל המשלם קרן וחמש - משלם הקרן לבעלים, והחמש לכל כהן שירצה.

יז. לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה - בין כך ובין כך, אינה משלמת לעצמה; והרי היא כמי שלא נשאת לכהן מעולם.

יח. כל האוכל תרומה, בין בשוגג בין במזיד - אינו משלם אלא מן החלין המתקנין, שהוציאו מהן תרומות ומעשרות; ומשלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר, וממעשר ראשון שנטלה תרומתו, אף על פי שעדיין לא נטלה תרומה גדולה שיש בו, אם הקדים המעשר לתרומה [בשבליים]; ומשלמין ממעשר שני והקדש שנפדו, אף על פי שנפדו שלא בהלכה [ללא החומש]. ומשלמין מן הקדש על הישן; אבל אין משלמין ממין על שאינו מינו - שנאמר: "ונתן לכהן את הקדש", בקדש שאכל.

יט. האוכל [בשנת שמיטה את ה] קשואין של ערב שביעית [ואין בנמצא קישואים של שישית -] זמתי לקשואין של מוצאי שביעית, וישלם מהן; שאינו יכול לשלם חובו מפרות שביעית, כמו שיתבאר במקומו.

כ. אבל תרומה טמאה - משלם חלין, בין טמאין בין טהורין. אבל תרומה טהורה, משלם חלין טהורין; ואם שלם חלין טמאין, בין בשוגג בין במזיד - תשלומיו תשלומין, ויחזר וישלם מן הטהורין.

כא. אבל תרומת חבר, משלם לו. אבל תרומת עם הארץ - משלם לחבר, ונוטל דמיה ממנו ונותנו לעם הארץ שאכל תרומתו; שאין מוסיין טהרות לעם הארץ.

יא. גרעיני אֶתְרוֹג, מִתְרִין; גִּרְעִינֵי וַיִּתִּים וּתְמָרִים וְחֶרְבוּכִין - אף על פי שלא כִּנְסָן הִכְהֵן, הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְזָרִים. וּשְׂאֵר הַגִּרְעִינִין - בְּזִמְן שִׁכְנָסָן וְיֵשׁ בָּהֶן לְחִלּוּחִית לְמַצֵּץ אוֹתָן, אֲסוּרוֹת לְזָרִים; וְאִם הִשְׁלִיכֵן, מִתְּרוֹת.

יב. הַסִּבִּין שֶׁל חֲטִים חֲדָשׁוֹת - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְמֵאֵכֶל אָדָם; וְשֶׁל חֲטִים יְשָׁנוֹת, מִתֵּר. וְעַד מָתִי נִקְרָאוּ 'חֲדָשׁוֹת'? כָּל זֶמֶן שִׁבְנֵי אָדָם רִגְלִין לְחַבֵּט בֵּין הַגִּרְנוֹת.

יג. הַנְּצוּלוֹת [נְשִׁאיכוֹת יְרוּדָה] וְהַרְקָבִיּוֹת [רְקוּבוֹת] שֶׁל תְּרוּמָה, אֲסוּרוֹת; וְאִם הֶעֱלוּ אֶבֶק [נִתְעַפְּסוּ], מִתְּרוֹת. שְׂמָרִים שֶׁל תְּרוּמָה שָׁנָתָן עָלִיהֶן מִים - הָרָאוּשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי, אֲסוּר לְזָרִים; וְהַשְּׁלִישִׁי, מִתֵּר. וְאִם לֹא נָתַן מִים, אֵלֹא מִסְּנֵן הֵיזֵן מֵעַל הַשְּׂמָרִים בְּלֶבֶד - אף הַשְּׁלִישִׁי אֲסוּר לְזָרִים.

יד. מִגֵּרָה שִׁפְנָה מִמֶּנָּה חֲטִי תְּרוּמָה - אֵין מִחִיבִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמִלְקָט אַחַת אַחַת, וְאַחֵר כֹּף יִתֵּן לְתוֹכָהּ חֲלִין; אֵלֹא מִכְבֵּד כְּדָרְכּוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲלִין. וְכֵן חִבִּית שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁפָּכָה - אֵין מִחִיבִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמִטְּפַח, אֵלֹא נוֹהֵג בָּהּ כְּדָרְךָ שְׁנוֹהֵג בְּחֲלִין.

טו. הַמְעֵרָה בַּד שֶׁל שֶׁמֶן תְּרוּמָה - הָרִי זֶה מְעֵרָה עַד שִׁיפְסֵק הָעֲמוּד [נִתְפַּסֵּק הַנְּגִירָה הַרְצִיפָה], וְיִתְחִיל הַשֶּׁמֶן לְנִטֹּף מֵעַט מֵעַט; וְכֵינִן שֶׁנִּשְׁטַפּוּ שְׁלֹשׁ טַפִּין זֹו אַחֵר זֹו - דִּיּו, וּמִתֵּר לָתֵן לְתוֹךְ הַכֵּד שֶׁמֶן חֲלִין. הָרִי שְׁלֹא נָתַן, אֵלֹא הַנִּיחַ הַכֵּד עַד שֶׁמָּצָאת אוֹתָהּ - הַתְּמַצִּית תְּרוּמָה.

טז. מִמֵּלֶא הִכְהֵן גֵּר שֶׁמֶן שִׁרְפָה [שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה], וְנוֹתְנוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְעֹלוֹת בּוֹ לְעֹלִיָּה, וְלִהְפֵּנס לְחֶדֶר - לְעֹשׂוֹת צָרְכֵי הִכְהֵן, אֵבֶל לֹא צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל; וְאִם הָיָה שִׁתֵּף עִמּוֹ, מִתֵּר. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אוֹרַח אֵצֶל הִכְהֵן, וְהִדְלִיק לוֹ שֶׁמֶן שִׁרְפָה [שֶׁל תְּרוּמָה], וְעָמַד הִכְהֵן וְהִלֵּף לוֹ - אֵינוֹ חֵיב לְכַבּוֹת אֶת הַנֵּר, עַד שִׁיתְּכַפֶּה מֵאֲלִיו. וְטוֹבֵל הַיִּשְׂרָאֵלִי פְתִילָה בְּנֵר הִכְהֵן, וּמִדְּלִיקָה לִילֵף בָּהּ.

יז. בִּקְרוֹ שֶׁל כֹּהֵן שֶׁהָיָה עוֹמֵד אֵצֶל בִּקְרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה מְדֻלֵּק עָלֵיהֶן שֶׁמֶן שִׁרְפָה. כִּלְיוֹ שֶׁל כֹּהֵן שֶׁהָיָה נֹאָרָג אֵצֶל כִּלְיוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מְדֻלֵּק עָלֵיהֶן שֶׁמֶן שִׁרְפָה, שְׁלֹא בְּרֹשׁוֹת כֹּהֵן. וְכֵן מְדֻלֵּקִין שֶׁמֶן שִׁרְפָה בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת, וּבְכַתִּי מְדֻרָּשׁוֹת, וּבְכַמּוּאוֹת הָאֶפְלִים, שְׁלֹא בְּרֹשׁוֹת כֹּהֵן. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ שֶׁמֶן חֲלִין לְהִדְלִיק גֵּר חֲנֻכָּה - מְדֻלֵּק שֶׁמֶן שִׁרְפָה, שְׁלֹא בְּרֹשׁוֹת כֹּהֵן. מְדֻלֵּקִין שֶׁמֶן שִׁרְפָה עַל גְּבִי הַחֹלִים, בְּרֹשׁוֹת כֹּהֵן.

יח. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְכֹהֵן, וְהָיָה לְמוּדָה לְבּוֹא אֵצֶל אֲבִיהָ - מְדֻלֵּק בְּרֹשׁוֹתָהּ. מִתֵּר לְכֹהֵן לְהִדְלִיק שֶׁמֶן שִׁרְפָה אֶפְלוֹ בְּבֵית הָאֵבֶל, אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֶרְבּוּב, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּקוּ מִמֶּנּוּ; בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה, מִפְּנֵי נִקְיוֹן כִּלְיָהֶם אֵין נוֹגְעִין בּוֹ, וּבְכַתִּי הָאֵבֶל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם פְּנָאִי מִפְּנֵי הָאֵבֶל.

יט. הַזֹּרֵעַ אֶת הַתְּרוּמָה - בְּשׁוּגָג [וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁכֵּל הַצּוּמַח יִהְיֶה תְּרוּמָה] יִפֹּף [הַתִּירוֹ לְהַפֵּךְ אֶת הַקֶּרֶקַע וּלְבַטֵּל הַזֵּרִיעָה], וּבְמִזִּיד יִקְיֵם [חַיִּיב לְקִיֵּם וְיִהְיֶה הַגִּידוּלִים כְּתוּרָה]; וְאִם הִבִּיאָה שְׁלִישׁ - בֵּין בְּמִזִּיד בֵּין בְּשׁוּגָג, יִקְיֵם. וְאִם הָיָה

ג. אֵין נוֹתֵנִין דְּבִלָּה וּגְרוּגְרוֹת לְתוֹךְ הַמּוֹרָקִים [שׁוּמוֹן דְּגִים], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֵבֶדֶן; אֵבֶל נוֹתֵנִין אֶת הֵיזֵן לְמוֹרָקִים. וְאֵין מִפְּסָמִין אֶת הַשֶּׁמֶן [לְעֹרֵב בּוֹ רֵיחַ טוֹב], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹצִיאֻ מִכָּל מֵאֵכֹלוֹת וְעוֹשֶׂהוּ שֶׁמֶן מִשְׁחָה; אֵבֶל מְעִרְבִין יֵזֵן שֶׁמֶן וּדְבַשׁ וּפְלִפְלִין וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ, לְאֵכֶלָן.

ד. אֵין מְבַשְּׁלִין יֵזֵן שֶׁל תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמְעָט. אֵין כּוֹבְשִׁין בְּצִלִּים שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֻמֶּץ שֶׁל תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְסִיד הַחֻמֶּץ. אֵין מְעִרְבִין תְּבוּאָה בְּקִטְנִית; וְכֵל דְּבַר שִׁיתְּפָרֵשׁ זֶה מִזֶּה כְּשֶׁכּוֹבְרִין אוֹתוֹ, מְעִרְבִין. וּמִשְׁחָרְבָה יְהוּדָה [וְהַיְבוּל הִיא דֵל], הַתְּחִילוֹ לְעֹרֵב תְּבוּאָה בְּתְבוּאָה וְקִטְנִית בְּקִטְנִית; אֵבֶל לֹא תְבוּאָה בְּקִטְנִית.

ה. כְּדָרְךָ שֶׁמְרַקְדִין [מַנְפִּים] אֶת הַקָּמַח בְּחֲלִין, כֹּף נוֹהֵג הִכְהֵן בְּתְרוּמָה - מְרַקֵּד לְאֵכֶל, וּמִשְׁלִיף אֶת הַמֶּרְסֵן [סוּבִים גִּסִּים]. הָרִי שִׁרְצָה לְעֹשׂוֹת סֵלֶת מִנֶּפֶח בְּנִפְיוֹת הַרְבֵּה, עַד שֶׁמוֹצִיא קֹב אוֹ קִבִּים מִן הַסֵּאָה - לֹא יִשְׁלִיף אֶת הַשֶּׂאֱרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְאֵכִילָה; אֵלֹא יִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם מִצָּנֵעַ.

ו. שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, אֵין חוֹסְמִין [מַחְזִיקִים] בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים, וְאֵין סֹכִין בּוֹ מִנְעֵל וְסַנְדַּל. וְלֹא יְסוּף רִגְלוֹ, וְהִיא בְּתוֹךְ מִנְעֵל וְסַנְדַּל, אֵבֶל סֹף אֶת רִגְלוֹ, וְלֹבֵשׁ הַמִּנְעֵל אוֹ הַסַּנְדַּל. וְסֹף כָּל גּוֹפּוֹ, וּמִתְעַגֵּל עַל גְּבִי קְטָבוּלָיָה [כְּלִי שֶׁכִּיבָה וַיִּשְׁיבָה מֵעוֹר] חֲדָשָׁה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נְסוּכִין, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ; אֵבֶל לֹא יִתֵּן שֶׁמֶן עַל גְּבִי טְבֵּלָה שֶׁל שִׁישׁ לְהַתְעַגֵּל עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֵבֶדֶן.

ז. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, אֶפְלוֹ פְּרוֹת - צָרִיף נְטִילַת יָדִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה יָדָיו טְהוֹרוֹת, כְּמוֹ שִׁיתְּכַאֵר בְּמָקוֹמוֹ. וְאֵינָה נֶאֱכֶלֶת עִם הַזֵּר עַל הַשִּׁלְחָן - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יֵאֵכֵל מִמֶּנָּה. וְתוֹרַמַת חוֹצָה לְאֶרֶץ נֶאֱכֶלֶת עִם הַזֵּר עַל הַשִּׁלְחָן, וְאֵינָה צָרִיכָה נְטִילַת יָדִים - בְּחֲלִין. וְאֵין סֹכִין שֶׁמֶן תְּרוּמָה בְּיָדִים מְסֻבּוֹת; נָפֵל עַל גְּבִי בִשּׁוּר, מִפְּשָׁפֶשׁ בְּיָדִים מְסֻבּוֹת. אֵבֶל סֹכִין אֶת הַקֶּטֶן בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה בְּתוֹךְ שִׁבְעָה יָמִים לְהוֹלִדְתּוֹ; שֶׁהַנּוֹלֵד - כָּל שִׁבְעָה, אֵינוֹ חָשׁוּב עֲרֵל.

ח. סֹף הוּא הִכְהֵן עֲצָמוֹ בְּשֶׁמֶן, וּמִכִּיָּא בֵּן בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל וּמִעֲגִילוֹ עַל גְּבִי; וְאִם סֹף עֲצָמוֹ בְּשֶׁמֶן וְנִכְנַס לְמִרְחֵץ - מִתֵּר לְזֹר לְמִשְׁוֹתוֹ בְּמִרְחֵץ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִסּוּף מִמֶּנּוּ. ט. כֹּהֵנָת שֶׁחִפְפָּה רֹאשָׁהּ בְּתַלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה, אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִית מִתֵּרַת לְחַף אַחֲרֶיהָ; אֵבֶל מַעֲגָגָה [- מַגְלַגְלַת הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת] שִׁעֲרָה בְּשִׁעֲרָה [שֶׁל הַכְּהֵנָת - וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בַּחוּמֵר שֶׁכֵּבֵר נִשְׁתַּמֶּשֶׁה הַכְּהֵנָת]. וּמִפְּנֵי מֶה הִתְּרוּ הַכֹּהֲנִים לְחַף שִׁעֲרָן בְּתַלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמֵאֵכֶל אָדָם.

י. עֲקָצֵי תְּאֵנִים וּגְרוּגְרוֹת, וְעֲקָצֵי הַפְּלִיסִין וְהַחֲרוּבִין, וּמַעֲצֵי אֲבִטִּיחַ [הַזֹּרֵעַ וְהַמִּיץ שֶׁבְּתוֹכּוֹ], וְקִלְפֵי אֲבִטִּיחַ, וְקִלְפֵי אֶתְרוֹג, וְקִלְפֵי מִלְּפָפוֹן - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אֵכֶל, וְקִנּוּכָת [מַצּוֹת] - יִרָק שֶׁמִּשְׁלִיכִין בְּעֵלֵי בָתִּים - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְזָרִים; אֵבֶל קְנוּכָת יִרָק שֶׁמְקַנְבִין הַגִּנָּן, מִתֵּרַת לְזָרִים. קִלְפֵי פוֹלִין וְשִׁמְשָׁמִין - אִם יֵשׁ בָּהֶן אֵכֶל, אֲסוּרִין; אֵין בָּהֶן אֵכֶל, מִתְּרִין.

אָלָא אוֹכַל הַטְּהוֹרָה, וּמִדְּלִיק הַטְּמֵאָה. וּמִתַּר לְטַמֵּא תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ בְּטִמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינָה טְמֵאָה אֲלֵא בְּאַרְץ הָעַמִּים שֶׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם - מִפְּנֵי שֶׁעָקַר חֵיִיבָהּ מִדְּבָרֵיהֶם; לְפִיכָךְ, נִדְּהָ קוּצָה [מִפְּרִישָׁה] לָהּ חֲלָה בְּחוּצָה לְאַרְץ - שְׂאִינָה מְזַהֶרֶת אֲלֵא לְאַכְלָהּ, לֹא לִגְע בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ב. תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָאת בְּסֶפֶק - לֹא אוֹכְלִין, וְלֹא שׁוֹרְפִין; אֲלֵא תִּהְיֶה מִנְּחַת עַד שֶׁתִּטְמָא טְמֵאָה וְדִאִית, וְתִשְׂרָף. וְיֵשׁ שָׁם סְפָקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֶיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּעֵינֵי טְמֵאָה וְטִהָרָה.

ג. חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סֶפֶק טְמֵאָה - הֲרִי זֶה לֹא יִחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר, לֹא יִזְוֶנָה מִמְּקוֹמָהּ, וְלֹא יִגְלָנָה; אֲלֵא יִנְחֶנָּה עַד שֶׁתִּטְמָא וְדִאִי, וְתִשְׂרָף. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תֵּאָכֵל.

ד. חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הָעֲלִיוֹנָה, וְהַתְּחִתּוֹנָה טְמֵאָה [וְיֵשׁ חֲשֵׁשׁ שִׁיתַּעֲרְבוּ וַיִּדְמַע אֶת הַחוּלִין, שֶׁאִסּוּר אִף לִכְהֹן] - אִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רִבִּיעִית בְּטִהָרָה, יִצִּיל [לְמִירוֹת הַהֶפֶסֶד שֶׁל הַחוּלִין]; וְאִם לֹא, יִצִּיל בִּידָיו בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטַמְּאָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּעֵינֵי טִהָרוֹת.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחִבִּית שֶׁל יֵין, וְהוּא שִׁהִיָּה בְּגַת הַתְּחִתּוֹנָה פְּחוֹת מִמֵּאָה; שֶׁהֲרִי יִדְמַע הַכֹּל וַיִּפְסֵד. אֲכַל אִם הָיָה בַּתְּחִתּוֹנָה מֵאָה בְּזוֹ הַחֲבִית, שֶׁהֲרִי הִיא עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, אוֹ שֶׁהִיָּה חֲבִית שֶׁל שֶׁמֶן - תִּרְדּוּ וְתִטְמָא, וְאֵל יִטְמָאנָה בִּידָיו; שֶׁהֲרִי הַכֹּל רְאוּי לְהִדְלָקָה, וְאֵין שָׁם הֶפֶסֶד מִרְּבָה. וְכֵן חֲבִית שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁבְּרָה - אִם יָכוֹל לְהַצִּיל רִבִּיעִית בְּטִהָרָה, יִצִּיל. וְאִם לֹא, יִצִּיל בְּטִמְאָה; שֶׁכֵּינִי שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַחֲבִית - אֵינוֹ מְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַצִּיל בְּטִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוֹל.

ו. הִיָּה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וּכְבָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בִּידוֹ, אָמַר לוֹ הַנִּכְרִי: 'תֵּן לִי אֶחָת מֵהֶן, וְאִם לֹא - הֲרִינִי נֹגֵעַ בְּכֶלֶן וּמִטְמָאֵן' - נִיחַ לְפָנָיו אֶחָת עַל הַפֶּלַע, וְאֵל יִתְנֶנָּה לְתוֹךְ יָדוֹ; כִּדִּי שֶׁלֹּא יִטְמָא הַתְּרוּמָה בִּידָיו.

ז. הַתִּלְתָּן וְהַכִּרְשִׁינִי שֶׁל תְּרוּמָה - הוֹאִיל וְאֵינוֹ מֵאֲכָל אֱדָם, הֲרִי זֶה מִתַּר לְעִשׂוֹת כָּל מַעֲשִׂיהֶן בְּטִמְאָה. וְאֵינוֹ נִזְהָר, אֲלֵא בַּעַת שְׂרִיתָן בָּמִים - שֶׁאִם שָׂרָה אוֹתָהּ בְּטִמְאָה, הֲרִי טְמֵא אוֹתָהּ בִּידָיו [וּבִאֲפֻן גְּלוּי]; אֲכַל אַחֵר הַשְּׂרִיָּה - אֵין נִזְהָר, לֹא בַּעַת שֶׁשֹּׁף הַכִּרְשִׁינִי, וְלֹא בַּעַת שֶׁמֶאֱכִילָן לְבָהֳמָה. לְפִיכָךְ, נִזְהָנִין תְּרוּמַת תִּלְתָּן וּכְרִשִׁינִי לִכְהֹן עִם הָאֲרֶץ.

ח. אֵין מִפְקִידִין תְּרוּמָה אֲצֵל כֹּהֵן עִם הָאֲרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁלְּבוֹ גַם בָּהּ. אֲכַל מִפְקִידִין אוֹתָהּ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל עִם הָאֲרֶץ, בְּכָלִי חֶרֶשׁ הַמִּקְשָׁף צְמִיד פְּתִיל; וּבִלְבָד, שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּרוֹת מִכְשָׁרִין - גִּזְרָה, שֶׁלֹּא תִסִּיטֵם אֶשְׁתּוֹ נִדְּהָ.

ט. אֵין עוֹשִׂין לְעַם הָאֲרֶץ תְּרוּמַת זִיתֵּי בְּטִהָרָה; אֲכַל עוֹשִׂין לוֹ זִיתֵּי חֲלִין בְּטִהָרָה, מִשּׁוּם כִּדִּי חֲזִיו שֶׁל בִּדָּר. וְכִיצַד עוֹשֶׂה? נוֹטֵל כִּדִּי הַתְּרוּמָה, וּמִנִּיחָהּ בְּכָלִי שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה, כְּגוֹן כָּלִי אֲבָנִים; וּכְשִׁיכּוֹא עִם הָאֲרֶץ לְטֹל

פִּשְׁתָּן - אֲפֹלוּ הִבִּיא שְׁלִישׁ, וְאֲפֹלוּ בְּמִזִּיד - יָפֹךְ; קָנָם קָנְסוּ בּוֹ, שֶׁלֹּא יִזְרַע וְיִתְכַּוֵּן עַל הַנּוֹת בְּעֵצִיו.

כא. גְּדוּלֵי תְּרוּמָה - הֲרִי הֵן כְּחִלִּין לְכָל דָּבָר, אֲלֵא שְׂאִסּוּרִין לְזָרִים; גִּזְרוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶן שִׁהִיּוֹ אֲסוּרִין לְזָרִים כְּתוּרָמָה, מִשּׁוּם תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁבִּיד הִכְהֵן - שֶׁלֹּא יִשְׁהָה אוֹתָהּ אֲצִלוֹ כִּדִּי שִׁזְרַעְנָה וְתִצָּא לְחִלִּין, וְנִמְצָא בָּהּ לִידִי תַקְלָה. לְפִיכָךְ, מִתַּר לְאַכֵּל הַגְּדוּלִין כִּידָם טְמֵאוֹת, וּמִתַּרִּין לְטַבּוֹל יוֹם כְּחִלִּין.

כב. גְּדוּלֵי גְדוּלִין - חֲלִין לְכָל דָּבָר; וְאֲפֹלוּ דָבָר שְׂאִין וְרַעוֹ כָּלָה - אִם רַבּוּ הַגְּדוּלִין עַל הָעָקָר בְּגְדוּלֵי הַגְּדוּלִין - הֲרִי הַגְּדוּלִין הַשְּׂנִיִּים מַעֲלִין אֶת הָעָקָר אִף עַל פִּי שְׂאִין וְרַעוֹ כָּלָה, וְיִהְיֶה הַכֹּל מִתַּר לְזָרִים. וְכֵן תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ, וְהַמְדַּמֵּעַ, וְתוֹסֶפֶת תְּרוּמָה [בַּמִּקְרִים שֶׁחִזּוּר וְתוֹרוֹס], וְזֶרְעוֹנִי גִנָּה שְׂאִינִן נֶאֱכָלִין, כְּגוֹן זֶרַע לֶפֶת וְצִנּוֹן, אִף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ לֶפֶת וְצִנּוֹן תְּרוּמָה - גְּדוּלֵיהֶן מִתַּרִּין, וְהֲרִי הֵן חֲלִין לְכָל דָּבָר; וְכֵן הַזֶּרַע פִּשְׁתָּן שֶׁל תְּרוּמָה, הַגְּדוּלִין מִתַּרִּין לְזָרִים. כג. הַזֶּרַע תְּרוּמָה טְמֵאָה - אִף עַל פִּי שֶׁהַגְּדוּלִין טְהוֹרִין, הֲרִי הֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה; הוֹאִיל וְהַתְּרוּמָה שֶׁנִּזְרַעָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה הִיָּתָה, כְּכָר נִדְּחוּ.

כד. חֲתַף אֶת הָעֲלִין שֶׁצִּמְחוּ, וְיִצְאוּ עֲלִין שְׂנִיִּים וְחִתְכֵּן - הֲרִי הָאֲכָל שִׁיָּצָא אַחֵר כֹּף מִתַּר בְּאֲכִילָה.

כה. שְׁתֵּלִים חֲלִין שֶׁנִּטְמָאוּ, וְאַחֵר שֶׁנִּטְמָאוּ וְרָצוּ וַעֲשָׂן תְּרוּמָה - הֲרִי אֵלוֹ מִתַּרִּין; שֶׁהֲרִי טְהוֹר בְּזִרְעָה, וְלֹא נִטְמָאוּ כִּשְׁהֵן תְּרוּמָה כִּדִּי שִׁהִיּוֹ אֲסוּרִין.

כו. שְׁבִלַת שֶׁהִיָּתָה בְּתוֹךְ הַכָּרִי, וּמִרְחַ הַכָּרִי בָּלוּ - הֲרִי אוֹתָהּ הַשְּׁבִלַת טָבֵל, הוֹאִיל וְנִמְרַחָהּ בְּתוֹךְ הַכָּרִי. שְׁתֵּלָה וְאַחֵר כֹּף קָרָא עֲלֶיהָ שָׁם, וַעֲשָׂאָה תְּרוּמָה - הֲרִי זֶה סֶפֶק תְּרוּמָה; הוֹאִיל וְזִרְעָה, שֶׁמָּא פָּרַח הַטָּבֵל מִמֶּנָּה, וְנִעֲשֶׂת כְּפְרוֹת שֶׁעִדִּין לֹא נִגְמְרוּ; אֲכַל אִם עָשָׂה אוֹתָהּ תְּרוּמָה קֹדֶם שִׁזְרַעְנָהּ, הֲרִי זֶה תְּרוּמָה. לְפִיכָךְ, אִם תִּלַּשׁ מִמֶּנָּה, וְאֲכַל בְּמִזִּיד - חֵיב מִיתָה; בְּשׁוּגָג, מִשְׁלֵם אֶת הַחֲמִשׁ. וְאִם גִּזְזוּ, וְאֲכַל בְּפִיו מִן הָאֲרֶץ - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֲצֵל כָּל אֱדָם, שְׂאִין דֶּרֶךְ אֲכִילַת בְּנֵי אָדָם בְּכֹף; לְפִיכָךְ, פְּטוּר מִן הַמִּיתָה; וּמִן הַחֲמִשׁ, אִם הִיָּה שׁוּגָג.

כז. שְׂדֵה שֶׁל גְּדוּלֵי תְּרוּמָה - חֵיבַת בְּלָקֻט שִׁכְחָה וּפִאָה, וְחֵיבַת בְּתוּרָמָה וּבְמַעֲשָׁרוֹת וּבְמַעֲשֵׁר עֲנִי; וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי כֹהֲנִים נוֹטְלִים מִמֶּנָּה מִתְּנּוֹת אֵלוֹ - עֲנִי כֹהֲנִים אוֹכְלִין אֶת שְׁלֵהֶן, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׁלֵהֶן לְכֹהֲנִים כִּדְמֵי תְּרוּמָה, וְהַדָּמִים שֶׁל עֲנִיִּים; וְכֵן בֶּן לְוִי מוֹכֵר אֶת הַמַּעֲשֵׁר שֶׁל לְכֹהֲנִים.

כח. הַחוֹבֵט גְּדוּלִין אֵלוֹ - מִשְׁבַּח. וְהַדָּשׁ בְּבִהָמָה, בִּיצַד יַעֲשֶׂה? תּוֹלָה קִפְיוֹת [סִלִּים] בְּצוּאֵרֵי הַבִּהָמָה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ הַמֵּין; נִמְצָא לֹא זֶמֶם [חוֹסֵם אֶת פִּיה] אֶת הַבִּהָמָה, וְלֹא מֵאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה.

הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת פָּרֶק יב

א. אֲסוּר לְטַמֵּא אֶת הַתְּרוּמָה שֶׁל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּשְׂאֵר הַקְּדָשִׁים; וְלֹא יָבִיא אוֹתָהּ לִידֵי טְמֵאָה, וְלֹא יַפְסִיד אוֹתָהּ,

לגְרָנוֹת, וְיִשְׂרָאֵל נֹתָנִים לָהֶם חֶלֶקֶם שָׁם; וְאִם לֹא יֵצְאוּ, הָרִי זֶה מִפְּרִישָׁה וּמִנִּיחָה בְּגֶרֶן. וְאִם הָיְתָה חֲזָה וּבִהְמָה אוֹכֵלֶתָהּ שָׁם, וְאֵינָה מִשְׁתַּמֶּרֶת שָׁם מִהֵן - הִתְקִינוּ חֻכָּמִים שְׂטִיטָל בָּהּ, וַיְכַיֵּאָהָ לַעִיר, וַיִּטַּל שָׂכָר הַבָּאֶתָה מִכֶּהֱן; שָׁאֵם הַפְּרִישָׁה וְהַנִּיחָה לַבְּהֵמָה וְלַחֲזָה, הָרִי זֶה חֲלוּל הַשֵּׁם. יח. אֲסוּר לִכְהֻנִּים וְלָלוּיִם לִסְיַע בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, כְּדִי לִטַּל מִתְּנוּתֶיהֶן. וְכָל הַמְּסִיעַ - חֲלָל קֹדֶשׁ הַשֵּׁם, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמָר: "שְׁחַתֵּם בְּרִית הָלוּיִ". וְאֲסוּר לִיִּשְׂרָאֵל לְהַנִּיחַן שְׂטִיטָעוּ, אֲלֵא נֹתֵן לָהֶם חֶלֶקֶם בְּכָבוֹד.

יט. נָתַן תְּרוּמָה לִכְהֵן עַל מִנְתָּ לְהַחֲזִירָהּ, יֵצֵא יְדֵי נְתִינָה; וְאֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שְׁנִמְצָא בְּמִסְעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת. וְכֵן אֲסוּר לָהֶן שְׂיַחֲטוּ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, וְאִפְלוּ לִשְׂאֵל חֶלֶקֶם בְּפִיָּהֶם אֲסוּר, אֲלֵא נוֹטְלִין בְּכָבוֹד; שְׂעַל שְׁלֹחַן הַמִּקְוֶה הֵן אוֹכְלִין, וְעַל שְׁלֹחַן הֵן שׁוֹתִין; וּמִתְּנוּת אֵלּוּ לַה' הֵן, וְהוּא בְּרוּךְ הוּא זָכָה לָהֶם - שְׁנֶאֱמָר: "וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי".

כ. לֹא יִתֵּן אָדָם תְּרוּמָה לְשׁוֹמֵר גִּתּוֹ, וְלֹא בְכוֹר לְשׁוֹמֵר עֲדָרוֹ, וְלֹא מִתְּנוּת [הַבְּשָׂר] לְרוֹעֶה בְּהֶמְתּוֹ; וְאִם נָתַן - חֲלָל, אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן לָהֶם שָׂכָר שְׁמִירָתָם תַּחֲלָה. וְרִשְׁאֵי יִשְׂרָאֵל לֹמֵר לִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר: 'הָא לָךְ סֵלַע זֶה, וְתֵן תְּרוּמָה אוֹ בְכוֹר אוֹ שְׂאֵר מִתְּנוּת לְפָלוּגֵי הַכֶּהֱן כֵּן בְּתִי, אוֹ בֶּן אֲחֹתִי, וְכָל פְּיוֹצָא בְּזָה.

כא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיוּ הַבְּעָלִים רוֹצִים לָתֵן אוֹתָם לְאֶחָד מִשְׁנֵי כְּהֻנִּים אֵלּוּ, אוֹ מִשְׁנֵי לוֹיִים אֵלּוּ בְּחֻנָּם, וְאֵמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: 'הָא לָךְ, וְתֵן לָזֶה; אֲבָל בְּעָלִים שְׂאֵמְרוּ לִכְהֵן אוֹ לָלוּי: 'הָא לָךְ חֶלֶק זֶה בְּטוֹבַת הַנִּיחָה - הָרִי זֶה אֲסוּר. וְכֵן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת סִחְוָה בְּתְרוּמוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא לוֹקֵחַ מִכֶּהֱן וּמוֹכֵר לִכְהֵן.

כב. עֲשֶׂה - אֵין חוֹלְקִין לָהֶן תְּרוּמָה בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין אוֹתָהּ אוֹ מַאֲכִילִין אוֹתָהּ; וְאֵלּוּ הֵן: הַחֶרֶשׁ, וְהַשּׁוֹטָה, וְהַקָּטָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לְפָרֶשׁ חִיקוֹ [לְפָרוֹס בַּגָּדוֹ לְקַבֵּלֶת תְּרוּמָה] - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּאֵלּוּ דַּעַת; וְהַטְּמֵטוֹם, וְהַאֲדוּרְגִּינוֹס - מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִיָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה; וְהַעֲבָד - שֶׁמָּא יֵרָאוּ אוֹתוֹ הַעֲבָרִים בְּשִׁדָּה, וַיַּעֲדִי עָלָיו שֶׁהוּא כֶּהֱן; וְהַעֲרֵל, וְהַטְּמָא - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְאוֹסִין; וְהַאֲשָׁה - שֶׁמָּא תִתְגַּרֵּשׁ, וּמִפְּנֵי הַיָּחִיד; וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאֵינָה הוֹגֶנֶת לוֹ [פְּסוּלָה לְכַהֲנָה] - קָנְסוּ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַחֲלַק בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, עַד שִׁיִּגְרָשָׁנָה. וְכָלֵן - מִשְׁלַחִין לָהֶן לְבִתְיָהֶן, וְחוֹלְקִין לָהֶן בְּשֶׂאֵר קֹדְשֵׁי הַגְּבּוּל וּמִשְׁלַחִין לָהֶן לְבִתְיָהֶן; חוּץ מִן הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאֵינָה הוֹגֶנֶת, וְהַטְּמָא, וְהַעֲרֵל - שֶׁאֵין מִשְׁלַחִין לָהֶן כָּלָל.

הַחֲלִין וְהַתְּרוּמָה, אוֹמְרִין לוֹ: 'הִנֵּהר שֶׁמָּא תִגַּע בְּתְרוּמָה, שֶׁלֹּא תַחֲזוֹר לְטַבְּלָהּ'.

י. יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹחִיו בְּטַמְאָה, אֵין בּוֹצְרִין עִמּוֹ; וְאֵין צָרִיף לֹמֵר שֶׁאֵין דּוֹרְכִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי הַתְּרוּמָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּטַמְאָה. אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ חֲבִיטוֹת לָגַת, וּמִבִּיאִין מִן הַגֵּת. יא. זִיתִּים וְעִנְבִּים שֶׁנִּטְמְאוּ, סוֹחֲטִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה. וְאִם נִטְמְאוּ אַחֵר שֶׁנִּעְשׂוּ תְּרוּמָה וּבִתְרוּמָה שְׁנֵי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁין, וְסוֹחֲטִין פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְּבִיצָה - הָרִי הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִהֵן מִתֵּר בְּשִׁתִּיה לְכַהֲנִים; וְאִפְלוּ לְנִסְכִּים הוּא רָאוּי - שֶׁתַּמְשְׁקָה בָּאֵלּוּ הוּא מִקְדָּד בְּתוֹף הָאֲכָל. וְלֹא אֲמָרוּ 'פָּחוֹת מִכְּבִיצָה', אֲלֵא גִזְרָה - שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה, וְנִמְצָא הַמִּשְׁקָה מִטְּמָא בְּכִבִּיצָה. וְאִם הָיוּ פְּרוֹת אֵלּוּ שְׁלִישִׁי לְטַמְאָה - דּוֹרְכִין בְּגַת וּבְבֵית הַבַּד, וְהַמִּשְׁקָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה; שֶׁאֵין שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּתְרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֶנְיֵן טְהוֹרוֹת. יב. פֶּת תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָה, מִשְׁלִיכָה לְבֵין הָעֵצִים עַד שִׁשְׁרָפּוֹם; וְכֵן שֶׁמֶן שֶׁנִּטְמָא, נֹתְנוֹ בְּכָלִי מְאוֹס עַד שִׁיִּדְלִיקֶנּוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַּקְלָה לְאַחֲרִים, וַיִּאֲכֹלוּהוּ. וְחִטִּים שֶׁנִּטְמְאוּ - שׁוֹלְקִין וּמִנִּיחִין בְּכָלִי מְאוֹס, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רָאוּיִין לְאֲכִילָה; וְאַחֵר כִּף יָסִיק בֵּהֶן תַּנּוּר וְכִירִים. וּמִשְׁקִין שֶׁאֵין רָאוּיִין לְהַדְלִיקָה שֶׁנִּטְמָא, כְּגוֹן הַיֵּין - קוֹבְרִין אוֹתוֹ.

יג. יֵין תְּרוּמָה שֶׁנִּתְגַּלָּה - הוּאִיל וְאֲסוּר בְּשִׁתִּיה, יִשְׁפֹּף. וְכֵן תְּאֻנִּים וְעִנְבִּים וְקִשְׁוֹאִין וְדִלּוּעִין וְאֲבִטִּיחִים וּמִלְּפֹפְנוֹת שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְצְאוּ מִגְּקָרוֹת - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה, מִפְּנֵי סְכַנַּת נַפְשׁוֹת; מֶה יַעֲשֶׂה בֵּהֶן? יִשְׁלִיף לֵים, אוֹ יִקְבְּרוּ.

יד. עֶסֶה שֶׁנּוֹלָשָׁה בְּמִים מְגֻלִּין - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא תְּרוּמָה, הָרִי זֶה תִּשְׂרֹף.

טו. אֲסוּר לִכְהֵן לִטַּל תְּרוּמָה, אוֹ שְׂאֵר מִתְּנוּת שְׁלוֹ - עַד שִׁיִּפְרִישׁוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים, שְׁנֶאֱמָר: "רִאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַה', לָךְ נִתְּנִים", וְנֶאֱמָר: "אֲשֶׁר יָרִימוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַה', נִתְּנִי לָךְ" - עַד שִׁירִימוּ הֵם, וְאַחֵר כִּף יִזְכֶּה בֵּהֶן. וְלֹא יִטַּל אוֹתָן אַחֵר שֶׁהוֹרְמוּ, אֲלֵא מִדַּעַת הַבְּעָלִים - שֶׁהָרִי הֵן שֶׁל בְּעָלִים לָתֵן לְכָל כֶּהֱן שִׁירָצוֹ, שְׁנֶאֱמָר: "וְאִישׁ אֶת קֹדְשׁוֹ, לוֹ יִהְיוּ". וְאִם לָקַחְן שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים - זָכָה בֵּהֶן; שֶׁאֵין לְבְּעָלִים בֵּהֶן אֲלֵא טוֹבַת הַנִּיחָה נִנְהַנָּה מִכֵּן שֶׁהִסִּב טוֹבָה לְכַהֲנָן, וְטוֹבַת הַנִּיחָה אֵינָה מְמוֹן.

טז. כֶּהֱן שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ תְּרוּמָה, וּמִצָּא בָּהּ דְּבָרִים אַחֲרִים - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּזְל, שֶׁמָּא אַחֲרִים הַנִּיחוּם שָׁם עַד שִׁיִּטְלוּם.

יז. אֵין יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין לְהַטְפֵּל בְּתְרוּמָה, וְלִהְבִּיא אוֹתָהּ מִן הַגֶּרֶן לַעִיר, וּמִן הַמִּדְבָּר לְיִשׁוּב - אֲלֵא כְּהֻנִּים יּוֹצְאִין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג' ח' תשרי ה'תש"ע

הם כנטעים ומתן לטלטל בכל; ואם אינן ראויין, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות.

ז. מקום שהקף שלא לשם דירה שיש בו בית שלש סאין, וקריו [עשו תקרה] בו בית סאה - קריו מתירו; שפי תקרה [כאילו -] יורד וסותם. נפרץ במלאו לחצר, ונפרצה חצר בנגדו - חצר מתרת כשהיתה; והקנפף [המקום שהוקף] אסור כשהיה, שאין אור החצר מתירו.

ח. היה יתר מבית סאתים, ובא למעטו באילנות - אינו מעוט. בנה בו עמוד בצד הכתל גבוה עשרה, ורחב שלשה או יתר - הרי זה מעוט; פחות משלשה - אינו מעוט, שכל פחות משלשה כלבוד [- כמחבור] הוא. וכן אם הרחיק מן הכתל שלשה, ועשה מחיצה - מעט; פחות משלשה - לא עשה כלום.

ט. טח את הכתל בטיט - אף על פי שאינו יכול [הטיט] לעמד [להתקיים] בפני עצמו, הרי זה מעוט. הרחיק מן התל שלשה, ועשה מחיצה - הועיל; עשה מחיצה על שפת התל - אינו מועיל; שהעושה מחיצה על גבי מחיצה, אינו מועיל. נכלעה מחיצה התחתונה, והרי העליונה קימת - הואיל ונעשת העליונה לשם דירה, והרי אין שם נראה אלא היא - הרי זה הועיל, ומתן לטלטל בכלה.

י. רחבה שאחורי בתים, יתרה על בית סאתים - אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, ואפילו היה פתח הבית פתוח לתוכה; ואם פתח הפתח לשם, ואחר כך הקיפה - הרי זו כמקפת לדירה, ומתן לטלטל בכלה.

יא. רחבה הפתוחה למדינה [לעיר] מצד אחד, ומצד אחד פתוחה לשביל המגיע לנהר - עושה לה [מניח] לחי [קרוש] מצד המדינה, ויהיה מתן לטלטל בכלה, ומתוכה למדינה, ומן המדינה לתוכה.

יב. יחיד ששבת בבקעה, ועשה מחיצה סביב לו - אם יש בה עד בית סאתים, מתן לטלטל בכלה; ואם היתה יתר על בית סאתים, אינו מטלטל בה אלא בארבע אמות. וכן אם היו שנים. אבל שלשה ישראלים או יתר עליהן ששבתו בבקעה - הרי הן שירה, ומתן להן לטלטל בכל צרפן, אפילו כמה מילין; והוא שלא ישאר מן המחיצה שהקיפו, בית סאתים פנוי בלא כלים; אבל אם נשאר בית סאתים פנוי בלא כלים, ולא היו צריכין לו - אסורים לטלטל בכל המחיצה, אלא בארבע אמות. ואין הקטן משלים לשירה.

יג. שלשה שהקיפו כדי צרפן וקנו שביתה [שנקלעו שם משהעריב], ואחר כך מת אחד מהן - הרי הם מתרין לטלטל בכלה; קנו שנים שביתה ביחד מבית סאתים, ואחר כך בא להם שלישי - אסורין לטלטל אלא בארבע אמות, כשהיו קדם שיבוא זה; שהשביתה [בערב שבת] היא הגורמת [להחשב שיירה], לא ההיורין [שניתווספו בשבת].

יום שני ג' תשרי ה'תש"ע

הלכות שבת פרק טז

א. מקום שלא הקף לדירה [למגורים] אלא שיהיה תשמישו לאויר [להנות מאויר] - כגון גנות ופרדסים, וכגון המקיף מקום מן הארץ לשמרו, וכיוצא בהן - אם יש בגבה המחיצות עשרה טפחים או יתר, הרי הוא כרשות היחיד לחיב המוציא והוזק והמושיט ממנו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו. ואין מטלטלין בכלן, אלא אם פן יש בו בית סאתים [נ' אמה על נ' אמה] או פחות; אבל אם היה בו יתר על בית סאתים, אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית.

ב. וכן עמוד שגבוה עשרה ורחב בית סאתים, מטלטלין על כלו; היה רחב על בית סאתים, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. סלע שבים - היה גבוה פחות מעשרה - מטלטלין מתוכו לים, ומן הים לתוכו; שהכל כרמלית. היה גבוה עשרה - אם רחבו מארבעה טפחים עד בית סאתים, הואיל ומתן לטלטל בכלו, אין מטלטלין לא מתוכו לים, ולא מן הים לתוכו. היה יתר מבית סאתים - אף על פי שהוא רשות היחיד, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית, הרי זה מתן לטלטל מתוכו לים, ומן הים לתוכו; שזה דבר שאינו מצוי הוא, ולא גזרו בו.

ג. כמה היא בית סאה? חמשים אמה על חמשים אמה; נמצא בית סאתים, מקום שיש בשבירו [חשבונ] חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו כמדה הזאת - בין שהיה מרבע שהוא שבעים ושירים [- חמש שביעיות] על שבעים ושירים, בין שהיה עגל, בין שאר הצורות - הרי זה נקרא 'בית סאתים'.

ד. מקום שלא הקף לדירה שיש בו בית סאתים - אם היה ארפו פי שנים ברחבו כדי שיהיה מאה על חמשים בחדר המשפן, מתן לטלטל בכלו; אבל אם היה ארפו יתר על שנים ברחבו אפילו אמה אחת, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות; שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאויר כשאר החצרות, אלא מחצר המשפן.

ה. מקום שהקף שלא לשם דירה - אם פרץ בו פרצה יתר על עשר אמות בגבה עשרה טפחים, וגדר בה לשם דירה - מתן לטלטל בכלו; ואפילו פרץ אמה וגדרה לשם דירה, ופרץ [אחר זמן] אמה וגדרה לשם דירה, עד שהשלימה ליתר מעשר - מתן לטלטל בכלו, אף על פי שיש בו כמה מילין.

ו. מקום יתר מבית סאתים שהקף לדירה - אם נרע רבו - הרי הוא כגנה, ואסור לטלטל בכלו. נרע מעוטו - אם נרע ממנו בית סאתים, מתן לטלטל בכלו; ואם היה המקום הנרוע יתר מבית סאתים, אסור לטלטל בכלו. נטע רבו - הרי הוא כחצר, ומתן לטלטל בכלו. נתמלא מים, אפילו היו עמקים הרבה - אם היו ראויין לתשמיש, הרי

באדם; אפלו בבהמה, ושאר מיני חיה ועוף - והוא שיהיו כפופים [קשורים], כדי שלא יגדלו.

כב. מחיצה העומדת מאליה, הרי זו כשרה. ומחיצה הנעשית בשבת, הרי זו מחיצה, ואם נעשת בשגגה - מתיר לטלטל בה באותה שבת; והוא, שתעשה שלא לדעת המטלטל. אבל אם נתפנן אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה, אף על פי שעשה אותה העושה בשגגה, וכן אם נעשת במזיד, אף על פי שלא נתפנן זה לטלטל בה - הרי זה אסור לטלטל בה.

כג. מתיר לעשות מחיצה של בני אדם בשבת, שיעמד בצד זה, ובלבד שלא ידעו אלו העומדין שבשכיל לעשות מחיצה העומד; ולא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו, אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו.

כד. אילן שהוא מסך על הארץ [ענפיו נוטים לארץ מכל צד] - אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים - ממלא בין בדיו [ענפיו] ועליו תכן וקש וכיוצא בהן, וקושין בארץ, עד שיעמד ברוח מצויה ולא יתנדנד, ומטלטל תחת בלן; והוא שיהיה תחתיו עד בית סאתים; אבל אם היה יתר מבית סאתים - אין מטלטלין תחתיו אלא בארבע אמות, מפני שתחתיו, מקום שלא הקף לדירה הוא.

יום שלישי ד' תשרי ה'תש"ע

הלכות שבת פרק יז

א. מבוי [מקום המוביל בני החצר לדשות הרבים] שיש לו שלשה כותלים, הוא הנקרא 'מבוי סתום'; ומבוי שיש לו שני כותלים בלבד זה כנגד זה, והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשנגגה - הוא הנקרא 'מבוי מפלש'.

ב. היאך מתירין [בטלטול] מבוי סתום? עושה לו ברוח רביעית לחי [קרוש] אחד, או עושה עליו קורה [למעלה], ודיו. ותתשב אותה קורה, או אותו לחי, כאלו סתם רוח רביעית, ונעשה רשות היחיד ויהיה מתיר לטלטל בכלו; שדין תורה, בשלש מחיצות בלבד מתיר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה. **ג.** והיאך מתירין מבוי מפלש? עושה לו צורת פתח מפאן, ולחי או קורה מפאן. ומבוי [מפולש] עקם [מפולש], תורתו [דינו] כמפלש.

ד. מבוי שהוא שנה [ישר] מתוכו ומדרון [שיפוע] - לרשות הרבים, או שנה לרשות הרבים ומדרון לתוכו - אינו צריך לא לחי ולא קורה, שהרי הוא מכלל מרשות הרבים.

ה. מבוי שצדו אחד כלה לים, וצדו אחד כלה לאשפה של רבים - אינו צריך כלום; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות, ואין חוששין שמא יעלה הים שרטון [תיבש שפתו].

ו. מבוי מפלש שהיה כלה [מסתיים] לאמצע רחבה [חצר שאחורי הבתים] של רבים - אם לא היה מכני כנגד פתח הרחבה - הרי זה כסתום, ואין צריך מצד הרחבה כלום. אבל אם היה כלה לצדדי הרחבה, אסור. ואם היתה של

יד. שלשה מקומות המקפין שלא לשם דירה זה בצד זה ופתוחים זה לזה, שנים החיצונים ורחבים והאמצעי קצר, שנמצאו לשנים החיצונים פסין [עמודים המשמשים כמחיצה] מפאן ומפאן, והיה יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - נעשו כשירה, ונותנין להן כל צרכן. היה האמצעי רחב ושנים החיצונים קצרים, שנמצא האמצעי בפסין משני רוחותיו - הרי הוא מכלל משנים החיצונים; לפיכך, אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - אין נותנין להן כל צרכן, אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים במקומו. היה יחיד בזה ויחיד בזה ושנים באמצעי, או שנים בזה ושנים בזה ואחד באמצעי - נותנין להן כל צרכן.

טו. כל מחיצה שאינה יכולה לעמד ברוח מצויה, אינה מחיצה; וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת [לעמוד זמן רב], אינה מחיצה; וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד, אינה מחיצה. וכל מחיצה שאין בגבהה עשרה טפחים או יתר, אינה מחיצה גמורה; גדור [תל אדמה] חמשה ומחיצה חמשה, מצטרפין.

טז. כל מחיצה שיש בה פרוץ מרבה על העומד, אינה מחיצה. אבל אם היה פרוץ כעומד [בשווה] - הרי זו מתרת; ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות. אבל עשר אמות, הרי היא כפתח. ואם היה לפרצה זו צורת פתח, אף על פי שיש בה יותר מעשר, אינה מפסדת המחיצה - והוא, שלא יהא הפרוץ מרבה.

יז. במה דברים אמורים? בזמן שהפרצות משלשה טפחים ומעלה; אבל אם היו הפרצות, כל פרצה מהן פחותה משלשה - הרי זו מתרת, ואף על פי שהפרוץ מרבה על העומד; שכל פחות משלשה, הרי הוא כלבד [כמחבור].

יח. ביצד? הרי שהקיף בקנים, ואין בין קנה לחברו שלשה טפחים, או שהקיף בכתלים, ואין בין כתל לחברו שלשה טפחים - הרי זו מחיצה גמורה, אף על פי שהיא [מונחים לאורך] שתי בלא ערב [- ורחב], או ערב בלא שתי. וצריך שיהיה גבה הקנה עשרה, או שיהיה מן הארץ עד סוף עבי הכתל העליון עשרה אם הקיף בכתלים - שאין מחיצה פחותה מעשרה. וכל השעורין האלו, הלכה למשה מסיני הן.

יט. 'צורת הפתח' האמורה בכל מקום - היא אפלו קנה וכיוצא בו מפאן, וקנה מפאן, וקנה על גביהן; גבה שני הלחיים [הקנים שמהצדדים] - עשרה טפחים או יתר, והקנה וכיוצא בו שעל גביהם - אף על פי שאינו נוגע בשני הלחיים אלא יש ביניהן כמה אמות, הואיל וגבה הלחיים עשרה, הרי זו צורת פתח. וצורת פתח שאמרו - צריכה שתהא בריאה [חזקה דיה] לקבל דלת, אפלו דלת של קש. **כ.** פתח שצורתו כפה [כקשת] - אם יש בארץ רגלי הכפה עשרה טפחים, הרי זה צורת פתח; וצורת פתח שעשה אותה מן הצד [סמוך לכותל לא באמצע] - אינה כלום; שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית, אלא באמצע.

כא. בכל עושין מחיצה - בין בכלים, בין באבכים, בין

טו. וכן אם היה בקורה של מבוי כיור [קישוט] וציור, עד שיהיו הכל מסתכלין בה - אף על פי שהיא למעלה מעשרים אמה, כשרה; שהקורה משום הכר עשויה, ואם היתה למעלה מעשרים, אינה נפרת; ואם יש בה ציור וכיור - מסתכלין בה, ונמצא שם הכר.

טז. מבוי שהיה גבהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה, ונעבי הקורה למעלה מעשרים - פשר; היה גבהו יתר מעשרים, וכא למעטו בקורה שמוניח אותה למטה - צריך להיות ברחבה טפח. היה גבהו פחות מעשרה - חזק בו [חופר בקרקע] משך ארבע אמות על ארבע אמות, ומצמיק [בקרקע] כדי להשלימו לעשרה.

יז. נפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו [סמוך ללחי או הקורה] - אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים, מתר; והוא שלא תהיה הפרצה יתר על עשר. ואם לא נשאר פס ארבעה - אסור, אלא אם כן היתה הפרצה פחות משלשה; שכל פחות משלשה, כלבוד הוא. **יח.** נפרץ המבוי במלואו [כל הדופן] לחצר, ונפרצה חצר כנגדו לרשות הרבים - הרי זה אסור, מפני שהוא מבוי מפלש; והחצר - מתרת; שהחצר שרבים בוקעין [עוברים] בה ונכנסין בזו ויוצאין בזו, הרי היא רשות היחיד גמורה. **יט.** מבוי שהיו לו שכיילים מצד זה ושכיילים מצד האחר, שנמצאו מפלשין לרשות הרבים - אף על פי שאינן מכונין זה כנגד זה, הרי כל אחד מהן מבוי מפלש. וכיצד מכשירן? עושה צורת פתח לכל אחד ואחד מן השכיילים שבצד האחד, וכן לפתח הגדול, ועושה לכל השכיילים שבצד השני לחי או קורה.

כ. מבוי שצדו [דפנו] אחד ארץ וצדו השני קצר, מניח את הקורה כנגד הקצר. העמיד לחי בחצי המבוי - מחצי המבוי הפנימי שהוא לפנים מן הלחי, מתר לטלטל בו; והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי, אסור.

כא. מבוי שהוא רחב עשרים אמה - עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות, שהוא שעור משך [אורך] המבוי, ומעמידו באמצע - ונמצא פשני מבואות, שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות. או מרחיק שתי אמות מכאן, ומעמיד פס שלש אמות, ומרחיק שתי אמות מכאן, ומעמיד פס שלש אמות - ונמצא פתח המבוי עשר אמות, והצדדין הרי הן כסתומין, שהרי עומד מרבה על הפרוץ. **כב.** לחי הבולט מדפנו של מבוי, פשר; ולחי העומד מאליו - אם סמכו עליו מקדם השבת, פשר. ולחי שהוא נראה מבפנים לחי, ומבחוץ אינו נראה לחי, או שהיה נראה מבחוץ לחי, ומבפנים נראה שהוא שנה וכאלו אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים, או שהפליגו [הרחיקו] מן הכתל שלשה - לא עשה כלום; אבל פחות משלשה טפחים - פשר, שכל פחות משלשה כלבוד [כמחובר]. לחי שהוא רחב הרבה - בין שהיה רחבו פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו כחצי רחב המבוי - פשר, ונדון משום לחי; אבל אם היה יתר על חצי רחב המבוי, נדון משום עומד מרבה על הפרוץ.

יחיד - אף לאמצעה אסור; פעמים בונה מצד אחד, ונמצא כלה לצדה של רחבה.

ז. אין המבוי נתר בלחי או קורה, עד שיהיו בתים וחצרות פתוחות לתוכו, ויהיה ארכו מארבע אמות ומעלה, ויהיה ארכו יתר על רחבו; אבל מבוי שארכו כרחבו, הרי הוא כחצר, ואינו נתר אלא בשני לחיים משני רוחותיו כל לחי במשנהו, או בפס [קרוש] רחב ארבעה מרות אחת.

ח. חצר שארפה יתר על רחבה - הרי היא כמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות - אינו נתר אלא בשני לחיים, או בפס ארבעה.

ט. מבוי שאין ברחבו שלשה טפחים - אינו צריך לא לחי ולא קורה, ומתר לטלטל בכלו; שכל פחות משלשה, הרי הוא כלבוד [כמחובר]. מבוי שהכשירו בקורה - אף על פי שמתר לטלטל בכלו כרשות היחיד, הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - פטור, שהקורה משום הכר היא עשויה. אבל אם הכשירו בלחי - הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - חיב, שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית.

י. שני כתלים לרשות הרבים, והעם עוברים ביניהם - כיצד מכשיר ביניהם? עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן, ואחר כך יעשה ביניהם רשות היחיד. ואינו צריך לנעל הדלתות, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל; היו [הדלתות] משקעות בעפר, מפנה אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת פתח, או לחי וקורה - אינן מועילין בהכשר רשות הרבים. **יא.** מתר לטלטל במבוי פתח הקורה, או בין הלחיים. במה דברים אמורים? בשניה סמוך לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לכרמלית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר] - אסור לטלטל פתח הקורה, או בין הלחיים, עד שיעשה לחי אחר להתיר תוף הפתח; שהרי מצא מין את מינו [הכרמלית את הכרמלית], ונעור [נהיה ככרמלית].

יב. בכל עושין לחיים - אפלו בדבר שיש בו רוח חיים, ואפלו באסורי הנזה. עבודה זרה עצמה או אשורה, שעשה אותה לחי - פשר; שהלחי עביו כל שהוא. גבה הלחי, אין פחות מעשרה טפחים; רחבו ועביו, כל שהוא.

יג. בכל עושין קורה, אבל לא באשורה, לפי שיש לרחב הקורה שעור, וכל השעורין אסורים מן האשורה. וכן רחב הקורה, אין פחות משפח. ועביה - כל שהוא; והוא שתהיה בריאה [חזקה] לקבל ארית, שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמיד [תומכי ה-] קורה, צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבנה. **יד.** כמה יהיה פתח המבוי, ויהיה די להכשירו בלחי או קורה? גבהו, אין פחות מעשרה טפחים, ולא יתר על עשרים אמה; ורחבו, עד עשר אמות. במה דברים אמורים? שלא היה לו צורת פתח; אבל אם היה לו צורת פתח - אפלו היה גבוה מאה אמה, או פחות מעשרה, או רחב מאה אמה - הרי זה מתר.

לסטות. שבמקרה כזה - אין צורך ב"ראשה ורובה" - ו, הואיל וראשה ורבה בפנים, מתר, ואפלו לגמל [שצווארו ארוך - יש להקפיד על "ראשו ורובו" שלו]. היו קרובים יותר מזה - אסור להשקות מהן, אפלו לגדי שהוא פלו נכנס לפנים. ומתיר להרחיק כל שהוא [איזה מרחק שירצה], ובלבד שירבה בפסים פשוטין [עמודים] שמניחין אותן בכל רוח ורוח [=כל הצדדים], כדי שלא יהיה [המרווח ש] בין פס לחברו יותר על שלש עשרה אמה ושליש.

ל. לא התירו [את העצה של הצבת] הפסין האלו [שסביבי הבאר], אלא בארץ ישראל, ולקבצת עולי רגלים בלבד - והוא, שהיה באר מים חיים של רבים. אבל אדם - ירד לבאר וישתה, או יעשה לו מחיצה מקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים, ויעמד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה, שאין אדם יכול לירד בו - הרי זה ידלה וישתה בין הפסין [במתחם הפסים].

לא. וכן בור הרבים ובאר היחיד, אפלו בארץ ישראל - אין ממלאין מהן, אלא אם כן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

לב. הממלא לבקמתו בין הפסין, ממלא ונותן בכלי [בדלי ש] לפניה [לצורך שתייה]; ואם היה אבוס [מתקן גדול להאכלת הבהמה - ראשו [חלקו] נכנס לבין הפסים, והיה [האבוס] גבוה עשרה ורחב ארבעה [שנהפך לרשות משל עצמו] - לא ימלא ויתן לפניה [את הדלי], שמה יתקלקל האבוס, ויוציא הדלי לאבוס, ומן האבוס לקרקע רשות הרבים; אלא ממלא ושופך [בתוך האבוס], והיא שותה מאליה.

לג. הזורק מרשות הרבים לבין הפסין, חיב; הואיל ויש בכל זוית וזוית מחיצה גמורה שיש בה גבה עשרה ויותר מארבעה על ארבעה, והרי הרבוע נפר ונראה - נעשה כל שביניהם רשות היחיד; ואפלו היה בקצה, ואין שם ביניהם באר - שהרי בכל רוח ורוח פס מפאן ופס מפאן. ואפלו היו רבים בוקעין [הולכים] ועוברין בין הפסין - לא בטלו המחיצות, והרי הן פתח שרבים בוקעין בה; והזורק לתוכו, חיב. ומתיר להשקות בהמה ביניהן, אם היה שם ביניהן באר.

לד. חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין - מתיר לטלטל מתוכה לבין הפסין, ומבין הפסין לתוכה; היו שתי חצרות, אסורין עד שיערבו [עורב חצרות]. נכשו המים [שבבור] בשבת - אסור לטלטל בין הפסין; שלא נחשבו מחיצה לטלטל בתוכן אלא משום המים. באו לו [לבאר] מים בשבת - מתיר לטלטל ביניהן; שכל מחיצה שנעשת בשבת, שמה מחיצה. מבוי שנטלה קורתו או לחיו בשבת - אסור לטלטל בו, אף על פי שנפרץ לכרמלית.

לה. אכסדרה [מבנה שאינו במחיצות מלאות] בבקעה - מתיר לטלטל בכלה, ואף על פי שהיא שלש מחיצות ותקרה; שאנו רואין באלו פי תקרה ירד וסתם רוח רביעית. והזורק מרשות הרבים לתוכה - פטור, כזורק למבוי סתום שיש לו קורה. בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות, הרי זה אסור לטלטל בכלו. אף על

כג. קורה שפרש עליה מחצלת - הרי בטלה, שהרי אינה נפרת; לפיכך, אם היתה המחצלת מסלקת מן הארץ שלשה טפחים או יותר, אינה מחיצה. נעץ שתי יתדות בשני פתלי מבוי מבחוץ, והניח עליהן הקורה - לא עשה כלום; שצריך להיות הקורה על גבי המבוי, לא סמוך לו. כד. קורה היוצאה מפתח זה, ואינה נוגעת בפתח השני, וכן שתי קורות, אחת יוצאה מפתח זה ואחת יוצאה מפתח זה, ואין מגיעות זו לזו - פחות משלשה, אין צריך להביא קורה אחת; היה ביניהן שלשה, צריך להביא קורה אחת.

כה. וכן שתי קורות המתאימות [צמודות], לא בזו כדי לקבל ארץ ולא בזו כדי לקבל ארץ - אם יש בשתייהן כדי לקבל ארץ, אינו צריך להביא קורה אחת. היו אחת למטה ואחת למעלה - רואין את העליונה כאלו היא למטה, ואת התחתונה כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה למעלה מעשרים, ולא תחתונה למטה מעשרה; ולא יהיה ביניהן שלשה טפחים, כשוראין אותן שירדה זו ועלתה זו בכונה [מכוונות זו לצד זו -], עד שיפגעו זו בצד זו.

כו. היתה הקורה עקמה [ונוסה מחוץ למבוי], רואין אותה כאלו היא פשוטה [ישרה]; עגלה, רואין אותה כאלו היא מרבעת - אם היה בהקפה שלשה טפחים, יש בה רחב טפח. היתה הקורה בתוך המבוי, ועקמה חוץ למבוי, או שהיה עקמה למעלה מעשרים, או למטה מעשרה - רואין: כל שאלו ינטל העקום, וישארו שני ראשיה, אין בין זה לזה שלשה - אינו צריך להביא קורה אחת; ואם לאו, צריך להביא קורה אחת.

כז. באר [שהוא רשות היחיד שבתוך רה"ר] שעשה לה שמונה פסין [עמודים] מארבע זויות, שני פסין דבוקין בכל זוית - כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה; הרי אלו כמחיצה - כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה; ואף על פי שהפרוץ מרבה על העומד בכל רוח ורוח, הואיל וארבע הזויות עומדות, הרי זה מתיר למלאות מן הבור ולהשקות לבמה [במתחם הפסים]. וכמה יהיה גבה כל פס מהן? עשרה טפחים; ורחבו, ששה טפחים; וכן כל פס ופס, כמלא שתי רבקות [קבוצות] של ארבע ארבע בקר, אחת נכנסת ואחת יוצאה - שעור רחב זה, אין יותר על שלש עשרה אמה ושליש.

כח. היה במקום אחד מן הזויות, או בכל זוית מארבעתן, אכן גדולה, או אילן, או תל המתלקט [המתרומם] עשרה [טפחים] מתוך ארבע אמות, או תבילה של קנים - רואין: כל שאלו יחלק יש בו אמה לכאן ואמה לכאן בגבה עשרה, נדון משום זוית שיש בה שני פסין. חמשה קנים, ואין בין זה לזה שלשה, ויש ביניהם ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן - נדונים משום זוית שיש בה שני פסין.

כט. מתיר להקריב ארבע הזויות האלו לבאר - והוא [שהיה מספיק מקום לכך], שהיה פרה ראשה ורבה בפנים מן הפסין ושותה; אף על פי [וואת במצב] שלא יאחו ראש הבהמה [בכוח] עם הקלי שבו המים [כדי לא לתת לה

ה. המוציא תבלין, [שיעורו] - כדי לתבול ביצה; ומצטרפין זה עם זה. פלפלת [פלפל], כל שהוא. עטרן, כל שהוא. ריח טוב, כל שהוא. ריח רע, כל שהוא. מיני בשמים, כל שהן. ארגמן טוב, כל שהוא. בתולת הורד [עלה שושנה אדומה וסתומה], אחת. מיני מתכות הקשים, כגון נחשת וברזל, כל שהן. מעפר המזבח, ומאבני המזבח, וממקק [רקבון] ספרים, וממקק מטפחתיהן - כל שהן, מפני שמצניעין אותן לגניזה. גחלת, כל שהוא; והמוציא שלהבת, פטור.

ו. המוציא ורעוגי גנה שאינן נאכלין לאדם, שעורן פחות מכגרוגרת: מזרע קשואין, שנים; ומזרע הדלועין, שנים; מזרע פול המצרי, שנים. המוציא סבין [פטולת קמח], כדי לתן על פי כור של צורפי זהב [בעת ההתכה]. המוציא מרסן [קליפות תבואה] - אם לאכילה, שעורו כגרוגרת; לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; לצביעה, כדי לצבוע בגד קטן. לולבי [ענפים רכים] ורדין [של עצים דקים] וחרובין - עד שלא ימתיקו, כגרוגרת; ומשמתיקו, כמלא פי גדי. אכל הלוח והחרדל והתורמוסין ושאר כל הנקבשין - בין שמתיקו בין שלא ימתיקו, כגרוגרת.

ז. המוציא גרעינין - אם לאכילה, חמש; ואם להסקה, הרי הן כעצים; ואם לחשבון [למנין], שנים; ואם לזריעה, שנים. המוציא אזור [מין צמח] לאכילה, כגרוגרת; לבהמה, כמלא פי גדי; לעצים, כשעור העצים; להנייה [על טמא מת], כשעור הנייה.

ח. המוציא קלפי אגוזין, וקלפי רמונים, איסטיס, ופואה [מיני צמחים המשמשים לצבע], ושאר הצובעין - כדי לצבוע בהן בגד קטן, כסבכה [כיסוי] שמניחין הבנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום, או נתר אלפסנדריה [מין עפר המסיר כתמים], או ברית, קימוניא, ואשלג [חומרי ניקוי], ושאר כל המנקין - כדי לכבס בהן בגד קטן, כסבכה. הוציא סמנין [צבעים] שריונין, כדי לצבוע בהן דגמא לאורג [חתיכת בד קטנה].

ט. המוציא דיו על הקלמוס, שעורו כדי לכתב ממנו שתי אותות [אותיות]; ואכל אם הוציא הדיו בפני עצמו, או בקסת [כלי הדיו] - צריך שיהיה בו יתר על זה, כדי שיעלה ממנו על הקלמוס כדי לכתב שתי אותות. הנה בקסת כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת, או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת - הרי זה ספק [כשיעורו]. הוציא שתי אותות וכתבן כשהוא מהלך, חיב; כתיבתן, זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתבה, וחרור והוציא אות שניה וכתבה - פטור; שכתב חסרה האות הראשונה.

י. המוציא פחל [לצביעת העין] בין לרפואה בין לתכשיט, כדי לכתב עין אחת; ובמקום שאין דרך להתקשט אלא בכחילת שתי עינים, והוציאו להתקשט - עד שיוציא כדי לכתב שתי עינים. זפת וגפרית, כדי לעשות נקב [במכסה חבית השמן]. שעוה, כדי לתן על פי נקב קטן [שבחבית לסותמו]. דבק, כדי לתן בראש השבשבת [קנה שמורחין

פי שכל פרצה שהיא עד עשר אמות כפתח, אין עושין פתח בקרן זוית; ואם היתה שם קורה מלמעלה על ארך הפרצה - רואין אותה [כאילו] - שירדה וסתמה, ומתר לטלטל בכלן.

לו. האצבע שמשערין בה בכל מקום, היא רחב הגודל של יד; והטפת, ארבע אצבעות. וכל אמה האמורה בכל מקום, בין בשבת בין בסבה וכלאים - היא אמה בת ששה טפחים. ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים דחוקות זו לזו, ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקות [אינן דבוקות] ורווחות; וזה וזה, להחמיר. ביצד? משך [אורר] מבו, בארבע אמות שוחקות; וגבהו, עשרים אמה עצבות [דחוקות]; רחב הפרצה, עשר אמות עצבות. וכיוצא בהן, לענין סבה וכלאים.

יום רביעי ה' תשרי ה'תש"ע

הלכות שבת פרק יח

א. המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד - אינו חיב עד שיוציא ממנו שעור שמועיל כלום [משהו]. ואלו הן שעורי ההוצאה: המוציא אכלי אדם - כגרוגרת [תאנה יבשה], ומצטרפין זה עם זה; והוא שיהיה כגרוגרת מן האכל עצמו, חוץ מן הקלפין והגרעינין והעקצין [מקום החיבור של הפרי לעץ] והסבין [פטולת הקמח] והמרסן [קליפה עבה של תבואה].

ב. יין, כדי רבע רביעית; ואם היה קרוש, פזית. חלב בהמה טהורה, כדי גמיאה [בליעה בבת אחת]; וחלב טמאה, כדי לכתב עין אחת [להניח עליה לרפואה]. חלב אשה ולבן ביצה, כדי לתן במשיפה [בתחבושת לכאב עיניים]. שמן - כדי לסוף אבר קטן, שהוא אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו. טל, כדי לשוף [לשפשוף] את הקילורית [משחה לכאב עיניים]; וקילור, כדי לשוף במים; ומים, כדי לרחץ פני מדוכה [כלי לכתישת אוכלין]. דבש, כדי לתן על ראש הפתית [מכה בגב הבהמה]. דם, ושאר כל המשקין, וכל השופכין - כדי רביעית.

ג. תבואה, כמלא פי פרה. תבן קטניות, כמלא פי גמל. ואם הוציא תבן קטניות [שהוא מאכל גמל] להאכילו לפרה, כמלא פי פרה; שהאכילה על ידי הדחק, שמה אכילה. עמיר [קש], כמלא פי טלה. עשבים, כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים - אם היו לחים, כגרוגרת, מפני שהם אכלי אדם; ויבשים, כמלא פי גדי. ואין מצטרפין [המינים שונים] זה עם זה לחמור שבבהן [לשיעור הקטן שבהם], אכל מצטרפין לקל שבבהן. ביצד? הוציא תבן תבואה וקטנית - אם יש בשניהן כמלא פי פרה, פטור; כמלא פי גמל, חיב. וכן כל פיוצא בזה, לענין השבת.

ד. המוציא עצים - כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולים, טרופה [מעורבת] בשמן ונתונה באלפס [מחבת]. המוציא קנה, [שיעורו] - כדי לעשות קלמוס המגיע לראשי אצבעותיו; ואם היה עבה או מרסס [שבור], שעורו כעצים.

המוציא אותו חייב. והאשה מדרה [מסייעת] את בנה בזמן שנוטל [רגל] אחת ומניח אחת.

יז. המוציא תינוק חי, וכיס תלוי בצווארו - חייב משום הכיס, שאין הכיס טפלה [בטילה] לתינוק; אבל אם הוציא את הגדול, אף על פי שהוא מלבש בכליו וטבעותיו בידו - פטור, שהכל טפלה לו. היו כליו [בגדיו] מקפלין על כתפו - הנושא אותו, חייב.

יח. המוציא חגב חי, כל שהוא; ומת, כגורגרת. צפרת ברמים [מין ארבה], בין חיה בין מתה - כל שהוא, מפני שמצניעין אותה לרפואה; וכן כל פיוצא בה. המת והנבלה, והשרץ - כשעור טמא, כך שעור הוצאתו: מת ונבלה, בכזית; ושרץ, בכעדשה.

יט. היה שם [מבשר המת] כזית מצמצם [בדיוק], והוציא ממנו פחצי זית - חייב, שהרי הוציל במעשיו, שנתמעט השעור מלטמא. אבל אם הוציא פחצי זית מכזית ומחצה, פטור. וכן כל פיוצא בזה בשאר הטמאות.

כ. במה דברים אמורים שאינו חייב אלא על הוצאת פשעור? כשהוציא סתם; אבל המוציא לזרע, או לרפואה, או להראות ממנו דגמא, ולכל פיוצא בזה - חייב בכל שהוא.

כא. המצניע דבר לזריעה, או לרפואה, או לדגמא, ושכח למה הצניעו, והוציאו סתם - חייב עליו בכל שהוא, ששל דעת מחשבה ראשונה הוציא; ושאר האדם, אין חזקין עליו אלא בשעורו. וזק זה שהוציא כבר לתוך האויר [מחוץ, ונמלך ממחשבתו הראשונה] - אף על פי שמקומו נכר, כבר בטלה מחשבתו הראשונה; לפיכך, אם חזר והכניסו - אינו חייב עד שיכניס בשעור.

כב. דבר שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע, כגון דם הנדה - אם הצניעו אחד והוציאו, חייב; ושאר האדם, פטורין עליו, שאין חזקין אלא על הוצאת דבר הפשע [ראוי ומועיל] להצניע, ומצניעין פמחה.

כג. המוציא חצי שעור, פטור; וכן כל העושה ממלאכה מן המלאכות חצי שעור, פטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחזר והוציא החצי האחר - חייב; ואם קדם והגביה החצי הראשון, קדם הנחת החצי השני - נעשה כמי ששנרף, ופטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון בתוך שלשה - חייב, שהמעביר כמי שנח על גבי משהו; אבל אם זרקו - אינו חייב, עד שינח שם על גבי משהו.

כד. הוציא חצי שעור, וחזר והוציא חצי שעור בהעלם [בסגרה] אחד - לרשות אחת, חייב. לשתי רשות, אם יש ביניהן רשות שחזקין עליה - פטור; היתה ביניהן פרמלית [מקום שאינו רה"ו ואינו רה"ר] - הרי הן כרשות אחת, וחייב חטאת.

כה. המוציא פחות מפשעור, וקדם שינח נתפח וחזר [להיות] בפשעור, וכן המוציא בפשעור, וקדם שינח צמק וחזר פחות מפשעור - פטור.

כו. המוציא כגורגרת לאכילה, וצמקה קדם הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו צריך שעור -

ראשו בדבק לתפוס האפרוחים בדבק. רכב [שומן], כדי למשח תחת רקיק [עוגה מטוגנת בשומן] כסלע.

יא. המוציא אדמה, כדי לעשות חותם האגרת. טיט, כדי לעשות פי [שפת] כור [אש הצורפים]. וכל או חול דק, כדי לזבל כרשה [לעדרב בטיט]. חול גס, כדי לערב עם מלא כף של סידן סיד. חרשית [חרס לבן כתוש], כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. שער, כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב. סיד, כדי לסוד אצבע קטנה שבכנות [היו סכין אותם בטיט]. עפר ואפר, כדי לכסות דם צפור קטנה. צרור אבן, כדי לזרק בבהמה ותרגיש - והוא, משקל עשרה זוזים. חרש [חרס], כדי לקבל בו רביעית. יב. המוציא חבל, כדי לעשות און [בית יד] לקפה [תיבה]. גמי, כדי לעשות תלוי [לולאה] לנפה ולכברה [נפה גדולה]. הוצין [עלי התמר], כדי לעשות און לכפיפה מצרית [סל]. סיב [חוטם שבעץ התמר], כדי לתן על פי משפך קטן של יין. מוכין [אגודות בדים], כדי לעשות בו כדור כגוז. עצם, כדי לעשות תרנד [כף רופאים קטנה]. זכוכית - כדי לגרד בה ראש הכדנד [ראש מחט המפרידה בין חוטי השתי], או עד שיפצע [יוריד השתי מהערב] שתי נימין כאתח.

יג. המוציא שתי נימין מונב הסוס ומזנב הפרה, חייב. הוציא אחת מן הקשה שבחזיר [חוטם קשים שבשדרתו], חייב. נצרי דגל, והן חוטי העץ - שתיים; חורי דגל, והן קלפי התריות [ענפים] - אחת. מצמר גפן, ומצמר כף [משי עבה], וצמר גמלים וארנבים ותיה שבים, ושאר כל הנטוין - כדי לטוות חוט ארץ ארבעה טפחים. המוציא מן הבגד, או מן השק, או מן העור - כשעורן לטמאה [לקבלת טומאה], כך שעורן להוצאה: הבגד, שלשה על שלשה; השק, ארבעה על ארבעה; העור, חמשה על חמשה.

יד. המוציא עור שלא נתעבד כלל, אלא עדן הוא רף - שעורו, כדי לצר [לעטוף] משקלת [של מאזניים] קטנה שמשקלה שקל. היה [העור] מלוח, ועדין לא נעשה בקמח ולא בעפצא [חומר עיבוד] - שעורו, כדי לעשות קמיע [לעטוף קמיע שבו שמות הקודש לסגולה]. היה עשוי בקמח, ועדין לא נתעבד בעפצא - שעורו, כדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו, חמשה על חמשה.

טו. המוציא קלף מעבד, כדי לכתב עליו פרשת 'שמע' עד 'ובשעריך'. דוכסוסטוס [חלקו הפנימי של העור], כדי לכתב עליו מזוזה. נר - כדי לכתב עליו שתי אותות של קשר מוקסין [שטר בו מסמנים גזברי המעשר שפלוני שילם חובו], שהן גדולות מאותות שלנו. המוציא קשר [סימן של] מוקסין - חייב, אף על פי שכתב הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה הוא לעולם. המוציא שטר פרוע, ונר מחוק - כדי לכתב על פי צלוחית קטנה של פליטון [בוסם]; ואם יש בלכן [במחיקה] שלו כדי לכתב שתי אותות של קשר מוקסין, חייב.

טז. המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שהן חיים, חייב. אבל אדם חי, אינו משאוי; ואם היה כפות או חולה,

יצאת בה, פטורה. אבל האיש מתר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא תכשיט, ואין דרך להראות; ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל.

ה. אשה שיצאת במחט נקובה, חיבת; והאיש, פטור. ואיש שיצא במחט שאינה נקובה, חיב; והאשה, פטורה - מפני שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה, אלא גזרה שמא תראה לחברותיה. זה הכלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו, ואינו דרך מלבוש, והוציאו דרך שמוציאין אותו דבר - חיב; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו, והיה רפוי ואפשר שיפל במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים, וכן אשה שיצאת בתכשיטין שדרכה לשלף אותן ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט, ואינו נופל ואין דרכה להראותו - הרי זה מתר לצאת בו. לפיכך, אצעה [צמיד] שמניחין בזרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת; והוא שתהיה דבוקה לבשר, ולא תשטט. וכן כל פיוצא בזה.

ו. לא תצא אשה בחוטי צמר, או בחוטי פשתן, או ברצועות הקשורות לה על ראשה - שמא תחליץ אותם בשעת טבילה, ותעבירם ברשות הרבים; ולא בציץ שמנחת בין עיניה, ולא בלחיים של זהב שיוורדין מן הציץ על לחיה, בזמן שאינן תפורין זה בזה; ולא בעצרת של זהב שמנחת בראשה, ולא בכבלים שיוציאין בהן הבנות בגליהן, כדי שלא יפסעו פסיעה גסה. כל אלו אסורין לצאת בהן, שמא יפלו ותיבאן בידה.

ז. לא תצא אשה בקטלה [שרשרת זהב] שבצוארה, ולא בגומי האף, ולא בצלוחית של פליטון [בושם] הקבועה על זרועה, ולא בכיס הקטן העגל שמניחין בו שמן הטוב, והוא הנקרא 'כוכלת', ולא בפאה של שער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעצלת שער הרבה, ולא בכבול של צמר שמקפת אותו סביב לפניה [שהציץ יהא מונח עליה], ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שפול, ולא בשן של זהב שמנחת על שן שחר או אדם שיש בשניה - אבל שן של כסף מתר, שאינו נכר. כל אלו אסורין לצאת בהם, שמא תחליץ ותראה לחברותיה.

ח. כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים, אסור לו לצאת בו אפלו בחצר שאינה מערבית; חוץ מכבול ופאה של שער, שמותר לצאת בהן לחצר - כדי שלא תתגנה על בעלה. והיוצאות בצלוחית של פליטון שאין בה בשם כלל, חיבת. ט. יוצאה אשה בחוטי שער הקשורין לה על ראשה; מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין, אינה חולצתן אם ארעה לה טבילה, עד שנגזר שמא תביאם ברשות הרבים; בין שהיו החוטין שלה, בין של חברתה, בין של בהמה. ולא תצא הזקנה בשל ילדה, ששבת הם לה, ושמא תחליץ ותראם לחברותיה; אבל ילדה, יוצאה בחוטי זקנה. וכל שהוא אריג, יוצאה בו על ראשה.

י. יוצאה אשה בחוטיין שבצוארה - מפני שאינה חונקת עצמה בהן [והם רפויים], ואינן חוצצין [בטבילה], ואין חשש שחטוין; ואם היו צבועין - אסורין, שמא תראה אותם

הרי זה חיב, כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מכגורגרת לזריעה, וקדם הנחה חזר וחשב לאכילה - פטור; ואם תפחה קדם הנחה ונעשת כגורגרת קדם שימלך עליה לאכילה, חיב; שאפלו לא חשב, היה מתחייב על מחשבת ההוצאה.

כז. הוציא כגורגרת לאכילה, וצמקה וחזרה ותפחה קדם הנחה - הרי זה ספק [בגמרא] אם נדחה [מהחוב], אם לא נדחה. ורק בזית אכלין לבית טמא, והשלים בזית זה לאכלין שהיו שם ונעשה הכל כביצה - הרי זה ספק אם נתחייב על בזית, מפני שהשלים השעור לעגן טמאה [ורק אוכל כביצה מקבל טומאה], או לא נתחייב.

כח. המוציא פחות מכשעור - אף על פי שהוציאו בכלי, פטור; שהכלי טפלה [בטילה] לו, ואין פונתו להוצאת הכלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין בו בשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו פפות במטה - פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. וכן כל פיוצא בזה. המוציא גפת הרוכלים [מוכרי בשמים לנשים] - אף על פי שיש בה מינין הרבה, ואפלו הוציאן בתוף פפו - אינו חיב אלא אחת; שם הוצאה אחד הוא.

יום חמישי ו' תשרי ה'תש"ע

הלכות שבת פרק יט

א. כל כלי המלחמה, אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא - אם היו כלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון [מלבוש ברזל] וכובע [מברזל] ומגפנים [מברזל] שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח וסוף וקשת ואלה [מגן עגול] ותריס [מגן משולש] - הרי זה חיב. ב. אין יוצאין בסנדל מסמר שסמרו לחזקו; ואפלו ביום טוב גזרו שלא יצא בו. ומתר לצאת באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב, כמו שהמלכים עושין, מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט מתר; והוא, שלא יהא [האבנט] רפוי - שמא יפל ברשות הרבים, ויבוא להביאו.

ג. טבעת שיש עליה חותם - מתכשיטי האיש היא, ואינה מתכשיטי האשה; ושאין עליה חותם - מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך, אשה שיצאת בטבעת שיש עליה חותם, ואיש שיצא בטבעת שאין עליה חותם - חיבין. ומפני מה הם חיבין, והרי הוציאו אותן שלא כדרך המוציאין, שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה? מפני שפעמים נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית, ומנחת אותה באצבעה בעת הלכה, וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האמן, ומניח אותה באצבעו עד חנות האמן; ונמצאו שהוציאו אותן כדרך שדרכן להוציאן, ולפיכך חיבין.

ד. לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם, אף על פי שהיא מתכשיטיה; גזרה, שמא תוציאה ברשות הרבים להראות לחברותיה, כדרך שהנשים עושות תמיד; ואם

שִׁינָא בְּהֵן שַׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲכַל אִם לֹא עָשָׂה בְּהֵן מַעֲשֶׂה, וְלֹא יֵצֵא בְּהֵן קֹדֶם הַשָּׁבַת – אֲסוּר לְצֵאת בְּהֵן.

יז. יוֹצֵאִין בְּשֶׁק עֶבֶה, וּבִסְגוּס [בגד שינה] עֶבֶה, וּבִירִיעָה [מעורר], וּבַחֲמִילָה [בגד עב] – מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים; אֲכַל לֹא בַתְּכָה, וְלֹא בַקֶּפֶה, וְלֹא בַמַּחְצֶלֶת – מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים. הַפֶּר וְהַפֶּסֶת – אִם הָיוּ רַבִּין וְרַקִּין [דקים] כְּמוֹ הַפְּגָדִים – מִתֵּר לְהוֹצִיאֵם מִנְּחִין עַל רֹאשׁוֹ בַּשָּׁבַת, דֶּרֶךְ מַלְבוּשׁ; וְאִם הָיוּ קָשִׁין – הָרִי הֵם כְּמִשְׁאוּי, וְאֲסוּרִין.

יח. יוֹצֵאִין בְּזוּגִין [פנמונים שאינם משמיעים קול] הָאֲרוּגִין בַּפְּגָדִים. וְיוֹצֵא הַעֶבֶד בַּחוּתָם שֶׁל טִיט שֶׁבִּצְאוֹרָו [בו חזק שמו ושם אדונו], אֲכַל לֹא בַחוּתָם שֶׁל מַתְכָּת, שְׁמָא יִפְל וְיִבְיָאֵנוּ. הַמַּתְעַטֵּף בְּטָלִיתוֹ, וְקִפְלָה מִכָּאן וּמִכָּאן בִּידוֹ אוֹ עַל כַּתְפוֹ – אִם נִתְכַּוֵּן לְקַבֵּץ כִּנְפָיו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַעוּ אוֹ שֶׁלֹּא יִתְלַכְּלוּ – אֲסוּר; וְאִם קָבֵץ לְהַתְנַאֲוֹת בָּהּ, כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם בְּמַלְבוּשָׁן – מִתֵּר.

יט. הַיּוֹצֵא בְּטָלִית מִקְפָּלָת וּמִנְחַת עַל כַּתְפוֹ, חֵיב. אֲכַל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדֵר [מספחת גדולה] שֶׁעַל כַּתְפוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין גִּימָא [חוט] קְשׁוּרָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ [שלא יפול]; וְכָל סוּדֵר שֶׁאִינוֹ חוֹפֶה רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אֲסוּר לְצֵאת בּוֹ. הַיְתָה סִבְנִית [בגד לעטיפה הראש והכתפיים ביציאה ממרחק] קֶצֶרָה שְׂאִינָה רַחְבָּה – קוֹשֶׁר שְׁנֵי רִאשֵׁיהָ לַמָּטָה מִכַּתְפֵּים, וְנִמְצָאת כְּמוֹ אֲבָנִט, וּמִתֵּר לְצֵאת בָּהּ.

כ. מִתֵּר לְהַתְעַטֵּף בְּטָלִית שֶׁיֵּשׁ בַּשִּׁפְתִּיהָ מֶלֶל [חוטים בולטים], אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חוֹטִין אֲרָכִין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִינָן נֹאִי לְטָלִית – מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּטָלִין לְגַבֵּי הַטָּלִית, וְאִינוֹ מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן בֵּין הָיוּ בֵּין לֹא הָיוּ. לְפִיכָךְ, הַיּוֹצֵא בְּטָלִית שְׂאִינָה מְצִיצָת כְּהִלְכָתָהּ – חֵיב, מִפְּנֵי שְׂאוֹתָן הַחוֹטִין וְהַשּׁוֹבֵכִין הֵן אֲצִלוֹ, וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיִּשְׁלִים חֲסָרוֹן וְיַעֲשֶׂה צִיצִית. אֲכַל טָלִית הַמְצִיצָת כְּהִלְכָתָהּ – מִתֵּר לְצֵאת בָּהּ, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה; שְׂאִין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה מִשְׁאוּי, אֲכַל הָרִי הִיא מִנּוּאִי הַפְּגָד וּמִטְכָּסִיסוֹ [שכלוליו], כְּמוֹ הָאִמְרָה [בד התפור בשפת הבגד] וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְאֵלּוּ הָיוּ חוֹטֵי הַצִּיצִית שֶׁהִיא מְצִיצָת כְּהִלְכָתָהּ מִשְׁאוּי – הִיא חֵיב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֲפִלּוּ בַּיּוֹם הַשָּׁבַת, שְׂאִין מְצוֹת עֲשֶׂה שְׂאִין בָּהּ פֶּרֶת דּוּחָה שָׁבַת.

כא. לֹא יֵצֵא הַחֵטִי בַּשָּׁבַת בַּמַּחֲסֵה הַתְּחוּבָה לוֹ בַּבְּגָדוֹ, וְלֹא נִגַּר בְּקִיסָם שֶׁבִּצְאוֹ, וְלֹא גִרְדִּי [אורג] בְּאִירָא [חתיכת צמר] שֶׁבִּצְאוֹ, וְלֹא שְׁלִחְנִי [חלפון] בְּדִירָא שֶׁבִּצְאוֹ, וְלֹא צִבְע בְּדִגְמָא שֶׁבִּצְאוֹ; וְאִם יֵצֵא – פְּטוּר, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא דֶּרֶךְ אֲמֻנוֹתָ; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.

כב. הַזֵּב שֶׁיֵּצֵא בָּפִים שָׁלוֹ [שלא יתלכך] – חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁאִין דֶּרֶךְ פִּים זֶה לְהוֹצִיא אוֹ אֲכַל בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת; וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַהוֹצָאָה, אֲכַל כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְלַכְּלוּ בְּגִדָיו – שֶׁהַמְּלָאכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה לְגוֹפָה, חֵיב עֲלֶיהָ.

כג. הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין בַּשָּׁבַת בִּרְשׁוֹת הָרַבִּים, בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? לּוֹבֶשֶׁן כְּדֶרֶךְ, מִנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ וְשֶׁל יָד בִּידוֹ, וְנִכְנֵס, וְחוֹלְצֵן בִּפְנֵי; וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא וְלּוֹבֵשׁ זוּג שְׁנֵי וְחוֹלְצוֹ, עַד שֶׁיִּכְנִס אֶת כָּלָן. וְאִם הָיוּ הָרַבָּה, וְלֹא נִשְׁאָר

לְחִבְרוּתֶיהָ. וְיוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּכָלִיל [טס] שֶׁל זֶהָ בְּרֹאשָׁה, שְׂאִין יוֹצֵאָה בּוֹ אֲלֹא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה שְׂאִין דֶּרֶכָה לְחַלֵּץ וּלְהִרְאוֹת; וְיוֹצֵאָה בְּצִיץ וּבְלַחֲמִים שֶׁל זֶהָ, בְּזִמָּן שֶׁהֵם קְשׁוּרִין בַּשָּׁבַת [כִּיטוּר] שֶׁעַל רֹאשָׁה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְלוּ. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶם.

יא. יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּמוֹף [צמר 19] שֶׁבִּצְאוֹנָה – וְהוּא, שִׁיחֶיהָ קְשׁוּר בְּאֲזָנָה; וּבְמוֹף שֶׁבִּסְנִידָלָה – וְהוּא, שִׁיחֶיהָ קְשׁוּר בְּסִנִּידָלָה; וּבְמוֹף שֶׁהַתְּקִינָה לְנִדְתָּהּ [לספוג דם נידתה], וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ קְשׁוּר, וְאֲפִלּוּ עֲשֶׂתָה לוֹ בֵּית יָד – שְׁאֵם נָפֶל, אִינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי מְאִיסוֹתוֹ.

יב. וְיוֹצֵאָה בְּפִלְפֶל, וּבְגִגְרָא מְלַח, וּבְכָל דְּבַר שֶׁתֵּתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מִפְּנֵי רִיחַ הַפֶּה; וְלֹא תֵתֵן לְכַתְחֻלָּה בַּשָּׁבַת. וְיוֹצֵאָה הַנָּשִׁים בְּקִיסָמִין שֶׁבִּצְאוֹנֵיהֶן [בחורי האזנים למען לא יסתם הנקב], וּבְכַרְעֻלּוֹת [עטיפת הראש] שֶׁבִּצְאוֹרָן אוֹ שֶׁבִּכְסוֹתָן, וּבְכִרְדִּיר [בד המכסה כל הגוף] הַפּוֹרֵף [הכרוך]. וּפּוֹרְפֶת [כורכת שפת הרדיד] בַּתְּחִלָּה בַּשָּׁבַת עַל הָאֶבֶן וְעַל הָאֲזוּז, וְיוֹצֵאָה; וְלֹא תַעֲרִים וְתַפְרֹף עַל הָאֲזוּז כְּדִי לְהוֹצִיא אוֹ [את האגוז] לְבִנָּה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תַפְרֹף עַל הַמַּטְבֵּעַ לְכַתְחֻלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֹל; וְאִם פָּרְפָה, יוֹצֵאָה בּוֹ.

יג. יוֹצֵא אָדָם בְּקִיסָם שֶׁבִּשְׁנֵי וְשֶׁבִּסְנִידָלוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְאִם נָפֶל לֹא יִחְזֹר; וּבְמוֹף וּבִסְפּוּג שֶׁעַל גְּבִי הַמָּכָה, וּבְכָלִד שֶׁלֹּא יִכְרֹף עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, שֶׁהָרִי הַחוּט וְהַמְשִׁיחָה חֲשׁוּבִין אֲצִלוֹ, וְאִינָם מוֹעִילִין לַמָּכָה. וְיוֹצֵא בְּקָלֶפֶת הַשּׁוֹם וּבְקָלֶפֶת הַבָּצֵל שֶׁעַל הַמָּכָה, וּבְאֶבֶן [בד כרוך] שֶׁעַל גְּבִי הַמָּכָה, וְקוֹשֶׁרוֹ וּמִתֵּירוֹ בַּשָּׁבַת; וּבְאֶסְפְּלוֹנִית, וּמִלְגָּמָה, וְיִטְיָה [מיני תחבושות] שֶׁעַל גְּבִי הַמָּכָה, וּבִסְלַע [מטבע] שֶׁעַל גְּבִי הַצִּיצִית [מכה בפרסת הרגל], וּבְכִיצֵת הַחֲרָגוֹל [מין ארבה], וּבִשְׁנֵן הַשּׁוֹעֵל, וּבְמִסְמֵר הַצְּלוּב [מעץ שתלו עליו אדם], וּבְכָל דְּבַר שֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ מִשּׁוֹם רְפוּאָה – וְהוּא שִׁיאֲמָרוֹ הַרּוֹפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל.

יד. יוֹצֵאת הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה [אבן סגולה למעוברת], וּבְמִשְׁקָל [תחליף השווה במשקלו ל-א] אֶבֶן תְּקוּמָה שֶׁנִּתְּכַנֵּן וְשֶׁקָלוֹ לְרְפוּאָה; וְלֹא אִשָּׁה עֹבְרָה בְּכָלִד, אֲלֹא שְׂאָר הַנָּשִׁים – שְׁמָא תִתְעַבֵּר וְתִפְּלִי. וְיוֹצֵאִין בְּקִמִּיעַ [של] מִמָּחָה [לסגולה]. וְאִי זֶה הוּא קִמִּיעַ מִמָּחָה? זֶה שְׂרָפָא שֶׁלֹּשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ שֶׁעֲשֶׂהוּ אָדָם שְׂרָפָא שֶׁלֹּשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּקִמִּיעִין אַחֲרֵים. וְאִם יֵצֵא בְּקִמִּיעַ שְׂאִינוֹ מִמָּחָה – פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא דֶּרֶךְ מַלְבוּשׁ. וְכֵן הַיּוֹצֵא בַּתְּפִלִּין, פְּטוּר.

טו. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרָגְלוֹ מָכָה, יוֹצֵא בְּסִנִּידֵל יְחִידִי בְּרָגְלוֹ הַבְּרִיאָה; וְאִם אֵין בְּרָגְלוֹ מָכָה, לֹא יֵצֵא בְּיָחִיד. וְלֹא יֵצֵא קָטָן בְּמִנְעֵל גָּדוֹל, אֲכַל יוֹצֵא הוּא בְּחִלּוּק גָּדוֹל. וְלֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּמִנְעֵל רַפּוּי, וְלֹא בְּמִנְעֵל חָדָשׁ שֶׁלֹּא יֵצֵאָה בּוֹ שַׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם. וְאִין הַקָּטָע [קטוע רגל] יוֹצֵא בְּכָב [רגל תוחבת] שָׁלוֹ. אֲנָקְטָמִין [מנעל מיוחד] שֶׁל עֵץ [המשמשים לתותבת] – אֵין יוֹצֵאִין בְּהֵן בַּשָּׁבַת, מִפְּנֵי שֶׁאִינָן מִן דְּרַכֵּי הַמַּלְבוּשׁ; וְאִם יֵצֵאוּ, פְּטוּרִין.

טז. יוֹצֵאִין בְּפִקְרִין [פאה נכרית] וּבְצִפָּה [צמר] שֶׁבִּרְאִשֵׁי בְּעֵלֵי חֲטָטִין [שחיו]. אִימִית? בְּזִמָּן שֶׁצָּבִעֵן וּבְכָבֵן, אוֹ

ה. מקום שנהגו למכר להן בהמה דקה, מוכרין; מקום שנהגו שלא למכר, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להן חיה גסה, כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה - אלא על ידי סרסור.

ו. מי שהחשיף בדרך, ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו, והיתה עמו בהמה - מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה, כדי שלא תעמד והוא [הכיס] עליה, עד שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. ואסור לו להנהיגה, ואפלו בקול, כל זמן שהפס עליה, כדי שלא יהיה מחמר בשבת. וגזרת חכמים היא, שלא יניח כיסו על גבי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי.

ז. היה עמו חרש שוטה וקטן - מניח כיסו על החמור, ואינו נותנו לאחד מהן, מפני שהן אדם מישראל. היה עמו חרש שוטה וקטן, ואין עמו בהמה - נותנו לשוטה; שוטה וקטן - נותנו לשוטה; חרש וקטן - נותנו לאי זה מהם שירצה. לא היתה עמו בהמה, ולא נכרי, ולא אחד מכל אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות [עוצר כל סוף ד' אמות]. ואפלו מציאה שבאה לידו, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות. אכל קדם שתבוא לידו - אם יכול להחשיף עליה [להמתין לידה עד מוצ"ש], מחשיף; ואם לאו, מוליקה פחות פחות מארבע אמות.

ח. מתר למשך את הבהמה במתג ורסן שלה לרשות הרבים - והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן, כגון שיר לסוס ואפסר לגמל וחסם לנאקה וסוגר לפלג. אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת בו, כגון שקשר חבל בפי הסוס, או במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר - הרי זה משאוי; שכל שמירה מעלה או שמירה פחותה - משאוי הוא לה.

ט. לא יקשר גמלים זה בזה, וימשך; אפלו היו קשורין מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבלים לתוף ידו - והוא, שלא יצא חבל מתוף ידו טפח; וצריך שיהיה החבל שמפי הבהמה עד ידו, גבוה מן הארץ טפח או יותר. ומפני מה לא ימשך הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמוכרין בו בהמות או שמשחקין בהן שם; ומפני זה, לא תצא בהמה בזוג [פעמון] שבצוארה, ואפלו היה פקוק, שאין לו קול.

י. לא תצא בהמה בזוג שבכסותה, ולא בחותם שבצוארה [מטבע הקשורה בה לסימן], ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה שברגלה, ולא בסלם [מתקן מונע החזרת ראש] שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת [כיסוי שעליו], אלא אם כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטלטלת [וחתיכת בד] התלויה לו בדפשתו או בזנבו, אלא אם כן היתה קשורה בזנבו וחותרו [גבנונית]; ולא יצא הגמל עקוד יד [קשורה יד], ולא עקוד רגל. וכן שאר כל הבהמה.

יא. אין התרגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהן. ואין הכבשים יוצאין בעגלה שתחת האליה

מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש - הרי זה מחשיף עליהם, ומכניסן במוצאי שבת. ואם היה בימי הגזרה, שמתירא לישב ולשמרן עד הערב מפני הגוים - מכסן במקומן, ומניחן והולך.

כד. היה מתירא להחשיף עליהן מפני הלסטים - נוטל את פלן פאחת, ומוליכן פחות פחות מארבע אמות, או נותנן להכריז בתוף ארבע אמות, ויחברו להכריז, עד שמגיע להצר החיצונה. במה דברים אמורים? בשהיו בהן רצועותיהן, והיו מקשרין קשר תפלין - שודאי תפלין הן; אבל אם לא היו רצועותיהן מקשרות, אינו נזקק להן.

כה. המוצא ספר תורה - יושב ומשמרו, ומחשיף עליו; ובספנה, מניחו והולך לו. אם היו גשמים יורדין, מתעטף בעור [שיביא מביתו], וחוזר ומכסה אותו, ונכנס בו.

כו. לא יצא החיט במחטו בידו, ולא הלכלך [סופר] בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה - שמא ישפח ויוציא. וחיב אדם למשמש בכגוד ערב שבת עם חשכה - שמא יהיה שם דבר שכותה, ויצא בו בשבת. ומתיר לצאת בתפלין ערב שבת עם חשכה; הואיל וחיב אדם למשמש בתפלין בכל עת, אינו שוכחן. שכח ויצא בהן לרשות הרבים, ונזכר שיש לו תפלין בראשו - מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש.

יום שישי ז' תשרי ה'תש"ע

הלכות שבת פרק כ

א. אסור להוציא משא על הבהמה בשבת, שנאמר: "למען ינוח שורך וחמורך" - אחד שור ואחד חמור, ואחד כל בהמה וחסיה ועוף. ואם הוציא על הבהמה - אף על פי שהוא מצוה על שבייתה - אינו לוקה, לפי שאסורו כא מפלל עשה; לפיכך, המחמר [מזרז] אחר בהמתו בשבת, והיה עליה משא - פטור.

ב. והלא לאו מפרש בתורה, שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה, אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובהמתך" - שלא יחרש בה [הוא עצמו], וכיוצא בחרישה; ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין [להזהיר החורש על הענשתו], ואין לוקין עליו.

ג. אסור לישראל להשאיל או להשכיר בהמה גסה לגוי - שלא יעשה בה מלאכה בשבת; והרי הוא מצוה על שבייתת בהמתו. ואסרו חכמים למכר בהמה גסה לגוי, [גזירה] שמא ישאיל או ישכיר. ואם מכר - קונסין אותו [לפדותה] עד עשרה בדמיה, ומחזירה; ואפלו שבויה, אין מוכרין. ומתיר לו למכר על ידי סרסור [מתווך], שהסרסור אינו משכיר ואינו משאיל.

ד. ומתיר למכר להם סוס - שאין הסוס אלא לרכיבת אדם, לא למשאוי, והחי נושא את עצמו. וכדרך שאסרו למכר לגוי, כך אסרו למכר לישראל הקשוד למכר לגוי. ומתיר למכר להם פרה לשחיטה, ושוחט אותה בפניו; ולא ימכר סתם, אפלו שור של פטם [מפוטם שאינו ראוי למלאכה] - שמא ישהה אותו ויעבד בו.

יום שבת קודש ח' תשרי ה'תש"ע

הלכות שבת פרק כא

א. נאמר בתורה "תשבת" - אפלו מדברים שאינם מלאכה, חייב לשבת מהן. ודברים הרבה הן, שאסרו חכמים משום שבות [להרבות השביתה] - מהן דברים, אסרום מפני שהן דומים למלאכות, ומהן דברים, אסרום גזרה שמא יבוא מהן אסור סקילה; ואלו הן:

ב. כל המשהה גמול, הרי זה חייב משום חורש; לפיכך, אסור להפנות בשדה הניחה [חרושה] בשבת, שמא ישנה גמול. המפנה את האוצר [מחסן תבואה] בשבת, מפני שהוא צריך לו לדבר מצוה, כגון שיכניס בו אורחים, או קובע בו מדרש - לא יגמר את כל האוצר, שמא יבוא להשוות הגמול. טיט שעל גבי רגלו, מקנחו בכתל או בקורה, אבל לא בקרקע, שמא יבוא להשוות הגמול. לא ירק בקרקע וישוף ברגלו, שמא ישנה גמול; ומתיר לדרס הרק שעל גבי הקרקע, והולך לפי תמו.

ג. נשים המשחקות באגוזים ושבדים וכיוצא בהן - אסורות לשחק בהן בשבת, שמא יבוא להשוות הגמול. ואסור לכבד [לנקות] את הקרקע, שמא ישנה גמול, אלא אם כן היה רצוף באבנים. ומתיר לזלף [להזות] מים על גבי הקרקע, ואינו חושש שמא ישנה גמול, שהרי אינו מתכוון לכך. אין סכין [מריחת חומר מים] את הקרקע, ואפלו היה רצוף באבנים; ואין נופחין אותו [במפוח, כדי להרחיק את האבק], ואין מדיחין אותו, אפלו ביום טוב, קל וחמר בשבת - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות הגמול בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף. ד. חצר שנתקלקלה בימי גשמים, מביא תבן ומרדה [שוטח] בה; וקשה מרדה, לא ירדה לא בסל, ולא בקפה, אלא בשולי הקפה [תחתית קופה שנשברה] - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות גמול.

ה. המשהה את הנרעים, חייב משום זורע; לפיכך אסור לשאב מן הבור בגלגל [אופן] - גזרה, שמא ימלא לגנתו וילחברתו. ומפני זה, אם היה הבור של גלגל בחצר, מתיר למלאכת ממנו בגלגל.

ו. התולש, חייב משום קוצר; לפיכך, אסור לרדות [להוציא] דבש מבורתו בשבת, מפני שהוא כתולש. אין עולין באילן, בין לח בין יבש; ואין נתלין באילן, ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום לישיב שם כל היום כלו. ואין משתמשין במחבר לקרקע כלל - גזרה שמא יתלש.

ז. פרות שנשירו בשבת, אסור לאכלן עד מוצאי שבת - גזרה שמא יתלש. הדס המחבר, מתיר להרים בו, שאין הנתנו אלא להרים בו, והרי ריחו מצוי - קיים ללא תלישה; אבל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה, אסור להרים בו במחבר - גזרה שמא יקץ אותו לאכלו.

ח. אילן שהיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים, אסור לישיב עליהן; ואם אינן גבוהין שלשה, הרי הן כפארץ. הרי באין מלמעלה משלשה לתוף שלשה, מתיר להשתמש

[נשמרתה שלא ינזק]. ואין הכבשות יוצאות בעצים שמניחין להן בחטמן כדי שיתעטשו התולעין שבמחן. ואין העגל יוצא בעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיכנע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה [מחסום] שמניחין לה בפינה, כדי שלא תשך או לא תאכל. ולא תצא הפרה בעור הקפד [קיפוד] שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה; ולא תצא ברצועה שבין קרניה, בין לנואי בין לשמר. עז [הזקוקה לשמירה מיוחדת] שחקק לה בקרניה [-עשה חור כדי להשחיל בו את האפסר], יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת; ואם תחבו בזקנה - אסור, שמא תנתקנו [תנתקנו], ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל כיוצא בזה.

יב. הנזרים יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן, כדי שלא יעלו על הנקבות; ובעור הקשור להן על לביתן, כדי שלא יפלו עליהן זאבים; ובמטלניות [בדים] המרקמות שמיפין אותם בהן. והרחלים יוצאות, ואליהן שלהן קשורה למעלה על גבן, כדי שיעלו עליהן זכרים, או קשורה למטה, כדי שלא יעלו עליהן זכרים; ויוצאות מלפפות [כרוכות] במטלניות, כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העזים יוצאות ודדיהן קשורות, כדי שייבש מהן החלב; אבל אם קשון כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב, הרי אלו לא יצאו.

יג. אין חמור יוצא באבן, אף על פי שקשור לו מערב שבת; ולא הסוס בזנב שיעל [שתולים לו נגד עין הרע], ולא בזהרית [משי אדום] שבין עיניו [לנוי]. ולא תצא בהמה בקלסטר [סל] שבפיה, ולא בסנדל שברגלה, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה; אבל יוצאה היא באגד [תחבושת] שעל גבי המכה, ובכבשישין [לוחות עץ] שעל גבי השכר, ובשליה המדלדלת [תלויה] בה; ופוקק לה זוג שבצוארה, ומטילת בו בחצר. ונותן מרדעת על החמור בשבת, ומטיל בחצר; אבל אין תולין לה קלסטר בפיה בשבת.

יד. כשם שאדם מצוה על שביית בהמתו בשבת, כך הוא מצוה על שביית עבדו ואמתו; ואף על פי שהן בני דעת, ולדעת עצמן עושין - מצוה עליו לשמרן ולמנען מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: "למען ינוח שורך וחסמך, וינפש בן אמתך וזגור".

טו. עבד ואמה שאנו מצוין על שבייתן - הם עבדים שמלו וטבלו לשם עבדות, וקבלו מצוות שהעבדים חייבין בהן. אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו, אלא קבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח בלבד - הרי הן כגר תושב; ומתירן לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא, כישאל בחל. ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיוכל נוהג.

טז. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת, וגר צדק הרי הוא כישאל לכל דבר, במי נאמר "וינפש בן אמתך וזגור"? זה גר תושב שהוא לקיטו ושכירו של ישראל, כמו בן אמתו; שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת, אבל לעצמו עושה; ואפלו היה זה הגר עבדו, הרי זה עושה לעצמו.

גונג (מכאבי גרון) - מתר לו לינק בפיו [מדדי הבהמה], מפני שהוא מפרק בלאחר יד, ומשום צערו לא גזרו, ואף על פי שאין שם ספנה.

טו. פרות שזכו מהן משקין בשבת - אם זיתים וענבים הם - אסור לשותות אותן המשקין עד מוצאי שבת; וגזרה שמה יתבונן ויסחט אותן בשבת. ואם תותים ורמונים הן - אם הכניסן לאכילה, משקין שזכו מהן מתרין; ואם הכניסן לדרך, משקין שזכו מהן אסורין עד מוצאי שבת. **טז.** זיתים וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן משקין מעצמן - מתרין; וכן חלות דבש שרסקן מערב שבת - משקין היוצאין מהן בשבת, מתרין; שאין כאן מקום לגזרה, שכן רסקן מערב.

יז. זורה ובורר, מאבות מלאכות הן. לפיכך, אף על פי שמותר למלל מלילות בראשי אצבעותיו, וכשהוא מנפח [מוציא אויר מפיו להפריח הקליפה], מנפח בידו אחת בכל כחו - אכל לא בקנון [מין נפה] ולא בתמחוי [קערה גדולה], גזרה שמה ינפה בנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמר [מנפה] שמרים, תולדת בורר או מרקד הוא; לפיכך, אף על פי שמותר לסנון זין צלול או מים צלולין בסודרין או בקפיפה [סל] מצרית - לא יעשה גמה בסודר [ע"י דחיסתו לפי הכלי]; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לשמר במשמרת. וכן אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחל - שמה יבוא לשמר. וכן המחפץ [מייצר חמאה], תולדת בורר הוא; לפיכך, אף על פי שנותנין שמשמן ואגוזים לרבש, לא יחפץ [יפריד מן הדבש] בידו.

יח. המחפץ את הנרק דק דק כדי לבשלו - הרי זה תולדת טוחן, וחיב; לפיכך, אין מרסקין לא את השחת [תבואה מאכל בהמה] ולא את התרובין לפני בהמה, בין דקה בין גסה - מפני שגזרה כטוחן. אכל מחתכין את הדלועין לפני בהמה, ואת הנבלה לפני הכלבים - שאין טחינה בפרות. ומתירין אלמות של עמיר [חציר] לפני בהמה, ומפספס [מרטק] בידו אלמות קטנות; אכל לא אלמות גדולות, מפני הטרח שבהן.

יט. חבילי סיאה ואזוב וקורנית [מיני צמחים] וכיוצא בהן, שהכניסן למאכל בהמה - מסתפק מהן, וקוטס ואוכל בראשי אצבעותיו; אכל לא בידו הרפה - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לרק [לכתוש].

כ. הצריך לרק פלפלים וכיוצא בהן, לתן לתוף המאכל בשבת - הרי זה כותש ביד [קת] הספין, ובקערה. אכל במכתשת - חיב, מפני שהוא טוחן; לפיכך, אסור לבריא להתרפאות בשבת - גזרה שמה ישחק סמניו.

כא. כיצד? לא יאכל דברים שאינן מאכל בריאים, כגון אזובין ופיאה [מיני צמחים]; ולא דברים המשלשלין, כגון לענה וכיוצא בה. וכן לא ישפה דברים שאין דרך הבריאם לשתותן, כגון מים שבשלו בו סמניו [תרופה] ועשבים.

כב. אוכל אדם אכלין ומשקין שדרך הבריאם לאכלן ולשתותן, כגון הפסגר והפשות והאזוב [מיני צמחים]; אף

בהן; היו גבוהין שלשה, אף על פי שצדן אחד שנה לארץ, או שיש חלל תחתיהן שלשה - אסור לישב עליהם.

ט. אין רוכבין על גבי בהמה בשבת - גזרה שמה יחתך זמורה [ענף גפן] להנהיגה. ואין נתלין בבהמה, ולא יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת. ואין נסמכין לצדי בהמה; וצדי צדין - מתרין. עלה באילן בשבת - בשוגג, מתר ליד; במזיד, אסור ליד. ובבהמה - אפלו במזיד - יד, משום צער בעלי חיים. וכן פורקין המשאוי מעל הבהמה בשבת, משום צער בעלי חיים.

י. כיצד? היתה בהמתו טעונה שליף [- משא] של תבואה - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא נופל מאליו. היתה פא מן הדרך בלילי שבת, ובהמתו טעונה - כשיגיע לחצר החיצונה, נוטל את הכלים הנשלין בשבת; ושאין נשלין - מתיר הכלים והשקין נופלין. היו בשקין דברים המשתפרין - אם היו שקין קטנים, מכיא כרים וכסתות ומניח תחתיהן, והשקין נופלין על הכרים; שהרי אם ירצה לשלף חפר, שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים, ונמצא שלא בטל כלי [מיעודו]. היתה טעונה עשותות של זכוכית - מתיר השקים והן נופלין; שאף על פי שישבירו, אין בכך הפסד גדול, שהרי הכל להתכה עומד, ויהפסד מועט לא חששו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם, פורק בנחת. ומכל מקום, לא יניחם שם על גבי בהמה - משום צער בעלי חיים.

יא. המדבק פרות עד שיעשו גוף אחד, חיב משום מעמר. לפיכך, מי שנתפזרו לו פרות בחצרו - מלקט על יד על יד [מעט מעט] ואוכל; אכל לא יתן לא לתוף הסל ולא לתוף הקפה, כדרך שהוא עושה בחל; שאם עשה כדרך שהוא עושה בחל - שמה יכבשם בידו בתוף הקפה, ויבוא לידי עמור. וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו, מפני שגזרה כמעמר.

יב. מפרק - חיב משום דש; והסוחט זיתים וענבים - חיב משום מפרק; לפיכך, אסור לסחט תותים ורמונים, הואיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם כזיתים וענבים - שמה יבוא לסחט זיתים וענבים. אכל שאר פרות, כגון פרישין [חבושים] ותפוחים וענוריים [פרי הדומה לתפוח] - מתר לסחטן בשבת, מפני שאינן בני סחיטה.

יג. ככשין [פירות שנכבשו בחומץ] ושלקות [פירות שנתבשלו] שסחטן - אם לרפף גופן, מתר; ואם להוציא מימיהן, אסור. ואין מרסקין את השלג שזוכו מימיו, אכל מרסק הוא לתוף הכוס או לתוף הקערה. השום והבסר [ענבים שלא בשלו] והמלילות [שיבילים שלא בשלו] שרסקן מבעוד יום - אם מחסרין דיכה [כתישה], אסור לו לגמר דיכתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד, מתר לו לגמר שחיקתן בשבת. לפיכך, מתר לו לגמר שחיקת הריפות [גרעיני שעורים] בצץ הפרור [כף גדולה] בתוף הקדירה בשבת, אחר שמורידין אותה מעל האש.

יד. המולל מלילות [מפורר באצבעותיו דבר מאכל] - מולל בשנוי, כדי שלא יראה כדש. היונק בפיו, פטור; ואם היה

ל. אין מתגדרין במגדרת; ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט, גורד כדרכו ואינו חושש. סכין ומפרכין [משפשים גלדי המכה] לאדם לענגו, אבל לא לכהמה; ואם היה לה צער, מתר להסיר צערה בסיכה ופרוף. בהמה שאכלה פרישנין [מאכל בהמה] הרבה, מריצין אותה בחצר בשביל שתתרפא; ואם אחזה [שטף] דם, מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן, ואין חוששין שמא ישחק לה סמנין. **לא.** אין מקיאין את האכל בשבת [להקלה]. במה דברים אמורים? בסם [באמצעות חומר בליעה] - שמא ישחק סמנין; אבל להכניס ידו לתוף פיו ולהקיא, מתר. ואסור לדחוק פרסו של תינוק כדי להוציא הראי [צרכים] שלו - שמא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין. ומתר לכפות כוס על הטבור בשבת [כעין כוסות רוח] כדי להעלותו. וכן מתר לחנק [ליישר מפרקתו] וללפף [בבגדים] את הקטן, ולהעלות אוננים [רפואה לגידי האוזניים] בין ביד בין בכלי, ולהעלות אנקלי [תנון שכנגד הלב להקלת הנשימה]; שכל אלו וכיוצא בהן - אין עושין אותן בסמנין כדי לחש [לחשוש] לשחיקה, ויש לו צער מהן.

לב. המרקד, מאבות מלאכות. לפיכך אין כוכרין [מנפים] את התבן בכברה [בנפה]; ולא גיח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המזין [הקליפה] - מפני שהוא כמרקד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליך לאבוס [סל האכלה לבהמה], אף על פי שירד המזין בשעת הולכה - שהרי אינו מתכוון לכך.

לג. מגבל [מערבב מים וקמח], חזב משום לש; לפיכך אין מגבלין קמח קלי [שנעשה מחטה קלוייה] הרבה, שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומתר לגבל את הקלי מעט מעט. אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה, ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי היא כחל, והיא הנקראת 'שיתית' - מתר לגבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת; והוא, שיהיה רף; אבל קשה - אסור, מפני שגורא כלש. וצריך לשנות; כיצד? נותן את השיתית, ואחר כך נותן את החמץ.

לד. המרסן [סובין של תבואה] - אף על פי שאינו ראוי לגבל, אין גובלין אותו; שמא יבוא לגבל העפר וכיוצא בו. ונותנין מים על גבי המרסן, ומוליך בו התרוד [כף] שתי וערב; אבל אינו ממרס בידו, שלא יראה כלש. אם לא נתערב, מנערו מפלי לכלי עד שיתערב; ונותן לפני התרנגולין או לפני השורים. ומתר לערב המרסן על דרך זו בכלי אחד, ומחלק אותו בכלים הרבה, ונותן לפני כל בהמה ובהמה; ומערב בכלי אחד אפלו כור, אפלו כורים.

לה. אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת, כדרך שהוא מאכיל בחל - שמא יבוא לידי פתישת קטניות, או לידי לישת קמח וכיוצא בו. כיצד? לא יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים, ולא ירביץ [יושיב] עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו פרישנין ומים בבת

על פי שהם מרפאין, ואוכלין כדי להתרפאות בהן - מתר, הואיל והן מאכל בריאים. שמה חלתית [מין צמח] מקדם השבת, והרי הוא שותה והולך - מתר לשותתו בשבת, במקומות שנהגו הבריאיים לשותת החלתית; ושותין ויתוס המצרי [ערבוב של כמה מיני אוכלין] בכל מקום.

כג. וכן שמנים שדרך הבריאיים לסוף בהן - מתר לסוף בהן בשבת, ואף על פי שנתפון לרפואה; ושאין הבריאיים סכין בהן, אסורין. החושש [כואב] במתניו - לא יסוף יין וחמץ, אבל סף הוא את השמן; ולא שמן ורד, אלא במקום שהבריאיים סכין אותו. ומתר לסוף שמן ומלח בכל מקום. נגפה [לקחה] ידו או רגלו - צומתה [מכוחה] ביין, ואינו צומתה בחמץ; ואם היה ענג [איסטניס], אף ביין אסור.

כד. החושש בשניו - לא יגמע בהן את החמץ, ויפלט; אבל מגמע הוא, ויבולע. החושש בגרונו, לא יערערנו [יגררנו] בשמן; אבל בולע הוא שמן הרבה - ואם נתרפא, נתרפא. אין לועסין את המצטכי [שרף הנוסף מעצים], ואין שפין את השנים בסם בשבת, בזמן שמתפון לרפואה; ואם נתפון לריח הפה, מתר.

כה. אין נותנין יין לתוף העין, אבל נותן הוא על גב העין. ורק תפל [רוק האדם לפני שטעם משהו], אפלו על גב העין אסור. קילור [משחה לעין] ששמה אותו מערב שבת - מעבירו על גב עינו בשבת, ואינו חושש. מי שלקה באצבעו, לא יכרך עליו גמי כדי לרפאותו; ולא ידחקנו בידו כדי להוציא ממנו דם.

כו. אין נותנין חמין ושמן על גבי המכה, ולא על גבי מוף [בד] שעל המכה, ולא על גבי מוף לתנו על המכה בשבת; אבל נותן הוא חוץ למכה, ושותת ויורד למכה. ונותנין מוף יבש על גבי המכה; ואם היה עתיק [ישן] - אסור, מפני שהוא כרטיה.

כז. רטיה [תחבושת] שפרשה [נפלה] על גבי כלי, מחזירין אותה; ואם פרשה על גבי קרקע, אסור להחזירה. ומניחין רטיה על גבי המכה לכתחלה במקדש, שאין אסור שבות [איסור דרבנן להרבות השביתה] - במקדש. ובכל מקום, מקנחין פי המכה; ואין מקנחין את הרטיה, שמא ימרח. **כח.** סכין וממשמשין בכני מעים בשבת - והוא שייסוף וימשמש בבת אחת, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ואין מתעמלין בשבת. אי זה הוא מתעמל? זה שהורסים על גופו בכח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע - שאסור ליגע את עצמו כדי שייגע בשבת, מפני שהוא רפואה. וכן אסור לעמד בקרקע דימוסות [קרקע מלוחה] שבארץ ישראל, מפני שמעמלת ומרפאה.

כט. אין רוחצין במים שמשלשלין, ולא בטיט שטובעין בו, ולא במי משרה הבאשים [מלוכלכים], ולא בזים סדום [המלח], ולא במים הרעים שבזים הגדול - מפני שכל אלו צער הן, וכתוב: "נקראת לשבת ענג"; לפיכך, אם לא נשתקה בהם, אלא עלה מיד - אף על פי שיש לו חטטין [שחין] בראשו, מתר.

בהמתו וחתו ויוגי הבית ואנזין ותרגולין; אבל מי שאין מזונותיו עליו, כגון חזיר ויוגי שוכך ודבורים – לא יתן לפניו לא מזון לא מים. ומתן לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים והיא אוכלת, אבל לא יעמיד אותה על גבי דבר שהקצה [מוקצה]. ועומד בפניה כדי שתחזיר פניה לדבר המקצה ותאכל ממנו. וכן ביום טוב.

אחת. וכן לא יתן לתוף פי יונים ותרגולים, למקום [בגרון] שאינן יכולין להחזיר [להוציא]; אבל מאכיל הוא את הבהמה מעמד, ומשקה אותה מעמד, או נותן לתוף פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן, במקום שיכולה להחזיר. וכן מאכיל לעוף בידו, במקום שיכול להחזיר. ואין צריך לומר, שיתן לפניו והם אוכלין. לו. במה דברים אמורים? במי שמזונותיו עליו, כגון

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ח' תשרי ה'תש"ע

עבר ולקחה — חייב להחזיר לעניים, והוא אמרו יתעלה: "לגר ליתום ולאלמנה" (שם, כא). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה. ודע שכלל הוא אצלנו: שכל מצוה לא-תעשה שיש בה (אפשרות ל)קיום עשה, כשקיים (=כל זמן שניתן לקיים) עשה שבה — אינו לוקה; ואם לא יקיימו — לוקה, כגון הפאה — שאם קצרה (=לעניים) לא יתחייב מלקות בזמן שיקצר אלא יכול לתנה שבליים. וכן אם דש את-החטים וטחנן ולשן — נותן מן-הפצק שעור מה-שהיה חייב בו מן-הפאה. אבל אם ארע שאבדו אותן החטים לגמרי או שנשרפו — הרי זה לוקה, כיון שלא קיים עשה שבה; כל-שכן אם בטלו בידו, כגון שאכל את כל-אותן החטים עד גמירא. ואל תחשוב שאמרם בגמרא מכות (טז): "אנו אין לנו אלא זאת (שילוח הקן) ועוד אחרת" (מצב שבו שייך לבטל בהן את העשה הניתק ללאו — ועל ידי כך להתחייב מלקות), ונתקיים (ומתברר שם בגמרא) שאותה ה"אחרת" היא הפאה (אל תחשוב) שמשמע שלא יהא דין זה אלא בפאה בלבד — לא, אלא ענין "אחרת" רצונו לומר: הפאה וכל-מה-שדינו כדין הפאה. לפי שהפרט והלקט והשכחה והעוללות כל-אחד מהם הוא לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו (בהם) מה שאפשר בפאה מענין קימו ולא קימו (צורת קיום העשה או אי-קיומו) או בטלו ולא בטלו (צורת בטול אפשרות קיום העשה או אי-ביטולו). לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום עשה הוא אמרו יתעלה: "לעני ולגר תעזב אתם" — וזה נאמר בפאה ובלקט ובפרט ובעוללות. אמר: "לא-תכלה פאת שדך. ולקט קצירך לא

יום שני ג' תשרי ה'תש"ע

מצות עשה קכד. מצות לא תעשה ריג.

מצות עשה קכב. מצות לא תעשה ריד.

המצוה הקכ"ד — הצווי שנצטוינו להניח לעניים מה-שנשר ונפל מן-הענבים בשעת הבציר, והוא אמרו: "ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא יט, י), וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ו) ואינה נוהגת מן-התורה אלא בארץ.

המצוה הרי"ג — האזהרה שהזהרנו מלאסוף את-הגרגרים הנופלים מן-הפרס בשעת בצירתו, אלא ינחו לעניים, והוא אמרו: "ופרט כרמך לא תלקט" (שם), וגם זה נתק לעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ז משנה ג).

המצוה הקכ"ב — הצווי שנצטוינו להניח עמר השכחה (אלומות ואגודות שנשכחו בשדה), והוא אמרו יתעלה: "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה" (דברים כד, יט), זה שאמר "לגר ליתום ולאלמנה יהיה", — הוא הצווי להניחו והוא העשה, כמו שאמר בלקט ופאה "תעזב אתם", שהוא העשה כמו שבארנו (מצוות עשה קכ-קכא), וגם זו אינה נוהגת מן-התורה אלא בארץ. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ה ופרק ו).

המצוה הרי"ד — האזהרה שהזהרנו מלקחת עמר השכחה, והוא אמרו: "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב לקחתו" (שם), וכן השכחה נוהגת לכל בין בתבואה בין באילן. וגם זה נתק לעשה, שאם

המצוה הרל"ב — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלתת צדקה ורוחה לעניים מאחינו אחרי שנדע דחק מצבם ושיש לנו יכלת לתמוך בהם, והוא אמרו יתעלה: "לא תאמץ את-לכבך ולא תקפץ את-ידך מאחיק האכילן" (דברים טו, ז). וזו אזהרה מלהתנהג במדת הקמצנות עד שנמנע מלתת לראוי לו.

יום רביעי ה' תשרי ה'תש"ע

מצות עשה קכו. קכט.

המצוה הקכ"ו — הצווי שנוצטונו להפריש תרומה גדולה, (הגדולה והחשובה שבתרומות, שהיא מופרשת מכל הכמות) והוא אמרו יתעלה: "ראשית דגנך וגו' תתן-לו" (דברים יח, ד). ומצוה זו אינה נזהגת מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת תרומות.

המצוה הקכ"ט — הצווי שנוצטונו הלויים להפריש מעשר מן-המעשר שמקבלים מישראל וילתתו לכהנים, והוא אמרו יתעלה: "ואל-הלויים תדבר ואמרת אליהם כִּי-תקחו מאת בני-ישראל את-המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן-המעשר" (במדבר יח, כו). ופרש לנו, שמעשר זה — הוא הנקרא, תרומת מעשר — ינתן לפה. אמר: "ונתתם ממנו את-תרומת ה' לאהרן הכהן" (שם, כח). וכבר פרש הכתוב, שמפרישים מעשר זה מן-המבחר והיפה שבו, והוא אמרו יתעלה: "מכל-חלב את-מקדשו ממנו" (שם, כח) אחר-כך העיר, שהם חוטאים אם לא יפרישוהו מן-היפה שבו, והוא אמרו יתעלה: "ולא-תשאו עליו חטא בהרימכם את-חלבו" ("חלב" הוא החלק המובחר) ממנו" (שם, לב), ולא זה הוא שלילה כאלו אמר: לא יהיה עליכם חטא בהרימכם אותו מן-היפה, משמע: שאם יפרישוהו מן-הרע יחטאו. והרי זה כמו לאו הבא מכלל עשה, שאינו נמנה עם הלאוין, כלומר: מפיון שצוה להפרישו מן היפה, משמע שאין להפרישו מן-הרע. ולשון ספרי (סוף פרשת קרח): "מנין אתה אומר, שאם הפרשתם אותו שלא מן-המבחר שאיתם בנשיאת עון? תלמוד לומר: "ולא-תשאו עליו חטא בהרימכם את-חלבו ממנו". וכבר נתבארו דיני מצוה זו

תלקט, וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם". ואמר עוד בעמר השכחה: "לא-תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה". וכיון שמצאנו לשון הגמרא שהפאה היא לאו שנתק לעשה ולמדו על עשה שבה ממה שאמר: "לעני ולגר תעזב אתם", משמע שכל-אלו חמשת הלאוין לאו שנתק לעשה, וכל-זמן שקים עשה שבה — אינו לוקה, כמו שזכרנו; ואם נבצר ממנו קיום עשה שבה — לוקה. וכל-זמן שאפשר לו לקימו, אף-על-פי שלא קימו עתה — אינו לוקה, אלא נצוהו לקימו בלבד עד שנדע שכבר אי אפשר וישעבר על הלאו ולא נשארה שום אפשרות לקיום עשה שבו — (רק) אז לוקה. ודע ענין זה והבינהו.

יום שלישי ד' תשרי ה'תש"ע

מצות עשה קל. קצה.

מצות לא תעשה רלב.

המצוה הק"ל — הצווי שנוצטונו להפריש מעשר עני בכל-שנה שלישית מן-השמיטה, וגם בשלישית אחרי השלישית, — כלומר: בששית מן השמיטה, והוא אמרו יתעלה: "מקצה שלש שנים תוציא את-כל-מעשר תבואתך וגו'" (דברים יד, כח). וגם זו אינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ח) ובמסכת דמאי (פרק ד) ובמסכת מעשרות. וכמה ענינים ממנה מפזרים במקומות מספר משאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין (סוף פרק ב) וידיים (פרק ד משנה ג).

המצוה הקצ"ה — הצווי שנוצטונו לתן צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב להם. וכבר בא הצווי על מצוה זו בלשונות שונים, אמר: "פתח תפתח את-ידך" (שם טו, ח), ואמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה, לה), ואמר: "וחי אחיק עמך" (שם, לו), הכוונה בכל-הפסוקים האלה היא אחת, והיא: שנכלכל ענינו ונתמכנו די מחסורו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במקומות שונים, רבם בכתבות (סז) ובתרא (בבא בתרא סז), ובא בקבלה, שאפלו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו, כלומר: הצדקה למי שנמוך ממנו או למי שפמדהו — אפלו בדבר מועט.

במסכת תרומות ובמסכת מעשרות וגם בכמה מקומות בדמאי.

יום חמישי ו' תשרי ה'תש"ע

מצות לא תעשה קנר.

המצוה הקנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקדים מתנות הנרעים. זו על זו, אלא נפרישן לפי סדרן. ובאור דבר זה: שהחטים, למשל, אם דשן ומרחן — הרי הן טבל; מפריש מהן תחלה תרומה גדולה והוא אחד מחמשים (מדה בינונית) ואחר-כך מפריש עשירית מהנשאר עשירית הנשאר — וזהו מעשר ראשון; ואחר-כך מפריש עשירית ממה שנשאר — והוא מעשר שני. נותן תרומה גדולה לכהן, ומעשר ללוי, ומעשר שני יאכל לבעליו בירושלים. על הסדר הזה צריך להפריש. ובאה האזהרה מלהקדים מה-שראוי לאחר ומלאחר מה שראוי להקדימו, והוא אמרו יתעלה: "מלאתך ודמעך לא תאחר" (שמות כב, כח). כאלו יאמר: לא תאחר ממלאתך ודמעך מה שראוי להקדימו. ובמשנת תרומות (פרק ג משנה ו): המקדים תרומה לבפורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה, שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" — מה-שעשה עשוי. ובמכלתא (פרשת משפטים): "מלאתך" — אלו הבפורים הנטלין מן-המלאי: "ודמעך" — זו תרומה; "לא תאחר" — שלא תקדים שני לראשון, (ושלא יקדים מעשר) ראשון לתרומה, תרומה לבפורים. ושם נאמר: מכאן אמרו: כל-המקדים תרומה לבפורים ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה — מה-שעשה עשוי. וכבר נתבאר בריש תמורה (ד.) שהמקדים אינו לוקה.

יום שישי ז' תשרי ה'תש"ע

מצות לא תעשה קלג. קלד.

המצוה הקל"ג — האזהרה שהזהר כל-זר מלאכול שום תרומה, והוא אמרו: "וכל-זר לא-יאכל קדש" (ויקרא כב, י), וכוונתו ב"קדש" זה — התרומה. וכן הבפורים, לפי שגם הם נקראו: תרומה, כמו שאבאר (לא תעשה קמח), ולזאת

כוונתי באמרי שום תרומה והוא הדין לכל-מועל (נהנה בשוה פרוטה) בקנשים בידון. ואם אכל תרומה בידון — חייב מיתה בידי שמים, ואינו חייב תוספת חמש, כמו שנתבאר בפרק ו' ופרק ז' ממסכת תרומה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג.) מנו מחייבי מיתה בידי שמים ובכללם: זר שאכל תרומה, והביאו ראיה לכך מאמרו: "ומתו בו כי יחללהו" (שם, ט) ואחריו "וכל-זר לא-יאכל קדש". ובפרק ב' מבפורים אמרו: "התרומה והבפורים חייבים עליהם מיתה וחמש ואסורים לזרים; ורב חולק על כל-המשניות האלה ואומר: זר שאכל תרומה — לוקה, וידוע שרב (כוחו כ) תנא הוא ופליג (חולק גם על תנאים) וכבר בארנו בחבורנו בפרוש המשנה (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שכל-מחלקת שאינה מחייבת מחלקת למעשה אלא בסבא בלבד, לא אפסוק בה הלכה, ולא אמר: הלכה בפלוגי; ולפיכך לא אמר כאן הלכה כרב או כסתם משנה", כיון שלדברי הכל לוקה, לפי שכל-מחייב מיתה בידי שמים על אחד הלאוין — לוקה גם-כן, כמו שבארנו בהקדמות מאמר זה. וכן כל-מועל בקנשים במזיד — לוקה בלי ספק, והוא אמרם במפלא סמוך לאיש (קטן בשנתו הסמוכה לגיל הבר-מצוה) אם הקדיש, אמרו (נדה מו:): "הקדיש הוא ואכלו אחרים רבי יוחנן ורבי שמעון בן-לקיש דאמרי תרויהו: לוקין".

המצוה הקל"ד — האזהרה שהזהר אפלו תושב (ישראל, שנשכר לעולם לכהן ושכירו (לתקופה) מלאכול תרומה, אמר: "תושב כהן ושכיר לא-יאכל קדש" (שם, י), ואם אכל, דינו כדין שאר זרים.

יום שבת קודש ח' תשרי ה'תש"ע

מצות לא תעשה קלה. קלו.

המצוה הקל"ה — האזהרה שהזהר הערל מלאכול תרומה. והוא הדין לשאר קדשים שהערל מזוהר מלאכלם. ולאו זה לא נתפרש בפתוב אלא נלמד בגזרה שוה, ועם זה בארו מעתיקי השמועה, שאסור זה מדאורייתא לא מדרבנן. ולשון יבמות (ע.) "מנין לערל שאינו אוכל בתרומה? נאמר: "תושב ושכיר" בתרומה (ויקרא כב.). — מה תושב

אֶהְרֶן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר" (שם). וּבְגִמְרָא מְכוּת (יד): אָמְרוּ: "אֲזַהֲרָה לְתַרוּמָה מִנֵּין? מֵאִישׁ אִישׁ וְגו'. אִיזְהוּ דְּכָר שֶׁהוּא שָׁוֶה בְּזָרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֶן? הֵיוּ אוֹמְרִים — זֶה תַּרְוּמָה". הַכּוֹנֵה בְּאֶמְרָם "שָׁוֶה בְּזָרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֶן" — שִׁיאֲכַלְנוּ הַזֶּרַע כָּלוּ, זְכָרִים וְנִקְבוֹת (ואִין הַדְּבַר נוֹהֵג אֲלֵא בַּתְּרוּמָה). וְכָכָר נִכְפַּל עוֹד הֵלָא בְּעֵנִין זֶה בְּאֶמְרוֹ: "וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי" (שם, ט). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם וּבְפֶרֶק ט' מִסְנֵה־דְרִין (פג). מָנוּ מִחֵיבֵי מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם וּבְכָלֵם כֹּהֵן טָמֵא שֶׁאֵכֵל תַּרְוּמָה טְהוֹרָה וְהִבִּיאוּ רֵאִיָּתָם מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא" (שם).

וְשָׁכִיר הָאֱמוּר בְּפֶסַח עָרַל אָסוּר בּוֹ, אָף תּוֹשָׁב וְשָׁכִיר הָאֱמוּר בְּתַרוּמָה עָרַל אָסוּר בּוֹ"; וְהוּא הִדִּין לְשָׂאָר קְדָשִׁים. וְכָךְ הוּא גַם לְשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת אֱמוּר שם), וְשָׁם אָמְרוּ: "רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִישׁ אִישׁ (שם, ד) — לְרַבּוֹת אֶת הָעָרֶל". וְשָׁם נִתְבָּאָר גַּם כֵּן, כְּלוּמָר: בְּגִמְרָא יְכַמּוּת (עב), שֶׁדָּבָר תּוֹרָה: מְשׁוּף (מִשְׁךְ עוֹרוֹ וְנִרְאָה כְּעָרֶל) אוֹכֵל בְּתַרוּמָה, וּמִדְּבָרֵיהֶם גָּזְרוּ עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁנֶּחָאָה כְּעָרֶל הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהָעָרֶל אָסוּר בְּתַרוּמָה מִן־הַתּוֹרָה, וּמְשׁוּף הוּא שֶׁאָסוּר מִדְּרַבָּנָן. וְהֵבִין זֶה. וְשָׁם אָמְרוּ: מְשׁוּף צָרִיף שִׁימּוּל מִדְּרַבָּנָן.

הַמְצָוָה הַקָּל"ו — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִיר כֹּהֵן טָמֵא מִלְּאָכֹל תַּרְוּמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אִישׁ אִישׁ מְזַרַע

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו עם הפ"נ המוסגרים בו, שיקראו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע.

ולפלא שכותב ע"ד החתונה רק מלות ספורות בה בשעה שזהו זמן דהנחת יסוד לבנין עדי עד ועת רצון וע"פ מנהג ישראל נתעוררים אז לעניני תומ"צ, מדברים דברי תורה וחסידות, ואף שמעמיד אני על החזקה שבטח בנדון ידידי ה' זה חזרת דא"ח וגם הבכנ שמוזה, בכ"ז יש ריעותא בחזקה זו מפני המנהג שמפסיקים באמצע כו' ושלמתהונוי ישנם גם מאנ"ש נוהגים כן! ואפילו את"ל דאזלת לקרתא עבדת כנימוסא הרי ישנה בכגון דא הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שצוה להשלים ואח"כ להתחיל פעם שני ולהפסיק.

במ"ש אודות מר.. שי' שאינו יודע לצרף האותיות וכו', יש להתייעץ בזה עם רופא מומחה במקצוע. וכן לברר אשר לפעמים תכופות, בכגון דא - בכמה פרטים וענינים מפותחים האנשים די צרכם, ואפשר גם יותר ממדה הממוצעת וכשמסדרים אותם באופן שיכולים להשתמש בכשרונם המפותח, לפעמים מתפתחים לאט לאט הענינים שלע"ע אינו כדבעי.

בטח מפריש הנ"ל איזה פרוטות לצדקה בכל יום קודם תפלת הבקר.

בברכת חתימה וגמח"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שופטים כא כא-כה

כא וּרְאִיתֶם וְהִנֵּה אִם-יֵצְאוּ בְנוֹת-שִׁילֹו לְחֹל בַּמַּחְלוֹת וַיֵּצְאֲתֶם מִן-הַכְּרָמִים וְחִטְפֹתֶם לָכֶם אִישׁ אִשְׁתּוֹ מִבְּנוֹת שִׁילֹו וְהִלַכְתֶּם אֶרֶץ בְּנִימִן: כד וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ אֲבוֹתָם אֹ אוֹ אֲחֵיהֶם (לְרֹב כְּתִיב) לָרִיב אֵלֵינוּ וְאָמְרָנוּ אֲלֵיהֶם חָנוּנוּ אוֹתָם כִּי לֹא לָקַחְנוּ אִישׁ אִשְׁתּוֹ בַּמִּלְחָמָה כִּי לֹא אַתֶּם נָתַתֶּם לָהֶם כֶּעֶת תִּאֲשָׁמוּ: כג וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי בְנִימִן וַיֵּשְׂאוּ נָשִׁים לְמַסְפָּרָם מִן-הַמַּחְלָלוֹת אֲשֶׁר גָּזְלוּ וַיֵּלְכוּ וַיָּשׁוּבוּ אֶל-נַחֲלָתָם וַיָּבִנוּ אֶת-הָעָרִים וַיֵּשְׁבוּ בָּהֶם: כד וַיִּתְּהַלְכוּ מִשָּׁם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כֶּעֶת הָיָא אִישׁ לְשִׁבְטוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ וַיֵּצְאוּ מִשָּׁם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ: כה בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:

רש"י

(כב) לריב אלינו. ללכת אלינו במלחמה: מאות איש מהם, ואם על השבועה אתם ואמרנו אליהם חנונו אותם. רחמנו עליהם כי אינם יודעים מה לעשות, 'כי לא לקחנו איש אשתו במלחמה' של יבש גלעד אלא לארבע

מצודת דוד

(כא) וראיתם. ומן המארב תשקיפו מי היוצא, וכאשר יצאו בנות שילה לחול במחולות, כי כן היה דרכם ביום ההוא: ויצאתם. אז תצאו מן המארב, וכל איש יחטוף אחת להיות אשתו ותלכו לדרככם: (כב) אבותם. של הנערות הנחטפות: לריב אלינו. לעשות עמנו מריבה לעזור להם להוציא הנשים מתחת ידכם במשפט: ואמרנו. ונאמר להם 'חנונו' וחמלו למעננו את בני בנימין מלקחת מהם את הנשים: כי לא לקחנו וגו' במלחמה. רצה לומר, כי במלחמות יבש גלעד לא לקחנו מהם כל כך נערות עד שיהא בהן די ליתן לכל איש מבני בנימין

את אשתו, ומהיכן אם כן ימצאו נשים: כי לא אתם וגו'. רצה לומר, ואם בעבור איסור השבועה, הלא אין כאן חשש איסור שבועה, כי לא אתם נתתם להם מרצונכם כדרך עת נשואין שיהיה עליכם אשם, כי הלא בחזקה לקחו: (כג) למספרם. לפי מספרם אחת לכל איש: מן המחללות. מן הנשים המחללות אשר לקחו בחזקה: ויבנו את הערים. כי בני ישראל הרסו ושרפו אותם: (כד) בעת ההיא. אחר שמצאו נשים לבני בנימין: איש לנחלתו. ולא החזיק מי מהם בנחלת בנימין, כי שש מאות איש אשר נשאר ירשו כל נחלת בנימין: (כה) בימים ההם אין מלך. רצה לומר עם כי לא היה בימים ההם מלך בישראל וכל אחד עשה הישר בעיניו, מכל מקום לא שלחו יד בנחלת בנימין, כי בעבור אשר נשאר מעט מהרבה מאוד חמלו עליהם והניחו להנשארים את כל הנחלה:

מצודת ציון

(כא) לחול במחולות. ענין רקידת השמחה, וקרוי בלשון מחול, כי הדרך לזמר או בחלילים; או רצה לומר, בכלי מחול, וכן (שמות לב יט) וירא את העגל ומחולות: וחטפתם. ענין מהירת הלקיחה, כמו (תהלים י ט) יחטוף עני: (כב) חנונו. ענין רחמנות וחמלה, וכן (שם ד ב) חנני ושמע תפילתי, רוצה לומר, חננו וחמלו למעננו את בני בנימין, ודוגמתו (שמואל ב יח ה) לאט לי לנער, ורצונו לומר, לאט למעני לנער: תאשמו. מלשון אשם וחטא: (כג) המחוללות. המרקדות או המזמרות:

דברי הימים ב יח כרלא

כו וַיֹּאמְרוּתָם כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׁימוּ זֶה בֵּית הַכֶּלָּא וְהֶאֱכִילוּהוּ לֶחֶם לַחֵץ וּמִים לַחֵץ עַד שׁוּבִי בְּשָׁלוֹם: כז וַיֹּאמֶר מִיכָיְהוּ אִם־שׁוּב תָּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא־דָבָר יִהְיֶה בִּי וַיֹּאמֶר שָׁמְעוּ עַמִּים כָּלָם: כח וַיַּעַל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־רָמֹת גִּלְעָד: כט וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט הִתְחַפֵּשׂ וּבֹא בַּמִּלְחָמָה וְאַתָּה לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ וַיִּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ בַּמִּלְחָמָה: ל וּמֶלֶךְ אֲרָם צִוָּה אֶת־שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר־לוֹ לֵאמֹר לֹא תִלַּחֲמוּ אֶת־הַקָּטָן אֶת־הַגָּדוֹל כִּי אִם־אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ: לא וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת־יְהוֹשָׁפָט וְהָמָּה אָמְרוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הוּא וַיָּסֹבּוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וַיְהִי עֲזָרוֹ וַיִּסִּיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ:

רש"י

הנביא כי אם מלך ישראל לבדו כי כן הגידו מרגלים שלו דברי מיכיהו: (לא) ויזעק יהושפט. אחר בני דגלו וחיילותיו שיבאו לעזור לו כמו אות אריה שבדגלו או דגל בני יהודה וכן מנהג כשנלחמים שני גדודים מכנה כל גדוד וגדוד שם א' לסימן לדגלו לצורך הגדוד שעמו שאם יתפרדו איש מעל אחיו או יתערבו הגדודים זה בזה יצעקו כל גדוד וגדוד שם סימן שלו ויכירו בקול הסימן ויתקבצו כולם יחד ויהיו באגודה אחת כבראשונה ולא שצעק לאלהיו וכן מוכיח (במלכים א' כב) ויזעק יהושפט ולא נאמר לשם וה' עזרו ויסיתם אלהים ממנו אך כתיב שם ויהי כראות שרי הרכב כי לא היה מלך ישראל, שהכירו והבינו מיד כשצעק אחר הסימן של דגלו כדמפרש כמו שהכירוהו וישבו מעליו כצווי מלך ארם ומה' הוא שהכירוהו:

מצודת ציון

(כו) נקהלו. נאספו כמו ויקהל משה (שם לה):

מצודת דוד

(כו) לחם לחץ. ר"ל בדוחק רק כדי החיות נפשו: (כז) לא דבר ה' בי. ר"ל אז תאמר שמלבי אדבר ולא

מה': ויאמר. אמר דברו להשמיע לכולם ואמר שמעו עמים כולם ר"ל כל השבטים כי כל שבט קרוי עם: (כט) התחפש ובא. ר"ל לי ראוי להתחפש ולבא במלחמה אתנכר בשינוי בגדים לבל יכירו בי אנשי ארם אבל אתה תוכל ללבוש בגדיך המיוחדים לך כי אין לך לפחוד אם יכירוך כי הנביא לא ניבא הרעה כ"א עלי ולא על זולת ואף שלא האמין להנביא מ"מ חשש לדבריו: (לא) מלך ישראל הוא. על כי ראוהו בלבוש מלכות: ויזעק. לאנשיו לבא לעזרו: וה' עזרו. לא אנשיו עזרוהו כ"א ה' במה שהסית אותם להרף ממנו:

אָבֵל אַם הַחֹזֵק בִּקְרַעק שִׁית – שש שנים בלבד, נמצא שבתוך השלש שנים הראשונות שהחזיק זה בקרקע מכרה הבעלים לאחר, ואין לך מִתְּחַלָּה גְּדוּלָּה מִזֶּה, שבכך הראו הבעלים שמחזיקים הקרקע ברשותם ולכן יכולים למכרה לאחר, וכיון שמחו הבעלים היה לו להיזהר בשטר המכר, ואם אין לו שטר אין מועילה לו החזקה ותחזור הקרקע למערער.

הגמרא להלן מביאה מקרים שבהם נחלקו של מי היתה הקרקע מעולם: מעשה בשנים שהיו טוענים על קרקע, וְהָ אִמְרָה, שֶׁל אֲבוֹתֵי הֵיטָה הִקְרַעק ושלי היא בירושה, וְהָ אִמְרָה, שֶׁל אֲבוֹתֵי הֵיטָה. והביאו כל אחד מהם עדים, הָאִי אֵייתִי סְהָרִי דְאֲבִתָּהּ הִיא – אחד מהם הביא עדים שהיתה של אבותיו, וְהָאִי אֵייתִי סְהָרִי דְאֲבִלָּהּ שְׁנֵי חֻזְקָה – שהחזיק בה שלש שנים, אך לא הביא עדים שהיתה של אבותיו. אִמְרָה רָבָה, זה שהביא עדי חזקה נאמן שהיתה הקרקע של אבותיו, שאם לא כן מה לו לִשְׁקֹר – מדוע היה צריך לשקר ולטעון, הלא כיון שהחזיק שלש שנים אִי בְּעֵי אִמְרָה לִיה – אם רצה לשקר היה יכול לטעון, אמנם היתה הקרקע שלך אך מִיָּנֶה וּבִנְתָּה וְאֲבִלָּתֶיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה – ממך קניתיה וכבר אכלתי בה שני חזקה, שאם היה טוען כך ודאי היה נאמן. ומתוך שהיה יכול לטעון כך, נאמן לטעון שהיתה הקרקע של אבותיו מעולם.

אביי חולק על סברא זו: אִמְרָה לִיה אֲבִי לְרַבֵּה, מַה לִּי לִשְׁקֹר בְּמִקּוֹם עֲדִים לֹא אִמְרָנִין – אין אדם נאמן מכח 'מה לי לשקר' במקום שיש עדים המכחישים דבריו, שהרי כפי טענתו היתה הקרקע של אבותיו מעולם, ואילו העדים מעידים שהיתה של אבותיו של האחר. ואף שהחזיק בקרקע שלש שנים 'חזקה שאין עמה טענה' היא, שהרי התברר שלא היתה של אבותיו והחזיק בה שלא כדין, ולכן תחזור הקרקע לאותו שהביא עדים שהיתה הקרקע של אבותיו.

דיון נוסף שהיה בהמשך אותו מעשה: הָרַר אִמְרָה לִיה – חזר המחזיק וטען, אִין, דְאֲבִתָּהּ הִיא וּבִנְתָּה מִיָּנֶה – אמת הוא כדבריו שהיתה הקרקע של אבותיו, אולם אני קניתיה מהם והחזקתי בה שני חזקה, וְהָאִי דְאִמְרָה לִךְ דְאֲבִתָּהּ – ומה שטענתי קודם שהיתה של אבותי, כוונתי היתה דְמִסְמִיךְ לִי עֲלֶה בְּדִאֲבִתָּהּ – שבטוח אני על הקרקע כאילו ירושה היא לי מאבותי, לפי שקניתיה והחזקתי בה כדין ובעדים, אך לא היתה כוונתי שהיתה של אבותי. ומסתפקת הגמרא האם מוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן – יכול אדם לטעון טענה בבית דין ולאחר שלא נתקבלה יטען טענה אחרת המכחישה במקצת דבריו הראשונים אך יש בה בכדי לתקן דבריו הראשונים, או אִין מוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן ואף שמתקן דבריו הראשונים.

הגמרא מביאה מחלוקת בדיון זה: עוֹלָא אִמְרָה מוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן, נְהָרְדֵי אִמְרָה אִינוּ מוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן.

הגמרא מגבילה את המחלוקת: וּמִדִּין עוֹלָא הִיבָא דְאִמְרָה לִיה – באופן שאמר בפירוש בטענתו הראשונה שהקרקע של אבותי ולא של אבותיך, שהדין הוא דְאִינוּ מוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן, שבאופן זה אינו יכול לתקן דבריו הראשונים שאמר 'ולא של אבותיך', ובאופן שמכחיש דבריו הראשונים

ודאי אינו חוזר וטוען. וכן מודה עולא הִיבָא דְהֵנָּה קָאִי בִי דִינָא וְלֹא מוֹעֵן – באופן שכאשר היה בפני בית דין לא טען טענה אחרת, וְהָאִי מְאִבְרָאִי מוֹעֵן – ורק אחר שיצא מבית הדין חזר מבחוץ וטען טענה חדשה ותיקן דבריו הראשונים, שהדין הוא שֶׁאִינוּ חֻזְרֵן מוֹעֵן. מֵאִי מוֹעֵמָא, לפי שמוֹעֵמָתִיהָ אִנְמָרִיה – לימדוהו חביריו וקרוביו מבחוץ לטענה זו, ולא שכך היתה כוונתו באמת מתחילה. וּמִדִּין נְהָרְדֵי הִיבָא דְאִמְרָה לִיה שֶׁל אֲבוֹתֵי שְׁלִיָּחוֹתֶיהָ מְאִבְרָאִי – באופן שטען המחזיק בטענתו השניה שאכן היתה הקרקע של אבותיך, אלא שאבותי קנו אותה מאבותיך, שהדין הוא דְחֻזְרֵן מוֹעֵן, שהרי אינו חוזר כלל מדבריו הראשונים שהיתה של אבותיו אלא שמוסיף עליהם. וכן מודים נהרדעא, הִיבָא דְאִישְׁתֵּי מִלִּי אֲבָרָא – באופן שבתחילה מחוץ לבית הדין טען כל מיני טענות וְלֹא מוֹעֵן שם את הטענה שטוען כעת, וְהָאִי לְבִי דִינָא וְסָמֵן – ולאחר מכן כשנכנסו לבית הדין טען טענה אחרת המכחישה את הטענות הראשונות, שהדין הוא דְחֻזְרֵן מוֹעֵן. מֵאִי מוֹעֵמָא, לפי שְׁעָבִיד אִינִישׁ דְלֹא מְנִיל מְעֻנְתִּיהָ אֵלָא לְבִי דִינָא – שעשוי אדם שלא לגלות טענותיו אלא בפני בית הדין, כדי שלא ישמע בעל דינו את טענותיו ויחפש תשובות להכחישם.

הגמרא מביאה פסק ההלכה בדיון זה: אִמְרָה אִמְרָה, אִנָּא נְהָרְדֵי אִנָּא – אף אני מחכמי נהרדעא, ואף על פי כן סְבִירָא לִי – סבור אני כדעת עולא דְמוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן, ופוסקת הגמרא: וְהִלְכָתָא מוֹעֵן וְחֻזְרֵן מוֹעֵן. מעשה נוסף בשני בני אדם שנחלקו על קרקע: וְהָ אִמְרָה, שֶׁל אֲבוֹתֵי הֵיטָה הקרקע וירשתיה מהם, ואף החזקתי בה שנות חזקה, וְהָ אִמְרָה, קרקע זו שֶׁל אֲבוֹתֵי הֵיטָה וירשתיה מהם ואף החזקתי בה שנות חזקה, שאותם השנים שאתה אומר שהחזקת בהם, אני החזקתי בהם ולא אתה. והביאו כל אחד עדים, הָאִי אֵייתִי סְהָרִי דְאֲבִתָּהּ – האחד הביא עדים שהיתה הקרקע של אבותיו, וכן העידו שְׁנֵי חֻזְקָה, וְהָאִי אֵייתִי סְהָרִי דְאֲבִלָּהּ שְׁנֵי חֻזְקָה – והשני הביא עדים רק על אכילת שני החזקה, אולם לא הביא עדים שהיתה של אבותיו. אִמְרָה רַב נַחֲמָן, אוֹיָן אֲבִילָה לְכַהֲרִי אֲבִילָה – העמד את עדות העדים על האכילה של שני החזקה זה מול זה, ונמצא כת אחת מכחישה השניה ובטלה עדותם, ונותרה העדות שהעידו עדי האחד שהיתה הקרקע של אבותיו, שעל עדות זו לא הוכחשו, וְאוֹיָן אֲרִעָא בְּחֻזְקָת אֲבִתָּהּ – ולכן יש להעמיד הקרקע בחזקת אבותיו של זה. רבא מקשה על סברא זו: אִמְרָה לִיה רָבָא, הָא עֲדוּת מוֹכַחֶשֶׁת הִיא – הרי כיון ששתי כתות העדים מכחישות זו את זו, נמצא שאחת מהן העידה עדות שקר ופסולה היא לכל עדויות שבעולם, ומאחר ואין אני יודעים איזה מהן היא שהעידה שקר, שמא אותה הכת שהעידה על חזקת האבות זו היא שהעידה שקר ואין לקבל עדותה אף על חזקת האבות. אִמְרָה לִיה רב נחמן לרבא, נְהִי דְאִיתְבַּחֶשׁ בְּאֲבִילָתָה – אמנם הוכחשו העדים לגבי אכילת שני החזקה,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אלול, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה דוד שיי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ג אלול עם המצורף אליו, בו שואל דעתי אם מותר להתפלל בבית הכנסת שמשתמשים שם במיקראפאן בשבת ויום טוב.

ולפלא גדול הספק בענין מבהיל כהאמור, שהרי שמוש במיקראפאן בשבת ויום טוב, הוא חילול ימי השבת ויום טוב ובפרהסיא, ונוסף על זה, גם ע"ד לכבוש את המלכה עמי בבית, ז. א. בבית תפלה לנותן התורה ומצותי, אשר מצות שבת שקולה היא כנגד כל המצות, וכמ"ל ירושלמי נדרים (ספ"ג).

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף לא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) פא רש"י תוספות

אבל אכלה שית שנין בר – הקשה רבינו יצחק בר מרדכי אפילו לא אייתי סהדי אלא דאכלה שלש שנין – ידא נאמן לומר "לקחתיה קודם מינך", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבניתה" ואומר רבינו יצחק: דאין זה מיגו, דמעיקרא לא ישתען כלל "מינך זבניתה", דאין ידע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו. **אמר** רבה מה לו לשקר – "רבה" גרסין, דאביי ורבא אמרי לקמן (לג, ב) דלא סבירא להו דרב חסדא, ד"מה לי לשקר" במקום עדים לא אמרינן. **מה** לי לשקר במקום עדים לא אמרינן – תימנה לרבינו שמשון בן אברמה: אמאי הוי במקום עדים? נימא של אבותיו היתה יום אחד, ונאמר שלקחה מאבותיו. דהא טוענין לירוש, ומהמנינן ליה בהא דקאמר שאבותיו דרו בו יום אחד, במיגו דאי בעי אמר "מינך זבניתה" ולקמן נמי דקאמרי נהרדעי דהיבא דאמר "של אבותי שלקחה מאבותיך" דחור וטוען, הא אפילו לא יטעון שלקחה, אלא אמר שדרו בה יום אחד – אן טענין ליה ואומר רבינו יצחק: ד"של אבותי" משמע: שהיתה מעולם של אבותי, ולא שלקחה, עד שיפיש בדבריו. ולקמן דנקט "שלקחה" – לא שצריך שטעון שידע שלקחה, אלא: של אבותי שראיתי שדרו בה יום אחד. על כן אני רוצה לזכרה, דשמא לקחה אבותי במשפט, וטוענין לירוש.

ומורו נהרדעי היבא דאמר שלקחה בר – מספקא לרבינו יצחק, היבא דנפיק לבראי וחוור ואתא לבית דין, אי מצי למימר הכי. **אמר** ליה רבא הוא עדות מוכחשת היא – תימנה אמאי הואי עדות מוכחשת? והא רבא אית ליה "במורבה" (כבא קמא עב, ב) ובפרק "זה בורר" (סנהדרין כ, א) דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל, ולא מפסל אלא משעה דאתכחשו. ואית לן למימר אכילתא דאתכחשו – אתכחשו, אאבהתא דלא אתכחשו – לא אתכחשו דהכי אמר "במורבה" (שם עג, א) דהחמו על הטביחה ועל הגניבה לא החמו, אף על גב דתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה, לרבא, כיון דמהחיה שעתא דקא מיתמינהו הוא דקא מיפסל, אטביחה דאיתום – איתום, שפיר.

הגניבה דלא איתום – לא איתום. וללישנא דהוי טעמא דרבא משום דעד זומם חידוש, ואין לך אלא משעת חידושו – נחיא. אלא ללישנא דמפרש טעמא דרבא משום פסידא דלקחות – הכי נמי נהימננהו ואפילו היבא דליבא פסידא דלקחות לא מיפסל למפרע אפילו להדיא לישנא, מדבעי התם: מאי איבא בין האי לישנא להאי לישנא? ולא קאמר: איבא בנייהו להדיא דליבא פסידא דלקחות. ועוד קשיא, דקאמר בסמוך: אליבא דרב חסדא כלי עלמא לא פליגי. משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרב חסדא דחשיב להו סהדי שקרי, ומנא ליה? דלמא סבר רב נחמן דמכאן ולהבא הוא נפסל ומיהו, הא איבא למימר משום דלא קיימא לן כרבא בהא. ונראה דסוגיא דהבא כהדיא לישנא דחידוש, אבל ללישנא דפסידא דלקחות – סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מעולם הכי. ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלא דמי הך דהבא להדיא ד"במורבה", דהתם גניבה וטביחה תרי מילי ניהו, ולהכי אנגיבה דלא איתום – לא איתום, כיון דלהבא הוא נפסל. אלא הכא, כי איתכחשו אכילה – איתכחשו נמי אאבהתא, דאבהתא בלא אכילה לא מהני, דהוי מוקמינן בידיה דאית ליה סהדי דאכלה שני חזקה, דנאמן לומר "היתה של אבותי יום אחד", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבניתה", ומיהו, אבתי דחשיב לה גמרא בעדות אחרת – לא אתי שפיר.

וה

זה **אומר של אבותי** – היה הקרקע, והרי היא שלי. וזה אומר בר. עובדא הוה, כדמוכח לקמיה. **אמר רבה מה לו לשקר** – לזה המחזיק במאי דטוען דשל אבותיו וירשה מהם, אי בעי אמר בר. והלכך, בהאי מיגו מהמנינן ליה. **אמר ליה** – תלמידו אביי: מה לי לשקר בר, כלומר על ידי האי מיגו ד"מה לי לשקר" לא יזכה בקרקע, שהרי עדים מכחישים את דבריו, שאומרים דשל אבותיו דאריך היא, וגם החזקה אינה כלום – שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר. והלכה כאביי, שהרי רבה הורה לו, כדמוכח ואיל. **הדר אמר ליה אין בר** – דמשום שהיו מפסידין אותו כאביי, הוצרך לחזור ולטעון כן. דיקא נמי, דקאמר גמרא: אמר ליה אביי, ולא קאמר "אביי אמר". **הדר אמר ליה** – ההוא דאיתיה עדי חזקה לאידך. **דסמיך עלה כדאבהתא** – הייתי סומך ומובטח על קרקע זו כאלו היא של אבותי, לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים, וקניתיא מאבותיך. ובעי גמרא: טוען דחור וטוען – יכול אדם לטעון בבית דין, שטוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחוור וטוען לתקן דבריו הראשונים? **עולא אמר טוען וחוור וטוען** – טוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחוור אחר כן לטעון דברים אחרים לתוך דברים הראשונים אף על פי שמכחישים קצת, בזה שחור וטוען: האי דאמר "דאבהתא" – דסמיך עלה דאבהתא. **ומורו** עולא – אף על גב דמהמנינן ליה להאי דטוען "אין דאבהתך היא" בר, שאם טען מתחילה ופירש "של אבותי ולא של אבותיך" – דאינו חור וטוען טענה זו "דסמיך עלה כדאבהתא", שהרי עוקר לגמרי דברים הראשונים. וכן הלכה, דפסקין לקמן כעולא. **ומורו נמי עולא** – כל היבא דהוה קאי בי דינא ולא טען תיקון דברים הראשונים, אלא אחר שיצא מבית דין חור לבית דין ותיקן דבריו הראשונים – שאינו חור וטוען היבא דמכחישי קצת. **מענתיה אנפריה** – אזהבו וקריבו. ומורו נהרדעי – בזה שטען מתחילה "של אבותי" וחוור וטען "של אבותי שלקחה מאבותיך" – דחור וטוען, ומיהו, דקאמר דבריו הראשונים כלל, אלא מוסיף עליהן. וכיון דהחזיק בה שלש שנים – מוקמינן לה בידיה. דחזקה שיש עמה טענה היא, דמה לו לשקר, דאי בעי אמר "מינך זבניתה ואכלתיה שני חזקה", כי אמר נמי "של אבותי שלקחה מאבותיך" – מהימן. ואף על גב דגבי יורש קיימא לן לקמן בפירקין דאין צריך טענה, מאחר שהחזיק בה שלש שנים, היאך היתה של אביי, אבל ראייה בעי שהחזיק בה אביו יום אחד – הכא אין צריך להביא עדים שהחזיק בה אביו כלל, שהרי זה טען טענה גמורה, חזקה שיש עמה טענה היא. ומורו **נמי נהרדעי** – כל היבא דאישתעי מילי מאבראי לבי דינא קודם שטען כלום בבית דין, ולא טען מה שהוא טוען עכשיו בבית דין, ואתא לבי דינא לטעון טענות שעוקרות לגמרי את הראשונות – דחור וטוען. **דלא מגלי מענתיה** – שלא ילמד מהן מי שכנגדו, ויתן לכו מתחלה קודם שיבאו לבית דין להשיב עליהם. וכן הלכה. והני מילי – טענות בעלמא, אבל טען בפירוש בפני עדים חוץ לבית דין "חייב אני מנה לפלוני" – הרי הודה לו, ושוב אינו יכול לכפור בבית דין. **וסבירא לי דחור וטוען** – כלומר, אנא נמי נהרדעי אנא, ופליגנא עלייהו דנהרדעי. **והלכתא חור וטוען** – תיקן לשון הראשון, אף על פי שמכחישים קצת, הואיל ואינו עוקר לגמרי, כדלעיל. וזה **אומר של אבותי** – ואכלתיה שני חזקה, אותן שלש שנים שאחז טוען – אני אכלתיה ולא אתה. והאי אייתי סהדי אלו והכחישום. **אמר רב נחמן** – עדות דאכילה בטלה, דאוקי עדות של אכילה, כנגד עדות שניה של אכילה, והרי מכחישים את זה וזה. אבל בעדות דאבהתא דלא אתכחשת – עדותן קיימת, ומוקמינן בידיה. **הא עדות מוכחשת היא** – כיון דהני שתי כתות מכחישות זו את זו – אחת מהן פסולה לכל עדיות שבעולם, ואחרי שאין לברר איזו הפסולה – תיבטל עדותן לגמרי.

כדאבהתא

1 באה בפני עצמה ומעידה – תימנה לבין לרב הונא בין לרב חסדא, נהמנינה
2 לבתרא, במיגו דאי בעי פסלינהו לקמאי בגולתא ומידה, במיגו דאי בעי הוי
3 מזמי ליה – ליכא להמנינה, דיראים להדימן פן יחזמו גם הם. ונראה לי: דמיגו במקום
4 עדים לא אמרינן. (ועד) דמיגו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים, אפילו הן עמזן
5 מאה עדים – אין נאמנין, דתרי כמאה. ועד
6 אמר רבני יצחק: דלא שיען מיגו, דאין דעת
7 שניהם שוה, ומה שירצה לטעון לא טען זה.
8 **ורב** נחמן כרב הונא – תימנה: דברק שני
9 דכתובות (יט, ב) תנאי: שנים שהיו חתומין על
10 השטר ומתו, ובאו שנים ואמרו שכתב ידם הוא.
11 אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים הוי, אם
12 כתב ידם יוצא ממקום אחר – אין נאמנין.
13 ופריך: דבגמרא ביה בשטרא? תרי ותרני ננידו
14 ומסיק התם (כרב) ורבן נחמן דלא מגבינן
15 בשטרא, ואוקי תרי להדי תרי, ואוקי מנמנא
16 בחזקת מריה. ואמאי לא מגבינן ביה? דהא
17 סבירא ליה הכא כרב הונא, דכשרים הם לעדות
18 אחרת, דמוקמינן להו אחזקת כשרות. והתם
19 בעדות אחרת דמי, דהא אין מבחשים אלו את
20 החתומים בזאת המלוה, שהיו אומרים אין חייב
21 לו כלום, אלא שאמר: אינכם נאמנים בדבר זה,
22 דפסולים הייתם. והוה לן למימר דנאמנים, כמו
23 הכא דכשרים, אף על גב דאלו מבחשים אותם
24 ופסולים ודחושבן אותן כשאר פסולים לכל דבר
25 עדות ואומר רבני יצחק: דכי אמרו קטנים הוי
26 – ליכא לאוקמינהו אחזקיהו. וכן אנוסים נמי
27 – לא מפקי להו מחזקת כשרות, דאמרינן:
28 אנוסים הוי מחמת נפשות. ופסולי עדות הוי –
29 איכא למימה: כגון שפסלים אותן משגלוד,
30 שאומרים: קרובים הוי ועכשיו נתרחקו. **ורבא**
31 כרב חסדא – ואם תמנה: אם כן אמאי חשיב
32 רבא "ברובה" (בבא קמא עב, ב) ובפרק "זה
33 בורר" (סנהדרין כו, א) עד וזמם חידוש הוא,
34 ואין לך בו אלא משעת חידושו? הלא מה
35 שהוא נפסל אינו חידוש, דהא מן הדין היה
36 להיות לשניהן פסולים, כמו בשני כתי עדים
37 המבחישים זה את זה – אם כן לא הוי חידוש
38 אלא מה שהמנינה כשרים ואומר רבני יצחק:
39 דרבא חידוש הוא – לא הוי אלא לפי
40 המסקנא, דאית שפיר כרב הונא.
41 **אנן** אחתנין ליה אנן מסקינן ליה – ואם היה
42 אותו דלית ליה חזקת אבתיה מחזק
43 תחילה – אתי שפיר "אחתנין" רמסקינן,
44 שנעמידהו בידי כאשר היה בתחלה. ואפילו לא
45 היה מחזק לא זה ולא זה, מצי לפרש: אחתניא ליה –
46 שנוציאנה מידו, ויהא דין כל דאליים גבר. רבני יצחק. **ואם** ניסת לא תצא – בפרק שני
47 דכתובות (כב, ב) מוקי כשניסת לאחד מעדיה, ואומרת "ברי לי", וחדשא ליכא, כדפרישתי
48 התם. **אבל** ניסת ואחר כך באו עדים הרי זו לא תצא – וטעמא משום זילותא דבי דינא.
49 וקשה לרבני שמשון בן אברהם: דעל כרחך לאו טעמא משום זילותא דבי דינא הוא, דאם
50 כן אפילו לא נשאת, אלא התירוה לינשא, תנשא, כדמשמע בכל הסוגיא דהיינו זילותא
51 אפילו לא נעשה מעשה וכו'. תימנא: דאין בעי נמי, רישא? דקאמר – דאית שחרוריה
52 לינשא, ושבו לא תצא מהיתרה הראשון – ד"באו עדים ואחר כך נשאת" לא מצי לפרש
53 התירוה לינשא, אלא נשאת ממש. ועל כרחך טעמא דמספיקא לא מפקי לה מבעל, ולא
54 משום זילותא ויש לומר: לעולם טעמא משום זילותא. ודוקא כשנשאת ואחר כך באו עדים
55 איכא זילותא דבי דינא, שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת, נמצא מה שחורין לאסרה
56 לעד שנשאת לו – אין חזרין אלא בעבורו. אבל אם באו עדים קודם שנשאת – ליכא
57 זילותא, דעל כרחך צריכין לחזור מהיתרה הראשון כדי לאסרה לכל העולם – הלכך ליכא
58 זילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. רבני יצחק.

והאמר

במסקנא. **אין מעלין לכהונה** – לחזקת אדם בכהן – לאכול בתרומה, ולעבוד עבודה, ולישא את כפיו – על פי עד אחד המעידו שהוא כהן, כדמפרש רבי אלעזר לקמיה
(בשמעתין). **אמר רבי אלעזר אימתי** – אין מעלין על פי עד אחד – בזמן שיש על הכהן עוררין, עדים הפוסלים אותו, כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי רבי יהודה בא, ולא
לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** – אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה – מעלין על פי עד אחד שמכחיש את חקול. **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר**
– דהא דאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהו חד נאמן, וכי אמר מעלין – במקום שאין עוררין קאמר. **ערער חד איכא בינייהו** – וזה
דקתני: בזמן שיש עליו עוררין – היינו עד אחד הפוסלו, ומכחיש עד אחד המכשירו. **דרבי אלעזר כבר ערער חד** – הוי ערער, ואין עד אחד נאמן עליו לכהונה.
ורבן

1 **בדאבהתא מי איתכחש** – עדות של אבהתא קיים הוא, והכל מודים בו.
2 **המכחישות זו את זו** – בעדות אחת, כגון שנים אומרים: פלוני לזה מפלוני מנה,
3 ושנים אחרים הכחישים, ואמרו: לא לזה ממנו כלום, שהרי באותו היום שאדם
4 אומרים שלזה ממנו היה עמנו הלוה כל אותו היום, ולא לזה משום אדם כלום.
5 ובעדות כזה לא האמינה תורה האחרונים
6 יותר מן הראשונים, אלא בעדות הזמה, כגון
7 שמעדין על העדים עצמם: עמנו הייתם
8 במקום פלוני, ולא ראיתם שלזה. **זו באה**
9 **בפני עצמה ומעידה** – כשאר עדות
10 שבעולם, דלא נחזיקנה בפסולה מספק. וזו
11 **באה בו** – בעדות אחרת. אבל אחד מכת
12 זו ואחד מכת זו – אין מצטרפין לעדות
13 אחת, דהא אחד מהם פסול בודאי, ואין כאן
14 אלא חצי עדות. וטעם דרב הונא – משום
15 דאוקי גברא אחזקיה, ולא תפסלינהו מספק.
16 **אמר רב חסדא בהדי כהדי שקרי למה לי**
17 – ולא יעידו בשום עדות בעולם, דאוקי
18 מנמנא אחזקיה, ולא תרציאנו מספק, שמה
19 העדים פסולים. **לימא רב נחמן** – שמכשיר
20 עדות דאבהתא שהעידו עדים מוכחשים,
21 דהיינו עדות אחרת שלא הוכחושו בו, כדרב
22 הונא שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחושו
23 בה. **אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא**
24 **פליגי** – לומר כל אחד: אנא סבירא כרב
25 חסדא. דודאי רב נחמן לא סבירא ליה כרב
26 חסדא, דהא רב חסדא אפילו בעדות אחת
27 בעלמא פוסל, כל שכן בעדות דאבהתא,
28 שהוכחושו העדים מאכילה באותו עדות של
29 אותו קרקע. **אבל באותו עדות** – דאיתו
30 קרקע עצמה, לא. והלכתא כרב נחמן, שהרי
31 נפסק הדין על פיו, דמוכח לקמן: אן
32 אחתנין. **הרי אמרנו כהדי – כהדי** – כדמפרש
33 רב נחמן. **דאבהתיה היא** – והרי לשניהם
34 עדי חזקה ועדי אבות, ואין כח לזה מזה, וכל
35 דאליים גבר, כדאמר רב נחמן לקמן
36 בשמעתין. **אנן מסקינן ליה** – כלומר, לא
37 נחזיק את זה יותר מזה, והאלי ועדות שניהם
38 שוה, לזילותא **דבי דינא** – שמה לגלגו
39 הבריות על בית דין על שחזרין את דיניהם,
40 ודמי לחוכא ואיטלולא. **שנים אומרים מת**
41 – אשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו
42 שנים ואמרו לה: מת בעליך, ושנים אומרים:
43 לא מת. אי נמי, שנים אומרים: נתגרשה בחי
44 בעלה ואינה זקוקה ליבם, ושנים אומרים: לא

נתגרשה. וזקוקה ליבם. אי נמי, כגון שהיה בעלה קיים, ובאין להחליה לאחור –
הרי זו לא נשאת. דאוקי תרי להדי תרי, ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא.
46 **ואם ניסת לא תצא** – דיעבד – אין, לכתחלה – לא. ובפרק "האשה שנתארמלה"
47 פריכין: מכדי תרי ותרני ננידו, האב עליה באשם תלוי קאי ומשני, אמר רב ששת:
48 כגון שניסת לאחד מעדיה. ותו פריכין: היא גופה באשם תלוי קיימא ומשני: באומרת
49 "ברי לי שמת בעלי". **בזמן שבאו עדים** – האחרונים, שאמרו לא מת, ולאחר כך
50 ניסת, לפיכך נצא, שהרי באיסור נשאת. שאילו נצא מבית דין – לא הוי אוסרין לה
51 לינשא. **אבל אם נשאת** – על פי עד מיתא, שהתירוה בית דין לינשא, ואחר כך
52 באו עדים שהוא קיים – לא תצא, דחיישין לזילותא דבי דינא. וקשה לרב נחמן.
53 **למעבד עובדא** – דמחתינן ליה ומסקינן ליה, ולא נחוש לזילותא דבי דינא.
54 **דאורייתא** – השיבותי מבירייתא זו. **ואיתבן רב המנא** – השיב לו כמו כן מזה
55 ברייתא דרבי מנחם ורבנן. **נפק עבד** – רב נחמן עובדא, ולא חש לזילותא דבי
56 דינא. **מעוואת היא כידיה** – שלא נוכר מדך ברייתא דלעיל. ועוד, דאמר "לא
57 עבדינן בה עובדא". **דתליא באשלי רבברי** – רבי יהודה ורבי אלעזר רבן שמעון
58 בן גמליאל, כולוהו סברי להו דלא חיישין לזילותא דבי דינא, כדמפרש רב אשי
59 בנאמנא. **אין מעלין לכהונה** – לחזקת אדם בכהן – לאכול בתרומה, ולעבוד עבודה, ולישא את כפיו – על פי עד אחד המעידו שהוא כהן, כדמפרש רבי אלעזר לקמיה
60 (בשמעתין). **אמר רבי אלעזר אימתי** – אין מעלין על פי עד אחד – בזמן שיש על הכהן עוררין, עדים הפוסלים אותו, כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי רבי יהודה בא, ולא
61 לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** – אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה – מעלין על פי עד אחד שמכחיש את חקול. **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר**
62 – דהא דאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהו חד נאמן, וכי אמר מעלין – במקום שאין עוררין קאמר. **ערער חד איכא בינייהו** – וזה
63 דקתני: בזמן שיש עליו עוררין – היינו עד אחד הפוסלו, ומכחיש עד אחד המכשירו. **דרבי אלעזר כבר ערער חד** – הוי ערער, ואין עד אחד נאמן עליו לכהונה.
64 ורבן

רבי יצחק, ממה ששנינו בברייתא, אשה שהלך בעלה למדינת הים, ושנים
אומרים שבעלה מת ומותרת להינשא לאחר, ושנים אחרים אומרים, לא
מת ואסורה להינשא לאחר. וכן אם הכחישו עדים זה את זה על גירושי
האשה, ושנים אומרים נתגרשה מבעלה, ושנים אומרים לא נתגרשה
ממנו, בשני אופנים אלו תרי זו לא תנשא לפי שהדבר ספק, ואם כבר
נשאת, לא תצא מבעלה השני. רבי מנחם ברבי יוסי אומר, אף אם נשאת
תצא מבעלה. אמר רבי מנחם ברבי יוסי, אימתי אני אומר שתצא, בזמן
שקודם באתי עדים והעידו שלא מת בעלה ואסורה להינשא, ואחר כך
נשאת, וכיון שנשאת באיסור תצא, אבל אם קודם נשאת על פי העדים
שהעידו על מיתת בעלה, ואחר כך – ורק אחר שנשאת באתי עדים
האחרים והעידו שלא מת, תרי זו לא תצא, משום שחוששים לזילות בית
הדין שהתירוה בתחילה להינשא. ומבואר מדברי רבי מנחם ברבי יוסי
שחוששים לזילות בית הדין ולא כרב נחמן.
אמר ליה רב נחמן לרבא (או לרבי זעירא), אנת סבירי למעבד עובדא – אני
סברתי לעשות מעשה כדעתי שאין לחשוש לזילות בית הדין, אך השתא
דאורייתא את – שהקשית על דעתי מהברייתא. ואיתבן רב הונא
בסוריא – וכמו כן הקשה עלי רב הונא בסורא, לא עבדינן בה עובדא –
לא אעשה מעשה להוציא הקרקע מידי זה שהחזקנוהו בה.
הגמרא מספרת שרב נחמן לא עשה כדבריו: נפק עבד עובדא – יצא רב
נחמן ועשה מעשה הוציא מהקרקע לאותו אדם שהוריד מתחילה והחזיקו
בה. מאן דחזא – מי שראה כן, סבר דקעוונא היא בידיה, שלא זכר את
הברייתא לעיל שהקשו ממנה על דעתו. ולא היא – אמנם לא היתה זו
טעות, אלא משום דתליא באשלי רבבי – אלא שתלה דעתו בחבלים
גדולים ועבים, כלומר, בדברי התנאים המובאים להלן שסוברים אף הם
שאין חוששים לזילות בית הדין, ולכך פסק כמותם.
הגמרא מביאה התנאים שסוברים שאין לחשוש לזילות בית הדין: דתנן
במשנה בכתובות (כז), רבי יהודה אומר, אין מעלין אדם לכהונה על פי
עד אחד שמעיד עליו שהוא כהן. אמר רבי אלעזר, אימתי אמר רבי יהודה
כן, במקום שיש עוררין – עדים המעריעים על כהונת אותו אדם,
שמעידים שאינו כהן, אבל במקום שאין עוררין אלא שיצא עליו קול
בעלמא שאינו כהן, מעלין לכהונה על פי עד אחד המכחיש את הקול
ומעיד שאכן כהן הוא. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן
הסבא, מעלין לכהונה על פי עד אחד.
מבשרת הגמרא: רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר, שהרי אף רבן
שמעון בן גמליאל דאי לא אמר שיהיה נאמן עד אחד אף באופן שיש עדים
המעריעים על כהונתו, ובהכרח דיבר באופן שיצא עליו קול בעלמא, ואם
כן דבריו כדברי רבי אלעזר, ואילו מהמשנה משמע שיש מחלוקת ביניהם.
וכי תימא, ערער חד איבא בינייהו – שמחלוקתם באופן שהיה רק עד
אחד שערער על כהונתו, שרבי אלעזר סבר, אף ערער חד הרי זה ערעור
ואין נאמן עד אחד להכשירו,

באבהתא מי אתבבש – האם הוכחשו אף על עדותם לגבי חזקת האבות,
ולכך יש להעמיד הקרקע בידיו על פי עדותם.
הגמרא דנה במחלוקת רבא ורב נחמן: לימא רבא ורב נחמן שנחלקו כאן,
בפלוניתא דרב הונא ורב חסדא קמיפלגי – חולקים הם במחלוקתם של
רב הונא ורב חסדא, וכמו דאיתמר, שתי פתי עדים הפכחישות זו את זו,
ובגון שני עדים אמרו שלוח פלוני מפלוני, ושנים אחרים אמרו שבאותו
היום היו הם עם אותו אדם ולא ראו שלוח ממנו, וספק בידיו מי מהכתות
העידה שקר ומעתה פסולה לשאר עדויות, אמר רב הונא – אין פוסלים
את שתי הכתות מספק, אלא זו – כת אחת מהם באתי עצמה ומעידה
בשאר עדויות, וזו באתי בפני עצמה ומעידה. ורב חסדא אומר, בהרי
סהרי שקרי למה לי – מה לנו עם עדי שקר אלו, כלומר מאחר ויש
להסתפק על כל כת שמא העידה שקר ופסולה, אין לנו לקבל כלל עדות
מהם לחייב אדם ולהוציא ממנו ממון, אלא יעמוד הממון בחזקתו. לימא –
האם נאמר שכמו כן נחלקו רב נחמן ורבא, רב נחמן דאמר ברב הונא שכל
כת כשרה להעיד בפני עצמה בשאר עדויות, ולכך אף שהוכחשו על אכילת
שני החזקה יש לקבל עדותם על חזקת האבות, ורבא סובר ברב חסדא שכל
כת פסולה לשאר עדויות, ולכך אינו מקבל את עדותם אף על חזקת האבות.
דוחה הגמרא: אלביא דרב חסדא שפוסל את הכתות לשאר עדויות, אכן
בולי עלמא חן רב נחמן ודן רבא לא פליגי, ומודים הם שלדעתו אין לקבל
את העדות על חזקת האבות, ובהכרח רב נחמן שהכשיר עדותם אינו סובר
כרב חסדא אלא כרב הונא. אמנם כי פליגי – רבא ורב נחמן נחלקו אלביא
דרב הונא המכשיר את הכתות לשאר עדויות, שרב נחמן סבר ברב הונא,
ולכך קיבל עדותם על חזקת האבות, ורבא שפסל עדותם, אף הוא סובר
כרב הונא, אלא שמחלק שעד כהן לא קאמר רב הונא שכשרים, אלא
לעדות אחרת – להעיד על מעשה אחר שאינו נוגע לאותו מעשה שעליו
הוכחשו, אבל לאותה עדות – אך לקבל עדותם בענין הנוגע לאותו מעשה
שעליו הוכחשו, לא אמר רב הונא שמקבלים עדותם, וכיון שעדות חזקת
האבות נוגעת לאותה עדות שהוכחשו עליה שהיא חזקת אכילת הפירות,
אין לקבל עדותם אף לדעת רב הונא.
דיון נוסף שהיה בהמשך אותו מעשה: לאחר שעשה רב נחמן מעשה כדעתו
והעמיד הקרקע ביד זה שהביא עדים על חזקת האבות, הדר – חזר אותו
אדם שלא הביא בתחילה עדים על חזקת האבות, ואייתי סתרי דאבהתיה
היא – והביא עתה עדים על חזקת האבות, ונמצאו העדים מכחישים זה את
זה ואין לקבל עדותם של הראשונים על חזקת האבות. אמר רב נחמן, אכן
אנן אחתיניה אנן מסקינן ליה – אנו הורדנו והחזקנו בקרקע לאותו שהביא
בתחילה עדים על חזקת האבות, ועתה לאחר שהביא השני עדים, אנו נעלה
אותו חזרה מהקרקע שלא יחזיק בה, ומעתה כח שניהם יהיה שוה, ואף
שנראה הדבר שחזרו בהם בית הדין ממה שפסקו בתחילה, ושמן ילגלו
בני אדם על בית הדין. לזילותא דבי דנא לא תיישין.
רבא מקשה על פסק זה: מתיב רבא, ואייתימא – ויש אומרים שהקשה כן

אגרות קודש

המשך מעמוד פ

וכיון שחילול שבת נעשה בשם כל חברי ביהכ"נ זה, שהרי הגבאים המחליטים בהאמור הם באי
כחם, יש מקום ספק לכל עניי תפלה וקריאת התורה אשר בו, ולא רק בחלקם הנמסר ע"י המיקראפאן,
אלא גם שלפניהם ושלאחריהם.

והנה כל הנ"ל הוא משורת הדין דחלכות שבת, באם לא הי' כלל בזה ענין דחילול השם, אבל
בשים לב גם לנקודה זו, הרי חמור הדבר פי כמה וכמה, ולדעתי פשוט בתכלית, שאפילו בראש השנה ויום
הכפורים יש להתפלל ביחידות, אבל ח"ו בבית הכנסת האמור.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל
אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כֹּבֵד, עָרָא תַּרְיָ – שני עדים המערערים הרי זה
 ערעור ואין מועיל עד אחד להכשירו, אך אם רק עד אחד ערער, נאמן עד
 אחד להכחישו ולהכשירו לכהונה. יקשה על ביאור זה, וְהָאֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן,
 לְדַבְרֵי הַכֹּל אֵין עָרָא פְּחוּת מִשְׁנֵים, אך עד אחד אינו ערעור ונאמן עד
 אחד בלבד להכחישו.
 אֵלֶּא בַּהֲרַח מַחְלוקתם היא בְּעָרָא תַּרְיָ – שערערו שני עדים על כהונה,
 וְהָאֹמֵר כְּמֵא עֲקָרִינָּה, כְּגוֹן דְּמַחְזִיקִין לִיה פְּאֻכּוֹת דְּהָא דְּכֶהֱן הוּא – שהיה
 מוחזק לנו באביו של זה שהוא כהן, ואף הבן מוחזק בכהונה מכח חזקה זו,
 וְנִפְקָא עָלֵיהּ קְלָא – ויצא על הבן קול רינון, דְּכֶן גְּרוּשָׁה וְכֶן וְאוּ – או בן חלוצה
 הוּא, והריהו 'חלל' ופסול מן הכהונה, וְאִתְּתִינִיה – ומחמת הקול הורדנהו
 מהכהונה עד שיתברר הדבר, שמעלה מיוחדת תיקנו בכהונה שאף בקול
 בלבד שאינו כהן יש להורידו עד שיתברר הדבר, וְאִתְּתִינִיה – ולאחר מכן בא
 עַד אֶתְרִי וְאִתְּרִי דְּכֶהֱן כֹּשֶׁר הוּא, שאינו בן גרושה או חלוצה, וְאִתְּתִינִיה –
 ומחמת כן חזרנו והעלינו אותו לכהונה, שעד אחד נאמן להכחיש הקול
 ולהכשירו לכהונה, וְאִתְּרִי – ולאחר מכן באו עוד פִּי תַּרְיָ – שני עדים, וְאִתְּרִי
 דְּכֶן גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה הוּא, וְאִתְּתִינִיה ומחמת כן הורדנהו מהכהונה,
 שדואי אף שהעיד עליו עד אחד שכהן כשר הוא, אינו נאמן נגד שני עדים.
 וְאִתְּתִינִיה עַד אֶתְרִי – ולאחר מכן בא עוד עד אחד וְאִתְּרִי דְּכֶהֱן הוּא, ונמצאו
 שתי כתות עדים מכחישות זו את זו, וְרַבִּי עֲלִיָּה עֲלִיָּה – ובדבר זה לא נחלקו
 רבן שמעון בן גמליאל ורבי אלעזר, וכולם מודים שאף ששני העדים
 שהעידו על כשרות העד לא העידו יחד, מכל מקום מְצַטְרֵפִין לַעֲדוּת אחת,
 ואם כן היה צריך מן הדין לחזור לחזקתו שכהן כשר הוא, וכמו שהחזיק
 בעבר שכהן הוא על פי עד אחד, וְהָאֹמֵר כְּמֵיחַש לְיִלּוּתָא דְּכֶן דִּינָא קָא
 מִיפְלִגִּי – וכאן חלוקים הם האם יש לצרף העד השני אל העד הראשון
 ולהכשירו לכהונה אף שיש בכך משום זילות בית הדין. רַבִּי אֶלְעָזָר כֹּבֵד,
 כִּיִּין דְּאִתְּתִינִיה – מאחר שכבר הורדנהו מהכהונה על פי שני עדים, לֹא
 מִסְקִינָּה לִיה – אין להחזיר את הדין ולהכשירו לכהונה משום דְּתִיִּישִׁין
 לְיִלּוּתָא דְּכֶן דִּינָא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כֹּבֵד, אֲנִי אִתְּתִינִיה – אנו
 הורדנהו מהכהונה, וְאֲנִי מִסְקִינָּה לִיה – ואף אנו נחזירו לכהונה, וְלִיִּלּוּתָא
 דְּכֶן דִּינָא לֹא תִיִּישִׁין.
 וזה מה שאמר רבי אלעזר 'אימתי אין מעלין לכהונה על פי עד אחד, במקום
 שיש עליו עוררין, כלומר, אותו העד השני שבא להעיד על כשרותו אין
 מעלין על פיו מאחר שיצאו עוררין, דהיינו שני עדים שבאו קודם ופסלדוהו,
 ושוב אין לקבלו משום זילות בית הדין. ורבן שמעון בן גמליאל חולק ואומר
 'מעלין לכהונה על פי עד אחד, כלומר שיש לצרף עד זה אל העד הראשון
 ואין חוששין לזילות בית הדין.

רב אשי דוחה ביאור זה במחלוקתם: מְתַקֵּן לָהּ רַב אֲשִׁי, אִי הָכִי שלדעת
 רבי אלעזר אין מחזירים משום זילות בית הדין, מֵאִי אִירִיָּא תָד – מדוע נקט
 דין זה רק באופן שבא עד אחד לבסוף והעיד שכהן כשר הוא, אֲפִילוּ כְּתַרִּי
 נָמִי – אף אם לבסוף באו שנים והעידו על כשרותו, לא יחזירוהו משום
 זילות בית הדין.
 רב אשי מבאר מחלוקתם באופן אחר: אֵלֶּא אֹמֵר רַב אֲשִׁי, דְּכֹלִי עֲלִיָּה
 אכן לֹא תִיִּישִׁין לְיִלּוּתָא דְּכֶן דִּינָא, ולכן אם היו שנים מעידים בסוף על
 כשרותו היו בית הדין חוזרים ומכשירים אותו לכהונה. וְהָאֹמֵר שלא העיד
 בסוף אלא עד אחד, כְּלַצְרָא עֲדוּת קָא מִיפְלִגִּי – נחלקו אם יש לצרף עדותו
 עם עדות העד הראשון או לא. וְכַפְּלוּתָא דְּהֵנִי תַנָּא, דְּתַנָּא, לְעוֹלָם אֵין
 עֲדוּתָן של שני עדים מְצַטְרֵפִת לעדות אחת, עַד שִׁירָא שְׁנִיָּה את המעשה
 כְּאֶתְרִי, אך אם ראה כל אחד מהם המעשה בנפרד, כגון שהעיד זה שראובן
 הלוי לשמעון בפניו, ואילו השני לא העיד על ההלואה אלא שבפניו הודה
 שמעון שלוח מראובן, אין מצרפים עדותם. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן קָרְחָה אֹמֵר,
 מצרפים עדותם אף שלא ראו כאחד, ולא עוד אלא אֲפִילוּ אם העידו בְּזֶה
 אֶתְרִי על אותו מעשה, וכגון שהעיד זה שביים ראשון לזה שמעון מנה
 מראובן, והשני העיד שראה את ההלואה ביום שני, ונמצא שאינם מעידים
 על אותו מעשה הלואה, מכל מקום כיון שמתוך עדות שניהם נמצא שחייב
 שמעון לראובן מנה, מצרפים עדותם.
 ועוד נחלקו בברייתא, שני עדים שראו מעשה כאחד ובאים להעיד עליו
 בבית דין, אֵין עֲדוּתָן מְתַקֵּינָּה בְּבֵית דִּין עַד שִׁיעִידוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶתְרִי, אך
 אם כל אחד מהם העיד בנפרד אין מצטרפת עדותם. רַבִּי נִתָּן אֹמֵר אין
 צורך שיעידו כאחד, אלא שוֹמְעִין דְּכֶרִי שֶׁל זֶה הַיּוֹם וְלִכְשֵׁיבָא חֲבִירוֹ
 לְמִתְרִי שוֹמְעִין דְּכֶרִי.
 ובמחלוקת זו נחלקו רבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל, שלדעת רבי אלעזר
 אין מצרפים עדות השני עם עדות הראשון כיון שלא העידו כאחד, וזהו
 שאמר 'אימתי אין מעלין לכהונה על פי עד אחד, במקום שיש עליו עוררין',
 היינו שבמקום שיש שני עדים המעידים על פסלותו אין מעלין על פי שני
 עדים המעידים כל אחד בנפרד, עד שיעידו שניהם כאחד. ורבן שמעון בן
 גמליאל סבר כרבי נתן שאף אם לא העידו כאחד מצטרפים, ולכן 'מעלין
 לכהונה על פי עד אחד', כלומר על פי שנים המעידים כל אחד בנפרד.
 ומבואר שהן רבי אלעזר והן רבן שמעון בן גמליאל סוברים לדעת רב אשי
 שאין חוששים לזילות בית הדין, וכמותם פסק רב נחמן.
 מעשה נוסף בענייני חזקת קרקעות: הוּא דְּאֹמֵר לְחִבְרִי, מֵאִי בְּעִיתָ בְּהָא
 אֶרְצָא – מה עושה הנך בקרקע זו ששלי היא. אֹמֵר לִיה המחזיק למערער,
 מִיָּנָה וְכִינְתָּה וְהָא שְׁמָרָא – ממך קנייתיה והנה שטר המכירה בידי,

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הבהיר ח"י אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של
 כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא עוד
 אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הזן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו עד עתה,
 ובודאי שגם בשנה זו החדשה ימציא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו זו עבודה בחינוך
 עטה"ק ענין הכי נעלה וחיוני הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר באופן שלא תהינה כל
 סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) פה תוספות

ורבן שמעון בן גמליאל סבר ערער תרי – בעינן. אבל במקום ערער אחד – הוי
עד אחד נאמן להכשירו. והא אמר רבי יוחנן – לא איתפרש היבא קאי. ונפך עליה
קלא – קול בעלמא, ולא עדות. ואחתנייה – מן הכהונה, עד שיבדקו את הדבר,
שמעלה היא בכהונה. וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך, ובלא קול נמי מיתוקמא
שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא.
ועד אחד בסוף, ושנים עדים עוררים ביניהם.
כדמפרש ואזיל. אלא משום הכי נקט ליה –
דבעי למימר: ואתא עד אחד ואמר דכח
גמור הוא ואסקיניה. דלמאי אתא עד אחד
להכשיר, אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם
לכן. ואסקיניה – בדמקום קול הוי עד אחד
מדימין. ואחתנייה – דאחז במקום שנים אין
דבריו כלום. ואתא עד אחד – לבסוף. ואמר
דכח גמור הוא, והווי לחו שנים מכשירין.
ודבולי עלמא – בין רבי אלעזר בין רבן
שמעון בן גמליאל, מצרפין עדים המעידים זה
שלא בפני זה בשאר עדות. והכי נמי יש לנו
לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון
המכשירין, ובכשרונו לזה. אם לא מפני
זילותא רבי דינא, כדמפרש ואזיל. דרבי
אלעזר סבר כיון דאחתנייה – על פי שני
עוררין. ובדין הורדנהו, ובכל מקום האמנה
תורה שנים – ות לא לסיק ליה על פי עד
אחד זה השני. אף על פי שיש לצרפו עם
הראשון ולהכשירו לזה, דאוקי תרי לבדי
תרי ואוקי גברא אחזקיה דכשרות קמייתא.
דהווי מוחזק לן באבדה דכחן הוא, וגם
הכשרונו תחלה על פי עד אחד, קודם שבאו
עוררין. דחיישין לזילותא דבי דינא –
שהורידוהו על פי עוררין, ועכשיו יעלו
ויבטלו דבריהם. והכי קאמר רבי אלעזר:
אימתי אין מעלן על פי עד אחד הבא לבסוף
– בזמן שיש עליו עוררין שנים הפוסלין
אותו, הלכך לא מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר.
דאף על גב דאיכא למימר: אוקי תרי מבשירין לבדי תרי פוסלין, ואוקי גברא
אחזקיה ויהיה כשר – אפילו הכי לא מסקינן ליה, משום זילותא דבי דינא. והאי
דאסקיהו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשביט הקול – לאו זילותא דבי דינא הוא.
דמאי דאחתנייה – בשביל קול בעלמא הוא, וכדי לחזור ולהעלותו אחר שיבדקו
הדבר הורדנהו. הלכך, בין הדר מסקי ליה, ליכא זילותא. אבל שהורדנהו על פי
עדים – מן הדין הורדנהו, וכי הדר מסקי – איכא זילותא. ואנן מסקינן ליה – ואי
קשיא: תרי ותרי ניהו, ואמאי מסקינן ליה? והא הוי ספק תריץ: אוקי תרי לבדי תרי,
ואוקמיה אחזקיה קמייתא. דאסקיהו על פי עד ראשון שהיה נאמן, דהא אבתי אין
עוררין, דקול לאו עוררין הוא. אי הכי – דרבי אלעזר חייש לזילותא דבי דינא. מאי
איריא – עד הבא לבסוף, דהתם אין מעלן משום זילותא כדקתני תמניתין: אין מעלן
על פי עד אחד בזמן שיש עליו עוררין, הא על פי שנים – מעלן. אפילו תרי אתו
בהדי הדדי נמי, בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה אלא אמר רב אשי דבולי
עלמא כו' – והיינו אשלי רבברי דלעיל. והבא בלצרף עדותן קא מיפלגי – לרבי
אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן
דפליגי אדרבי נתן. אבל אם באו שניהם ביחד – הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה
אחזקיה קמייתא, דמוחזק לן באבדה דכחן הוא, ולזילותא לא חיישין. ורבן שמעון בן
גמליאל כרבי נתן. דהני תנאי – רבי נתן ורבנן, דלמאי אין עדותן מצטרפין – אין
צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן לוי ורבנן. אלא כך היא ברייתא שלימה
בשילהי "זה בורר", ומשום גררא דסיפא נקט רישא. עד שיראו שניהם כאחד – את
העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלודו" ואחד אומר "בפני הדהי לו עליו". אפילו
בזה אחר זה – אחד אומר "ביום ראשון לזה פלוני מפלוני מנה" ואחד אומר "ביום
שני ראיתי גם אני שלוח ממנו" – דמכל מקום אמנה קא מסהדי. ותנא קמא סבר:
אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי, והווי ליה לגבי מנה חצי עדות. וטעמיהו
מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא. אין עדותן מתקיימת – להחזקת בבית דין,
ואפילו ראו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין. ופולגתא אחריתי
היא, ולא רבי יהושע בן קרחא קאמר לה. ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל
בפלוגתא דרב נתן ורבנן פליגי. רבי נתן אומר כו' – וטעמיהו מפרש התם שפיר
מקרא ומסברא.

אמר

והאמר רבי יוחנן כו' – ונראה לרבינו יצחק: דרבי יוחנן עיקר דבריו ארך משנה
איתמר, והיינו דקאמר "דברי הכל" – היינו רבן שמעון בן גמליאל ורבי
אלעזר דאייזו בעוררין. ולהכי לא קא משני הכא: דני מילי – היבא דאיכא חזקה
דכשרות, אבל היבא דליכא חזקה דכשרות – לא אמר, כדמשני בפרק "עשרה יוחסין"
(קדושין עג, ב) גבי "נאנמת חיה לומר זה כהן".
דאמנותינן דהבא קאי, ואם תאמר: כיון
דאמנותינן דהבא קאי, היכי פריך מניה התם
ובפרק קמא דגיטין (ט, א)? דלמא הא דקאמר
רבי יוחנן אין ערער פחות משנים – היינו משום
דאיכא עד אחד דמכשיר ויש לומר: דהגמרא
ידע דרבי יוחנן מיירי כדמסיק, דיצא עליו קול
שהוא כן גרשה, ואחר כך בא עד אחד
דמכשיר להסיר הקול, ואתו בי תרי כו'. ובכחאי
גזנא אמר רבי יוחנן דאין פחות משנים. ואף על
גב דעד אחד שהכשיר הקול כלתנהו דמי,
שהרי העד גרוע מן הקול אם לא החזקה, שהרי
הקול פוסל והעד אינו פוסל.
אין ערער פחות משנים – לא בא לאפוקי
אלא עד אחד, אבל קול פוסל כדמסקינן.
ונפך עליה קלא ואחתנייה – לאו דוקא
אחתנייה, אלא כלומר: ממילא ידע.
דאי דוקא אחתנייה – אמאי אסקיניה? והא
איכא זילותא דבית דין וליכא למימר: ליכא
זילותא אלא כשהורידוהו שתי פעמים.
דבשמעתתא מוכח דאפילו בחדא זמנא איכא
זילותא. אי נמי, דהורדה גמורה קאמר, וליכא
זילותא דבית דין אלא היבא שהורידוהו על ידי
עדות, אבל בהורדה שעל ידי הקול – ליכא
זילותא. ואתא חד סהדא ואסקיניה – ואף
על גב דאמרין בפרק "המגרש" (גיטין פט, א)
דלא מבטלין קלא גבי גרשה לכהן – משום
דאית ליה תקנה, אבל הבא דאי לא מסיקין
ליה פסול לעולם – מבטלין. אי נמי, בתרומה
דרבנן הקילו. אנן מסקינן ליה – דאוקי תרי בהדי תרי, ואוקי גברא אחזקיה, דמוחזק
לן דאבוי כהן הוא. ותנימ: דאמרין בפרק "האומר" בקדושין (סו, א) גבי ינאי המלך:
"ויבוקש ולא נמצא", היכי דמי? אילימא דתרי אמרי אישבתאי ותרי אמרי לא אישבתאי
– תרי ותרי ניהו, מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, ואמאי לא נמצא? והשתא מאי
קא פריך? אדרבה, אית לן למימרי: אוקי תרי בהדי תרי, ואוקי גברא אחזקיה, ואוקי ינאי
אחזקת אמו דלא אישבתאי ופירש התם בקטנסי: חזקת האם לא מהניא להכשיר את
ינאי, לפי שאין עדים באין לפסול את האם לכהונה, אלא להעיד על ינאי. ואין נראה
לרבינו יצחק: דלמא לא יועיל חזקת האם לכן, הואיל ואינו יכול להיות שתהא האם
כשרה אם לא יהיה הן כשרי ועדי: דהבא, אף על גב דעל הן מעידים לפסול –
מהניא ליה חזקת האב להכשירו ונראה לרבינו יצחק: דהיינו טעמא, משום דמסקינן בפרק
"ארבעה אחין" (יבמות לא, א) דכל תרי ותרי הויא ספיקא דרבנן, והאם נמי הוי ספיקא
דרבנן, ולהכי פריך אהני: דהני דמדאורייתא אמרין אחזקת תרי בהדי תרי, ואין
ואוקי איתתא אחזקיה – מכל מקום מדרבנן יש לפסולה. והבא לענין תרומה דרבנן
הקילו, להתירו בה בתרי ותרי, ולאוקמיה אחזקיה. והא דאמר לעיל: שנים אומרים מת
ושנים אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואחר כך באו עדים לא תצא, אף על גב דתרי
ותרי ספיקא דרבנן היא, ומדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקיה דהויא אשת איש, והיא
לה לצאת אף על פי שנשאת לאחד מעדיה אומר רבינו תם: דאיתא חזקה דליכא
ומנסבא, ומערה חזקת אשת איש, ואם תאמר: כי איכא שני עדים לא דייקא, דדייקא
חומר בסופה, כדאמר ב"האשה רבה" (נדה פו, ב) נשאת שלא ברישית – מותרת לחזור
לו. ומפרש התם דהיינו שנשאת בעדים ויש לומר: הואיל ומכחישים זה את זה – איכא
חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה. ואם תאמר: שנים אומרים נתגרשה
ושנים אומרים לא נתגרשה, אמאי לא תצא בנשאת ואחר כך באו עדים? הא לא דייקא
דרוקא במת הוא דדייקא, שיראה שמו יבא וידע הכל שלא מת, ואינה נאנמת לומר
נתגרשה, דשלא בפני בעלה מעיקר ומעוזה. ועוד: היבא דאיכא עדים דקא מסייעי לה
מעיקר ומעוזה ויש לומר: דלענין הכי דייקא, ומערה חזקת אשת איש, דלעולם יראה
שמו יחמו או יפסלו בגזלנות. ואם תאמר: למאי דלא ידע בדאומר "ברי לי איירי, מאי
קאמר" – הויא גופא באשם תלמי קיימא? הוה ליה למימר "בחטאת קיימא" ויש לומר:
דפריך, אפילו נאמר דתרי ותרי הוי ספיקא דאורייתא, כדפירש בפרק "ארבעה אחין"
(שם לא, א) מכל מקום באשם קיימא. ואין להאריך, ובכתובות (כו, ב) פירשתי.

באמאי

אמאי

קא סמכת אמאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא – תימה; דליהמניה
במינה, דאי בעי אמר "שטרא מעליא הוא" ותיזיך רבינו יצחק ברבי מרדכי;
דלא אמרינן מינו להרציא ממוק. ומה שהוא מוחזק בקרקע – אינו כלום, דקרקע בחזקת
בעליה קיימא. כיון שאין לו שטר ולא חזקה, אלא בדברים בעלמא, שאומר "שטרא

מעליא הוה לי ואירכס". ולא אמרינן מינו אלא
להחזיק ממוק, שכיול לפטור עצמו על ידי מינו.
אי נמי, אם יש לו שטר או חזקה, וזה בא לפסול
ראייתו – אז זה יכול לקיימו על ידי מינו, כמו
"קמי ידידי זבנה מינך", מינו דאי בעי אמר "מינך"
וביתתיה ואכלתיה שני חזקה. ואין נראה לרבינו
יצחק, מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא –
משמע דלאו משום הכי הוא. ונראה לרבינו
יצחק; דטעמא דרב יוסף דלא אמרינן מינו הכא
– כיון דלית ליה הכא מינו אלא אם כן שטר
תחלה, שהוצרך לשקר תחלה ולומר "הוא
שטרא". אי נמי, משום הכי לא אמרינן הכא
מינו – משום דהוי חזר וטוען, דמעיקרא טען
"הוא שטרא", ועתה חזר בו ומודה דחספא
בעלמא הוא, אלא שטרא מעליא הוה לי.
והלכתא כוותיה דרבה בארעא – רבינו

שמואל פירש דמספקא ליה
כמאן הלכתא. וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין
ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא. דהא דלא
אוקמה בחזקת מרה קמא כמו בנבסי דבר
שטיא, דאמרין (כתובות כ, א) אוקי תרי בהדי
תרי, ואוקי נבסי בחזקת בר שטיא – התם הו
תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי, ואוקמינן ארעא
בחזקת מרה קמא. אבל הכא, דמספקא לן דינא
כמאן – התם לא שייך כלי האי למימר
אוקמה אחזקת מרה קמא, ונוציא מיד המוחזק.
ודחוק דהוא; ועוד: ד"הילכתא" – משמע
דלגמרי פוסק כרבה ולא מספק, אפילו עבר כרב
יוסף בדיעבד – לא עבר. ונראה לרבינו יצחק;
דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה וזכר
יוסף בבוזי – משום דאמרין מינו לאוקמי
ממונא, ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה
דקיימא השתא. וב"הכותב" (כתובות פה, א)
דאמר: מינו דיכלי למימר "לא הוי דברים
מעולם" יכלי למימר "הני סטראי גינה", אף
על גב דמינו להרציא לא אמרינן – שאני התם
דאיכא שטרא.

נפק עליה קלא דקא אביל ארעא דיתמי –
פירשו: יצא הקול שהוא של יתומים.

אבל אין לפרש דיצא הקול דמתחלה היה של אביהם, אבל עכשיו לא היו יודעין –
דאם כן הוה מצי למימר "לקוהה היא ביד".

אמור

– כגון ערב קבלן. אי נמי, כגון שאמר המלוה בשעת ההלוואה: "ממי שארצה אפרע". והא שטרא – שטר שהיה לו למלוה עליו, והחזירו לו, לפי שפרעתי חובו,
והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. אמר – לזה לערב; וכי לא פרעתין? בתמיה. לאו הדרת ושקליתנהו מינאי – וכמי שלא פרעת דמי. ולזה
לא הודה לו בכך. כהאי גוונא מאי – דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקין כרב יוסף. דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו נאבד, ולקח את
זה להיות בידו לזכות, ואותו מזויף הוא ממש, דלא נכתב על מלוה זה – הלכך הפסיד, דהיכא דקיימי וזוי תיקום. אבל הכא – לא היה לערב שטר אחר מעולם כי
אם זה. והלכך, אף על גב דפרעיתנהו, כיון דהדר שקלינהו – כאילו לא פרעיתנהו דמי וחייב לפרע. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרע, וקיימא לן: שטר שהוא
בו ופרעו – אינו חזר ולזה בו, שכתב נמחל שעבדו. והאי שטרא חספא בעלמא הוא. שלח ליה אביי והא הוא דאמרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בבוזי –
שמענין מזהא דשטרא זייפא דאיידי בה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש, דהוא שקר. וכי זיף וכתב ככהאי גוונא, לרביי הכל, ואפילו לרבה – פסול הוא. אלא כהאי
גוונא – כגון שטר פרוע שנמחל שעבדו, או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב, וכיצא בזה – פליגי רבה ורב יוסף. ואביי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאיידי
ביה רבה ורב יוסף, ואמר: כיון דמודה הערב דפרע, אלא הדר ושקלינהו לתנהו וזוי, אף על פי שהשטר ביד הערב – לא מחייבין לזה לשלומי. כן פירש רבינו
גונאל. ולי נראה דהוא הדין לזייפא ממש, וקפסיק גמרא ואילו. והני מילי – דאמרין היכא דקיימי וזוי תיקום, ולא מחייבין לזה לפרוע לערב – היכא דטעין ערב
כדאמר לעיל, דאמר "פרעיתנהו אבל הדר יופתניהו מנאי", דערב גופיה מודה שהשטר שכירו נמחל שעבדו. אבל – אי טעין ערב: אני חוזרת לך אותם מעות עצמן,
משום דהוה שפי – נישוק צוררן ולא הוי יוצאין בהוצאה, כמו: השף מטבע של חבירו (בבא קמא צה, א) וסופין – האידם נחשון ויתר מדיא. נמצא שעדיין לא
פרעו. אבתי איתיה לשעבדא דשטרא – וכאילו טעין "לא פרעתינך" דמי. שרשום נפיק עליה קלא דקאביל ארעא דיתמי – כדמפרש לקמיה, דבמשכון היתה אצלו
עד עכשיו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אביל ארעא דיתמי. משכנתא – גבאי מאבוהון הוה, במשכנתא דסורא, דכתבי הכי;
במשלם שניא אלן תיפוק ארעא דא בלא כסף. ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה.

אמר ליה: שטרא זייפא הוא; ג'חין לחיש ליה לרבה:
אין, שטרא זייפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי
ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו; אמר
רבה: מה לו לשקר? אי פגעי אמר ליה שטרא מעליא
הוא. אמר ליה רב יוסף: אמאי סמכת? אהאי שטרא,
האי שטרא חספא בעלמא הוא! ההוא דאמר לחבריה:
הב לי מאה וזוי דמסיקנא בך, והא שטרא. אמר ליה:
שטרא זייפא הוא. ג'חין לחיש ליה לרבה: אין, שטרא
זייפא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא:
אינקיט האי בידאי כל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר?
אי פגעי אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב
יוסף: אמאי קא סמכת? אהאי שטרא, האי שטרא
חספא בעלמא הוא! אמר רב אידי בר אבין: הלכתא
כוותיה דרבה פארעא, והלכתא כוותיה דרב יוסף בבוזי;
הלכתא כרבה פארעא – דהיכא דקיימא ארעא תיקום,
והלכתא כוותיה דרב יוסף בבוזי – דהיכא דקיימי וזוי
לוקמי. ההוא ערבא דאמר ליה ללוח: הב לי מאה
וזוי דפרעתי למלוה עילוף, והא שטרא. אמר ליה: לאו
פרעתיך? – אמר: לאו הדרת שקליתנהו מינאי? שלחה
רב אידי בר אבין לקמיה דאבבי: כי האי גוונא מאי? שלח
ליה אבבי: מאי תיבעי ליה? הא איהו דאמר: הלכתא
כוותיה דרבה פארעא, והלכתא כוותיה דרב יוסף
בבוזי – דהיכא דאוקמו וזוי לוקמו! והני מילי – דאמר
ליה: הדרת אוזפתניהו מינאי, אבל אמר ליה: הדרתניהו
ניהלך מחמת דהווי שייפי וסופין – אפתי איתיה
לשעבדא דשטרא. רבא בר שרשום נפק עליה קלא
דקא אביל ארעא דיתמי, אמר ליה אבבי: אימא לי
איזן, גופא דעובדא היכי הוה. אמר ליה: ארעא
במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי, והוה לי
וזוי

הלכה. ואף על גב דפסקין הלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחצה (בבא בתרא קיד,
ב), מכלל דבבבלי גמרא הלכה כרבה ולא כרב יוסף, והכא פסקין הלכה כרב
יוסף – לא קשיא, דהא בהך פלוגתא נמי פסקין כרבה. דפרעתי למלוה עילוף

– שטר שהיה לו למלוה עליו, והחזירו לו, לפי שפרעתי חובו,
והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. אמר – לזה לערב; וכי לא פרעתיך? בתמיה. לאו הדרת ושקליתנהו מינאי – וכמי שלא פרעת דמי. ולזה
לא הודה לו בכך. כהאי גוונא מאי – דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקין כרב יוסף. דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו נאבד, ולקח את
זה להיות בידו לזכות, ואותו מזויף הוא ממש, דלא נכתב על מלוה זה – הלכך הפסיד, דהיכא דקיימי וזוי תיקום. אבל הכא – לא היה לערב שטר אחר מעולם כי
אם זה. והלכך, אף על גב דפרעיתנהו, כיון דהדר שקלינהו – כאילו לא פרעיתנהו דמי וחייב לפרע. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרע, וקיימא לן: שטר שהוא
בו ופרעו – אינו חזר ולזה בו, שכתב נמחל שעבדו. והאי שטרא חספא בעלמא הוא. שלח ליה אבבי והא הוא דאמרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בבוזי –
שמענין מזהא דשטרא זייפא דאיידי בה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש, דהוא שקר. וכי זיף וכתב ככהאי גוונא, לרביי הכל, ואפילו לרבה – פסול הוא. אלא כהאי
גוונא – כגון שטר פרוע שנמחל שעבדו, או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב, וכיצא בזה – פליגי רבה ורב יוסף. ואביי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאיידי
ביה רבה ורב יוסף, ואמר: כיון דמודה הערב דפרע, אלא הדר ושקלינהו לתנהו וזוי, אף על פי שהשטר ביד הערב – לא מחייבין לזה לשלומי. כן פירש רבינו
גונאל. ולי נראה דהוא הדין לזייפא ממש, וקפסיק גמרא ואילו. והני מילי – דאמרין היכא דקיימי וזוי תיקום, ולא מחייבין לזה לפרוע לערב – היכא דטעין ערב
כדאמר לעיל, דאמר "פרעיתנהו אבל הדר יופתניהו מנאי", דערב גופיה מודה שהשטר שכירו נמחל שעבדו. אבל – אי טעין ערב: אני חוזרת לך אותם מעות עצמן,
משום דהוה שפי – נישוק צוררן ולא הוי יוצאין בהוצאה, כמו: השף מטבע של חבירו (בבא קמא צה, א) וסופין – האידם נחשון ויתר מדיא. נמצא שעדיין לא
פרעו. אבתי איתיה לשעבדא דשטרא – וכאילו טעין "לא פרעתינך" דמי. שרשום נפיק עליה קלא דקאביל ארעא דיתמי – כדמפרש לקמיה, דבמשכון היתה אצלו
עד עכשיו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אביל ארעא דיתמי. משכנתא – גבאי מאבוהון הוה, במשכנתא דסורא, דכתבי הכי;
במשלם שניא אלן תיפוק ארעא דא בלא כסף. ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה.

36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69

אָמֶר לִיהֶם הַמַּעֲרַעַר, **שְׁמָרְתָּ יִיפָא הוּא** – שטר זה מוֹדֵף הוּא, וּמֵאָחַר וְלֹא
הַחֲזָקָת בִּקְרָקַע שְׁנוֹת חֲזָקָה וְאִין לֹךְ שֵׁטֶר, אִין לֹךְ הַכּוּחָה שְׁקִינָת אוֹתָהּ מִמֶּנִּי.
נָחִין – נָחִין הַמַּחְזִיק וְלֹחֶשׁ לִיהֶם לְרִבָּה, בְּכַדִּי שְׁלֹא יִשְׁמַע הַמַּעֲרַעַר, אִין –
אִבֵּן **שְׁמָרָא יִיפָא הוּא**, מִיָּהוּ **שְׁמָרָא מַעְלִיא הוּא** לִי וְאִרְבֵּם – אוֹלָם הִיָּה
בִּידֵי שֵׁטֶר אַחֵר שִׁכְתָּב לִי אוֹתוֹ אֲדָם, אֵלֶּא שֹׁאֲבֵד, וְאִמְיָנָא, מֵאָחַר הַמּוֹכֵר
מַעֲרַעַר עַל זְכוּתוֹ, אִינְקִיט **הָאִי בִּידָא בָּל דְּהוּ** – טוֹב שֶׁאֲחֻזִּיק בִּידֵי שֵׁטֶר
כֹּל שֶׁהוּא, שַׁעֲמו אֲבָרָא לְבִית הַדִּין.
אָמֶר רַבָּה, נֶאֱמָן הַמַּחְזִיק שְׁהִידָה לִי שֵׁטֶר אַחֵר, שֶׁאִם לֹא כֵן מָה לֹא לְשִׁפֵּר
לְטַעֲוֹן טַעֲנָה גְרוּעָה זֶה, הֵלֵא **אִי בְּעֵי אָמֶר** לִיהֶם **שְׁמָרָא מַעְלִיא הוּא** – אִם
הִיָּה רֹצֵחַ לִשְׁקֵר בִּידֵי מַחְזִיק בְּדַבְרֵי וְאֹמְרֵי שֶׁשֵּׁטֶר זֶה אֵינוֹ מוֹדֵף, וּמִתּוֹךְ
שִׁיכַל לְטַעֲוֹן כֵּן נֶאֱמָן אָף לֹמֵר שֶׁשֵּׁטֶר אַחֵר הִיָּה לֹא וְאֲבָד.
רַב יוֹסֵף חוֹלֵק עַל רַבָּה: **אָמֶר לִיהֶם רַב יוֹסֵף**, מִכָּל מְקוֹם **אָמְרִי סִמְכַת**
לְהַחְזִיק הִקְרַקַּע בִּידוֹ, **אָהָא שְׁמָרָא** – עַל שֵׁטֶר זֶה שֶׁהִרָאָה הַמַּחְזִיק, וְהִרִי
הָאִי שְׁמָרָא, חֲסִפָּא מַעְלִמָּא הוּא – אֵינוֹ אֵלֶּא כַּחֲתִיכַת חֲרָס בַּעֲלָמָא שֶׁאֵינָהּ
שׁוּה כְלוּם, שְׁהִרִי הוֹדִיעַ שִׁמּוּדִּי הוּא.
מַעֲשֵׂה נוֹסֵף כַּעֲזָה זֶה שֶׁאִירַע אֵצֶל אֹתָם אִמּוּרָאִים: **הָהוּא דְּאָמֶר לְהַבְרִיָּה,**
הָב לִי מָאָה זֻזִּין דְּמִסִּיקָנָא בָּךְ – תֵּן לִי אֶת מֵאָה הַזֹּהִים שִׁישׁ לִי אֵצֶלְךָ
בְּהַלּוּאָה, וְהָאֵל **שְׁמָרָא** – וְהִרִי לַפְנִיךְ הַשֵּׁטֶר שִׁכְתָּבָת לִי עַל הַלּוּאָה זֶה. **אָמֶר**
לִיהֶם הַנִּתְבַּע לְחֻבֵּעַ, **שְׁמָרָא יִיפָא הוּא**, **נָחִין** בַּעַל הַשֵּׁטֶר וְלֹחֶשׁ לִיהֶם לְרִבָּה
בְּכַדִּי שְׁלֹא יִשְׁמַע הַנִּתְבַּע דְּבִרְיוֹ, אִין, **שְׁמָרָא יִיפָא הוּא**, מִיָּהוּ **שְׁמָרָא מַעְלִיא**
הוּא לִי וְאִרְבֵּם, וְאִמְיָנָא אִינְקִיט **הָאִי בִּידָא בָּל דְּהוּ**.
אָמֶר רַבָּה, נֶאֱמָן הַתּוֹבַע שְׁהִידָה לִי שֵׁטֶר אַחֵר, שֶׁאִם לֹא כֵן מָה לֹא לְשִׁפֵּר, **אָמֶר**
אִי בְּעֵי – אִם הִיָּה רֹצֵחַ לִשְׁקֵר, **אָמֶר לִיהֶם, שְׁמָרָא מַעְלִיא הוּא** – הִיָּה
יִכּוֹל לְטַעֲוֹן שֶׁשֵּׁטֶר זֶה כָּשֶׁר וְאֵינוֹ מוֹדֵף, וּמִתּוֹךְ שִׁיכַל לְטַעֲוֹן כֵּן נֶאֱמָן אָף עַל
טַעֲנָתוֹ שֶׁהִידָה בִּידוֹ שֵׁטֶר אַחֵר.
רַב יוֹסֵף חוֹלֵק עַל רַבָּה: **אָמֶר לִיהֶם רַב יוֹסֵף**, מִכָּל מְקוֹם **אָמְרִי קָא סִמְכַת**
– עַל מֵה טוֹמֵךְ הֵנָּךְ וּמוֹצִיא הַמַּעוֹת מֵהַלּוּדָה, **אָהָא שְׁמָרָא** – עַל שֵׁטֶר זֶה
שֶׁהִרָאָה הַתּוֹבַע, וְהִרִי **הָאִי שְׁמָרָא חֲסִפָּא מַעְלִמָּא הוּא**.
הַגְמָרָא מִבִּיאָה פֶּסֶק הַהִלְכָה בְּשֵׁנֵי הַמַּעֲשִׂים: **אָמֶר רַב אֲדִיר בַּר אֲבִין,**
הִלְכְתָּא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבָּה בְּאֶרְעָא – בַּמַּעֲשֵׂה הָרֵאשׁוֹן שָׁבוּ הִיָּה הָעֲרַעְרוֹר עַל
חֲזָקַת קֶרֶקַע, הִלְכָה כְּרֹבָה שֶׁתַּעֲמִיד הִקְרַקַּע בַּחֲזָקַת הַמַּחְזִיק. וְהִלְכְתָּא
בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּיוֹנִי – וּבַמַּעֲשֵׂה הַשֵּׁנִי שֶׁתַּבַּע הַתּוֹבַע מַעוֹת עַל יַדִּי
הַשֵּׁטֶר, הִלְכָה כֵּרֶב יוֹסֵף שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מַעוֹת. וְשַׁעֲם הַדֶּבֶר,
הִלְכְתָּא בְּרַבָּה בְּאֶרְעָא, דְּהִיכָא דְּקִיָּימָא אֶרְעָא תִּיקוּם – כִּדִּי שֶׁתִּישָׂאֵר
הִקְרַקַּע בִּידֵי הַמַּחְזִיק בּוֹ, וְהִלְכְתָּא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּיוֹנִי, **דְּהִיכָא דְּקִיָּימָא**

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, בו כותב אודות סברתו, ללמוד מלאכת סת"ם, ונכון הדבר במאד ומכמה טעמים.

ובודאי למותר לעוררו אשר סופר סת"ם צריך להרבות ביר"ש שלו, אלא שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ונותן מראש היכולת והכחות על זה, ואין הדבר תלוי אלא בהאדם, ואדרבה מוסיפין בסיוע שלו, וכמזל"ל הבא לטהר מסייעין לו, ועיינו לקו"ת דברים פט, ד.

בברכת חתימה וגמח"ט.

1 זוּי אַחֲרֵינִי גְּבִיָּהּ – הִיָּה אַבִּיהֶם חַיִּיב לִי מַעוֹת אַחֲרֵיכֶם, וְלֹא נִטְלִיתִי מִשְׁכּוֹן
2 עֲלֵיהֶם, וְאַכְלִיתִּי שְׁנֵי מִשְׁכְּנֵתָא – וְלֹאֲחֵר שְׁסִימְתִּי אֲכִילַת הַמִּשְׁכּוֹן עַל
3 הַחוּב הָרָאשׁוֹן, אָמִינָא – אִמְרַתִּי בְּדַעְתִּי, אִי מְהֵרָנָא לָהּ אַרְעָא לְיִתְמֵי
4 וְאָמִינָא דְאִיתִּי לִי זוּי אַחֲרֵינִי גְּבִי דְאֶבּוּכּוֹן – אִם אַחוּזִי הִקְרַקַּע לִידֵיהֶם,
5 וְלֹאֲחֵר מִכֵּן אֲתַבַּע הַחוּב הַשְּׁנִי שִׁישׁ לִי עַל אַבִּיהֶם, הֲלֹא אָמִיר רִבְּנָן הָבֵא
6 לְיַפְרַע מִנְכֶּם יִתְּוִמִּים בַּעֲבוּר חוּב אַבִּיהֶם, לֹא יַפְרַע אֱלָא בְּשִׁבּוּעָה, וְאִין
7 רִצּוֹנִי לְהִישָׁבַע, אֱלָא אַעֲשֶׂה כֵךְ, אַכְּבָּשִׁי לְשִׁמְר מִשְׁכְּנֵתָא וְאַכְלִיתִּי שְׁעִיר
8 זוּי – אַעֲלִים אֶת שְׁטַר הַמִּשְׁכּוֹן, וְאִמְשִׁיךְ לֹאֲכּוֹל מִהִקְרַקַּע כְּפִי שְׁעִיר דְּמִי
9 הַחוּב שְׁחִיב לִי אַבִּיהֶם, וּבִכֵּךְ אִף אִם יִבּוּאוּ הִיתּוּמִּים וִיתַבַּעוּ שְׁאֲחוּזִי לָהֶם
10 הַפִּירוֹת שְׁאֲכַלְתִּי, אֲטַעֵן שְׁאֲכַלְתִּים תַּמּוּרַת הַחוּב הַשְּׁנִי שֶׁהִיָּה לִי עַל אַבִּיהֶם,
11 וְנִאֲמַן אֲנִי עַל כֵּךְ אִף בְּלֹא שְׁבוּעָה מִדִּין מִיגוֹ, דְּמִיגוֹ דְּאִי בְּעִינָא אָמִינָא
12 לְקוּתָּה הִיא בְּדִי מְהִימְנָא – שְׁמַתוֹךְ שְׁחִייתִי יִכּוֹל לְטַעוֹן שְׁקַרְקַע זֶו קִנִּיתִי
13 אוֹתָהּ מֵאַבִּיהֶם בְּדִין וְשִׁלִּי הִיא, וְהִיתִּי נִאֲמַן עַל כֵּךְ אִף לֹא שְׁטַר וְלֹא
14 שְׁבוּעָה שְׁהִי אֲכַלְתִּיהָ שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים בְּחַיִּי הָאֵב, כִּי אָמִינָא דְאִיתִּי לִי זוּי
15 גְּבִיָּבּוֹ מְהִימְנָא – אִף כֹּאשֶׁר אֲוִמַר שְׁאֲכֵן לֹא קִנִּיתִי הִקְרַקַּע אֲלֵא שְׁמַעֲבַב
16 אֲנִי אוֹתָהּ בִּידִי מִשּׁוּם חוּב אַחֵר שִׁישׁ לִי עֲלֵיהֶם, נִאֲמַן אֲנִי עַל כֵּךְ.
17 אֲבִי חוֹלַק עַל רַבָּא בַר שְׂרָשׁוּם: אָמַר לִיָּה אֲבִי, אִין הֹדֵבֵר כֵּן, לְקוּתָּה בְּדִי
18 לֹא מְצִיתִּי אָמַרְתָּ – אִינֵךְ יִכּוֹל לְטַעוֹן שְׁקִנִּית קַרְקַע זֶו מֵאַבִּיהֶם, דְּהָא אִיכָּא
19 עָלָה קָלָא דְאַרְעָא דְיִתְמֵי הִיא – שְׁהִי יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא שֶׁל הִיתּוּמִּים
20 וְאִינָהּ בִּידֵךְ אֲלֵא בְּתוֹרַת מִשְׁכּוֹן, וְלִכֵּן אִינֵךְ נִאֲמַן שֶׁהִיא לֵךְ חוּב אַחֵר עַל
21 אַבִּיהֶם שֶׁכֵּן אִין לֵךְ מִיגוֹ, וְכִינֵן שְׁנַסְתִּים זְמַן הַמִּשְׁכּוֹן עַל הַחוּב הָרָאשׁוֹן
22 עֲלִיךְ לְהִשָּׁבַע לִיתּוּמִּים. אֱלָא וְיֵל אַהֲרָהָה גִּיהֲלִיָּהּ, וְכִי גְּרָלִי יִתְּמִי
23 אֲשֶׁתְּעִי דִּינָא בְּהִרְיָהּ – לֵךְ וְהִשָּׁב לָהֶם הִקְרַקַּע, וְלִכְשִׁיגְדּוֹל הִיתּוּמִּים תִּבַּע

24 אוֹתָם לְדִין מִכֵּךְ שְׁטַר הַחוּב שִׁישׁ בִּידֵךְ וְתִשָּׁבַע עַל כֵּךְ בְּדִין הָבֵא לִיפְרַע
25 מִנְכֶּסֶי יִתּוּמִים.
26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בְּתַבְיַעַת יְרוּשָׁה: קְרִיבָה – קְרוֹב מִשְׁפַּחָה דְּרַב אִידִי
27 בַר אֲבִין, שְׂכִיב וְשִׁכְבְּ דִּיקְלָא – מַת, וְהִשְׁאִיר בִּירוּשָׁה עֵץ דָּקֵל, רַב אִידִי
28 בַר אֲבִין אָמַר, אָנָּא קְרִיבָנָא מְפִי – אֲנִי קְרוֹבוֹ יוֹתֵר מִכָּל אָדָם וְרֹאזִי אֲנִי
29 לִירוּשָׁה. וְהָהוּא נִבְרָא אָמַר אָנָּא קְרִיבָנָא מְפִי – וְאִדָּם אַחֵר טַעֵן שֶׁהוּא קְרוֹב
30 יוֹתֵר וְרֹאזִי לִירוּשָׁה, וּמֵאַחֵר וְהִדְבֵּר סַפֵּק הַהִלְכָה הִיא 'כָּל דְּאֵלִים גְּבַר', וְמִי
31 שְׁחֹק יוֹתֵר יִתְּפוּס, וְתַפְס אוֹתוֹ אָדָם אֶת הָאֵילָן. לְסוּף – לֹאֲחֵר שָׁנָה אוֹ
32 שְׁנַתִּים, אִוְרִי לִיָּה דְאִיָּהוּ קְרִיב מְפִי – הוֹדָה אוֹתוֹ קְרוֹב לְרַב אִידִי בַר אֲבִין
33 שְׁאֲכֵן הוּא קְרוֹב יוֹתֵר, אִוְרִיָּה רַב חֲסָדָא בְּיָדֶיהָ – הַעֲמִיד רַב חֲסָדָא אֶת
34 הָאֵילָן בִּידֵי רַב אִידִי בַר אֲבִין. אָמַר לִיָּה רַב אִידִי לְרַב חֲסָדָא, כִּינֵן שְׁהוֹדָה
35 אוֹתוֹ אָדָם, לִיָּהֲדֵר לִי פִירִי דְאָכַל מִהָהוּא יוֹמָא עַד הַשָּׁתָּא – עֲלִי לְהִשָּׁב
36 לִי אֶת כָּל הַפִּירוֹת שְׁאֲכַל מִיּוֹם שְׁמַת הַקְּרוֹב וְתַפְס זֶה אֶת הָאֵילָן עַד עַתָּה.
37 אָמַר רַב חֲסָדָא עַל רַב אִידִי, וְכִי זֶה הוּא שְׁאֲוִמְרִים עָלֵי אָדָם גְּדוֹל הוּא,
38 הָרִי אָמַרְן קָא סְמִיד מַר – עַל מִי הֵנֵךְ סוּמֵךְ לְזוֹכוֹת בְּאֵילָן וְלִקְבֻלוֹ בְּדִין,
39 אָהָא – עַל אוֹתוֹ קְרוֹב שְׁהוֹדָה, וְהָרִי הָא קָאֲמַר דְּאָנָּא מְקַרְבָּנָא מְפִי –
40 אוֹתוֹ אָדָם טַעֵן עַד עַתָּה שֶׁהוּא קְרוֹב יוֹתֵר מִמֶּךָ וְהָאֵילָן שִׁיךְ לוֹ, וְכִינֵן שֶׁהִיָּה
41 הִדְבֵּר סַפֵּק אֲכַל אֶת הַפִּירוֹת בְּדִין, שְׁהִי בִּכְגוֹן זֶה הִדִּין הוּא 'כָּל דְּאֵלִים גְּבַר',
42 וְזֶה שְׁמוּדָה עֲכָשִׁי שֶׁהֵנֵךְ קְרוֹב יוֹתֵר, הָרִי זֶה כְּמִי שְׁנוֹתֵן לֵךְ הִדְקֵל בְּמַתְנָה,
43 וּמַתְנָה זֶו חֲלָה מַעֲתָה וְאִין לֵךְ אֲלֵא אֶת הַפִּירוֹת שִׁיהִי מִכָּאֵן וְאֵילָךְ.
44 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּיעוֹת הַחוֹלְקוֹת עַל רַב חֲסָדָא: אֲבִי וְרַבָּא לֹא סְבִירָא לָהּ
45 הָא דְּרַב חֲסָדָא,

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק שנתקבל ז"ע, בו כותב ע"ד צערו כשנזכר, איפוא הי' בשעת כתיבת המכתב לפני שלש שנים, ואיפוא נמצא עכשיו.

ויעיין בהמבואר בדא"ח במשנה יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט, ומהם בהמשך וככה הגדול, ונקודה התיכונה, שתשובה ומעש"ט, אלו הם העניינים הגורמים נח"ר להשי"ת, וחיי עוה"ב הם הגורמים נח"ר להאדם, שמזה מובן, גודל הריחוק וגודל דיפה זה,

ומענין זה ה"ז ג"כ בהנוגע למצבו לפני שלש שנים שאז הי' העיקר נח"ר לאדם, ומצבו עתה שבו הוא העיקר נח"ר להשי"ת ע"י פעולותיו בהפצת המעניות חוצה, וק"ל וגם פשוט, והאומנם על שינוי זה שהוא יפה יותר, יש לומר שח"ו מצטערים.

ובמ"ש אודות ריחוק המקום וכי', הנה בימינו אלה לא נפלאות היא ולא רחוקה היא, אלא שהאלקים עשה הכל יפה בעתו.

במ"ש אודות שידוכים, ידוע פסק רז"ל בנות ישראל יפות הן, ופשוט שגם... בכלל זה, ובפרט בשנים הכי אחרונות ששינוי גדול לטוב בעיני יהדות ניכר גם לעיני בשר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולחתימה וגמח"ט.

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
פס"ט
רש"י

וזו **אחריני גביה** – שנתחייב לי, שאין משכנן עליון. ואמרי, לאחר שכלו שני משכנתא: אם אחזר הקרקע ליתומים, ואשאל להם חוב שיש לי על אביהם – צריך אני לישבע, דאמור רבנן: הבא ליפרע כו', ואף על פי שיש בידי שטר חוב מחוייבני שבועה. **אכבשה** – אעלים אותה. לקוחה היא **בידי** – דהא אכלתיה שני חזקה בחי אבוהון. **מהימנא** – בלא שבועה, דאין

נשבעין על הקרקעות. ועוד: דחזקת שלש שנים במקום שטר קיימא. **אמר ליה** אבי: הא דחשבת בדעתך דאי בעינא טעינא "לקוחה היא בידי" – כיון דידועא מילתא בדמשכנתא אינחתא בה, לא מצית למיטען "לקוחה היא בידי", דהא איכא קלא ועדות דארעא דיתמי היא, דהשתא שלימו שני משכנותא. וכיון דידעת דאית קלא עלך דארעא דא משכנתא היא גבך ולא לקוחה – אין לך מחאה גדולה מזו, והיה לך להזהר בשטרך. הלכך, זיל הדר ארעא ליתמי השתא, וכי גדלי יתמי, שיהו בני מיעבד מצוה, דהיינו מבן שלש עשרה שנה ואילך, דהוי חייב במצות – אשתעי דינא בהדיהו על שטר חובך שיש לך על אביהם, תשבע ותיטול. כיון הבא ליפרע מנכסי היתומים, דכל זמן שהם קטנים – אין יורדין לנכסיהם לגבות מהן, כדאמרין בערבין בפרק "שום היתומים" (כב, א): אין נוקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן, וכדפסיק הרום רבא הלכתא: אין נוקקין לנכסי יתומים, ואם אמר תנו – נותנין. הלכך, ממתנין להם עד גדלי, דהיינו מבן שלש עשרה שנים ואילך, כדמוכח התם. והא דאמרין בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנ, א): ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים – הני מילי שמוכר לצורך הוצאתו, אבל לפרוע חוב אביו – בית דין מוכרים מבן שלש עשרה ואילך. ואי נמי מלוה על פה היא, כי גדלי לישתעי דינא בהדיהו וישבע ויטול, כדאמר רב פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתין: הלכתא, מלוה על פה גובה מן היורשין. והני מילי – שיש עדים שהלוהו, וישבע שלא פרעו, ויטול. **אתא ההוא גברא אמר אנא קריביה טפי** – ומתוך שלא נודע מי קרוב יותר – החזיק אותו האיש בקרקע, לפי שהיה אלם יותר. כדאמר רב נחמן לקמיה, גבי זה אומר של אבותי זה אומר של אבותי: כל דאלים גבר. **לסוף** – שנה או שנתים. **אודי ליה** – ההוא מחזיק לרב אידי בר אבין. **אוקמה רב חסדא בידיה** – דרב אידי. **אמר ליה** – רב אידי לרב חסדא. **להדר לי** – ההוא גברא פירי דאכל מההוא יומא עד האידנא, כן הוים שמת קרובי, שאבכלם שלא כדן. **אמאן קסמכת** – לזכות באילן. **אהאי** – אהודתא פיו, שמודה עכשיו שאתה קרוב יותר. והא איהו דאמר עד השתא אנא קריבנא טפי, ואכל פירות בדין כל דאלים גבר. וזה שמודה עכשיו – הרי הוא כנותן לך את האילן מדעתו, אף על פי שלא זכית בו מן הדין.

איהו דאמר "אנא קריבנא טפי" – שמרצתו נתן לך, ולא בשביל שאתה קרוב יותר. ואבוי ורבא סברי: כיון דאודי – אודי, ומסתמא לא היה מוחל לו אלא מפני שהוא יותר קרוב. ולשון "אודי" דחזק הוא, וכן סברת אבוי ורבא. ואין לפרש דגרסין "דאיהו קרוב טפי", והיה טוען דלא אבל פירות, ולרב אידי הוי לו עדים שאתה קרוב יותר. והא דקאמר "אנא קריבנא טפי" – פירושו: מעיקרא, והזאיל וכן – השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אבלה, במינו שלא היה מודה, וסבירא ליה דאמרין מינו במקום עדים כדבסמוך. דאם כן היה ליה למימר: הא איהו אמר "לא אכלתי", ואי בעי אמר "אנא קריבנא טפי". ועוד: אם כן היה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא, כדמסיק בסמוך: אבוי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא "ומה לי לשקך" במקום עדים לא אמרינן. וגירסת רבינו חננאל נראה לרבינו יצחק עיקר, דלא גריס "לסוף אנדי ליה", אלא גרס: לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה. ולא גרס "קרוב טפי", שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מזההו גברא, אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה. וההוא גברא לא היו מכירים אם הוא היה קרובו או לאו, ולא היה לו שום עדי קרובה. ואפילו גרס "טפי" – מצינו לפרש: טפי מכל אותם שהיו העדים מכירים, לכך אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי, דהוי רב אידי ודאי וההוא גברא ספק, והיה רב אידי תובע גם הפירות, כיון שהודה שאכל, ורב חסדא פטר ליה, במינו דאי בעי אמר "לא אבלתי" כי אמר נמי "אבלי דדידי אבלתי", – מהימן. ורבא ואבוי סברי: כיון שאכל פירות ואודי – חייב לשלם, ולא מהימן במינו, והאילן והקרקע יוצא מתחת ידו מן הדין, דבקרקע ליכא מינו. ואם תאמר: והא לקמן (לד, א) אמרינן: אי דמיא לרבא אבלי סהדי וותרתין שנין ולפרי, דכשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא – שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע. אבל אי ליכא חד סהדא – לא היה חייב לשלם. ואמאי? נימא כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו – גם הפירות ישלם ויש לומר: דהתם מיירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משתים, דהתם ודאי אי לא היה חד סהדא – פשיטא דטעור, אף על פי שהקרקע יוצא מתחת ידו. דאי מהימן בנאי דאמר דאכלה שלש שנים – לא היה לנו להוציא הקרקע מידו, כיון דאכלה שני חזקה, וליכא למימר דנאמן לו שאכלה שלש שנים, אבל לא נאמן שלקחה אלא בגול אבלה, כדאמרין ב"הנוקין" (גיטין נד, ב) דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ספר תורה – דלא דמי, דהתם (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח – כאילו יש עדים שנכתבו לשמן, מכל מקום מופסיד שכרו כיון שמודה שאין חייבין לו כלום.

וזו **אחריני גביה**, ואכלתיה שני משכנתא. **אמינא: אי מהדרנא לה ארעא לתמי ואמינא דאית לי וזו אחריני גבי דאבוכון**, אמור רבנן: **הבא ליפרע מנכסי יתומים** – לא יפרע אלא בשבועה. **אלא אכבשה לשטר משכנתא ואכלה שיעור וזו**, דמינו דאי בעינא **אמינא "לקוחה היא בידי"** מהימנא, כי **אמינא "דאית לי וזו גבייכו" מהימנא**. **אמר ליה: "לקוחה בידי" לא מצית אמרת, דהא איכא עליה קלא דארעא דיתמי היא**. **אלא, זיל אהדרה ניהליהו, וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדיהו**. **קריביה דרב אידי בר אבין שכיב ושבק דיקלא, רב אידי בר אבין אמר: אנא קריבנא טפי, וההוא גברא אמר: אנא קריבנא טפי, לסוף אודי ליה דאיהו קריב טפי, אוקמה רב חסדא בידיה**. **אמר ליה: ליהדר לי פירי דאכל מההוא יומא עד השתא**. **אמר: זה הוא שאומרים עליו אדם גדול הוא? אמאן קא סמיך מר? האאי, הא קאמר: דאנא מקריבנא טפי! אפי' ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא, כיון**

רבנן הבא ליפרע כו' – אף על פי שאף בשבועה לא היה יכול ליפרע מהם עד שיגדלו, כדאמרין: ולכי גדלי אשתעי דינא בהדיהו, לא היה מקפיד על ההמתנה, אלא על השבועה. ונראה דרבא בר שרשום סבר כרב הונא בריה דרב יהושע, דמפרש טעמא בשיליה מכילתין (קעד, א) טעמא דאין נוקקין לנכסי יתומים – משום צררי. דאי כרב פפא דמפרש משום דפריעת בעל חוב מצוה, ויתמי לא בני מיעבד מצוה ניהו – אם כן אפילו יתא אמת כדבריו, לא היה יכול לעכב להם הקרקע בחובו, כיון דלאו בני מיעבד מצוה ניהו. וכדבר הונא נמי פסקין התם. **אכבשה** לשטר משכנתא ואוכלה שיעור וזו – דוקא משום דכשב לשטר משכנתא מצי למימר "לקוחה היא בידי", דלא היה יודע דבתורת משכנתא אתא ליהדי. דאי הו ידעי דמעיקרא בתורת משכנתא אתא ליהדי – לא היה טוען רבא בר שרשום שיכול לומר "לקוחה היא בידי". מדי דהוה אאתמן ואריס דאין לו חזקה בשדה אריסותו, כיון דידע דמעיקרא בתורת אריסותא אתו ליהדי. וכן דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, וגולן דמעיקרא ידעין דגול שדה זו – דאין לו שום חזקה.

מינו דאי בעי למימר לקוחה היא – ותימנה: מאי דעתיה דרבא בר שרשום? דאפילו אי טעין "לקוחה היא בידי" – שבעת היסת לעולם צריך, דנהי דאין נשבעין על קרקעות מדאורייתא – מדרבנן נשבעים, כמו שדקדק רב האי גאון מהזיה ד"הכותב" (כתובות פו, א), דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרע – לא תפרע אלא בשבועה. סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא. אמר רבא שתי תשובות בדבר כו', ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות. אלמא דמדרבנן נשבעין. והוא הדין שבעת היסת, דמאי שנא? ויש לומר: דאין נשבעין שבעת היסת אלא היכא דטעין ברי. אבל הכא לאו טענת ברי הוא, שאין ודאי ליתומים שקרקע זו אינה לקוחה בידי, הלכך אי היה טעין "לקוחה היא בידי" לא היה צריך שבעת היסת. **לקוחה** היא בידי לא מצית אמרת – אף על גב דאי היה אמר "לקוחה היא בידי" היה נאמן, מכל מקום לא הוי מינו. והכי פירושו ד"לא מצית אמרת" – לא היית יכול להעני פנוך ולומר כן, כיון דנפק קלא, ואין כאן מינו. וכענין זה יש בפרק שני דקדושין (ג, א) ומה אם ירצה לומר "מדיד הייתי" – לא מנשו נפשיה רשיעא. פירושו: אינו אומר ברצון "מדיד הייתי", ואין כאן מינו. אבל ודאי, אם אמר "מדיד הייתי" – פשיטא דמהימן. **קריביה** דרב אידי שבק דיקלא – אי לא גרסין אלא "שבק דיקלא" – צריך לומר שלא היו לו בנים, והקרוב יותר יורשו. ואי גרס "לקריביה" – יש לומר שהיו לו בנים, להכי איצטריך ליה למימר: דיקלא לקריביה. **הכי** גרסין: לסוף אנדי ליה – ולא גריס "דאיהו קרוב טפי". אלא לא היה רוצה לחלוק עם רב אידי, נתן לו הדקל בחנם, ולא בשביל שהיה קרוב יותר. ומשום הכי קאמר רב חסדא: הא קרוב. ואודי, ומסתמא לא היה מוחל לו אלא מפני שהוא יותר קרוב. והא דקאמר "אנא קריבנא טפי" – פירושו: מעיקרא, והזאיל וכן – השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אבלה, במינו שלא היה מודה, וסבירא ליה דאמרין מינו במקום עדים כדבסמוך. דאם כן היה ליה למימר: הא איהו אמר "לא אכלתי", ואי בעי אמר "אנא קריבנא טפי". ועוד: אם כן היה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא, כדמסיק בסמוך: אבוי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא "ומה לי לשקך" במקום עדים לא אמרינן. וגירסת רבינו חננאל נראה לרבינו יצחק עיקר, דלא גריס "לסוף אנדי ליה", אלא גרס: לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה. ולא גרס "קרוב טפי", שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מזההו גברא, אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה. וההוא גברא לא היו מכירים אם הוא היה קרובו או לאו, ולא היה לו שום עדי קרובה. ואפילו גרס "טפי" – מצינו לפרש: טפי מכל אותם שהיו העדים מכירים, לכך אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי, דהוי רב אידי ודאי וההוא גברא ספק, והיה רב אידי תובע גם הפירות, כיון שהודה שאכל, ורב חסדא פטר ליה, במינו דאי בעי אמר "לא אבלתי" כי אמר נמי "אבלי דדידי אבלתי", – מהימן. ורבא ואבוי סברי: כיון שאכל פירות ואודי – חייב לשלם, ולא מהימן במינו, והאילן והקרקע יוצא מתחת ידו מן הדין, דבקרקע ליכא מינו. ואם תאמר: והא לקמן (לד, א) אמרינן: אי דמיא לרבא אבלי סהדי וותרתין שנין ולפרי, דכשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא – שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע. אבל אי ליכא חד סהדא – לא היה חייב לשלם. ואמאי? נימא כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו – גם הפירות ישלם ויש לומר: דהתם מיירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משתים, דהתם ודאי אי לא היה חד סהדא – פשיטא דטעור, אף על פי שהקרקע יוצא מתחת ידו. דאי מהימן בנאי דאמר דאכלה שלש שנים – לא היה לנו להוציא הקרקע מידו, כיון דאכלה שני חזקה, וליכא למימר דנאמן לו שאכלה שלש שנים, אבל לא נאמן שלקחה אלא בגול אבלה, כדאמרין ב"הנוקין" (גיטין נד, ב) דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ספר תורה – דלא דמי, דהתם (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח – כאילו יש עדים שנכתבו לשמן, מכל מקום מופסיד שכרו כיון שמודה שאין חייבין לו כלום.

ואי טען ואמר לפירות ירדתי בר' – פירוש: תחלה, כי אמר לו "מאי בעית בהאי ארעא". אף על גב דבשעה שאכל היה בעל השרה יכול לעכב, ולא היה נאמן לומר "לפירות הורדתי", מיהו כיון שכבר אכלו, חזר בא להוציא – נאמן לומר "לפירות ירדתי". ואם תאמר: מאי איריא משום דלא חציף: תיפוק ליה משום דחפסי, מידי דהוה אמטלטלן שאין עשוין להשאיל ולהשכיר, דאי אמר "לקחון חזן ירדי" נאמן ושי לומר: דאיצטריך טעמא דלא חציף אף על גב דלשון דהני ברשות שאינן שלו, דלא תפסי בהן. ואם תאמר: כי לא אמר נמי "לפירות ירדתי", אלא דאיתי סהדי דאכל שתי שנים כי הך ששמעתן – היא נאמן בטעמיה, במיגו דאי בעי אמר "לפירות ירדתי" לאו פירכא היא, דאין זה מיגו, שהרי בא לתבוע גם הקרקע. ודוקא פירי דהרתי שני הדר, אבל פירי דשנה שלישית – לא הדר. דאי מהימן במאי דאמר שאכלה שלש שנים – גם הקרקע תהיה שלו.

אויזל

ואגריה לדיקלא – פירוש: לגדור תמרים שעל הדקל, דגריה שייבא בתמרים. ולא איירי בקציצת הדקל, דאם כן הוה ליה למימר "ואקטליה", כדאמרין בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מו, א), אמר רב נחמן: האי מאן דנקט נרגא ואמר "אויזל ואקטליה לדיקלא דפליגא" בר', ונראה לרבינו יצחק ולרבינו יצחק בן מרדכי: שאם היה בא לקצוץ הדקל עצמו – לא היה נאמן. ודוקא פירות הוא דעבדי אינשי דמוכני, אבל דקל – אין דרך בני אדם למכור לקוץ. תדע, דאמרין בפרק "החובל" (בבא קמא צא, ב), "שורי הרגת", "עטרתו קצצת" – "אתה אמרת לי להרגו", "אתה אמרת לי לקצצר" – פטור. ופריך: אם כן לא שבתק חיי לכל בריה וכו'. משמע דאינו נאמן במיגו דאי בעי אמר "מכרת לי לקצצר". לא חציף אינשי – לאו משום דקאמר בפרהסיא "אויזל ואגריה" קאמר דלא חציף, דאפילו לקט בצעצא נמי שייך לא חציף אינשי, אם לא שלקחם דרך גניבה.

אזי אפילו ארעא נמי – למאי דפרישת לעיל דאינו נאמן אלא בפירות שלקט כבר, אבל מכאן ואילך אינו נאמן אפילו בפירות, אף על גב דשטרא בפירי לא עבדי אינשי – פריך לפרש שטרא ארעא, אם הוא טוען שהקרקע שלו שלקחה – לא יחזיר פירות שכבר אכל. אבל קרקע פשיטא שיוחזר, דאינו נאמן להבא.

היינו נסכא דרבי אבא – לא אקרקע קאי, דפשיטא שמחזיר הקרקע אחר שאין לו שנים עדים. אלא השתא נמי אפירי מסיק, וסבר השתא כאילו חד סהדא לאורועי למחזיק קאתי על הפירות שאכל, ואינו יכול לכפור ולמאן "לא אכלתי", ובאילו בא לחיבו שבועה על הפירות אם יכפור ואמר "לא אכלתי". ואף על פי שמעיד שהחזיק בה שלש שנים, כיון דאין אבא עמו – הרי כאילו אינו מעיד על החזקה, אלא נעשה עד אחד לתובע פירות. הכי סלקא דעתך, וטועה, עד דאמר

אבבי

– הדרא למרה, וחייב שבועת היסט על הפירות דובנינהו מיניה. דמיגו דמצי אמר "לא אכלתי פירות כי אם מעט", כגון עייל כורא ואפיק טפי מכורא, דבהכי הוה חזקה, כדלקמן, כי אמר "אבלי טובא וידיי אכלי" – מהימן. דאין כאן "מה לי לשקר" במקום עדים, שאין ידוע אם לקח קרקע זו מבעליה אם לא, אלא לפי שאבד שטרו בתוך שלש שנים – מפסיד. ולא דמי להא דאבי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל. דהתם, כיון דאתברירא מילתא דרב אידי קרוב טפי – הרי נודע שאין לו חלק בקרקע, ופירות שאכל שלא כדן אבא, ואפילו בהודאת פיו לחיוב. אמר רב זביד אי טעין בו' – מילתא באפי נפשא וכו', והכי קאמר: דאם מותחילה כשטענו בעל הקרקע "מאי בעית בהאי ארעא", אילו לא הויב לו "מינך ובינתה", אלא: "לפירות ירדתי" כדן אריס למחצה שלשלי ולרביע, או פירות על פירות עד עשר שנים. ואם כן, במה שאכל שטרא, ובשבועת היסט דובנינהו מיניה. ואף על גב דאיכא סהדי דאכלינהו לפירי, ושאין הקרקע קנוי לו. דלא חציף אינשי למיחזר לארעא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה בחנם, כדמפרש ואזיל. ומיהו, מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקנה הפירות – דאם כן כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו, ואמר "לפירות ירדתי" מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל הקרקע. מנלא ותובילא – כלי גודרי תמרים. המגל – לגדור, ותובילא – חבל לעלות לדקל מרוב גובהו. ויש מפרשים: תובילא – סל לקבל פירות. ואמר – בפנינו. אויזל ואגריה לדיקלא דפליגא – כלומר, אלקוט הפירות. מהימן – ושבתין ליה בית דין ללקט הפירות בלא עדים ושטר, אחרי שאין ידוע שהבעלים מחזין בדבר קודם לקטו. ואם אתא דחבריה וטען "לא היו דברים מעולם" אחר שלקט האילן – לית עליה אלא שבועת היסט. אבל מקמי דליגריה אתא מריה ודיקלא ואמר "לא היו דברים מעולם" – דין מהימן מלקט פירות. ודוקא בשטען שמתחילה "לפירות ירדתי" נאמן במה שאכל כבר. אבל אם מתחלה טען "מינך ובינתה" ואחר כך טען "לפירות ירדתי", שמכחשי דבריו הראשונים – אינו טוען חוזר וטוען. אי הכי אפילו ארעא נמי – כי טען "דובנינהו מינך" – ליחמננהו בלא עדי חזקה, דלא חציף אינשי למיחזר בארעא דלא ידידה היא ולמיכל פירותיה פירי נמי – נימא "אחוי שטרך". היינו נסכא דרבי אבא – דין זה דומה לאותו דין של נסכא דרבי אבא. ולא ללמוד מדרבי אבא דהו צריכין, דמילתא דפשיטא היא שישלם הקרקע אחרי שאין לו שני עדים, והדמיא בעלמא מהימן אותו. אי נמי, לכך הוה דמיא דאין דינא לנסכא דרבי אבא – כי דחיבי דלהדר פירי עם ארעא, דהוי כמי שיש עדים דאכל פירות. דבלא עדים לא מהזיר פירות, כדלעיל דרב נחמן, אלא קרקע לחוד.

כיון דאודי – דשלא כדן החזיק עד עתה. אודי – וישלם פירות שאכל. וכן הלכה. ויש ספרים שכתבו בהם: אייתי רב אידי בר אבין סהדי דהוה קריב, אוקמה רב חסדא בידיה. וגם רבינו חננאל פירש כן. אמר ליה רב חסדא: אמאי קסמכת דאכלינהו לפירי – אהודאת פיו, הא עד השתא הוא טעין דאנא קריבנא טפי, והני סהדי דאיתת לא מסהדי דאנת קרוב וראוי ליושרה והוא אינו ראוי ליושרה, ולא אסודא קרוב דאנת קרוב, והאי לא ידעי ליה. ומתוך שהוא יכול לומר "לא אכלתי" – יכול לומר: אין, אבל, וידיי אכלי, דאנא קריבנא טפי. שאין עדים מכחישים אותו בכך. הלכך לא מפקינן מיניה. (הגה: לא היא (אלא) שהודה שאכל הפירות, אלא כדמפרש הרב לבסוף, דלא נהירא ליה שהודה על אכילת הפירות. אלא עדים היו שאכלו, ולא היה יכול לכפור. ושרא ליה מריה, דמי זה שאמר שהודה על אכילת פירות: הלא לא הודה אלא על הקרקע ומכל מקום מאי דאכל עד השתא – לא מפקינן מיניה, כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר, אלא על פיו של זה. ואבני ורבא סברי: דכין דאודי אודי, שהרי הודאת בעל דין כמאה עדים, ופיו מחיבו ממון. ואי הוה גרסין הא – אמאי לית ליה לרב חסדא הא סברא? ויש לפרש בענין אחר ובדוחק, ולכן לא כתבתי. עד כאן.) ולא נהירא לי, דהא לא מוכח הא סוגיא דשמעתא שהודה על אכילת הפירות, אלא דהוה דבר, ולא היה יכול לכפור. האי אייתי סהדי דאכתייה היא – עד יום מותם, ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני. אמר רב חסדא מה לו לשקר – לזה שיש לו עדי חזקה, במאי דטעין דשל אבותיו היא? אי בעי הוה אמר ליה להאי שיש לו עדות זכות אבות – "מינך ובינתה" ואכלתי שני חזקה. הלכך, מיגו דמצי טעין הכי יוכה בטענה זו, והוא לא חשש לטעון, כי טעין נמי של אבותיו, אף על גב דמכחיש ליה לעדים – מהימן. מה לי לשקר במקום

היכי

עדים לא אמרינן – כלומר, כל טענה שאדם טוען כגון זה שאמר "של אבותי" ואתה רוצה לקיימה על ידי "מה לי לשקר", וטענה זו מנכשת עדים, כי היא – לא מהימנא ליה, שהרי העדים מנעדים שטענתו שקר, והכי קאמר: דאם ידע ידע ידע ידע? הלא ודאי משקר הוא, וחזקת השלש שנים אינה כלום, והוויא לה חזקה שאין עמה מענה. והכי הלכתא. אויל ואיתי סהדי דאכלה תרתין שני – ועדיין היה מחזר לבקש עדות של שנה שלישית, ולא מצא. אמר רב נחמן הדרא ארעא – דבתרתן שני לא הוויא חזקה. והרי פירי – של שתי השנים שאכל שלא כדן, דהא לא טעין מעיקרא "אריס הייתי ולפירות ירדתי" דמהימנא ליה, כדלקמן, דשטרא לפירי לא עבדי אינשי. והני מילי – בדאיכא סהדי דאכלינהו לפירי, אבל אי ליכא סהדי דאכלינהו לפירי, אלא בהודאת פיו, והוא טעין "דובנינהו מינך ואכלתינהו לפירי דארעא ופירי ידיי נינהו", ארעא, כיון דלית ליה ראייה בשטר ולא עדי חזקה כדלקמן, כי אמר "אבלי טובא וידיי אכלי" – מהימן. דאין כאן "מה לי לשקר" במקום עדים, שאין ידוע אם לקח קרקע זו מבעליה אם לא, אלא לפי שאבד שטרו בתוך שלש שנים – מפסיד. ולא דמי להא דאבי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל. דהתם, כיון דאתברירא מילתא דרב אידי קרוב טפי – הרי נודע שאין לו חלק בקרקע, ופירות שאכל שלא כדן אבא, ואפילו בהודאת פיו לחיוב. אמר רב זביד אי טעין בו' – מילתא באפי נפשא וכו', והכי קאמר: דאם מותחילה כשטענו בעל הקרקע "מאי בעית בהאי ארעא", אילו לא הויב לו "מינך ובינתה", אלא: "לפירות ירדתי" כדן אריס למחצה שלשלי ולרביע, או פירות על פירות עד עשר שנים. ואם כן, במה שאכל שטרא, ובשבועת היסט דובנינהו מיניה. ואף על גב דאיכא סהדי דאכלינהו לפירי, ושאין הקרקע קנוי לו. דלא חציף אינשי למיחזר לארעא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה בחנם, כדמפרש ואזיל. ומיהו, מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקנה הפירות – דאם כן כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו, ואמר "לפירות ירדתי" מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל הקרקע. מנלא ותובילא – כלי גודרי תמרים. המגל – לגדור, ותובילא – חבל לעלות לדקל מרוב גובהו. ויש מפרשים: תובילא – סל לקבל פירות. ואמר – בפנינו. אויזל ואגריה לדיקלא דפליגא – כלומר, אלקוט הפירות. מהימן – ושבתין ליה בית דין ללקט הפירות בלא עדים ושטר, אחרי שאין ידוע שהבעלים מחזין בדבר קודם לקטו. ואם אתא דחבריה וטען "לא היו דברים מעולם" אחר שלקט האילן – לית עליה אלא שבועת היסט. אבל מקמי דליגריה אתא מריה ודיקלא ואמר "לא היו דברים מעולם" – דין מהימן מלקט פירות. ודוקא בשטען שמתחילה "לפירות ירדתי" נאמן במה שאכל כבר. אבל אם מתחלה טען "מינך ובינתה" ואחר כך טען "לפירות ירדתי", שמכחשי דבריו הראשונים – אינו טוען חוזר וטוען. אי הכי אפילו ארעא נמי – כי טען "דובנינהו מינך" – ליחמננהו בלא עדי חזקה, דלא חציף אינשי למיחזר בארעא דלא ידידה היא ולמיכל פירותיה פירי נמי – נימא "אחוי שטרך". היינו נסכא דרבי אבא – דין זה דומה לאותו דין של נסכא דרבי אבא. ולא ללמוד מדרבי אבא דהו צריכין, דמילתא דפשיטא היא שישלם הקרקע אחרי שאין לו שני עדים, והדמיא בעלמא מהימן אותו. אי נמי, לכך הוה דמיא דאין דינא לנסכא דרבי אבא – כי דחיבי דלהדר פירי עם ארעא, דהוי כמי שיש עדים דאכל פירות. דבלא עדים לא מהזיר פירות, כדלעיל דרב נחמן, אלא קרקע לחוד.

שְׂבִינָן דְּאוֹרֵי אוֹרֵי – כִּינן שהודה לרב אידי, נמצא שהחזיק בדקל עד עתה
שלא כדן, ועליו לשלם הפירות שאכל עד עתה.
הגמרא שבה לרזן בענייני חזקת קרקעות: שני בני אדם שדנו על קרקע, וְהָ
אוֹמֵר שֶׁל אַבּוֹתֵי הֵיחָד, וְהָ אוֹמֵר שֶׁל אַבּוֹתֵי הֵיחָד וְלֹא שֶׁל אַבּוֹתֵי, הָאִי
אֵייתִי כְּתוּבִי דְּאֶבְלָתִיהָ הוּא – אחד מהם הביא עדים שהיתה הקרקע של
אבותיו, וְהָאֵי אֵייתִי כְּתוּבִי – והשני הביא עדים דְּאֶבְלָתִי שְׁנֵי חֻזְקָה. אָמַר רַב
חֲסִידָא, זֶה שִׁישׁ לוֹ עֵדִי חֻזְקָה יִזְכֶּה בְּקִרְקָה, שִׁישׁ לֹהֲאֲמִינוּ בְּמָה שְׁטוּעֵן
שֶׁהִקְרַקַּע הִיחָד שֶׁל אַבּוֹתֵי, שְׁמַאחֵר וִישׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהִחֲזִיק בְּקִרְקָה שֶׁלֹּא
שְׁנִים, מָה לוֹ לְשַׁקֵּר וּלְטַעוֹן שֶׁהִקְרַקַּע הִיחָד שֶׁל אַבּוֹתֵי, הֲלֹא אִי פְּעֵי אָמַר
לִיה מִינֶה וְכִינָתָה וְאֶבְלָתִיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה – אם היה רוצה היה יכול לומר
לזה שהביא עדים שהקרקע של אבותיו, אכן הקרקע שלך אלא שקנייתה
ממך. ומתוך שהיה יכול לטעון כך יש להאמינו במה שטוען שהקרקע של
אבותיו ב'מינך', ואף שמכחיש בכך את העדים שהעידו שהיתה הקרקע של
אבותיו של השני.
אֲבִי וְרַבָּא לֹא כְּסִידָא לְהוּ הָאִי-דִין וְהוּ דְּרַב חֲסִידָא, לִפִּי שְׁמָה לִי לְשַׁקֵּר'
בְּמִקְוִים עֲדִים לֹא אֲמַרְיָן – אין לקבל טענה מכח 'מה לי לשקר' כאשר
סותרת היא עדות העדים.
מעשה נוסף בענין חזקת קרקע: הָהוּא דְּאָמַר לִיה לְחֻבְרִיהָ, מָאִי פְּעִית
בְּהָא אֲרֻעָא – מה עושה הנך בקרקע זו שהיא שלי. אָמַר לִיה הַמְחִזִּיק
למערער, מִינֶה וְכִנָּי – ממך קניתי את הקרקע וְאֶבְלָתִיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה. אִיל
אֵייתִי כְּתוּבִי דְּאֶבְלָתִיהָ תִּרְתִּי שְׁנֵי – הלך המחזיק והביא עדים שאכל את
השדה שתי שנים, ולא מצא עדים על השנה השלישית, אָמַר רַב נַחֲמָן,
מֵאחֵר שֶׁאֵין לוֹ חֻזְקָה הִקְרַא אֲרֻעָא וְהִדְרִי פִּירִי – תחזור הקרקע למערער,
ואף ישלם לו את הפירות שאכל בשתי השנים האלו, שהרי אכלם שלא
כדין.
רב זביד דן באופן שהיה טוען המחזיק טענה שונה: אָמַר רַב וְכִיד, אִם
מתחילה כאשר תבעו בעל הקרקע, מָעֵן הַמְחִזִּיק וְאָמַר, לְצוּרֵךְ אֲכִילַת
פִּירוֹת וְרָתִי לִקְרַקַּע, שִׁמְכַרְתָּ לִי פִירוֹת הַקְרַקַּע לְמַסְפֵּר שְׁנִים, נִאֲמָן בְּכֶךְ
ואינו צריך לשלם דמי הפירות, לפי שאין אדם חצוף לרדת לקרקע של
חבירו ולאכול פירותיה שלא כדין.
רב זביד מביא ראיה לדין זה: לֹא מִי – וכי לא אָמַר רַב יְהוּדָה, הָאִי מָאֵן
דְּנָקִים מְנָלָא וְתוֹכְלָא, וְאָמַר אִיזִיל אִינְדְּרִיהָ לְדִיקְלָא דְּפִלְגִינָא דְּזוֹבְנִיהָ
נִיחִילִי, מְהִימָן – אם ראינו אדם שלקח מגל וחבלים, שהם בלים ללקיטת

התמרים, ואמר הריני הולך ללקוט מודקלו של חבירי תמרים שמכר לי,
הריהו נאמן ומניחים לו ללקוט. (אֶלְמָא) והטעם דִּלָּא חֲצִיף אִינִישׁ דְּנָזֵר
דִּיקְלָא דְּלָאוּ דִּילִיהָ – שאין אדם חצוף ללקוט פירות מעץ שאינו שלו, אלא
אם כן קנאם כדן. וְהָכָא נָמִי – אף באותו אדם שאכל מפירות הקרקע שתי
שנים וטען שקנה מבעל הקרקע זכות זו, נאמן הוא משום שִׁלָּא חֲצִיף אִינִישׁ
לְמִיכַל פִּירֵי דְּלָאוּ דִּילִיהָ – שאין אדם חצוף לאכול פירות שאינם שלו.
מקשה הגמרא: אִי הָכִי שְׁנִינָן עַל הַפִּירוֹת לִפִּי שֶׁאֵין חֲצוּף לְעִשּׂוֹת כֶּן,
אֲרֻעָא נָמִי – אף אם אמר שאוכל את הפירות כיון שקנה את הקרקע, יש
להאמינו מטעם זה, שאם לא כן לא היה חצוף לרדת ולאכול פירותיה בגזל,
ומדוע הדין הוא שאינו נאמן אלא אם כן הביא עדים שהחזיק בקרקע שלש
שנים. מתרצת הגמרא: אֲרֻעָא אֲמַרְיָן לִיה אַחֲרֵי שְׁמִירָה – לגבי זכותו
בקרקע אין להאמינו, לפי שאומרים לו, אם אכן קניית את הקרקע הראה את
שטר המכירה, וכיון שאין לו שטר אינו נאמן לומר שקנאה.
מקשה הגמרא: אִי הָכִי פִּירֵי נָמִי – אף כשטוען שקנה את הפירות נדרוש
שיראה את שטר הקנין על הפירות. מתרצת הגמרא: שְׁמִירָא לְפִירֵי לֹא
עֲבָדִי אִינִישׁ – אין דרך בני אדם לכתוב שטר על מכירה זו של זכות אכילת
הפירות, ולכך אין להוכיח ממה שאין לו שטר שמשקר הוא, וכיון שלא
חצוף אדם לעשות כן ולרדת לאכול מקרקע חבירו, יש להאמינו שאכן קנה
ממנו את זכות אכילת הפירות.
מעשה נוסף בענין חזקת קרקעות: הָהוּא דְּאָמַר לְחֻבְרִיהָ מָאִי פְּעִית בְּהָא
אֲרֻעָא – מה עושה הנך בקרקע זו שהיא שלי. אָמַר לִיה הַמְחִזִּיק למערער,
מִינֶה וְכִנָּית – ממך קניתי וְאֶבְלָתִיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה. אֵייתִי חֵד כְּתוּבִי דְּאֶבְלָתִיהָ
תִּלְתִּי שְׁנֵי – הביא המחזיק עד אחד שהעיד שאכל המחזיק שלש שנים
מהקרקע, ולא מצא עד נוסף על כך. כְּבוֹד רַבְּנָן קָמִיהָ דְּאֲבִי לְמִימַר –
סברו החכמים שישבו לפני אביי לומר, הִינָּנו – נידון זה דומה לאותו דין
המכונה 'נִסְכָּא דְּרַבִּי אֲבָא', דִּהְהוּא נִבְרָא דְּחִטָּף נִסְכָּא מִחֻבְרִיהָ – אדם
אחד חטף חתיכת כסף מחבירו, אָתָּא לְקָמִיהָ דְּרַבִּי אֲמִי, תְּהוּ וְיָתִיב רַבִּי
אֲבָא קָמִיהָ – והיה רבי אבא יושב לפני רבי אמי, אֵייתִי חֵד כְּתוּבִי דְּמִיחִטָּף
חִטָּא מִינִיהָ – והביא הנגול עד אחד בלבד שהעיד שחטף ממנו חבירו את
חתיכת הכסף. אָמַר לִיה אוֹתוֹ אֲדָם שִׁחֲטָף, אֵין, חִטָּפִי וְיִדְרִי חִטָּפִי – אכן
שלי. אָמַר רַבִּי אֲמִי,

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

נצטערתי להשמועה שהגיעה לכאן, אשר נתעורר ענין של העדר קבלת מרות ע"י כ' בבית הספר...

והנה בהנ"ל אין נוגע ואין נכנסים כלל בהערכות או בהשוואות זה שעליו לקבל המשמעת והמנהל, כי אין בזה השוואה בין האישים, אלא בין המשרות, ומעין דוגמא להנ"ל, אף כי בדקות דדקות, סיפור הידוע ע"ד רבי יהושע ור"ג, ואדרבה בנדון דידן ההכרח גם עוד יותר, כיון שהעדר קבלת עול ומשמעת, פועל היפך הכוונה בהחלט על התלמידים-ות ש"י.

אין מהצורך כלל להאריך בענינים אלו, בין כסא לעשור ובפרט שהרי דוקא ענין ימים אלו הוא קבלת מרות ומשמעת מבלי כל נגיעה בדעת ושכל, מתחיל מקב"ע של ר"ה על כל השנה, והלואי שאתבשר טוב בדואר החזור, שגם מלכתחלה לא הי' העדר האמור או שעכ"פ מכאן ולהבא נתתקן הענין במילואו.

בברכה לבשו"ט וחתימה וגמח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

1 הִיכִי נִדְיָיְנָהּ דִּינִי לְהָאִי דִּינָא – כִּיצַד יִדְוִנוּ הִדְיָיְנִים דִּין זֶה, לְיִשְׁלָם – אִם
2 יִחִיבוּ אֶת הַחוּטָף לְשֵׁלָם עַל הַנִּסְכָּא מֵאַחַר שְׁהוּדָה שְׁחָטָף, הֲרִי לְיִבְאָ תַּרְי
3 סְתָרִי – אֵין שְׁנֵי עֵדִים שְׁהַעֲרִידוּ עַל הַחֲטִיפָה, וְאִף שְׁהוּא עֲצָמוּ הוּדָה בִּכְךָ,
4 הֲרִי טוֹעֵן שֶׁאֵת שְׁלוֹ חָטָף וִישׁ לְהֵאמְרוּ בִּמְיֻגָּא שְׁהִידָא יִכּוֹל לְטַעֵן שֶׁלֹּא חָטָף
5 כֻּלָּל אֵלֹא הִיָּה שְׁלוֹ.
6 וְאִם תֵּאמַר שֶׁאֵין לְיִשְׁתַּבֵּעַ – יִפְטֹרוּ אוֹתוֹ מִלְּשֵׁלָם מִחֲמַת דְּמִיגוּ, הֲרִי
7 אִיבָא תַּר סְתָרִא – יִשְׁנוּ עַד אֶחָד הַמַּעֲרִיד שְׁחָטָף, וְאִף אִם הִיָּה טוֹעֵן שֶׁכֻּלָּל
8 לֹא חָטָף הִיָּה הֵעֵד מִחִיבוֹ שְׁבוּעָה.
9 וְאִם תֵּאמַר שֶׁאִף כֵּאֵן לְיִשְׁתַּבֵּעַ – נִשְׁבִּיעוּ שֶׁלֹּא חָטָף לְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵד,
10 וְנִפְטְרוּ אַחֵר שִׁישְׁבַּע. אֵין לֹמַר כֵּךְ, דְּהָא אִמְרַי מִיחֲטָף חֲטָפָה – שְׁהֲרִי כִּבֵּר
11 הוּדָה שְׁחָטָף, וְכֵינָן דְּחֲטָפָה תָּוֹה לִיָּה בְּגֻזְלָן – וְכֵינָן שְׁהוּדָה מַעֲתָה
12 לֹא יִכּוֹל לִישְׁבַּע שֶׁלֹּא חָטָף, שְׁמֵאֲחֵר שְׁהוּדָה הֲרִי הוּא כְּגֻזְלָן הַפְּסוּל
13 לְשְׁבוּעָה. וְלִישְׁבַּע שְׁחָטָף אֶת שְׁלוֹ וְדָאִי אֵינוּ יִכּוֹל, לְפִי שְׁהַשְׁבוּעָה
14 שְׁהִטִּילָה הַתּוֹרָה כִּנְגַד עַד אֶחָד, הִיא לְהַכְחִישׁ עֲדוּתוֹ, וְכֵנָן כֵּאֵן אִם הִיָּה
15 יִכּוֹל לְהִישְׁבַּע שֶׁלֹּא חָטָף שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי הָעֵד הִיָּה נֶאֱמַן, וְכִמוּ שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים
16 יט טו) 'לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עֵז וְלְכָל חֲטָאֵת' וְגו'. וּמִכָּאֵן לְמַדּוּ שֶׁלֹּא
17 יָקוּם הָעֵד לְחִיבוֹ מִמּוֹן עַל פִּי עֲדוּתוֹ, אִךְ קָם הוּא לְחִיבוֹ שְׁבוּעָה לְהַכְחִישׁ
18 עֲדוּתוֹ, אִךְ לְהוֹדוֹת לְדַבְרֵי הָעֵד שֶׁאֵין חָטָף וְלִישְׁבַּע שְׁבוּעָה אַחֲרַת שֶׁאֵת
19 שְׁלוֹ חָטָף, עַל שְׁבוּעָה זוֹ לֹא הֵאמְרִינוּ הַתּוֹרָה.
20 אִמְרַי (לָּהוּ) רַבִּי אֲבָא, אֵבֵן דִּינוּ יִהְיֶה כֵּךְ, מֵאַחֵר שְׁהָעֵד מִחִיבוֹ שְׁבוּעָה תָּוִי
21 – הֲרִי הוּא מְחַוֵּב שְׁבוּעָה שְׁאֵינוּ יִכּוֹל לְיִשְׁבַּע, וְכָל מְחַוֵּב שְׁבוּעָה
22 שְׁאֵינוּ יִכּוֹל לְיִשְׁבַּע, מְשֻׁלָּם.

23 וְדִינוּ הַחֲכָמִים שְׁכִמוּ כֵּן לְעֵנִין תְּשׁוּלָם אֲכִילַת הַפִּירוֹת שְׁהָעֵיד עַד אֶחָד עַל
24 הָאֲכִילָה, הִיָּה צָרִיךְ זֶה לְהִישְׁבַּע לְהַכְחִישׁ, וְאֵינוּ יִכּוֹל לְהִישְׁבַּע עַל כֵּךְ
25 שְׁהֲרִי אִף הוּא מוֹדָה שֶׁאֵבֵל אֵלֹא שְׁטוֹעֵן שֶׁאֵת שְׁלוֹ אֲבָל, וְהֲרִי הוּא מִחִיבוֹ
26 שְׁבוּעָה שֶׁאֵינוּ יִכּוֹל לִישְׁבַּע, וּמִשְׁלָם.
27 אִמְרַי לָּהוּ אֲבָי לְחֲכָמִים, מִי דָּמִי, הֲלֹא תָּתֵם בִּנְסָכָא דְּרַבִּי אֲבָא סְתָרִא
28 לְאַזְרִיעִי קְאָתִי – הָעֵד בֹּא לְהֵרַע לְחוּטָף וְלִחִיבוֹ לְשֵׁלָם, וְכִי אֲתִי אֲחִרְיָנָא
29 בְּהִרְיָה מְפָקִינָן לָּהּ מִיָּנִיָּה – וְאֵילוּ הִיָּה עִמּוֹ עַד נֹסֶף אֲבָן הִיָּה מִחִיבוֹ,
30 וּמֵאַחֵר שֶׁאֵינוּ אֵלֹא עַד אֶחָד מִחִיבוֹ שְׁבוּעָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוּ יִכּוֹל לְהִישְׁבַּע
31 מִשְׁלָם. אוֹלַם הָכֵא לִגְבִי עַד אֶחָד הַמַּעֲרִיד עַל חֻזְקַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לְסִיּוּעִי קָא
32 אֲתִי – הָעֵד בֹּא לְסִיּוּעִי וְלִהְיֵיד עַל חֻזְקוֹ בִּקְרָקַע, וְכִי אֲתִי אֲחִרְיָנָא
33 מְפָקִינָן לָּהּ בְּיָדֶיהָ – וְאֵילוּ הִיָּה עִמּוֹ עַד נֹסֶף הִיָּה זֶה מוּחֻזָּק עַל פִּי עֲדוּתָם
34 בִּקְרָקַע וְלֹא הִיָּה מִשְׁלָם עַל אֲכִילַת הַפִּירוֹת, שֶׁאִף הִקְרַקַּע הִיָּתָה מוּחֻזָּקַת
35 בִּידוֹ, אִךְ כֵּיוָן שֶׁאֵינוּ אֵלֹא עַד אֶחָד אֵין לְהַעֲמִיד הִקְרַקַּע בְּרִשּׁוֹתוֹ וּתְחֻזּוֹ
36 לְבַעַל הִקְרַקַּע, אִךְ עַל אֲכִילַת הַפִּירוֹת וְדָאִי לֹא יִשְׁלָם עַל פִּי עֲדוּתוֹ שֶׁל זֶה,
37 שְׁהֲרִי עַל פִּי עֲדוּתוֹ מוּחֻזָּק הוּא, וְזֵמָּה שֶׁאֵבֵל מִשְׁלוֹ אֲבָל.
38 אֲבִי מִמְשִׁיךְ לְדוֹן בְּמָה שְׁדִימּוֹ הַחֲכָמִים דִּין זֶה: אֲלֵא אִי דְּמִיָּא הָא דְּרַבִּי
39 אֲבָא – אִם רוּצִים הֵנִכֵּם לְדִמּוֹת דִּינוּ שֶׁל רַבִּי אֲבָא לְכָאן, יֵשׁ לָכֵם לְדִמּוֹתוֹ
40 לְהָד סְתָרִא וְלְתַרְתֵּי שְׁנֵי וְלְפִירֵי – לְאוּפֵן שְׁהָעֵיד הָעֵד עַל אֲכִילַת הַפִּירוֹת
41 שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים בְּלִבְדּוֹ, שְׁבֹאוּפֵן זֶה אִם הִיוּ מַעֲרִידִים שְׁנֵי עֵדִים עַל כֵּךְ הִיוּ
42 מִחִיבִים אוֹתוֹ עַל אֲכִילַת הַפִּירוֹת, שְׁהֲרִי אֵין לוֹ חֻזְקָה בִּכְךָ, וּבֹאוּפֵן שְׁבֹא עַד
43 אֶחָד הֲרִי זֶה דִּוְמָה לְדִינוּ שֶׁל רַבִּי אֲבָא, שְׁכִינָן שֶׁאֵינוּ יִכּוֹל לְהִישְׁבַּע לְהַכְחִישׁ
44 אֶת הָעֵד מִשְׁלָם.

אגרות קודש

ב"ה, ג' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

האברך יצחק שי'

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ו אלול, ומוסגר בזה המענה לקבוצת הנוער החרדי, שבטח יסבירם, באם זקוקים לזה, מתאים להבנתם והשגתם, ובדואר למותר להעיר שהגיעה ע"ד הוספת חברים עיקר גדול ובפרט מבין אלו שכבר פעם השתתפו בקבוצה זו, כפי שכותב במכתבו.

ויהי רצון שכפי שכותב, שהוא כבר טעם מפרי השתדלותו בהאמור הנה יוסיף השי"ת העזר גם בהשתדלותו וגם בהטעימה, שילך מחיל אל חיל בתורה ומצות וכן בהשפעתו בכיוון האמור.

בברכה לבשו"ט וחתומה וגמח"ט.

נ.ב.

בשאלתו במכתבו במרז"ל כל הגדול מחבירו יצור גדול, שאינו מובן, שהרי כשזה קם זה נופל, והפירוש בהאמור הוא, כשנותנים לאדם נשמה גדולה נפש אלקית נעלית במדרגתה, הרי מתאים לזה גם כן נפש הבהמית גדולה היא במדותי' וענינה ז.א. בהתנגדותה [והוא מכמה טעמים, שלא יבואו בטענות, שנצח המלחמה ע"י שנתנה לו נפש אלקית נעלית ונפה"ב חלושה ביותר], ולאחרי זה כשלוחם בכחות נפשו האלקית להאיר בנר מצוה ותורה אור, הרי מתחילה הפעולה דאור דוחה חשך וכשזה קם זה נופל, עד ששו"ס יכול להגיע גם להדרגא שאין לו יצר הרע כי הרגו בתענית וע"ד המבואר בתניא קדישא בנוגע לדוד מלך ישראל.

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף עד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"

ח"י לידיונה דייני להאי דינא – שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף – היינו מחייבין אותו לשלם, שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר "שלי אני חטוף" אלא אם כן יש לו עדים. דהעמד ממנו על חזקתו, וזה המוחזק בו אין אדם יכול להוציא ממנו בלא ראיה, והחוטף ממנו – גולן גמור. ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף, כי אמר נמי "חטפי ידידי חטפי" – מדימנן, מינו דאי הוה בעי הוה אמר "לא חטפתי" – שהרי אנו רואים אותו מחזק בממון. אי נמי כי איכא חד שחטף, אילו היה זה מבחישו לומר "לא חטפתי" – היה נשבע שלא חטף להכחיש העד, דעד אחד קם הוה לשבועה. ובשלוש דרכים הללו היה הדין פשוט. אבל הכא, דאיכא עד אחד שחטף, וזה אינו מבחישו אלא מודה שדאי חטף, ודידיה חטף – הדין לדיינו דייני להאי דינא? לישלם – דהא מודי שחטף, ולא כל הימנו של חטף לומר "שלי חטפתי", דהעמד ממנו על חזקתו. ליכא תרי סהרי – דחטף, ובמינו דאי בעי למימר "לא חטפתי" – מדימנן נמי למימר "ידידי חטפי". ליפמריה – משום האי מינו – איכא חד סהרא, ואי אמר "לא חטפתי" – הוה בעי אישתבעי להכחיש את העד. לישתבע – את השבועה שהעד מחייבו – אינו יכול, דהא מודי דחטף, והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד. דהכי משמע קרא (דברים טז) "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" וגו' – לשלם ממנו שהוא כופר והעד מחייבו – לא יקום, אבל קם הוה לשבועה – להכחיש את העד, שלא חטף בממנו זה. וגבי חק שבועה פסול בגולן אצל כל שבועות. דהא לית ליה למימר: לישתבע ידידיה חטף – שאין זו שבועה המוטלת עליו. ולמפטריה בלא כלום אי אפשר – שהרי הורע כחו של מינו. אמר ליה רבי אבא הוה ליה – האי חטף כו'. והכי נמי איכא למימר כי האי גזונא: כי הוה תרי סהרי דאכלה שני חזקה – מוקמינן לה בידא דלוקח, ליכא סהרי דאכלה שני חזקה – מפקינן לה מיניה ומחדרינן למרה. איכא חד סהרא דאכלה שנים – לישתבע, דעד אחד לשבועה קם? אפילו לא הוה קרקע לא משבעין ליה על מאי דאסחיד סהרא, דלא כפר ליה, אלא מודי ליה דאכל, וטוען: אין, אבל, ידידי אכלי אמר ליה אביי מי דמי – לדריב אבא? התם – בדריב אבא, הוה חד סהרא לאורועי לחטוף קאתי, דהא מסהדי ביה שחטף, והורע כחו של מינו דחטוף ומחייבו שבועה, ומתוך שלא יכול לישבע – משלם. דאילו אתא חד סהרא שמעיד כמותו, שראוהו שחטף – מפקינן לה מיניה דחטוף, ולא תועיל לו שבועה אפילו אם יוכל לישבע. הכא – בדין קרקע, זה ההוא סהרא – לסייעי ביה קאתי, שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וזכה בה, דאי איכא חד סהרא אחרינא עם זה – מוקמינן ליה בידא דמחזיק, והיאת תאמר שעל ידי עד זה יתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם? והרי לא בא להורע כחו ומכל מקום זה יפסיד הקרקע שהרי אין לו עד חזקה. אלא אי דמיא לנסכא דרבי אבא – לחד סהרא לתרתין שני ולפירי – בגון ראובן דתבעיה לשמעון, ואמר ליה: גולתה לארעאי ואכלת פירותיה שנים. ואמר ליה שמעון: ובגנה נהילי, ולית לשמעון עדי חזקה. דדינא הוה לאחדורי ארעא למרה, מכין דלית ליה עדי חזקה, ולפירי משתבע דבובניה אכלתינן, דקיימא לן הפה שאסר הוא שהתיר. ואף על גב דמהדר לה לארעא – פירי לא מהדר, דהא ליכא סהרי דאכל הפירות, ומינו דיכול למימר "לא אכלי כלל" – יכול למימר נמי "אכלי בובני", ולית ליה עלא אלא שבועה. אבל אי איכא סהרי דאכל פירי תרתין שני – מחייבין ליה להודירי אפילו פירי, כרב נחמן דאמר: דהרא ארעא והדרי פירי. ואיתיה ראובן חד סהרא דאכל פירי תרתין שני, וכגון שמעיד שלא אכל כי אם שתי שנים, דלאו לסייעי לשמעון קאתי. אמר שמעון: אין, אבל ידידי אכלי, שקניתי הקרקע והפירות, אפס לא נוהרתי בשטרך. הא הוה דאיכא לדמוי לדריב אבא, דאמרין: היכי לדיינו דייני להאי דינא? נחייביה להודירי פירי – ליכא תרי סהרי דאכלינהו, ואי משום דאדי – הא טעין ואמר "ידידי אכלי", וכדאי גזונא ליכא הודאה לחיוביה. נפטריה במינו – הא איכא חד סהרא דאמר דאכלינהו לפירי תרתין שני, ואינו יכול לכפור בדריב העד לישבע לשקן. נחייביה שבעה בעד אחד, דתי תריוויהו מחייבי ליה ממונא, וכל מקום ששבע מחייבין אותו ממון אחד מחייב אותו שבועה – כי אמרין עד אחד לשבועה אתי, דהיכא דקא כפר במאי דמסהדי סהרא חד הוה דמשתבע דלא היו דברים מעולם. אבל הכא – הא קא מודי דאכל, אלא טוען "ידידי אכלי"

– בא רבי אמי לפניו ליטול עצה ממנו, ואמר ליה: זיל שקול לנפשך. וכל השבועה – חזרה שבועה למקומה, דברי רבי מאיר. ורבי יוסי אומר: יחלוקו. ומפרש שהם: רבתינון שחטף את רבי אבא. והשתא דרב נחמן דפסק התם כרבי יוסי, ועובדא עבר כרבי יוסי יחלוקו – לית ליה לרבי אבא, וקשה לרבינו יצחק: דאמרין בפרק "השואל" (בבא מציעא נז, ב) בגמרא ד"השואל את הפרה": לימא תתיה תיובתיה דרב נחמן, דאמר: "מנה לי בידך" הולא אומר "איני יודע" – פטור? ומשני: מתניתין בשיש עסק שבועה בינין, כדבא, דאמר רבא: "מנה לי"

לי בידך, והלה אומר: "אין לך בידי אלא חמשים, וחמשים איני יודע" מתוך שאינו יכול לישבע – משלם. והיינו כרבי אבא. ומיהו, איכא למימר דרב נחמן דמוקי מתניתין כרבי מאיר, וכמו שמפרש רבי אבא – הוא סבר כרבי יוסי. אבל עד קשה: דבשמעתין משמע דהלכתא כרבי אבא, מדקאמרין: סבור רבנן קמיה דאביי למימר דהיינו נסבא דרבי אבא, וקאמר נמי: קלא אי דימא לרבי

אבא כו', ובכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני. ועוד תימה: דהתם, גבי יתומים מן היתומים, קאמרי רב ושמואל דאם מת לזה בחיי מלוה – כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבעה, ואין אדם מוריש שבעה לבניו, ומתוך שאין התובעין יכולין לישבע – פטור התבע. ורבי אלעזר פליג עליה (שם מו, א) וקאמר: יורשין נשבעין שבעות יורשים ונטולין, והיינו כרבי אבא, דמתוך שאינו יכול לישבע או תובע או התבע – משלם התבע. ומסיק הים: דעבד כרב ושמואל – עבד, דעבד כרבי אלעזר – עבד. ומפרש רבינו תם: דרב נחמן שפיר סבר כרבי אבא בנסבא. וב"מנה יש לי בידך" ואמר לו "אין לך בידי אלא חמשים" וחמשים איני יודע, ודוקא בשניהם חשודין

פסקי רב נחמן כרבי יוסי, דאמר: יחלוקי. ורבי אבא בשניהם חשודין מודה לרב נחמן דהלכה כרבי יוסי. וטעמא – משום דקסנין שבגדו, לפי שהוא חשוד, הלכך מפסיד החצי. אבל בעלמא, מחייב שבעה ואינו יכול לישבע – משלם. והא דקאמר ההם דרבותינו שבארץ ישראל רבי אבא – לאו למימר דרבי אבא סבר לה כרבי מאיר, אלא דייק: כיון דרבי אבא בעלמא סבר דמתוך שאינו יכול לישבע משלם, אית לן למימר דאיתו מפרש מילתיה דרבי מאיר דחורה שבעה למחייב לה. והלכה כרב נחמן בשניהם חשודים, וכרבי אבא בנסבא. ודוקא ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד, כדאמר: הכו דלא להוסיף עלה, אבל אין לפרש טעמא דרב נחמן דאמר יחלוקי משום דרבי אבא, דכיון דשניהם חשודים הוה ליה כאילו תרתייהו מחייבים שבעה ואין יכולין, והלכך כל אחד מפסיד חצי, ורבי אבא סבר כיון דעיקר שבעה על התבע ואין יכול לישבע משלם הכל. דאם כן – רבי אבא ורב נחמן מצו סברי שפיר כרב ושמואל ביתומים מן היתומים, כי מת לזה בחיי מלוה, ומפסידין מן מלוה – כיון דאין יכולין לישבע ואין נטולין, כמו שמפסיד שבגדו חשוד על השבעה החצי שאינו נוטל כשגם הוא חשוד. ובפרק "כל הנשבעין" (שבעות מו, א) משמע כל הסוגיא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן ואדרבי אבא. ועל כן צריך לומר על כרחי, דלרבי אבא וכן לרב נחמן, מתוך שאינו יכול לישבע אפילו התובע – משלם התבע, כדפרישית.

ההוא ארבא דהווי מינצו וכו' – הדין כל דאליה גבר. ואם תאמר: מאי שנא משנים אחוזין בטלית, דאמר ריש בבא מצינא (ב, א) דיחלוקי ומפרש רבינו תם דאחוזין שאני, דכיון דשניהם מחזיקים – אין לנו להניח שיוגלו האחד לחבירו, דחשיב כאילו אנו יודיעין שיש לשניהן חלק בה, שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו. כדאמרין גבי נסבא דרבי אבא, דאף על גב דאמר "דידי חטפי" חשבינן ליה גזלן, וחיוב לשלם כאילו הוא ברור שהיאת הנסבא של אותו שהיה מחזק בה. והא דמדמי ליה התם טלית לשאר ויהא נתנה עד שיבא אליהו, אף על גב דבשאר דהתם אין שום אחד מחזק – צריך לומר דהוא רבי חשיב להו כאילו שניהם מחזקים. כיון דמכח שניהם נפקד, ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלאו דוקא אחוזין, מדמדמי לה לשאר. ואדשמעתין איכא לשנויי כדמשני התם: אפילו תימא רבי יוסי, התם ודאי איכא רמאי, הכא – אימור תרתייהו בדדי הדדי אנבתוה. הכי נמי בארבה, כיון דאיכא רמאי – לא יחלוקי, אלא הוי דינא כל דאליה גבר. והא דלא אמרינן בשנים שהפקידו כל דאליה גבר – משום דלא מפקין, כדאמרין הכא: אי תפסין לא מפקין. אבל מאן דאמר מפקין – לא אתי שפיר. ומאי פריך נמי בסמוך משני שטרות, וממחליף פרה בחמור, והא תם הויכא רמאי. ואין נראה, דהא הוי טעמא אלא לטוקמי

מתניתין כרבי יוסי, אבל לרבנן קאמר התם – האי מנה דאי דחזי מינייהו הוא. אבל טלית, דאיכא למימר דתרתייהו הוא – יחלוקי. ולהדיא טעמא הכי נמי הוה לן למימר יחלוקי, דאפשר להיות דהוה ארבא דתרתייהו. ועוד פירש רבינו יצחק בן אשר: דהייבא דאחוזין, אפילו איכא רמאי – יחלוקי, כדתינא התם בפרק קמא (ו, א) גבי שנים אחוזין בשטר. וקשיא לרבינו יצחק, דאם כן, היכי פריך לפירושו (שם ג, א): והא נמי כשאר דימאי? דאיכא למימר דאחוזין שאני, דהא מתינא אפילו היבא דאיכא רמאי ועוד: מאי פריך התם (ו, א) ולית ליה לרבי מתניתין דשנים אחוזין בטלית? הא על כרחיך יש חילוק בין דין שטר לדין טלית, דבטלית אפילו אין אחוזין יחלוקי, ובשטר כן אין אחוזין הוי דין כל דאליה גבר. **רב** הווא אמר תפסין – פירש דקתטרט: משום דמפקין, ורב יהודה דאמר לא תפסין – משום דאי תפסין לא מפקין. ואין נראה לרבינו יצחק לתלות זה הוה מלא פליגי תתו אמוראי גופייהו בנפקין דרך דפליגי בתפסין. לכך נראה: דרב הווא דאמר דתפסין – אפילו למאן דאמר לא מפקין, דמזימנא ליה שביא עדים. ורב יהודה דאמר לא תפסין, אפילו למאן דאמר מפקין, לא תפסין, דחיישינן דלמא לא מייתי עדים, ולא נדע לברר של מי הוא ולמי להחזיר, ולכך אין לנו ליכנס בדבר. **ומאי** שנא משני שטרות כו' – בשטרות מכר או מתנה איירי. ולכך לשמואל דאמר שודא – לא דימא להא דתנן בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צג, ב) והו כולן ויצאות ביום אחד ואין שם אלא מנה אחד – כולן וחלקות בשדה. דהתם בשעבד איירי, דאין שעבד חל אלא מאותה שעה שזכייה מתוך שטר שמתחיל השעבד, דהיינו ממחרת יום שנכתבו. דביום שנכתבו אין מוכיח מתוך השטר מתי התחיל, אם בבקר אם בערב. אבל מתנה או מכר – כל הקודם באותו יום עצמו זכה.

24 אותה ביניהם, א' לא מפקינן, אלא משאירים אותה ביד בית דין.
25 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדבר: רב יהודה אמר, לא מפקינן –
26 אין בית דין מוציאים את הספינה מרשותם, שמאחר שבא ממון ישראל
27 לידם אינם רשאים להפקירו. ורב פפא אמר, מפקינן – מוציאים את
28 הספינה ומניחים אותה כפי שמצאוה, שעל דעת כן תפסודה, שאם לא יבואו
29 עדים יחזירו את המצב לקדמותו.
30 הגמרא פוסקת הלכה בשני הנידונים כרב יהודה: והלכתא, לכתחילה לא
31 תפקינן את הממון הנמצא במחלוקת, ואולם היבא דתפס – אם נעשה
32 מעשה ותפסודה, ועתה מבקש אחד מהם שיציאה, לא מפקינן – לא
33 יוציאוהו.
34 הגמרא דנה ברכוש הנתון במחלוקת, ואין אחד מהם מוחזק בו ואין לאחד
35 מהם ראיה: זה אומר ספינה או קרקע זו היתה של אבותי, וירשתיה מהם,
36 וזה אומר, של אבותי היתה, וירשתיה מהם, ואין אחד מהם מוחזק בה,
37 ולשניהם אין ראיות לטענותיהם, אמר רב נחמן, כל דאלימ גבר – מי
38 שיחזק מחבירו, יגבר עליו ויחזיק בה, שכיון שאנו מסופקים של מי היא,
39 ואיננו יכולים לברר זאת, בית דין אינם מתערבים בנידון אלא מניחים להם,
40 ולא יוציאו את הדבר מיד מי שיחזק בו.
41 מקשה הגמרא: וימא שניא אופן זה במקרה של שני שטרות מתנה על אותה
42 שדה, היוצאין ביום אחד – שהזמן שכתוב בשניהם שוה ושניהם נחתמו
43 באותו יום, אלא שבשטר אחד כתוב שנתנה הבעלים לראובן, ובשטר השני
44 כתוב שנתנה לשמעון, ונמצא שאין אחד מהמקבלים מוחזק יותר מחבירו.
45 ונחלקו בדינם רב ושמואל,

1 הגמרא דנה בחפץ שיש ויכוח בין שני בני אדם למי הוא שייך, ואין אחד
2 מהם מוחזק בו, ואחד מהם רוצה שבית דין יעכבוהו עד שיביא ראיה: והוא
3 ארבא דהווי מינצו עלה פי תרי – מעשה בספינה ששני בני אדם רבו עליה,
4 הא אמר דידיד היא – זה אומר 'שלי היא', והא אמר דידיד היא. אתא
5 חד מינייהו לבי דינא – בא אחד מהם לבית הדין ואמר לדיינים, תיפסוה
6 – החזיקו ברשותכם את הספינה, ארמיתא סתרי דידיד היא – עד שאלך
7 ואביא עדים ששלי היא, כדי שלא יקדים חברי וימכרנה לאחר.
8 מבררת הגמרא: תפקינן, א' לא תפקינן – האם עלינו לשמוע לו ולתופסה,
9 או שאין לנו לתופסה.
10 מביאה הגמרא מחלוקת: רב הונא אמר, תפקינן – על בית דין לעשות
11 כדבריו ולתפוס, כיון שאם לא יביא ראיה לדבריו, יחזרו ויוציאוה, ואין
12 הפסד בדבר. ורב יהודה אמר, לא תפקינן – אין לבית דין לעשות כן, אלא
13 משאירים את הספינה במקומה, כיון שאחר שיתפסדה לא יוכלו להוציאה,
14 ונמצא שהבעלים האמיתי מפסיד מחמתם.
15 הגמרא מביאה את המשך המעשה, על פיו יבואר הדין כשנמצא ברשות
16 בית הדין חפץ הנתון במחלוקת, ואין ראיה לאחד מהם: באותו מעשה אירע
17 שתפסו בית דין את הספינה, אול ולא אשכח סתרי – הלך אותו אחד
18 שביקש מבית דין לתפוס את הספינה, ולא מצא עדים, אמר להו – לבית
19 דין, אפקוה – הוציאו את הספינה מרשותכם והעמידוה במצבה הראשון,
20 שאינה ברשות שום אדם, ויהיה הדין 'כל דאלימ גבר' – יזכה בה מי שגבר
21 על חברו בכח או בראיות, שזהו הדין באופן שהממון שנתן בספק אינו ביד
22 אחד מהם, ולשניהם אין ראיה, כמו שיבואר להלן, והספק הוא האם
23 שומעים לדבריו ומפקינן – מוציאים את הספינה מיד בית דין ומניחים

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו מכ"ז אלול, ג' הקודמיו והפ"נ לר"ה, ולפלא שמזמן לזמן ולצערי בהפסק
לא גדול מתקבל ממנו מכתב מלא יאוש או צער עכ"פ. ומה שמצער עוד יותר, שמסיק מזה מסקנות היפך
מסקנות הרצויות, וגם במכתבו זה כנ"ל אשר אין לו סבלנות כו' ומהסיבות בזה החסרון בהפעולות וכו',
ומזה המסקנא שהפסיק... ועד כמה גדול חשך הגלות, שאין רואה הסתירה המבהילה - שבין המסקנות
מהמציאות באמת והמסקנות שבא אליהן.

וכבר מלתי אמורה לכמה להצעירים ולאנ"ש שבאמת על כאו"א לפעול פעולתו וה' הטוב בעיניו
יעשה אם יצליח או ח"ו לא, וזכינו דוקא בדורנו דור יתום זה, שרואים בעיני בשר איך שמתקיים הפסק
בי"ד של מעלה שאנ"ש מצליחים בפעולותיהם, ותמורת זה וכמו להכעיס מזמן לזמן מוצאים אמתלאות
למעט בפעולה פלונית או למעט ענין פלוני וכו' וחבל על זמנם שכותבים לי נימוקים כאלו, כיון שאינם
מתקבלים אצלי כלל, ובאם ה' הוא מקבל כזה מאיש אחר ולא ה' נוגע בדבר, ה' רואה הסתירה המבהילה
וביטול המסקנא מעיקרא...

ויהי רצון שמכאן ולהבא הוא וכן חבריו שיחיו יבשרו ע"ד פעולות ממשיות, וענין התלונות
התאוננות וכו' לא ימצא להם מקום בד' אמות שלהם, ואז סו"ס לא תהיינה בכל ד' אמות שלהם כל אותן
הסיבות להתלונות וכו' והרי זכות הרבים והתעוררות ר"ר של נשיאנו רבותינו הק' מסייעתם.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

לבעלי הדין לעשות כרצונם, ויכל דאלים גבר.¹⁴
הגמרא מקשה על רב נחמן ממשנה: וּמֵאֵי שֶׁנֶּאֱמַר האופן שאמר בו רב נחמן¹⁵
כל דאלים גבר' מֵאֵי דִּתְנֵן (ב"מ ק), הַמְּחַלְּלִין פֶּהָה מעוברת בַּחֲמֹר, ועשה¹⁶
מעשה קנין בחמור, ומכאן ואילך החמור שייך לו והפרה לחבירו, ובינתיים¹⁷
יֵלְדָה הפרה. וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׁפָתָיו וְנִמְצָא שִׁילָדָה, ואין ידוע אם הלידה¹⁸
קדמה למעשה הקנין או להיפך, זֶה אֱמִיר - המוכר את הפרה טוען, עַד¹⁹
שֶׁלֹא מִכְרָתָּ יֵלְדָה - קודם מעשה הקנין בחמור ילדה הפרה, ונמצא שבזמן²⁰
הלידה היתה הפרה שלי, והולד שלי, וְזֶה אֱמִיר - והלוקח טוען, מִשְׁלָלְתִּי²¹
- אחרי שקניתיה יֵלְדָה, וכיון שילדה ברשותי הולד שייך לי, הדין הוא²²
שִׁיחֲלֹקֶנּוּ, וקשה, שהרי במקרים אלו יתכן שיתברר לאחר זמן מתי היתה²³
הלידה, כי אפשר שיש עדים על כך, ובכל זאת אמרה המשנה 'יחלוקו', ולא²⁴
יכל דאלים גבר' כפי שפסק רב נחמן.²⁵
מתרצת הגמרא: הֵם - בחליפין, כי לפסוק יחלוקו, כי לְהֵא²⁶

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א
שבת מברכים החדש ניסן, ה'תשי"ד

בגלל טעמים שונים, נתבטל מנהג זה בהרבה
מקומות. לא נוגע כעת לדבר על הטעמים מדוע נתבטל
מנהג זה. מה שברצוני לומר הוא, שאני מבקש, ולו יישר
חילי הייתי מצווה - להנהיג מנהג זה מחדש, שהרבנים
ישלחו מצות שמורה לבעלי הבתים שלהם.

ולאו דוקא הרב, אלא כל מי שיש לו השפעה, יהיה
זה הרב, השוחט, או השמש, הרי אם יש לו מישוה שאם
הוא ישלח לו מצות - ישתמש הלז במצות שהוא ישלח
לו - יעשו זאת: ישלחו להם מצות, ודוקא עגולות³, דוקא
מצות-יד⁴, ודוקא - מצה שמורה⁵, על ידי כך תישמר
מצות אכילת מצה כפי שצריך להיות ובהידור על ידי
מאות או אפשר אלפי אנשים, במקומות שעורכים בהם
סדרים ציבוריים (כבבתי מלון וכדומה) הרי מובן שהדבר
מוטל על מסדרי הסדרים.

וגדולה מעלת וסגולת מצות מצה, שהיא, כלשון הזהר
הקדוש, מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא⁶. אמונה
היא הרי היסוד לכל המצוות, ושל החיים היהודיים בכלל⁷
- שקיום המצוה כפי שצריך להיות ובהידור - תביא חיות
בקיום התורה והמצוות כל השנה, שתהיה שנה בריאה
ברוחניות, ובדרך ממילא תהיה שנה בריאה בגשמיות.

_____ ● _____

האור"ח סי' קנו.
 (4) ראה בספרים שהובאו בשדי חמד אסיפת דינים מע' חמץ ומצה סי' יג.
 שערם מצויים בהלכה לקצו"ע סי' קי. הגות מבאר (פטריוקוב, תרע"ו).
 (5) ראה פ"ח לשו"ע אור"ח סתנ"ג. שו"ע רבנו הוקן שם סי"ט.
 (6) זח"ב קפ"ג, ב. וראה זח"ב מא, א. לקר"ת צו יג, ד. ד"ה כימי צאתך,
 תשי"ח לכ"ק אדמו"ר אדרמ"ר – ספ"י"ב (קונטרס נו).
 (7) ראה מבוא כד, א. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי.

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"

הקדמה בשעות אלא בירושלים, כדאמרין בכתובות גבי ההוא עובדא דאימיה דרמי
בר חמא, בצרפא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא, וברמשא כתבתינהו למר עוקבא
בר חמא, ואוקמינהו ביד רב עוקבא אף על פי שהוה אחרון, ומשום האי טעמא: אטו
בירושלים יתבי דכותבין שעות? וכין שלא פירש לו ראובן לשמעון השעה – נמצא
שלא זיכהו בכתב זה עד הערב, הואיל ולא
נתפרש בו שעת שחיהו, ונמצאו שניהם שוין.
יחלוך – דספיקא הוא. וליכא למימר הכא
המוציא מחבירו – דאין אחד מוחזק מחבירו.
שודא דדייני – לאותו שיהא נוטה לב
הדיינים, שהיה הנותן אוהבו או קרובו יותר,
דודאי לההוא גמר ואקני – לו יתנו את
הקרקע, ושמן וזה בעל הקרקע בשלו. אבל
כשאנה אומר יחלוך – בודאי אחד נטל חצי' שלא כדין. שודא – לשון השלכה.
"ירה בים" (שמות טו) ומתרגמין: שדי בימא. ולעיל נמי נימא רב נחמן חלוך או
שודא, ואמאי אמר כל דאלים גברי? התם – בשני שטרות ליכא למיקם עלה
דמילתא היום או למחר, שיביא האחד עדים ויטול – שהרי השטרות שוין בזמן.
ואפילו אם יבאו עדים, ויעידו: זה נכתב ומסר בבקר, וזה בערב – הלא אין הקדמה
בשעות, כמו שפירשנו למעלה. וליכא למימר שמא זה נמסר תחלה יום או יומים או
לדש, ואחר כך נמסר השני לשני, דמאחר שנכתבו ביום אחד – מסתמא גם ביום
אחד נמסרו, כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר. הלכך, רב אמר: חולקין, ושמואל
אמר: שודא דדייני, דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי – משתדלין בית דין בדין
ודנין אותו. אבל הכא, בהאי קרקע, דליכא לא שטר ולא עדים, ואיכא למיקם עלה
דמילתא אם יבאו ויעידו של מי הוא – הלכך אין כאן לומר חלוך ושודא, דשמן
יבאו עדים ויסתרו את הדין שדנו בית דין. הלכך אין בית דין נוקקין להם לדון דין
שטופו לבא לדין עיוות, ולא מניחים אותן, וכל דאלים גבר, עד שיבאו עדים ויברור
הדבר, ומאי שנא – דא דרב נחמן, ממחליף פרה בחמור, וכין שמשך בעל
הפרה את החמור – נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא, דמטלטלין
נקנין בחליפין, כדתנן בקדושין (כה, א): כל הנעשה דמים באחר, כיון שזכה
זה – נתחייב זה בחליפין. ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא, שהרי לא
ראה עדיין את פרתו. אבל במכירה בדמים – לא מצי למינקט, דאין מעות
קנות, ויחזור בהן, ואילו משכב לביתו אחר מתן מעות – תו לא מצי מוכר
למירור "ברשותי וילדה", דהא בביתא דלוקח קיימא. הלכך נקט חליפין בחמור
ופרה, ולא דמים. ובפרק "השואל" פריך: ונחזו ברשות דמאן קיימא, וליהוי
אידיך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני: דקיימא באגם. ומכירה נקט גבי
שפחה, דעבר נקנה בכסף בלא משיכה, ומשנתן מעות נקנית לו השפחה בכל
מקום שהיא, והלכך אין ידוע ברשות מי ילדה, שהרי לא ראה אותה הלוקח
בשעת מתן מעות. יחלוך – והא הכא דאיכא למיקם עלה דמילתא, אם יבאו
עדים ויעידו ברשות מי ילדה – ואפילו הכי לא אמרין כל דאלים גבר,
וקשיא לרב נחמן. התם – גבי המחליף פרה בחמור – לתירויהו אית ליה
דררא דממונא, שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה, וכל אחד
ואחד טוען: פרחי ושפחתי ילדה בהזיותה ברשותי, אי נמי: בשעת חליפין ילדה,
ואין לברר של מי היו הולד. הלכך יחלוך. ושודא דדייני ליכא למימר הכא
אפילו לשמואל, דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים, שיראו בית דין
למי אוהב יותר דלדידיה גמר ומקני, אבל הכא דברב נחמן, שזה אומר של
אבותי וכו', ומכאן שייך לעמוד בן? דמר לא דמר – לא היתה הקרקע
של אידיך מעולם. ויש מפרשים: האי ומאי שנא מהמחליף כו' – דאדשמואל
פריך, דקאמר: שודא, והכא חזין יחלוך. ואינה שיטת הגמרא, דהא בכתובות
בפרק "מי שהיה נשוי" איתא עיקר מילתיהו דרב ושמואל, ופריך התם פירכי
אחרני, ומהכא לא פריך – כל שכן הכא, דלרמי אדרב נחמן נקט לה הכא
למילתיהו.

אם
משוה או פלגא, וממון המוטל בספק חולקין – אם כן משמע הדלכה כסומכוס. ויש לדחות: דטעמא לאו משום ספיקא דכריש הקנטרס, אלא משום דחלק זה רביע, ונראה דאין
הלכה כסומכוס, אף על גב דבכמה מקומות סתם לן תנא כותיה. דהא סבר שמואל כרבנן כדאמרין בריש "הפרה" (בבא קמא מו, א), אמר שמואל: זו דברי סומכוס, אבל חכמים
אומרים: זה כלל גדול בדין כו', משמע: זו – ולא סבירא ליה. אף על גב דמוכח בפרק "בית כור" (בבא בתרא קה, א) דאיכא "זו" דסבירא ליה – מיהו סתם "זו" לא סבירא ליה.
ועד דקאמרין התם (בבא קמא מו, א): אי נמי זה כלל גדול בדין הוא – לכו הא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נחון כו', משמע: זה כלל גדול אפילו במכר שור לחבירו אמרין
דהמוציא מחבירו עליו הראיה, כל שכן בפלוגתא דסומכוס ורבנן, דסבר שמואל המוציא מחבירו עליו הראיה. וכן בפרק "השואל" (בבא מציעא קב, ב) קאמר דשמואל מספקא ליה
אי תפס לשון ראשון או לשון אחרון, ומתניתין (שם) דקתני באחד ששכר מרחץ בציפורי בשנים עשר זוזים לשנה מדירי זהו לחוד, ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ורבי
יסי, ואמרו: יחלוך את חרש העבר, ומיקם שמואל בבא באמצע החרש – כולו בתחלת החרש – כולו למשכר, בסוף חרש – כולו לשוכר. אלאמא סבר רבנן, דאולי בחר חזקה,
דלסומכוס – בכל ענין יחלוך. ורב נחמן סבר נמי כרבנן, דקאמר התם: דקרקע בחזקת בעליה קיימא, ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכר, ואפילו אפיך מיפך. ועל כרחך היינו
טעמא, דסבר כרבנן, ומתניתין דהתם אוקי כסומכוס, דלא תקשי ליה מתניתין. וכבר נחמן קיימא לן בדיני, ובהדיא פסקין כותיה בפרק "המקבל" (שם ק, א) גבי ההוא שטרא דההו
כתבי ביה שנים סתמא. ואף על גב דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל במשנתו – הני מילי בסתמא, אבל הכא דפליג רב נחמן – לא.

דררא דמנא – פירוש: דל טענתיהו מהכא – יש ספק לבית דין דין מנייהו הה דל, אם נולד קודם שמכר או אחר שמכר. וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עובר בבעה (בבא קמא מה, א) – בלא טענתם מסופקים בית דין איך היה מעשה, אם קודם שנגחה ילדה או לאחר שנגחה. וכן בשור ודף אחר שור אחר והזק (שם לה, א) – יש להסתפק אם בשורו הזק או אי בסלע

לקח. וכן בכל מקום דפליג רבנן וסומכוס. אבל הכא, ב"זה אומר של אבותי", שעל פי טענתיהן בא הספק – אמרין: כל דאלים גבר. **אין** מוציאין אותה מידו – ואפילו כתבו הרשאה זה לזה, הואיל ורשעים הם – אין נוקמים להם.

רתני רבי חייא גזל של רבים לא שמיא גזל – שאין מוציאין מידו. ומיירי ב"זה אומר של אבותי", ולא בגזל מחמשה בני אדם, דהתם אמאי אין מוציאין? רב אשי פליג אנהרדעי, וסבר דרבי חייא לא להקל בא אלא להחמיר, דלא סגי בהשבה אחת כמו לשאר גזלן, עד שישלם גולה לכל אחד ואחד, כרבי עקיבא ב"הגזל עצים" (בבא קמא קג, ב), ומיירי בגזל מחמשה. ובקנטרס פירש דמיירי בחנוני שמכר במדה שאינה ישרה, דאינו יודע למי גזל – ולכן לא ניתן להשבון, ואף על פי שיכול לעשות בו צרכי צבור, כדאמרין בפרק "אין צדיק" (ביצה כט, א) – האי לאו השבה מעלייתא היא. **ואי** – דלי ליה צנא דפירי לאלתר דהיא צוה – ואם תמא: ולהינניה במיג, דאי בעי אמר "לפירות הורדתי" ויש לומר: דהוי מיגו במקום עדים, דאנן סהדי כיון דדלי ליה צנא דפירי – מודה שהיו הפירות שלו. ועוד, דאינו רוצה לטעון "לפירות הורדתי", אלא תובע להקדש והפירות. **ואי** לפירא אחתה מאי היה לה למעבר – אין לפרש דרב אשי סבר דלעולם נאמן

לומר "לפירות הורדתי", דאם כן קשה לרב אשי: מאי טעמא דרבנן דבעי שלש שנים מיום ליומא דהא לדידה ליכא למיגרי, כדנפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מיוחדר אינש בשטריה, טפי לא מחדר – דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן היכי קאמר: דאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא אלא בעי למחוי, דחוקתו אינה חזקה, דיכול לומר "לפירות הורדתי", ומייתי ממשכנתא דסורא. ומאי מייתי? אדרבה, אם כדבר רב אשי – הו ליכא פסידא, שיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דרב אשי לא בא להאמינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל איזו תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהירידו לפירות. דסבר: לא מהני מחאה אלא כשאמר "פלגיא גולנא הוא דקא אביל לארעאי בגולנותא", וזיכא דאחתיה לפירות לא מצי למחוי הכי. וכן פירש הקנטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא דסורא, דמהניא מחאה כי האי גונא.

הכי

למחוי – בתוך שלש, ולומר לעדים: דעו לכם שלפירות הורדתי לכן וכך שנים, וגוף הקרקע קני לי. שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק – לא יוכל לטעון: שטר היה לי ואבר כי לא נזהרתי בו אחר שלש. דכיון דמיחה בו בעל השדה – היה לו להזהר בשטרו. **דאי לא תימא הכי** – דמחאה לחצאין, שמוחה על הקרקע ומדי בפירות, לאו מחאה היא, אלא כדאמרין לקמן: "פלגיא גולנא הוא דקאביל ארעא ידי בגולנותא, למחר תבענא ליה בדינא". אם כן **האי משכנתא דסורא כו'** – ותקנתא דרבנן היא חך משכנתא. משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רביה, אבל בנכיתא מותר, כעין משכנתא דסורא – עשהו מנה על שדהו, ולסוף עשר שנים חזר הקרקע לבעלים בתנא, ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה. ואין כאן צד רביה. ואף על פי ששין הפירות כפלים, עשהו מנה על קרוב לבעי קרוב להפסד, שמקבל פירות של כל שנה במנה, ואפילו בשנת שדפן שלא יהו שוין פירות השנה דינא. **אי כביש** – טומן המלוה, ואמר לאחר שלש "לקחתי לך חב"י" נמי דמהני, ולא יוכל זה לטעון לפירות הורדתי, ומחאה נמי לא תועיל לו? **דאיתי ביה** – לזה לידי הפסד בתמיה. **אלא איבעי ליה למחוי** – בתוך כל שלש, ומהניא ליה מחאה. ומדלא מיחה – הפסיד. **הכא נמי** – אם איתא דלפירא אחתיה – איבעי ליה למחוי בתוך שלש, קודם שיחזיק. **ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי** – שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל, ואכלה גוי שלש שנים או יותר, וטוען שלקחה מישראל, ואולי ישראל וקנה מההוא גוי ואכלה גם הוא אחר הגוי שני חזקה או יותר – לא הוי חזקה. אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישאל, וישאל ליול וליתבע לגוי דובן מיניה. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה לזמן ארעא דישאל מגוי עד דלמנא ליה "הב לי שטר דובני דובנת לה מישראל". דדן חזקה לית ליה לגוי, ולא כל מאן דאיתי מחמתיה. דסתם גויים גולנים הם. וישאל ירא למחוי, ולחלף לא דקנת חזקה. כדאמרין לקמן בשמעתין: הני רבי ריש גלותא לא מחזקי, משום האי טעמא גופיה. שיראים אין למחורות. וישאל זה הבא מחמת גוי, אף על פי שהחזיק – אין חזקתו כלום, חזקה שאין עמה טענה היא. שהרי הוא טוען: הגוי מכרה לי, אבל איני יודע היאך באה לידי הגוי שיוכל למכרה. אבל אי טען ישראל ואמר: יחב לי ההוא גוי שטר וביני דובנה מינך, וראיתי בו שלקחה ממך – מהני. דרמי למאן דאמר ליה: "קמי ידי זבנה ההוא גוי מינך" דמסקנן לקמן דמהני, מיגו דאי בעי אמר ליה "מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה". ודוקא בא מחמת גוי, דאילו בא מחמת ישראל, אף על פי שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה, וזה החזיק שלש שנים – חזקתו חזקה, כדאמרין לקמן (מא, ב) גבי ההוא דדר בקשתא בעליתא ארבע שנין.

אם בא אחר מן השוק והחזיק בה – בדרך קרקע דאמר רב נחמן כל דאליס גבר, ובא זה השלישי והטפה מהשנים אלו הטוענין "של אבותי". **אין מוציאין אותה** – בבית דין מידו של זה השלישי, ואף על גב דלא טעין מידו – דשמוא גם לשני הראשונים אין להם חלק בה. **רתני רבי חייא גזל של רבים כו'** – וסברי נהרדעי דבגזלן כי האי מיירי, שגול משנים החולקים דברו, וזה אומר "שלי הוא" וזה אומר "שלי". **לאו שמיא גזלן** – לכופו בדיינים, להוציא מידו מה שגזל. **רב אשי אומר לעולם גזלן של רבים שמיא גזלן** – הואיל ולא טעין מידו. ומוציאין מידו, ומעמידין אותה בפני שנים הראשונים שיש להם טענת אבות. ומאי **לא שמיא גזלן** – דקאמר רבי חייא – לא להקל עליו בא לפטור מלשלם, אלא להחמיר עליו, ולומר דלא ניתן להשבון – לא מיכפר בהשבה, דאינו יודע למי ישיב. דמאחר שבא לידו צריך להשיב לבעלים, ולא להוציאה מתחת ידו ולהפקירה לשנים הראשונים וכל מאן דאליס גבר, כדפסקין לעיל: ואי תפסין לא מפקין – כל שכן זה, שבתורת גזל בא לידו, והוא צריך להוציאה מתחת ידו, ואינו יודע למי ישיב. והכי נמי אמרין ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פה, ב), אמר רבי לוי: קשה עונשו של מדות מענישו של עריות, ומפרש: התם אפשר בתשובה, והכא לא אפשר בתשובה, דהמוכר במדה וגזל לרבים שאינו יודע למי ישיב. ואליבא דרב אשי איירי נמי רבי חייא במוכר במדה שאינה ישרה לרבים. כן נראה בעיני שטעם זה. **אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה** – אם יש ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה – אם יש עדים שהגביה המערער צנא דפירי מקרקע זו על תכפיו של זה המחזיק שטוען "לקחתי היא בדי", מאחר שסיע על הלוחץ לפירות לביתו – שוב אין יכול לטעון ולומר "לא מכרתיה לו". שלא היה לו לסייעו בלקיטת הפירות, אלא היה לו למחות, ומדיסיע לו – הפסיד, וכמדה שמכר לו דמי. ורבינו זוננאל פירש: אי איכא סהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא צנא דפירי – דרוין להולכיה לביתו, נתברר שאכילת הפירות של לוקח, ומדידיה יחב ליה למוכר. ואין נראה בעיני. **אמר רב זבד אי טעין** – המערער, בטר דדלי ליה ללוקח צנא דפירי: לפירות הורדתי, כדן אריס למחצה ושליש ולרביע, וחזקו הוא דדלי ליה – נאמן, כלומר, לא הפסיד נמאי דדלי ליה. **והני מילי** – דנאמן. **בתוך שלש** – דאם איתא דובנה מיניה – אמאי לא מיוחדר בשטריה. **אבל לאחר שלש** – אי טעין "לפירות הורדתי" – אינו נאמן, ואף על גב דלא דלי ליה צנא דפירי, דעד תלת שנין – מיוחדר אינש בשטריה, טפי – לא מיוחדר, והוה ליה לזה למחות בתוך שלש, כדמפרש ואזיל. **אי לפירא אחתיה** – כי משכנתא דסורא, לעשר שנים או לעשרים. **מאי הוה ליה** – לבעל השדה למעבר? נמצא שכל המוריד את חבירו לפירות של שלש שנים או יותר – יפסיד קרקע שלו, והואיל ולא יתא נאמן לאחר שלש לטעון "לפירות הורדתי". **אמר ליה איבעי** [ליה]

למחוי – בתוך שלש, ולומר לעדים: דעו לכם שלפירות הורדתי לכן וכך שנים, וגוף הקרקע קני לי. שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק – לא יוכל לטעון: שטר היה לי ואבר כי לא נזהרתי בו אחר שלש. דכיון דמיחה בו בעל השדה – היה לו להזהר בשטרו. **דאי לא תימא הכי** – דמחאה לחצאין, שמוחה על הקרקע ומדי בפירות, לאו מחאה היא, אלא כדאמרין לקמן: "פלגיא גולנא הוא דקאביל ארעא ידי בגולנותא, למחר תבענא ליה בדינא". אם כן **האי משכנתא דסורא כו'** – ותקנתא דרבנן היא חך משכנתא. משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רביה, אבל בנכיתא מותר, כעין משכנתא דסורא – עשהו מנה על שדהו, ולסוף עשר שנים חזר הקרקע לבעלים בתנא, ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה. ואין כאן צד רביה. ואף על פי ששין הפירות כפלים, עשהו מנה על קרוב לבעי קרוב להפסד, שמקבל פירות של כל שנה במנה, ואפילו בשנת שדפן שלא יהו שוין פירות השנה דינא. **אי כביש** – טומן המלוה, ואמר לאחר שלש "לקחתי לך חב"י" נמי דמהני, ולא יוכל זה לטעון לפירות הורדתי, ומחאה נמי לא תועיל לו? **דאיתי ביה** – לזה לידי הפסד בתמיה. **אלא איבעי ליה למחוי** – בתוך כל שלש, ומהניא ליה מחאה. ומדלא מיחה – הפסיד. **הכא נמי** – אם איתא דלפירא אחתיה – איבעי ליה למחוי בתוך שלש, קודם שיחזיק. **ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי** – שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל, ואכלה גוי שלש שנים או יותר, וטוען שלקחה מישראל, ואולי ישראל וקנה מההוא גוי ואכלה גם הוא אחר הגוי שני חזקה או יותר – לא הוי חזקה. אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישאל, וישאל ליול וליתבע לגוי דובן מיניה. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה לזמן ארעא דישאל מגוי עד דלמנא ליה "הב לי שטר דובני דובנת לה מישראל". דדן חזקה לית ליה לגוי, ולא כל מאן דאיתי מחמתיה. דסתם גויים גולנים הם. וישאל ירא למחוי, ולחלף לא דקנת חזקה. כדאמרין לקמן בשמעתין: הני רבי ריש גלותא לא מחזקי, משום האי טעמא גופיה. שיראים אין למחורות. וישאל זה הבא מחמת גוי, אף על פי שהחזיק – אין חזקתו כלום, חזקה שאין עמה טענה היא. שהרי הוא טוען: הגוי מכרה לי, אבל איני יודע היאך באה לידי הגוי שיוכל למכרה. אבל אי טען ישראל ואמר: יחב לי ההוא גוי שטר וביני דובנה מינך, וראיתי בו שלקחה ממך – מהני. דרמי למאן דאמר ליה: "קמי ידי זבנה ההוא גוי מינך" דמסקנן לקמן דמהני, מיגו דאי בעי אמר ליה "מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה". ודוקא בא מחמת גוי, דאילו בא מחמת ישראל, אף על פי שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה, וזה החזיק שלש שנים – חזקתו חזקה, כדאמרין לקמן (מא, ב) גבי ההוא דדר בקשתא בעליתא ארבע שנין.

39 שהחזיק חבירו בשדה בא המערער וטען שאין הוא אלא אריס, לא יהיה
40 נאמן.
41 שואלת הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לָרֵב בְּהָנָא, מכיון שאחר שלש שנים
42 אינו נאמן לומר שהמחזיק הוא אריס, אִי לְפִירָא אַחֲתִיה – אם באמת הוריד
43 אדם את חבירו לשדהו לאבילת פירות של שנים אחדות, מַאי הָוָה לִיה
44 לְמַעְבָּר – מה היה עליו לעשות, וכי כל המוריד אריס לשדהו לשלש שנים
45 יפסיד אותה.
46 רב כהנא משיב על שאלת רב אשי: אָמַר לִיה, אִיבָעִי לִיה לְמַחְוִי – היה
47 עליו למחות בתוך שלש השנים, כדי שלא תהיה לחבירו חזקה.
48 רב כהנא מוכיח את דבריו: דָּאִי לֹא תִיבָא חָכִי – שאם לא תאמר כך,
49 שמחאה כזו מועילה, הֲנִי – שטרות אלה הנקראים 'מִשְׁכַּנְתָּא דְסוּרָא',
50 שטרי הלואה שתקנו חכמים ללוה הממשכן את שדהו, דְּכַתְבֵּי בְּהוּ –
51 שכתוב בהם, 'בְּמִשְׁלֵם שְׁנִינָא אֱלִין תִּיפּוּק אֲרֵעָא דָא בְּלֹא בְּסָפָה' – בתום
52 השנים הנזכרות בשטר, אשר בהן תהיה הקרקע ברשות המלוה והוא יאכל
53 את פירותיה, תצא קרקע זו מרשותו ותחזור ללוה בלא שיצטרך לשלם עוד
54 כסף, אִי כְּבִישׁ לִיה לְשִׁטְר מִשְׁכַּנְתָּא נָבִיה וְאָמַר לְקוּחָה הִיא בְּנִידִי – וכי
55 אם אחרי שלש שנים יסתיר המלוה את שטר ה'משכנתא' שאצלו, ויטען
56 שהשדה נמכרה לו, חָכִי נָבִי דְּהִיבָמֵן – האם יהיה נאמן ויזכה בה מכח
57 חזקת שלש שנים, מְתַקְנֵי רַבְנֵן מִיְדֵי דְאֲתִי בִיה לִידִי פְסִידָא – וכי חכמים
58 מתקנים דבר שעל ידו עלולים לבוא לידי רמאות והפסד, אָלֹא ודאי אִיבָעִי
59 לִיה לְמַחְוִי – מוטל על הלוה בעל הקרקע למחות כל שלש שנים כדי שלא
60 תהיה למלוה חזקה, ומחאה כזו מועילה, ואם לא מחה הוא הפסיד לעצמו,
61 הָבֵא נָבִי – גם כל המוריד את חבירו לשדהו לפירות, אִיבָעִי לִיה לְמַחְוִי
62 – עליו למחות בתוך שלש שנים.
63 הגמרא דנה באדם המחזיק בשדה שקנה מנכרי, אך קודם לכן היתה שייכת
64 לישראל אחר, המערער עתה ותובעה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, יִשְׂרָאֵל
65 הָבֵא מִחֲמַת עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – ישראל המחזיק בשדה שהיתה שייכת בעבר
66 לישראל אחר, וטענת בעלותו עליה עתה היא שאומר שקנאה מהנכרי
67 שהחזיק בה, הֲרִי הוּא פְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים – דינו כנכרי עצמו, מָה עוֹבֵד
68 בּוֹכְבִּים – כשם שנכרי אֵין לוֹ דִין חֻזְקָה ואינו נאמן להחזיק בקרקעו של
69 ישראל אֱלֹא בְּשִׁטְר, אִי יִשְׂרָאֵל הָבֵא מִחֲמַת עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – כך גם
70 ישראל שכל טענתו על הקרקע היא מחמת שקנאה מן הנכרי, אֵין לוֹ חֻזְקָה
71 אֱלֹא בְּשִׁטְר, דהיינו שיש בידו את השטר שבו מכר הבעלים הראשונים את
72 השדה לנכרי, ואם אין לו שטר, מוציאים את השדה מידו ומחזירים אותה
73 לבעליה הראשונים.
74 הגמרא מבארת מקרה שבו תהיה חזקה אף לבא מכח נכרי: אָמַר רַבָּא, וְאִי
75 אָמַר יִשְׂרָאֵל – ואולם אם טען המחזיק,

1 אִית לִיה דְּרָדָא דְמִמּוֹנָא, וְלֹהֲהוּ אִית לִיה דְּרָדָא דְמִמּוֹנָא – לכל אחד
2 מבעלי הדין יש שייכות וזיקה ודאית לדבר, ששניהם היו בעלי הפרה בזה
3 אחר זה, וכל אחד טוען שילדה ברשותו, ולכן אף שיתכן שהדבר יתברר,
4 פוסקים יחלוקו, אַךְ הָבֵא – במקרה של רב נחמן, שכל אחד טוען 'של
5 אבותי', אִי דְמַר לֹא דְמַר, וְאִי דְמַר לֹא דְמַר – אם השדה של האחד הרי
6 שמעולם לא היתה של השני, ואין לו כל שייכות אליה, וכן אם היא של
7 השני הרי שמעולם לא היתה שייכת לראשון, לפיכך אין לומר שיחלוקו.
8 הגמרא דנה בממון שדינו 'כל דאלימ גבר', האם יש לו שייכות לשנים
9 שטוענים שהוא שלהם יותר מלבני אדם אחרים: אָמַרִי נְהִרְדַּעִי – אמרו בני
10 הגולה בנהרדעא, לגבי דבר ששנים חלוקים עליו, והדין הוא 'כל דאלימ
11 גבר', אִם קודם שתפסה אחד מהם בָּא אַחֵר מִן הַשּׁוּק וְהַחֲזִיק בָּהּ לֹלָא שום
12 טענה, אֵין בית דין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ, משום שיתכן שאינה שייכת אף
13 לשני הראשונים הטוענים שהיא שלהם.
14 והוכיחו זאת, מִדְּתַנִּי רַבִּי חִינָא, נִזְלִין שְׁל רַבִּים – הגחל ממון השייך לאחד
15 מכמה בני אדם, ולא ידוע של מי מהם, לֹא שְׁמִיה נִזְלִין – אינו נחשב גזלן,
16 ואין בית דין מוציאים מידו את הגזילה.
17 רב אשי חולק על נהרדעי בדין זה, ומפרש את דברי רבי חייא בדרך אחרת:
18 רַב אֲשֵׁי אָמַר, לְעוֹלָם הגחל ממון ששנים חלוקים עליו, שְׁמִיה נִזְלִין לענן
19 זה שמוציאים מידו את הגזילה, כיון שהוא מודה שאינה שלו, ויניחה לפני
20 אותם שנים, ומבין שניהם 'כל דאלימ גבר' כי מן הסתם של אחד מהם היא,
21 וּמַאי לֹא שְׁמִיה נִזְלִין? שאמר רבי חייא, שְׁגוֹל כּוּה לֹא נִיתָן לְהַשְׁבִּין, כיון
22 שעליו להשיב את הגזילה לבעלים האמיתיים, ואינו יודע מי מבין השנים הוא
23 הבעלים האמיתיים.
24 הגמרא חוזרת לדון בדין חזקת הקרקעות שנאמר במשנה: חֻזְקַתְּן שְׁלֹשׁ
25 שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם וְכוּ'.
26 הגמרא מחדשת שיש מקרה שבו החזקה מועילה מיד: אָמַר רַבִּי אֲבָא, אִי
27 דָּלִי לִיה אִיהוּ גּוֹפִיָה צְנָא דְפִירִי – אם העידו עדים, שהמערער עצמו
28 הגביה סל של פירות מן השדה והעמיסו על כתיפו של המחזיק בה, אף על
29 פי שעדיין לא החזיק בה שלש שנים, לֹא לְתַר הָוִי חֻזְקָה – הרי היא בחזקתו
30 מיד, ואין המערער יכול לטעון שלא מכרה, משום שסיעו למחזיק בהולכת
31 הפירות הביתה הרי הוא כהודאה שמכרה לו.
32 מוסיפה הגמרא: אָמַר רַב זְבִיד, וְאִם במקרה זה טָעֵן המערער וְאָמַר,
33 השדה שלי היא, והסיבה שהנחתי לחברי לעבדה ולאכול מפירותיה היא
34 משום שאני עצמי לְפִירוֹת הַחֻזְקָתִיו, כלומר, הוא עובד בה כאריס, הנוטל
35 חלק בפירות, ואת חלקו עזרתו לו להגביה, נֶאֱמָן, ולא הפסיד בכך שסייע
36 לו.
37 מפרשת הגמרא: וְהֵנִי מִיָּלִי – ודין זה שנאמן בטענת 'לפירות הורדתיו', אינו
38 אלא אם טען כך בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ השנים, אָבֵל אם רק לְאַחַר שְׁלֹשׁ שנים

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד אלול, עם הפ"ג המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ ז"י.

ונעם לי לקרות במכתבו מהשתתפותו בהתועדויות בשבועות שעברו, והרי ידוע פתגם רבנו הזקן,
וואס א חסידות' פארבריינגען קען אויפטאן קען מלאך מיכאל ניט אויפטאן, במ"ש אודות המיחוש,
שנופלת תרדמה כ' - אחת העצות לזה הוא, הלימוד במקום שלנו חפץ, ושינוי בהלימוד מזמן לזמן, ז.א.
שלא יהי' הלימוד שעות רצופות בענין אחד, או בסגנון אחד, מובן שהנ"ל הוא נוסף על חיזוק בריאות הגוף
בכלל, ובפרט שזהו ענין נעלה גם בפ"ע וכלשון הרמב"ם, היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא...

בברכת חתימה וגמח"ט ולבשו"ט.

1 לְדִידִי אִמֶּר לִי עֹבֵד בּוֹכְבִּים דְּמִינָה וְנָתַן – הנכרי אמר לי שהוא קנה את
 2 השדה ממך, מְהִימָן, ומאחר שישב בה שלש שנים יש לו חזקה.
 3 מקשה הגמרא: מִי אִיכָא מִידִי דְּאִילוּ עֹבֵד בּוֹכְבִּים אִמֶּר לֹא מְהִימָן,
 4 וְאִילוּ אִמֶּר יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמִּיהַּ עֹבֵד בּוֹכְבִּים מְהִימָן – וכי יש טענה שאם
 5 נכרי היה טוען אותה לא היה נאמן, ואילו אם ישראל טוען אותה בשם
 6 הנכרי הוא נאמן. ואם הנכרי עצמו אינו נאמן שקנה הקרקע מהבעלים
 7 הראשונים מדוע יהיה הישראל נאמן כשכל טענתו היא שכך אמר לו
 8 הנכרי. מתרצת הגמרא: אֵלָּא כִּךְ אִמֶּר רַבָּא, אִי אִמֶּר יִשְׂרָאֵל – אם המחזיק
 9 טוען, קָמִי דִידִי וְנָתַן עֹבֵד בּוֹכְבִּים מִינָה – בפני קנה הנכרי את השדה
 10 ממך, וְנָתַן נִיחָלִי – והוא מכרה לי, מְהִימָן. והטעם שנאמן, מִינֵי דְּאִי בְּעִי
 11 אִמֶּר לִיהּ – מתוך שאם היה רוצה היה יכול לטעון למערער, אֵנָּה וְנִינְתָּה
 12 מִינָה – אני קניתי ממך, והיה נאמן מאחר והחזיק שלש שנים, לפיכך נאמן
 13 הוא גם בטענתו שראה איך שהבעלים הראשונים מכרה לנכרי שמכרה לו.
 14 הגמרא דנה באדם שבא לחזוק בפירות בטענת בעלות עליהם אך לא על
 15 הקרקע: וְאִמֶּר רַב יְהוּדָה, הֵיאֵר מֵאֵן דְּנָקִיט מִנְּלָא וְתוֹבֵלִיא – אדם שמחזיק
 16 מגל וחבלים וְאִמֶּר – והוא אומר, אִיזִיל אִינְזִירָה לְדָקְלָא דְּפִלְנָא דְּזִבְנָתִיה
 17 מִינִיהּ – הריני הולך לגדור את דקליו של פלוגי, שקניתי ממנו את פירותיו.
 18 מְהִימָן, ואין למנעו מכך, כל שאין ידוע שהבעלים מוחים, ואף שאין לו
 19 ראייה על זכותו זו בפירות. והטעם, משום שלא חָצַף אִינִישׁ לְמִינֵיהּ דְּקָלָא
 20 דְּלֹא דִילִיהּ – אין אדם מחזיק פניו לגדור דקל שאינו שלו.
 21 וְאִמֶּר רַב יְהוּדָה, הֵיאֵר מֵאֵן דְּאֶחָזִיק – מי שהחזיק בשטח שנמצא
 22 דְּעִירוֹדֵי וְלִבָּר – מקרי הערדים וחוצה, לֹא הָוִי חֻזְקָה, מֵאִי טַעֲמָא, מִיבִיר
 23 אִמֶּר – משום שבעל השדה אומר לעצמו, כֹּל דְּדָרַע נָפִי עֲרֹדֵי אֲכָלִי לִיהּ
 24 – ממילא את כל מה שיוצא המחזיק הוזה, תאכלנה חיות השדה.
 25 דיני אכילות שאינן נחשבות חזקה: וְאִמֶּר רַב יְהוּדָה, אֲכָלָה המחזיק לשדה
 26 אילן בשנת עֲרֹלָה, אִינָה חֻזְקָה, משום שלא איכפת לבעלים מפירות ערלה
 27 האסורים בהנאה ולכן לא מחה. תִּנְיָא נָפִי כִּרְב יְהוּדָה, אֲכָלָה בשנת
 28 עֲרֹלָה או בשנה שְׁבִיעִית, וְכֵן אִם החזיק בְּכָלֵאִים, אִינָה חֻזְקָה.
 29 אִמֶּר רַב יוֹסֵף, אִם חזקתו בשדה היתה על ידי שְׂאֲכָלָה שָׁחַת, שבמשך
 30 שלש שנים קצר המחזיק את התבואה בעודה ירק, קודם שצמחו הגרגירים,
 31 והשתמש בה למאכל בהמותו, לֹא הָוִי חֻזְקָה, כִּיֹּן שלא החזיק כדרך בני
 32 אדם. אִמֶּר רַבָּא, וְאִי בְּצִוָּאר מְחֻזָּא קִינָא – ואם השדה נמצאת בבקעת
 33 מחזא, הָוִי חֻזְקָה אף אם אכלה שחת, לפי שאנשי מחזא עשירים, ובעלי
 34 בהמות רבות, ודרכם להאכיל את התבואה לבהמותיהם בעודה שחת.
 35 אִמֶּר רַב נְחֻמִּי, תַּפְתִּיחָא – קרקע פתוחה, מלאה בקעים, ואינה טובה
 36 לזריעה, אם ישב בה שלש שנים, לֹא הָוִי חֻזְקָה, שמפני גריעותה לא
 37 הקפיד בעליה למחות. עוד אמר רב נחמן: אִפִּיק פּוּרָא וְעִיל פּוּרָא – אם
 38 המחזיק הוציא לזריעה בשדה כור תבואה, והצמיחה לו רק כור להכניס
 39 לביתו, לֹא הָוִי חֻזְקָה, שכיון שלא הרויח כלום, אין הבעלים חושש למחות.
 40 עוד אמר רב נחמן: וְהָוִי דְּכִי רִישׁ גְּלוּתָא – אנשי בית ראש הגולה, לֹא
 41 מְחֻזְקִין בָּן – אין להם דין חזקה בשלנו, שאם החזיק אחד מהם שלש שנים
 42 בשדה אחר אין לו חזקה, ומוטל עליו לשמור את שטרו, מפני שתקפים הם
 43 ויתכן שמחמת אימתם לא מחה בעל הקרקע. וְלֹא מְחֻזְקִין בָּחוּ – ואין לנו
 44 דין חזקה בשלהם. שמתוך שעשירים הם ויש להם נכסים רבים, אינם
 45 מונעים אנשים מלדור בבתיהם ולאכול את שדותיהם, ואינם חוששים שאם
 46 לא ימחו יפסידו, לפי שבידם לסלק את המחזיק בכח כשירצו.
 47 שנינו במשנה: וְהַעֲבָדִים וְכו' חזקתן שלש שנים מיום ליום. מקשה הגמרא:
 48 וְכִי עֲבָדִים יֵשׁ לָהֶם חֻזְקָה, וְהָאִמֶּר רִישׁ לְקִישׁ, תְּגוּדְרוֹת – בעלי חיים

49 המהלכים מעצמם אִין לָהֶן חֻזְקָה, ואין המחזיק נאמן לטעון שקנה אותן,
 50 משום שיכול המערער לטעון לו, לא מכרתי לך את הבהמה אלא מעצמה
 51 נכנסה לביתך או מצאת אותה בחוץ ותפסת והחזקת בה. וכיון שעבדים
 52 דרכם להלך בכל מקום, מדוע יש בהם חזקה. מתרצת הגמרא: אִמֶּר רַבָּא,
 53 מה שהגדרות אִין לָהֶן חֻזְקָה, היינו רק לְאֶלְתֵּר – מיד, כדון שאר
 54 מטלטלים, אֲכָל יֵשׁ לָהֶן חֻזְקָה לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים כדן קרקעות, כאמור
 55 במשנה לגבי עבדים.
 56 מוסיפה הגמרא: אִמֶּר רַבָּא, אִם הָיָה זה עבד קָמֵן הַמוֹטֵל בְּעִרְסָתָהּ, יֵשׁ לוֹ
 57 חֻזְקָה לְאֶלְתֵּר – מיד, והמחזיק בו נאמן בטענה שקנה אותו, כיון שאינו
 58 דומה ל'גדרות', אלא לשאר מטלטלים. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא, ולא
 59 הוצרך רבא להשמיענו דבר זה. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא דְּאִית לִיהּ
 60 אִיכָא – באופן שיש אם לעבד הקטן, והיא הביאתו לבית המחזיק כמה
 61 פעמים, מְהוּ דְּתִיכָא, נִיחֹשׁ דְּלִמָּא אִימִיה עֵיילָתִיהּ לְהָתֵם – נחשוש שמא
 62 אמו היא שהכניסו ושכחתו שם, ויש לדנו כ'גדרות' שאין בהן חזקה מיד,
 63 קָא מְשַׁמַּע לָן רַבָּא שאין הדבר כן, כִּי אִיכָא לֹא מְשַׁמַּע בְּרָא – אם אינה
 64 שוכחת את בנה, וכיון שנמצא בבית המחזיק ודאי קנה אותו.
 65 הגמרא מביאה מעשה אשר מתוכו מתחדשים פרטים דיני גדרות: תִּנְהוּ
 66 עֵינֵי דְּאֲכָלִי חוֹשְׁלָא בְּנִתְרָעָא – אירע מעשה בנהרדעא, בעיזים שנכנסו
 67 לשדה ואכלו שעורים קלופות ששטח בעל השדה בשמש, ולא היו עדים על
 68 כמות השעורים. אָתָּא מִרִי חוֹשְׁלָא – בא בעל השעורים, וְתַפְסִינָהוּ – תפס
 69 את העיזים והחזיק בהן בשביל דמי הנזק, וְהָוִי קָא טַעֲנִין טוֹבָא – והיה
 70 תובע דמים מרובים, כִּי טַעֲנִין שאכלו יותר מערך העיזים עצמן. אִמֶּר אֲבוּהַ
 71 דְּשִׁמוּאֵל – אביו של שמואל, גְּבֹול לְטַעֲנִין עַד כְּדִי דְּמִינָה – יש לו נאמנות
 72 בטענתו כמה אכלו, עד סכום שוין של העיזים, משום שעל סכום זה יש לו
 73 מיגו, דְּאִי בְּעִי אִמֶּר קְנוֹחוֹת תֵּן בְּיָדִי – מתוך שיכול הוא לטעון שקנה אותן
 74 מבליעיהן, ויהיה נאמן כיון שתפסות הן בידו, נאמן הוא גם לומר כמה
 75 אכלו. אולם על יותר מכדי דמיון אינו נאמן, כִּי בִּזָּה אִין לוֹ מיגו.
 76 מקשה הגמרא: וְהָאִמֶּר רִישׁ לְקִישׁ, תְּגוּדְרוֹת אִין לָהֶן חֻזְקָה, והחזקתו של
 77 בעל השדה בעיזים אינה ראייה שקנא, ומדוע נאמן לטעון עד כדי דמיון,
 78 הרי אין לו 'מיגו'. מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי עֵינֵי, דְּמִסְרִיהּ לְרוּעָה – שנמסרות
 79 לרועה ואינן משוטטות לבדן כשאר בהמות, ודינן כמטלטלים.
 80 מקשה הגמרא: וְהָאִיכָא צִפְרָא וּפְנִיָא – והרי בבוקר כל עז הולכת לבדה
 81 מבית בעליה עד בית הרועה, ובערב היא חוזרת מעצמה לבית הבעלים.
 82 מתרצת הגמרא: בְּנִתְרָעָא, מִינֵי שְׁכִיחִי – ישמעאלים גנבים מצויים, וְלָכֵן
 83 מִיָּדָא לְיָדָא מְשַׁלְמִי – מוסרים את העיזים מיד ליד, הבעלים לרועה והרועה
 84 לבעלים, ואין מניחים להן ללכת בלא השגחה.
 85 שנינו במשנה: רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל אֹמֵר שְׁלֹשָׁה תְּרִשִׁים וְכו' בראשונה, שלשה
 86 באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע, וכו'. רבי עקיבא אומר, חדש
 87 בראשונה, וחדש באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע, וכו'. הגמרא מבררת
 88 מהו יסוד מחלוקתם. שואלת הגמרא: לִיכָא – האם נאמר שְׁנִיר – חרישת
 89 השדה על ידי המחזיק, אִיכָא בְּיַנְיָהוּ, דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל סָבֵר, נִיר – מה
 90 שהמחזיק חורש את השדה, לֹא הָוִי חֻזְקָה – אינו נחשב בחזקת שלש שנים,
 91 ולכן צריך שיחזיק שלשה חדשים בתחילה ושלשה חדשים בסוף, שזה הזמן
 92 הנצרך לזריעה וגדילת הפרי כל צרכו, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר, נִיר הָוִי חֻזְקָה –
 93 נחשב בחזקת שלש שנים, ולכן די בחדש אחד בתחילה ואחד בסוף, שיכול
 94 לחרוש בו את השדה, ונחשב לשנת חזקה.
 95 מקשה הגמרא: וְהַסְבְּרָא, לְרַבִּי עֲקִיבָא, מֵאִי אִירָא – מדוע נקט שיחזיק
 96 בה חֻדְשׁ בתחילה או בסוף,

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קא תוספות

הבי גרס רבינו חננאל: אבלה ערלה שביעית וכלאים הוא חזקה – וכן נראה לרבינו יצחק עיקר. ואיירי כשאכלה זמורות. וכן מוכח ב"האשה שנפלה" (כתובות פ, א), דתנן: המוציא הוצאות על נכסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קימעה, קימעה ואכל הרבה – מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. ואמר בגמרא: עבר רב יהודה עובדא בחבילי זמורות. ורב יהודה לטעמיה, דאמר רב יהודה: אבלה ערלה שביעית וכלאים – הוא חזקה. ואין לומר דלעולם גרס הכא "אינה חזקה", והתם – כשאכלה זמורות, והכא – כשאכלה פירות שהן אסורים, ולכן לא היא חזקה, שלא אכל כדרך האוכלים. דאם כן היה ליה לאיתויי הדין דהתם גמי הכא, דאיירי בדיני חזקה. ואם תאמר: דהכא משמע דזמורות ועצי כלאים שרי, וזמאי שרי מהא דאמרין בפרק "כל שעה" (פסחים כו, ב): תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם – חדש יותץ, מכלל דאסירי, ואמרין גמי התם (כה, א): כלאי הכרם עיקר נאסר ומיהו, הא לא קשה, דאיכא למימר דעיקר נאסר משום דכתיב (דברים כב) "הורע", יש לומר דהתם איירי בבורע מעיקרן, שבורע חורעים עם נטיעת הכרם, שגדלו הזמורות באיסור. אבל הכא איירי בזמורות שהיו כבר גדולים קודם שבורע כלאים, שאותן אינן נאסרים אלא כשהוסיפו מאתם, כדאמר בפרק "כל שעה" (שם כה, א) ובפרק "כל הבשר" (חולין קטז, א), וזרע ובא, הוסיף מאתים – אין, וכל הוסיף מאתים – לא. ומיירי הכא שזמורות לא הוסיפו מאתים והפירות הוסיפו, ולכן לא היא חזקה אלא בזמורות. ואין זה דוחק, דהכי הוי אירחא דמילתא, שקדם מוסיפין הפירות מאתים מן הזמורות, לפי שהזמורות כבר היו גדולות קודם וזרעת כלאים.

נרה

צריבא דאית ליה אימא, מהו דתימא: ניהוש דלמא אימיה עיילתיה להתם, קמשמע לן: אימא לא מנשיא ברא. הנהו עזי דאכלו חושלא בנהרדעא, אתא מרי חושלא תפסינהו ויהו קא מעין טובא; אמר אבויא דשמאל: יכול למעון עד כדי דמיקון, דאי בעי אמר: לקוחות הן בדי. – והאמר ריש לקיש: הגדרות אין להן חזקה! – שאני עזי, דמסיירה לרועה. – והא איבא צפרא ופניא! – בנהרדעא מייני שכיחי, ומידא לידא משלמי. "רבי ישמעאל אומר: שלשה חדשים" וכו'. לימא, ניר איבא בניהו, דרבי ישמעאל סבר: ניר לא הוי חזקה, ורבי עקיבא סבר: ניר הוי חזקה! – ותספרא? לרבי עקיבא מאי איריא חורש? אפילו

לדידי אמר לי גוי דמינך זונה מהימן – דמדאסיק אדעתיה למיטען הכי, הכי נמי הוה מצי למיטען "אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה" דמהימן. הלכך, מה לו לשקר, וקושטא קאמר. מי איבא מירי דאילו אמר גוי לא מהימן כו' – השתא נמי חזקה שאין עמה טענה היא, דאפילו אם טענתו אמת היא, דאמר ליה גוי דמישראל זונה – הלא אין בדבריו של גוי כלום בלא שטר. קמאי דיד – כלומר, שאני יודע בבירור, היינו חזקה שיש עמה טענה. האי מאן דנקיט כו' – כבר פרישית לה לעיל. האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה – חיות השדה שבאות ואוכלות חורעים שבקצות השדה. ויש שעושין קירות וגודרין השדה ומניחין קרקע חוץ לקיר מעט בשדות הסמוכות ליער, ומשליכים שם זרע, ומה שצומח – באות החיות ואוכלות אותו ואינן נכנסות בשדה עכשיו. ואם בא אדם והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר – אינה חזקה, דיכול לומר: דכיון דכל מה דזרע בההוא קרקע ערודי אכלי ליה – לא איכפת ליה למחות, דלא אחזיק כדמחזיק אינשי, לפיכך לא היא חזקה. אבלה ערלה – אחת מן השלש שנים היא שנת ערלה – אינה חזקה, דלא איכפת ליה לבטל השדה בשנת ערלה, ולכן לא מיתה. וכל שכן אם שלשתן שני ערלה. ערלה וכלאים אבילותן באיסור, שביעית – הפקר לכל, לכן לא מיתה, ולא היא חזקה. ובפירוש רבינו חננאל גרסינן הכי: אבלה ערלה ושביעית וכלאים – הרי זו חזקה. ולא נהירא. אבלה שחת – שלא המתין עד שתגדל התבואה, אלא שלש שנים קצרה כשהיא שחת ומאכל לבהמתו – אינה חזקה. דשמיט ואכיל, ולא היה אוכל כשאר בני אדם, ולפיכך לא חשש זה למחות בו, שיש רגלים לדבר שירא הוא להחזיק כשאר בני אדם, לפי שגבול ירד בה. ואמר רבא ואי – קאי האי שחת. בצואר מחזוא – בבקעת מחזוא – הוי חזקה, לפי שעשירים הם ובהמות להם הרבה, ודרכם להאכל השדות לבהמות כשזון שחת. תפתחיה – קרקע פתחה ומלאה בקעים, ואינה מוציאה פירותיה – לא היא חזקה, דמפני רעתה לא הקפיד למחות. ורבינו חננאל פירש: תפתחיה – שדה שלא חרש אותה, אלא הוגשמה.

ונשבה הרוח וחרחה השמש ונתבקעה כגון פתחי חרישה, וזרע בה – כגון זה אינה חזקה. אפיק בורא – זרע בור. ועייל בורא – וליקט בו בור הכניס לביתו. דכיון דליבא הרווחה – לא הוי חזקה, דלא חשש זה למחות. לא מחזקי בן – אם החזיק אחד מן השדותינו – אינה חזקה, וצריך להזהר בשטר, דמחמת יראתן לא מיתו בהן. ולא מחזקין בהו – שמתוך שהם עשירים, ויש להם בתים ושדות הרבה – מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושומחים, כדי להשביח קרקע שלהם וימצאום מתוקנים. וגם למחות אינן חוששים, לפי שבורע יטלו את שלהם כל זמן שירצו. ויש מפרשים: לפי שעסוקין בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלהן. ולא נהירא. הגדרות אין להן חזקה – גדרות – צאן, וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים, שיכול לומר: מעצמו נכנס, או: אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו – אינה חזקה, ואין יכול לומר "לקוח הוא ביד". והעבדים מהכלים הם בכל מקום. ותנן דיש להם חזקה. ומשני הא דאמר ריש לקיש אין להן חזקה הני מילי לאלתר – שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון "לקוח הוא ביד" בלא עדים ובלא ראייה, כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עשוי להשאל ולהשכיר, דנאמן בהן לומר "לקוח הוא בידיו" הואיל וישנו בביתו. דבשאר מטלטלין הוי חזקה לאלתר, דהמחזיק בהן יכול לטעון "שלי הוא שלקחתי". אבל יש להן לעבדים ולגדרות חזקה לאחר שלש שנים, שהיה לו לזה המעצור למחות ולא מיתה. אמר רבא – עבר כנעני קטן ומוטל בעריסה. יש לו חזקה לאלתר – אם החזיק בו אחד, ואמר "לקוח הוא ביד" – נאמן. הואיל ואין יכול להלך, ולא דמי לגדרות, וגם אין אפשר להשאל ולהשכיר. פשיטא – דודאי מעצמו לא הלך. דעילא אימיה – דעבר, בבית אותו המחזיק תדיר. אימיה עיילתיה – ושכנתיה שם, דהשתא היינו גדרות. הני עזי דאכלו חושלא – שעורים קלופים, שנכנסו בשדה ווראו אותה תבואה השטוחה שם לשמש, וקימא לן שן מועדת היא לעולם, וכי היא ברשות הניקז – נזק שלם משלמת. ואין עדים מעידין מה אכל, מעט או הרבה, וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו, יותר מכדי דמיהן של עזים הללו. יכול לטעון עד כדי דמיהן – של עזים. מאי טעמא? מיגו דיכול למימר בעל השדה "לקוחין הן ביד", דהא תפיס בהו, ומיהמן – כי קאמר נמי "כך וכך אכלו" מדמין. וקימא לן: האי מהימן – בשבועה. אבל בספי מכדי דמיהן, דליבא מיגו – לא מהימן אלא בעדים. והאמר ריש לקיש כו' – ואמאי יכול לטעון עד כדי דמיהן? הא ליבא מיגו, דלא מצי למימר "לקוחין הן ביד" שאני עזי – דאף על גב דגדרות ניהו, כיון דמסירי לרועה, מתוך שמשנותן הן יותר מאילים ובבשים, ואין אדם יכול להחזיק בהן בדרך – לפיכך יש להן חזקה. והאיבא צפרא – שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה. ופניא – שהרועה מביאן מן השדה עד תוך העיר, וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים. מייני = ישמעאלים, גנבים. מידא לידא משלמי – מיד הבעלים ליד הרועה, ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית, ואין הולכות יחידות כלל. ניר – חרישה, כדכתיב "נירו לכם ניר" (חושע י). רבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה – אלא גמר פירי. הלכך צריך שלשה חדשים בראשונה ושלשה בתורונה, דבהכי גדל פרי כל צרכו, ושנים עשר חדשים באמצע – דבעינן רצופין. ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה – הלכך בחדש אחד סגי כדי לעשות ניר.

אפילו

אפילו

נרה שנה חרע שתיים כו' – נרה שתיים חרע שנה אחת לא נקט אלא משום רבותא דרבי אחא, דאפילו הכי היא חזקה. ואומר רבינו יצחק: דנראה דוקא כגון שנה חרע ונרה, אבל נרה בזה אחר זה – אפילו רבי אחא מודה דאינה חזקה, דמה מעיל חרישה כל כך שחרשה שתי שנים בלא זריעה? למעוטי מאי – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דהכי מוכח מהבא דלמעוטי נירא קאטי? דלמא קסברי

רבנן נירא היא חזקה, והא דצריך שלש שנים מיום ליום – משום דעד תלת שנים מיוחדר איניש בשטרא, כדמפרש בריש פירקין. ואפילו לא עשה באותן שלש אלא ניר – הוי חזקה, דלא עביד איניש דכריז לארעיה ושתיק מאי? בנייהו – ואם תאמה: טובא איכא בנייהו, דשלש בצירות יכולין להיות בשתי שנים, שבסוף שנה ביצ, ושתי בצירות אחרי כן בשתי שנים ואומר רבינו יצחק: דמשמע ליה דשלש בצירות שלמות, כל שנות הבצירות. אבל תימה לרבינו יצחק: אמאי לא משני דאיכא בנייהו חרפי ואפלי, כדאמרין בפרק בתרא דעבודה זרה (עה, ב): כמה מיישן – שנים עשר חדש, רבן שמעון לא גלילאי אומר: מנת לגת, מבר לבד. היינו תנא קמא איכא בנייהו חרפי ואפלי. ה"ו לו שלשים אילנות – ונראה דדוקא שלשים, אבל תשעה אילנות גדולים ממטע שלשה לבית סאה, ואכל אותן בשנה זו ואחת בשנה זו – לא היא חזקה, מיד דהוה אשלשים היכא דלא באזי בווי. והני אילנות לא בגדולים איירי, דגדולים לא הוה אלא שלשה לבית סאה, כדאמרין בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כו, ב).

ממטע עשרה לבית סאה – פירש הקונטרס: דפחות מבית סאה לעשרה אילנות הוו סמיכי ביותר חזו כיער, ולא הוי חזקה. ואין נראה, דהא מוכח בשמעתין דאכלן רוצפין היא חזקה, דפריך רבא כדמפרש: אלא מעתה האי אספתא במאי קני ליה: ולרבינו שמשון בן אברהם נראה ליישב פירוש הקונטרס: דלקמן איירי שאוכל כל האילנות, אף על פי שחן רוצפין – היא חזקה, שהרי אכל העומדים ליעקב ואתון העומדים להתקיים. אבל הבא, שאינו אוכל כל אילנות, אלא שלשה בכל שנה, אם הוי שלשים ושלשה אילנות בשלש סאין – הריש שחן שלשה אילנות העומדין ליעקב, וכשהוא אוכל אחד עשר אילנות בכל שנה – שמת באותן אחד עשר שאוכל אותן בשנה זו וש בהן שנים או שלשה שעומדין ליעקב, ובעינן בכל שנה שיאכל שלשה מאותן העומדין להתקיים.

וביותר מבית סאה לעשרה נראה דלא קנה קרקע כל עקר. ולא כפירוש הקונטרס, דפירש דדוקא בל הקרקע הוה דלא הוי חזקה, אבל במה שצריך לאילנות – הוי חזקה. **ממטע** עשרה לבית סאה – קשה לרבינו יצחק: דמאי שנא חזקה ממכר, דגבי קנה שלשה קנה קרקע, ועשרה לבית סאה הוה מפורזים ולא קנה קרקע? דבעשר לבית סאה יש מאתן וחמשין לכל אילן, ובי"המוכר את הספינה" (שם פב, ג) גבי קנה שלשה כו' אמר: כמה יתא בנייהו – משמנה ועד שש עשרה, אבל יותר משש עשרה – הוה מפורזין, וכשיש בנייהן שש עשרה – הוי לכל אילן שמנה מכל צד סביבותיה, דהיינו טבלא של שש עשרה על שש עשרה עגולה, שהאילן יתק סביבותיו בשוה, ושלש עשרה על שש עשרה מרובעים וזאתו מאתן וחמשין ושית, דלרבינו עובדיה דמרובע יתר על הדיעוגל רביע – לא ישאר אפילו מאתים, אלמא לא הוי כשיעור עשרה בנייהו, סאה ושמתא יתן לחלק בין מכר לחזקה. דגבי מכר – דהאי לא אמר דקנה קרקע אם אינן רוצפין בדרך שבני אדם גרילין ליעט, ודרך בין אם אין להרחיק יותר משש עשרה אמה אילן מאילן, אף על פי שנסבכת יניקה של זה בתוך יניקה של זה, שאילנות גדולים יניקו שש עשרה אמה מכל צד, ולכן אין דרך להרחיק אילן מאילן כל שיעור יניקתם דהיינו שלשים ושתיים, דאם כן לא יטע איש בשדה גדולה אלא שני אילנות או שלשה. אבל גבי חזקה – דהיינו חזקה כשיעור יניקה, אף על פי שחן מרחוקין כשיעור יניקה. אבל קשה לרבינו יצחק: דהיא כח הדיוט מוכח הקדש, דגבי הדיוט קנה שלשה – קנה קרקע משמנה ועד שש עשרה, וגבי הקדש תניא בסוף "המוכר את הבית" (שם עב, א), הקדש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה – הרי זה הקדש את הקרקע, פחות ממכאן או יותר על כן – לא הקדש את הקרקע. מאי שנא הקדש ממכר? ופירש הקונטרס בסוף "המוכר את הבית": דהתם בדעת מוכר תליא מילתא, אבל גבי הקדש – בניקה תליא מילתא. וב"המוכר את הספינה" (שם פג, א) פירש גבי מכר: והוא הדין למקדש אילנות, דהיינו נמי האי שיעורא. וברייטא "המוכר את הבית" (שם עב, א) דקתני בהקדש עשרה לבית סאה – פליגא. ודאיה מתוספתא ומביתלית, דקתני כי קנה שלש קנה קרקע: וכמה ידו קרובים זה לזה – כרי שיהא הבקר עובר בכליה,

אפילו יום אחד נמי! אלא, דכנלי עלמא – ניר לא הוי חזקה, והכא פירא רבא ופירא זוטא איכא בנייהו. תגו רבנן: ניר אינו חזקה, ויש אומרים: הרי זה חזקה. מאן יש אומרים? אמר רב חסדא: רבי אחא היא, דתניא: **נרה שנה חרעה שתיים, נרה שתיים חרעה שנה** – אינה חזקה; רבי אחא אומר: הרי זו חזקה. אמר רב אשי: **שאילת כל גדולי הדור, ואמרו לי: ניר הרי זה חזקה. אמר ליה רב ביבי לרב נחמן: מאי טעמא דמאן דאמר ניר הוי חזקה? לא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה ושתיק; ומאי טעמא דמאן דאמר ניר לא הוי חזקה? מימר אמר: כל שיבא ושיבא דכריבו לעילי ביה, שלחו ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא: ילמדנו רבינו, נירא הוי חזקה, או לא הוי חזקה? אמר להו, רבי אחא וכל גדולי הדור אמרי: ניר הרי זה חזקה. אמר רב נחמן בר יצחק: רבותא למיחשב נהרי? הא רב ושמואל בבבלי, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בארץ ישראל אמרי: ניר לא הוי חזקה! רבי ישמעאל ורבי עקיבא – מתניתין היא.**

רב – מאי היא? דאמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים: חזקה שלש שנים מיום ליום; "מיום ליום" למעוטי מאי? לאו למעוטי ניר, דלא? שמואל – מאי היא? דאמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים: עד שיגדור שלש גדירות ויבצור שלש בצירות וימסוק שלש מסיקות. מאי בנייהו? אמר אביי: דקל נערה איכא בנייהו, שעושה שלש פעמים בשנה. "אמר רבי ישמעאל: במה דברים אמורים – בשדה הקלן". אמר אביי, מדברי ישמעאל נשמע לרבנן: הוי לו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה, אבל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו – הרי זו חזקה! לאו

אחר זה – חשיב לה חזקה. אבל חכמים אומרים – פירות שלש שנים עין, עד שיגדור בתמרים שלש גדירות כו'. מסיקות – ביותים. מאי בנייהו – בין קל ובשמואל? בין למר ובין למר שלש שנים בעינן דקל נערה איכא בנייהו – דקל ילדה ובחורה, דפחות משלש שנים שלמות טוענת שלש פעמים. דלשמואל היא חזקה בשלש גדירות, אף על גב דליכא שלש שנים שלמות. ולרב בעינן שלש שנים מיום ליום. ורבינו חננאל פירש: דקל נערה – דקל המשיר פירותיו קדם גומין, מלשון "גם חצני נערת" (נחמיה ה). לדברי שמואל דאמר בעינן שלש גדירות – לא הוי חזקה, דהא לא גדר. לדברי בר דאמר בעינן שלש שנים – דהוי חזקה מחזיק בלא שני שנים, והויא חזקה. ולפי הלשון הוה אפילו שמואל לא בא לגרוע משלש שנים, והכי קיימא לן. לישנא אחרתא פירש עוד: דקל נערה – דקל דיופרין, שעושה פעמיים בשנה. לשמואל בשנה ומחצה הויא חזקה, דהא איכא שלש גדירות. ולרב לא הויא חזקה, דליכא שלש שנים. אמר אביי מדברי רבי ישמעאל נשמע להו לרבנן הוי לו שלשים כו' – הכי גרסין לה, והכי פירושא: דרבי ישמעאל דבשנה אחת הוי חזקה בשדה אחת בשלש לקטות, בשלש מקומות בשדה, כדקתני: כנס את תבואתו ומסק את זיתו כו' – מדבריו נשמע להו לרבנן דפליגי עיקר. כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל, ובעו שלש שנים. דליכא פלוגתא בין רבי ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת ושלש שנים, אבל כל מאי דאמר רבי ישמעאל בשנה אחת – אמרי רבנן בשלש שנים. **ממטע עשרה לבית סאה** – דבית סאה צריך לעשר נטעות, כדאמר בילא יחפור" (בבא בתרא כו, ב). אבל אם פחות מבית סאה לעשרה אילנות – הרי סמוכין ביותר, והוי כיער, ולא הוי חזקה, דלא אחזיק כדמרחקי איניש. וביותר מבית סאה לעשרה נמי לא הויא חזקה בכל הקרקע, ובצריכה חזקה לאילנות. אבל עשרה בשנה זו כו' הרי זו חזקה – דכמי שהחזיק שלש שנים בכל חשדה דמי, שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו.

אפילו יום אחד נמי – יכול לעשות בו ניר. **פירא רבא ופירא זוטא איכא בנייהו** – רבי ישמעאל סבירא ליה דלא הוי חזקה עד שילקט פירא רבא, דהיינו כשנגמרה כל התבואה – לפיכך צריך שלשה חדשים, כגון שעורים ושבולת שועל ועורשים שגדלים בשלשה חדשים. ורבי עקיבא סבר: פירא זוטא, דהיינו כגון שחת שגדל בשלשים יום – היא חזקה, אף על פי שלא נגמרה התבואה. איני – כגון ירק, גדולין חזקות בחשד אחד. **נרה שנה** – בלא זריעה. **ושתיק** – ולא מיחה, ומדלא מיחה הפסיד. **כל שיבא ושיבא דכריבו ליעול בה** – כל קיסמים שבמחרישה יכניס בה. כלומר, הלואי וחרוש חרבה עד שאתכלה מחרשתו ותתרפה הקרקע, ואחר כך אטלנה וארענה אני. **ילמדנו רבינו ניר הוי חזקה** – בשדה הבעל, ודו בחזקת שנים עשר חדש ושני ימים. **רבי ישמעאל ורבי עקיבא דמתניתין** – כדאוקמינן, דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה. כלומר, יום אחד בשנה שני בו שדהו אינה חזקה להחשב בשנה שלמה לחשבון שלש שנים. זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא – דאמרין במתניתין: שדה הבעל חזקתו שלש שנים, ואינה מיום ליום, אלא שמנה עשר חדשים לרבי ישמעאל, וארבעה עשר לרבי עקיבא. אבל חכמים אומרים: חזקתן שלש שנים בכל דבר מיום ליום, ואליבא דהני רבנן פרישנן בריש פירקין טעמא דחזקת שלש שנים, דעד שלש שנים מיוחדר איניש בשטריה, טפי לא מיוחדר, וכוותייהו דהני רבנן אליבא דרב קיימא, כדמוכח סוגיא דמכילתין, דלא אויל בתר לקטת שלשה פירות של שלש שנים, אלא שלש שנים שלמות בעינן בכל דבר, ומשום דאין אדם נזהר בשטרו יותר משלש שנים. **לאו למעוטי ניר** – דאמר אפילו פירא רבא ופירא זוטא קא ממעט, וכל שכן ניר. דהא "מיום ליום" קתני, למעוטי אפילו שנים מקוטעות – אלמא ניר לא חשיב חזקה יום אחד ידידה כשנה שלמה, דאם כן די בשנים עשר חדש ושני ימים, ואנן שלש שנים מיום ליום בעינן דאמר רב יהודה אמר שמואל א. דאמר רבי ישמעאל ורבי עקיבא – דאמרין במתניתין: אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתו וכנס את קייצו – הרי אלו שלש שנים. אלמא, משילקט שלשה פירות בשדה אחת בשנה אחת בשלשה זמנים זה

בבא בתרא דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קג

עקיבא ארבעה עשר, ואם היו סוברים שניר נחשב חזקה, היה די בשנים
עשר חודש ושני ימים.
ומה שאמרנו שר' סובר שניר אינו חזקה, מאי היא – מהיכן לומדים זאת.
מבאר הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, זו – משנתנו שבשדה הבעל
אין צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום, אלא שמונה עשר או ארבעה עשר
חודש, היא דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים ואמרים,
שהחזקה שלש שנים מיום ליום, כלומר, שנים שלימות.
מבאר הגמרא: מה שאחר שאמר 'חזקה שלש שנים' הוסיף 'מיום ליום',
למעוטי מאי – מה ממעט בזה, לאו למעוטי ניר דלא – האם לא למעט
שניר אינו חזקה, שאם ניר זה חזקה, אין צריך מיום ליום, אלא די שיחזיק
שנים עשר חודש ושני ימים.
ומה שאמרנו ששמואל סובר שניר אינו חזקה, מאי היא – מהיכן לומדים
זאת. מבאר הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב שמואל, זו – משנתנו
שבשדה הבעל אין צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום, אלא שמונה עשר
חדשים או ארבעה עשר, היא דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל
חכמים ואמרים, עד שיגדור – שיקטוף תמרים שלש גידרות של שלש
שנים, ויבצור ענבים שלש בציורות של שלש שנים, וימסוק זיתים שלש
מסיקות של שלש שנים. הרי שניר אינו חזקה, שאם כן היה די באחת מהן,
ועוד שני ימים חרישה, אחד בשנה לפני הגדירה ואחד בשנה אחריה.
שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מהו ההבדל בין רב לשמואל בדעת חכמים,
הרי לשניהם צריך שיאכל פירות של שלש שנים שלימות. מבאר הגמרא:
אמר אביי, דקל נערה – דקל צעירה שממחרת להוציא פירות, ומוציאה
שלש פעמים בפחות משלוש שנים שלימות, איכא בינייהו – יש הבדל
ביניהם, שלרב צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום, ולשמואל כיון שגדר
שלוש גידרות, אף שזה בפחות משלוש שנים, הרי זו חזקה (שעושה שלש
פעמים בשנה).
שנינו במשנתנו: אמר רבי ישמעאל, במה דברים אמורים בשדה הלך, אבל
בשדה אילן, כנס את תבואתו, ומסך את זיתיו, כנס את קייצו, הרי אלו
שלש שנים.
אביי לומד מדברי רבי ישמעאל לחכמים, שאפשר להחזיק באכילת פירות
אפילו אם אבל כל שנה רק חלק מהאילנות הנטועים בשדה. אמר אביי,
מדברי רבי ישמעאל שאמר שאם היו בשדה שלש מיני אילנות, וליקט את
פירותיהם בשלשה זמנים שונים, עולות לו האכילות לשלש שני חזקה בכל
השדה, אף על פי שכל אכילה אינה אלא בחלק מהשדה, נשמע ונלמד
לדעת רבנן, שאם היו לו שלשים אילנות בשדה שהחזיק בה, הנטועים
ממטע עשרה אילנות לבית סאה, שהוא חמשים אמה על חמשים אמה,
נמצא שהשדה שהחזיק בה היתה בית שלש סאין, ואכל פירות של עשרה
אילנות בשנה זו, ועשרה אילנות אחרות בשנה זו, ועשרה אילנות אחרות
בשנה זו, הרי זו חזקה, אף שלא אבל בשנה אחת מכל האילנות הנטועים
בשדה, כיון שאכילת אילנות במקצת השדה מועיל לחזקה גם עבור חלק
השדה הנטועים בו אילנות שלא אבל מהם.

אפילו אם יחזיק רק יום אחד, נמי – גם כן יחשב כשנת חזקה, שאפשר
לחרוש ביום אחד.
ולכן הגמרא דוחה פירוש זה, ומבאר באופן אחר: אלא, לא נחלקו אם ניר
נחשב חזקה, דבולי עלמא – בין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא סוברים שניר
לא הוי – אינו נחשב חזקה, והכא, פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו
– וכאן נחלקו אם צריך אכילת פרי גדול או שדי בפרי קטן, רבי ישמעאל
סובר, שאינו נחשב חזקה אלא אם אבל פרי שגדל שלשה חדשים, שזה גמר
הפרי, ורבי עקיבא סובר, שאפילו אם אבל כשזה רק שחת ועוד לא נגמר
הפרי, נחשב לשנת חזקה.
הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו אם ניר נחשב לחזקה: תנו רבנן, ניר –
חריש, אינו נחשב חזקה, ויש אמרים שניר הרי זה חזקה. מבררת הגמרא:
מאן יש אמרים – מידו התנא שהובא בשם 'יש אמרים'. משיבה הגמרא:
אמר רב חסדא, שית רבי אחא היא. ומביא ברייתא להוכיח דבריה:
דתניא, נרה – אם חרש המחזיק את השדה במשך שנה וזרעה שתים –
שתי שנים, או נרה שתים וזרעה שנה, אינה חזקה, רבי אחא אמר, הרי
זו חזקה, אמר רבי (אשי) [אחא], שאלית – שאלתי את כל גדולי הדור
האם ניר נחשב חזקה, ואמרו לי, ניר הרי זה חזקה. הרי שרבי אחא סובר
שחרישה נחשבת חזקה.
הגמרא מבאר טעמי השיטות אם ניר נחשב חזקה: אמר ליה רב ביבי לרב
נחמן, מאי טעמא דאמין דאמר – מהי סברת רבי אחא דניר הוי חזקה.
השיב לו רב נחמן: משום דלא עביד איניש דכריכו ליה לארעיה ושתיק
– אדם אינו רגיל לשתוק כשחורשים את שדהו, ומכך ששתק ראה
שמכרה. שאלו רב ביבי שוב: ומאי טעמא דאמין דאמר – ומהי סברת תנא
קמא דניר לא הוי חזקה.
השיב לו רב נחמן: משום דמימר אמר – שאומר בעל השדה, כל שיבא
ושיבא דכרכו לעייל ביה – כל קיסם וקיסם של המחרישה יכניס בתוך שדי,
ואחר שירפה את הקרקע אטלנה מידו ואזרענה, ולכן אינו מוחה בו.
הגמרא מבררת איך ההלכה בזה: שלחו ליה גבי פום נהרא לרב נחמן בר
רב חסדא – בני המקום שנקרא פום נהרא לשאלו את רב נחמן בר
רב חסדא. ולמדנו רבינו, נירא – חרישה בשדה, הוי – האם נחשב חזקה,
ודי להחזיק בקרקע שנים עשר חודש ושני ימים, או לא הוי חזקה. אמר
להו רב נחמן בר רב חסדא, שרבי אחא וכל גדולי הדור אמרי בברייתא,
שניר הרי זה חזקה, וכך ההלכה.
אמר רב נחמן בר יצחק, רבותא – וכי גדולה היא למיחשב נכרי – למנות
דעות הסוברים שניר נחשב לחזקה, הא – והרי לפנינו רב ושמואל הדורים
בבבל, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא הדורים בארץ ישראל, אמרי – אמרים,
שניר לא הוי חזקה, וכך ההלכה.
הגמרא מבאר מנין שאלו שהזכירו סוברים שניר אינו חזקה: מה שאמרנו
שרבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שניר אינו חזקה, מהניתין היא,
ממשנתנו אנו לומדים כן, שנחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא בשיעור זמן
החזקה בשדה הבעל, שלרבי ישמעאל הוא שמונה עשר חודש ולרבי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 א תקנו חכמים שיהיה לכל אדם^א נר דולק^ב בשבת בכל חדר וחדר שהולך שם בשבת^ג משום שלום בית שלא
2 יכשל בעץ או באבן^ד וחיב כל אדם כשאוכל סעודת הלילה לאכלה אצל אור הנר^ה שזה בכלל עונג שבת

הלכתא רבתא

א] שיהיה לכל אדם – מהלשון 'לכל אדם' משמע שיש כאן חובת גברא, שבנוסף לכך שידלוק הנר בכל חדר, צריך שיהיה לכל אדם נר דולק¹.

ב] שיהיה לכל אדם נר דולק – שעיקר המצוה אינה ההדלקה – אלא ההנאה והתשמיש מהנר הדלוק².

ג] שהולך שם בשבת – ומכל מקום ישנו חילוק בין החדר בו אוכל, לחדרים בהם הולכים או ישנים³.

ד] שהולך שם בשבת – הדלקת הנר בשאר החדרים היא בשביל שלא יכשל בעץ ואבן בלבו⁴, ולכך אם מגיע אור – לשאר החדרים – מהנר שהדליק במקום האכילה או בפרוזדור – די בכך, ואין צריך להדליק בכל חדר לחדר, ונראה, שאף אם האור לחדרים מגיע מבחוץ (מהתאורה שברחוב או מאור הלבנה וכדומה) – די בכך, כל שכבר קיים מצות הדלקת הנר בביתו⁵.

ה] שהולך שם בשבת – הדלקה בבית הכסא – יש בזה משום הידור מצוה⁶, אבל במקום שהאור יכול להפריע כמו בחדר השינה וכד' – אין צריך להדליק⁷.

צינונים והוספות

1) וראה להלן סעיף ט הנפקא מינה להלכה (ע"פ קיצור הלכות משו"ע אדה"ז הערה 73).

2) כדלהלן סעיף יא, ובקונטרס אחרון ס"ק ג שמפני כן התירו לנכרי שידליק בין השמשות והאשה תברך 'להדליק'.

3) כמבואר בהמשך הסעיף, וראה בסעיף ה ובסעיף ט – שהאשה מדלקת בחדר האכילה והבעל בשאר החדרים, ובסעיפים יד-טו שברכת הנרות צריכה להיות על הנרות שעל השלחן בחדר האכילה – שהן עיקר המצוה.

4) קיצור הלכות משו"ע אדה"ז הערה 16, ע"פ קצות השלחן סימן עד בבדי השלחן סק"א, וכ"ה בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן לה.

5) ספר תורת שבת סק"א.

6) ראה סימן רעג סעיף יב: שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער, אמנם יש לראות שייכנס מעט אור מהפרוזדור עכ"פ כשהדלת פתוחה – כדי שלא ייכשל בעץ ואבן.

7) להלן סעיף ד, וראה להלן סעיף ט שמשמע ששלום בית אפילו כשהוא לבדו (וכן משמע בסימן תקכ"ז סעיף כט: שלום בית שלא יאכל בחשיכה), ובסעיף יג משמע ש'שלום בית' נכלל (עכ"פ בדיעבד) אפילו אם השתמשו באותו מקום שום דבר לאורן.

8) 'התקשרות' גליון שפ שכן נהגו בבית הרב ומסופר (ספר 'אם המלכות', כפר-חב"ד תשס"א עמ' צב (ללא ציון שנת האירוע) הובא בהתקשרות הנ"ל) שפעם אחת בביקור הרבי בליל הסדר ב'מכון חנה' לבנות, אחרי אמירת השיחה, שאל הרבי: היכן הנרות? והראו לו שהנרות מונחים על שולחן בצד. העיר הרבי: מיר וואונדערט, אז איר ווייסט נישט אז שבת ויום טוב דארפ'ן

שטיין די ליכט אויפ'ן טיש [=משתומם אני שאינכן יודעות כי בשבת ויום טוב צריכים הנרות לעמוד על השולחן]], ואינו מעיקר הדין, ולכך במקום סכנה מילדים, או שישנו חשש שעל ידי הוונת השלחן יכבו הנרות – אין להדליק על השלחן ממש אלא לידו, וכן נוהגים בכמה מקומות שמחליפים המפה לעיתים תכופות, וראה להלן סעיף יד: "שעיקר המצוה הן הנרות שעל השלחן שאוכלין לאורן", אמנם בקצות השלחן ס"ו עד בבדי השולחן ס"ק יד העיר שאין הכוונה על השלחן ממש, אלא אפילו סמוך לשלחן. אמנם במקומות רבים נהגו להדליק הנרות בסמוך למקום האכילה – ולא על השלחן ממש, ויש שנהגו כשישנם הרבה נרות, להדליק מעט על השלחן והשאר בסמוך, ומכל מקום צריך שיהיו במקום שיוכל לראותם בשעת הקידוש כדלהלן סימן רעא סעיף יט.

9) בשו"ת אז נדברו ח"ג ס"ג כתב להדליק במקום שאנשים אוכלים שהוא עיקר ושמם ישמעו הנשים הקידוש, אבל בשמירת שבת כהלכתה פרק מג סט"ו כתב להדליק במקום אכילת הנשים, אמנם בלקוטי שיחות חכ"ב עמוד 283 מסופר שבבילי הסדר כ"ק אדמו"ר ביקש שישמו נר שבירכו עליו – במקום שכל הנוכחים יוכלו לראותו בשעת הקידוש, וכן שיהיה גם בשעת הסעודה לכל הפחות נר אחד שבירכו עליו [האחראית, הגב' מוסיא נימוטין תחי', הדליקה נרות-יום-טוב בברכות במטבח, ושם אכלה. לכן ביקש הרבי כאן להעביר את הנרות לאולם האוכל (ראה התקשרות גליון שפ)].

10) סימן רעג סעיף יב, וראה שם כשמצטער לאכול ליד הנרות – שצריך ליהנות מהם לפחות לדבר אחר – ולכן יזהר שיהיו

1 הוא יא"ב וְעִיקַר מִצְוַת הַדִּלְקַת נְרוֹת הוּא גַּר זֶה שְׂאוּכָל אֶצְלוֹ¹¹ וְהָא זְהוּר בּוֹ לְעִשּׂוֹתוֹ יָפָה וְכָל הַזְהוּר בּוֹ זֹכָה
2 לְבָנִים תְּלִמְדֵי חֻכְמִים שְׁנֵאמַר¹⁵ פִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אִזְרַח עַל יְדֵי גַר מִצְוָה בָּא אִזְרַח תוֹרָתוֹ¹².

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן תחילת סעיף א

הלכתא רבתי

יא] כבלל עונג שבת הוא – שהנר גורם לשלימות העונג דאכילה ושתייה¹¹ (והוא פרט בעונג הסעודה). אמנם חיוב הנר עצמו הוא משום שלום בית¹².
יב] כבלל עונג שבת הוא – במקום שכל חדרי הבית מוארים כל צרכם על ידי תאורה חשמלית (עלעקטריק), ואין חשש שייכשל בעץ ואבן, עיקר טעם הדלקת נרות שבת הוא מצד עונג שבת – שעל אף שהחדר מואר כל צרכו, מכל מקום ישנה תוספת עונג שבת כשמוסיף נרות, ולכן די בהדלקת הנר במקום שאוכלים בו¹³, וכדלעיל אות ד.

צינונים והוספות

ארוכים, ולהלן סעיף יג לגבי מי שאכל בחצר, וה"ה כשהתארח אצל אחרים וחוזר לישן בביתו.
11) כמבואר בסעיף ב.
12) ולכן כתב רבינו בהמשך הסעיף שגר זה שאוכל אצלו הוא "עיקר מצות הדלקת נרות" – דבגר זה ישנה השלימות דב' הגדרים: שלום בית, ושלימות ב'עונג שבת' (על פי לקוטי שיחות חט"ו עמוד 374 ואילך).
ענינים נוספים במצות הדלקת נרות (בנוסף ל'שלום בית' ו'עונג שבת'): בסעיף ו ובסעיף יד מוזכר רבינו שהמצוה היא ל'כבוד שבת' (שלכן אין להדליק בזמן הוא במקום שאין בזה כבוד שבת), ולהלן סעיף ה שיש בזה כפרה על כך שהאשה כבתה נרו של עולם, (ראה לקוטי שיחות ח"א עמוד 290), וראה להלן על סעיף ט שישנו חיוב (על הגבורה) לכל אחד שידליק (או ידליקו בשבילו – אפילו לא יהנה מאור הנר) – גם כשיש לו כבר שלום בית.
13) כפי שיתבאר להלן על סעיף י, ושם יתבאר כיצד לנהוג בהדלקת הנרות כשהאור החשמלי מאיר, ובסימן רסד יתבאר בעז"ה האם אפשר לצאת ידי חובה ולברך על נר חשמלי.

14) להלן סעיף ז: (כשהדליקה הנרות שעל השלחן שהן עיקר המצוה ובהן תלויה קבלת השבת), ובסעיף יד: (לכתחילה יש ליהדר לברך על אותן הנרות שהן כבר על השלחן ולא על שאר הנרות אפילו אותן שבתוך הבית). לפי שעיקר המצוה הן הנרות שעל השלחן שאוכלין לאורן), ובסימן רסד סעיף טז: (אין להדליק בגר ישרן של חרס על השלחן ששם עיקר מצות נר שבת כו'), ובקונטרס אחרון סק"א: (הטור והשו"ע שהזכירו לעשות נר יפה, ודאי קיימו אנר שמברך עליו ואוכל לאורו, ולא על נרות שמדליק שלא יכשל בעץ ואבן, מדסימו לעשות שתי פתילות דהיינו שתי נרות לדידן, וזה אין עושין כי אם על השלחן).
15) משלי ו, כג: פִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אִזְרַח תוֹכָחָת מוֹסֵר, (עוד על הקשר בין נרות לבנים תלמידי חכמים; כיון שאת הלכות טהרת המשפחה לומדים בצנעה, שזה בדרך כלל בלילה – לאור הנר (תורת מנחם – התועודיות תשמ"ג ח"ב עמוד 701)).
16) זוהר בראשית מח, ב, וראה בס' תורת מנחם – תפארת לוי יצחק (בראשית) עמוד לד ביאור על מאמר זהר זה.

שולחן ערוך – הלכות תפלה

- א אלו ברכות ששוחזין בהן באבות תחלה וסוף ובהודאה
- 2 תחלה וסוף ואם בא לשחות בסוף כל ברכה או בתחלתה
- 3 מלמדיו אותו שלא ישחה שלא יבא לעקור תקנת חכמים שלא
- 4 יאמרו כל אחד מחמיר כמו שהוא רוצה ואין כאן תקנת חכמים
- 5 כלל לשחות ויבאו להקל על ידי כך באבות ובהודאה.
- 6 אבל באמצעות מותר לשחות שאין לחוש שיבואו לעקור תקנת
- 7 חכמים על ידי זה כיון שחכמים לא תקנו כלל לשחות באמצע
- 8 שום ברכה:
- 9 הנהגים לשחות בראש השנה ויום כפור כשאומרים זכרנו
- 10 ומי כמוך צריכים לזקוף כשמגיעים לסוף הברכה ואע"פ
- 11 שבאבות כורע בסוף הברכה מכל מקום צריך לזקוף מעט בסוף
- 12 זכרנו קודם שיאמר איזו תיבות הסמוכות לברוך אתה כדי שיוכל
- 13 אח"כ לחזור ולשחות כשיאמר ברוך אתה שלא די בשחיה

- 14 הראשונה מפני שצריך לכרוע בברוך כמו שיתבאר ועוד כדי
- 15 שיהיה נראה שחוזר וכורע משום חיוב ששחיה ראשונה היתה
- 16 רשות ובסוף מי כמוך א"צ לזקוף עד שיגיע לברוך אתה שאז
- 17 זקוף מעט כדי שלא להוסיף על תקנת חכמים שלא תקנו לשחות
- 18 אלא בברוך אתה שבאבות והודאה.
- 19 וכן הנהגים להתפלל כל התפלה בראש השנה ויום כפור בכריעה
- 20 צריכים לזקוף בסוף כל ברכה ובתחלת כל ברכה שלא להוסיף
- 21 על תקנת חכמים שלא תקנו אלא בתחלת אבות והודאה ובסופן:
- 22 ג הכורע בהודאה שבברכת המזון ובהודאה של הלל שהיא
- 23 הודו לה' כי טוב וגו' הרי זה מגונה והוא הדין בשאר
- 24 הודאות כגון לך לבדך אנחנו מודים ועתה אליקנו מודים אנחנו
- 25 לך שאין לכרוע בברוך אתה ולא בהודאה אלא במקומות שתקנו
- 26 חכמים באבות תחלה וסוף ובהודאה שבתפלה תחלה וסוף מפני

26 יכוף כאגמון ולא ישחה כל כך עד שיהיה פיו כנגד חגור של
27 מכנסיים מפני שנראה כיהרא ששוחה יותר מדאי וזקן וחולה
28 שאינו יכול לשחות עד שיתפקקו כיון שהרכין ראשו דיו מאחר
29 שניכר שחפץ לכוורע אלא שמצטער:

30 ה המתפלל כורע בברוך וזוקף בשם על שם ה' זוקף כפופים
31 ומכל מקום בכריעה שבתחלת ברכה אם רצה שלא לזקוף
32 עד סמוך לחתימה הרשות בידו אלא שאם רצה לזקוף מיד צריך
33 לזקוף בשם. וכן בכריעה שבסוף ברכה שהוא חייב לזקוף מיד
34 כדי שלא להיות שחוח בתחלת ברכה שלאחריה אזי צריך הוא
35 לזקוף בשם שמשום ה' זוקף כפופים לא הצריכו לזקוף מכריעתו
36 כלל אלא אם מבלעדי כן הוא זוקף אזי משום ה' זוקף כפופים
37 יזקוף בשם ולכן הנוהגין להתפלל בראש השנה ויום כפור
38 בכריעה א"צ לזקוף אלא בסוף ברכה ותחלתה כמו שנתבאר:

39 ו כשהוא כורע כורע במהירות בפעם אחת וכשהוא זוקף זוקף
40 בנחת ראשו תחלה ואח"כ גופו שלא תהא הכריעה נראית
41 עליו כמשאוי אם יזקוף במהירות. וע"פ הסוד כשאומר ברוך
42 יכרע בברכיו ובאתה ישתחוה עד שיתפקקו כל החוליות:

43 ז המתפלל ובא כנגדו נכרי ושתי וערב בידו והגיע למקום
44 ששוחין בו לא ישחה אע"פ שלבו לשמים מפני מראית העין
45 שנראה כשתחוה לעבודה זרה (וכל מקום שאסרו מפני מראית
46 העין אפילו בחדרי חדרים אסור) ואם הנכרי הוא שר או הגמון
47 שאף מבלעדי השתי וערב שבידו משתחוים לו אפשר להקל
48 אפילו במקום רואים כמו שיתבאר ב"ד סי' ק"נ:

חלק א סימן קיג, דיני הכריעות ב"ח ברכות טע"פים א"ז:

1 שלשון הודאה אינו מלשון השתחוה כלל אלא מלשון החזקת
2 טובה והילול והכורע מחמת לשון הודאה שמזכיר ה"ז מגונה
3 וסכל הוא וכריעתו סכלות.

4 אבל מי שכורע באיזה מקומות של שבחים או תחנונים או
5 מחמת איזה טעם שיש לו שנראה לו שראוי לשחות באותו
6 מקום או מחמת המנהג כמו הכריעות שבקדיש או מחמת
7 שנתלהב לבו בתפלה ה"ז משובח ואינו כמוסיף על תקנת
8 חכמים שלא תקנו אלא בהודאה שבתפלה בלבדה וה"ז דומה
9 כמי שכורע באמצע ברכות של תפלה שאין בזה כמוסיף על
10 תקנת חכמים כיון שלא תקנו כלל לשחות באמצע שום ברכה
11 כמו שנתבאר אבל הכורע בהודאות הנ"ל מחמת לשון הודאה
12 שמזכיר ה"ז סכל.

13 וכן הכורע בוכל קומה לפניך תשתחוה ה"ז ג"כ מגונה מפני
14 שכורע מחמת לשון השתחוה שמזכיר ובאמת אין לכוורע מפני
15 זה אבל בואנחנו כורעים כיון שאינו אומר על עצמו אלא על
16 כל העולם כולו שמשתחוים לפניו יתברך יפה הם עושים וכמו
17 כן מה שנוהגים לכוורע במוסף יום הכפורים בזההנים והעם
18 וכו' היו כורעים ג"כ אינו אומר על עצמו אלא לזכר מה שעשו
19 הכהנים והעם בזמן בית המקדש ואנו מדמים עצמינו במקום
20 הכהנים ג"כ יפה עושים וכן מה שאומרים בסדר עבודה במוסף
21 יום כפור חטאו עוו פשעו בני ישראל אנו מדמין עצמינו כאלו
22 אנחנו אותן בית ישראל ויפה עושים אותן המכים על לבם כדרך
23 שעושים באמרם אשמנו:

24 ה המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה
25 ולא יכרע מאמצע מתניו וראשו ישאר זקוף אלא גם ראשו

לקוטי תורה

2 תוכן הפרק: ההבדל בין שני השמות דבני ישראל -
3 יעקב וישראל

4 [לאחרי שנתבאר (בקיצור) ענין שתי המדריגות בהאור
5 והחיות האלקי - סובב כל עלמין וממלא כל עלמין - ישוב
6 לבאר את שתי המדריגות שבנשמה, יעקב וישראל:]

7 והנה כמו שבכללות החיות יש ב' בחינות, סובב
8 כל עלמין וממלא כל עלמין, כמו כן בנשמת האדם
9 יש ג"כ ב' בחינות אלו.

10 ועל זה נאמר ויברא את האדם בצלמו בצלם
11 אלקים.

12 כפל הלשון בכתוב - "בצלמו", "בצלם אלקים" -
13 מורה על שתי בחינות בנשמה: "בצלמו" - היא בחינת
14 הנשמה ש"בצלם" אור הסובב כל עלמין (אור אין סוף
15 ב"ה בכבודו ובעצמו); ו"בצלם אלקים" - דשם אלקים
16 הוא מידת הדין והצמצום - היא בחינת הנשמה

1

17 ש"בצלם" אור הממלא כל עלמין, שהוא האור והחיות
18 האלקי המתצמצם ומתלבש בכל נברא ונברא לפי ערכו
19 ומדריגתו.

20 [להלן יבואר ששתי בחינות דהנשמות אכן באות
21 ונמשכות משני אורות אלו].

22 והו ענין ב' הבחינות יעקב וישראל.

23 בחינת יעקב, יו"ד עקב, [אות יו"ד] הוא חכמה,
24 דחינו השכל מה שהוא משיג אלהות.

25 כשם שענינו של אור הממלא כל עלמין הוא האור
26 והחיות שבגדר השגה ותפיסא - כך ענין בחינת
27 "יעקב" שבנשמה הוא כח החכמה שבה, שעל ידה היא
28 משגת אלקות. וזהו ענין אות יו"ד דשם יעקב, וכידוע
29 שהיו"ד דשם הוי' מרמזת לחכמתו ית'.

30 ומה שמאיר ומחיה את הגוף ברמ"ח אברים הוא
31 רק עקב מן הנשמה, בחינת רגלי הנשמה.

1 ופירוש שם "יעקב" - אותיות "י" עקב" - הוא,
2 שה"יו"ד" דהנשמה (הכח להבין ולהשיג אלקות) אינה
3 אלא בחינת "עקב" ורגלי הנשמה. לפי שכללות
4 התפשטות הנשמה המתלבשת בגוף האדם (כדי
5 להחיות רמ"ח אברי הגוף), היא רק מדרגה תחתונה
6 של הנשמה, ונקראת "רגלי הנשמה" כי היא כמו
7 העקביים והרגליים שבגוף האדם שהם החלק היותר
8 תחתון שבו.

9 **ובחינת ישראל הוא [ישראל אותיות] לי ראש, והוא**
10 **בחינת נשמה שהיא למעלה מן הגוף ומן השכל.**
11 אך בחינת ישראל היא עצם הנשמה (דוגמת אור
12 הסובב כל עלמין שהוא אור אין סוף ב"ה בכבודו
13 ובעצמו), שלמעלה מגדר הגוף, כלומר, אין הוא
14 "ממלא" את הגוף (כמו חיות הנפש המתצמצם
15 ומתלבש באברי הגוף עד שמתאחד עמהם) אלא נשאר
16 ברוממות ובהבדלה מגדר הגוף (כמו שאור הסובב כל
17 עלמין אינו בגדר העולמות); ודביקותה באלקות היא
18 למעלה מן השכל (כמו שאור הסובב הוא למעלה
19 מגדר השגה כנ"ל), היינו שאינה תוצאה מהבנת
20 הנשמה והתבוננותה בגדלות השם אלא הוא ענין טבעי
21 שאינה יכולה להפרד מאלקות.

22 בחינה זו נקראת "ראש" ("לי ראש"), להיותה
23 המדרגה היותר עליונה בנשמה, כמו הראש שהוא
24 החלק היותר עליון שבגוף.

25 **ובחינה זו הוא א' יחיד ומיוחד עם השי"ת בלי שום**
26 **פירוד בשום אופן.**

27 כיון שבחינה זו היא למעלה מגדר התלבשות
28 בגוף, אין שייך שום שינוי ופירוד בדביקותה באלקים
29 חיים, והיא תמיד בהתאחדות גמורה באלקות (ע"ד
30 שנתבאר לעיל שאין הנבראים והעולמות פועלים שום
31 שינוי באור הסובב כל עלמין הנמצא בתוכם).

32 **ובחינה זו יש בכא"א מישראל, אפילו קל שבקלים.**
33 בחינת ישראל היא בשלימות אצל כאו"א מישראל,
34 אפילו אצל קל שבקלים, כי כל מעשי האדם אינם
35 יכולים לפגוע ב"ראש" הנשמה שהיא מובדלת
36 ומופשטת לגמרי מן הגוף ופעולותיו.

37 **ומ"ש הכרת תכרת הנפש, מחמת שעיקר עבירות**
38 **חמורות שהוא חייבי כריתות, זה נאמר על בחינת**
39 **יעקב שנכרתה משרשה, אבל בחינת ישראל אינה**
40 **נפרדת ממנו ית' בשום אופן.**

41 ואין להקשות, איך אפשר לומר שנשמת האדם לא
42 נפגמה ע"י מעשה העבירות (עד שאפילו אצל קל
43 שבקלים היא בשלימות), והרי מפורש בכתוב (גבי
44 חייבי כריתות) "הכרת תכרת הנפש", דמשמע מזה
45 שעונש כרת אינו רק כריתת חיי הגוף אלא שגם הנפש
46 עצמה נכרתה משרשה באלקים חיים - כי כריתת הנפש
47 היא בבחינת "יעקב" הנ"ל, שהתפשטות זאת דהנפש
48 המתלבשת בגוף, "נכרתה משרשה" (כך שאין קדושת
49 הנשמה נרגשת בגוף), אבל עצם הנשמה (שלמעלה
50 מהתלבשות בגוף) לא נפגם כלל ואי אפשר לו בשום
51 אופן להיות נפרד מאתו ית'.

52 **ומ"ש שובה ישראל עד הוי' אלקיך, ולכאורה הוא**
53 **תמוה, ישראל מה חטא, והלא אינה נפרדת ומה**
54 **צריך תשובה.**

55 אלא שלכאורה קשה מפסוק מפורש "שובה
56 ישראל עד ה' אלקיך", הרי מפורש שגם בבחינת
57 "ישראל" צ"ל ענין התשובה, והלא ע"פ משנת"ל הרי
58 בבחינת ישראל לא שייך ענין של פירוד מאלקות, ולא
59 "חטא" שתהי' צריכה תיקון ע"י תשובה.

60 **אך זהו שאמר הושע הנביא כי כשלת בעונך, על**
61 **דרך משל אדם הנכשל ברגלו באבן הכאה קמנה,**
62 **ומזה נופל כל גופו, וראשו מגיע לארץ בהכאה**
63 **גדולה מחמת שהראש הוא גבוה יותר.**

64 המשל על הצורך לתשובה בבחינת ישראל הוא
65 מכשולן בגוף, שמעשה הכשלון עצמו הוא ברגלים,
66 ועוד זאת, שכשלון זה אינו גורם מכה גדולה ברגלים
67 אלא דבר קל, אך מכל מקום, על ידי כשלון קל זה
68 ברגליו נופל הראש לארץ והמכה גדולה יותר מהמכה
69 ברגלים.

70 **כך הוא הנמשל, כשאדם נכשל בעון קל, אפילו**
71 **ביטול תורה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק,**
72 **או ביטול מ"ע כמו צדקה שאפשר לו ליתן ואינו**
73 **נותן, ומכל שכן בעברו על מצות לא תעשה אף**
74 **שנראה לאדם עבירה קמנה.**

75 **ה"כשלון", שמחמתו צריך להיות תשובה בבחינת**
76 **ישראל, נפעל גם ע"י עבירות קלות ביותר.**

77 **והוא כמו שדחה רגלו ממקום מעמדו והוחלק מעמ,**
78 **אף כאן שנכשל בעון הנ"ל, דהיינו רגלי הנשמה,**
79 **בחינת יעקב, מחמת זה נופל הנשמה בחינת ישראל**
80 **לצד אחר ואינה מאירה בעקבו.**

1 בבחינת "ישראל" עצמה אכן לא שייך שום פגם
2 ופירוד מאלקות, ומה שגם בבחינת "ישראל" שייך
3 ענין התשובה הוא לפי שבאיש ישראל גם "ראש"
4 הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף יכול - וצריך -
5 להאיר בליבו ונפשו (בבחינת "יעקב" שבו, המלוכשת
6 בתוך גופו), עד שירגיש שהקשר שלו עם אלקות הוא
7 ענין תמידי ונצחי שלא שייך בו שום פירוד (וכפי
8 שיתבאר להלן בארוכה); אך ע"י עונות נעשה מסך
9 מבדיל בין האדם לעצם נשמתו ואין היא יכולה להאיר
10 כלל באדם.

11 וזהו פירוש "כי כשלת בעונך", דכמו שבמשל הנ"ל,

12 שמעשה הכשלון נעשה ברגל, אך כתוצאה מזה יש
13 נפילה בראש - כך בנמשל, שמעשה העבירה נעשה אכן
14 בבחינת "יעקב" הנקראת "רגל" הנשמה כנ"ל, אך ע"י
15 עון זה - אפילו היא נראית לאדם כעבירה קלה - נעשה
16 כשלון ונפילה גם בראש, דתמורת זה שראש הנשמה
17 מאיר בתוך גוף האדם, הנה "הארת" הראש נופלת "לצד
18 אחר", כלומר, היא מתעלמת מן ה"עקב" והגוף.

19 ולזה צריך תשובה.

20 וזהו "שובה ישראל", שהאדם צריך להשיב בחינת
21 ישראל למקומה הראשון, ששוב תאיר ותורגש באדם.

ד"ה שיר המעלות ממעמקים פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

29 כל טוב שבו הגנוז בהעלם כמו באהוי"ר וחכ' ורצון רק
30 לה' לבדו, כדוגמ' חומר גופו של אדה"ר שהי' כלי לאור
31 נשמתו, וגם ע"י אור נשמתו שרשפי' רשפי' אש שלהבת
32 י"ה שהוא בא מאי"ן האלקי שהתהלך לפני ה' למס"נ
33 באחד, שזהו עד"מ משריפת כל חלקי ההרכבה שבעץ עד
34 שלא נשאר רק האפר שהוא בחי' עצם פשוט כך הי' לבב"ו
35 נאמ"ן גם בלב בשר בעצמיו' ממש בגופו'ן כמו בנשמתו
36 ממש, וז"ש ואנכי עפר ואפר וקאי גם על שרש נשמתו
37 שהי' בחי' מרכבה לאור חסד דאצי' שהוא בחי' האפר
38 לאחר כל הביטול היש המורכב כו' והוא בחי' עפר שהוא
39 כחומר פשוט בתחלה ובסוף בלי שינוי כלל וכלל כו' וד"ל.
40 ועד"ז יובן ג"כ בענין אפר דפרה דהנה ידוע בשורש בחי'
41 פרה אדומ' שהוא מבחי' גבורו' עליוני' דבחי'
42 התוהו דו' מלכ' שמלכו בארץ אדום, שם ב"ן שהוא בחי'
43 גבו' עליוני' דקדוש' ליכלל באור המאציל בעוצם התשוקה
44 ו[ה]התלהבות ברשפי' אש שלהבת י"ה דהיינו בבחי' עצמו'
45 דוקא, והוא בבחי' עשר' נקו' עשר' כתר' דע"ס דתוהו הן
46 אורו' עצמי' בלי התחלקות לי' עדיין, וזהו כמו למטה
47 באדם הוא עצם הרצון ועצם החסד כו', טרם שמורכב בדבר
48 מה בט"ס וכו', וכמו התפעלות עצמות נקו' הרצון שאינו
49 מורכב כלל בטעם ושכל לרצון ולא בא כלל להתחלקו'
50 פרטי' איך ומה הוא הרצון, אם באהבה או בירא' שהוא
51 חדוה או מרירו' רק בחי' עצם נקו' הרצון הפשוט ההיולי
52 כענין התעוררו' התשובה בבע"ת אמיתי ששב לאל בכל
53 לבבו מקרב ולב עמוק שהוא בכל נקו' [הרצון] לה', ואח"כ
54 בא התפעלו' עצמיו' רצון זה בהרכבה והוא לבחור בדרכי
55 הטוב לדבקה בהם בה' ולמאוס ברע המנגד שהן אוי"ר
56 שברצון, וכה"ג בבחי' נקוד' אור החכמ' טרם שבא בהרכבה

1 **ובדוגמא** יובן בענין שריפת פרה אדומ' שהוא אפ"ר א'
2 פ"ר כו', דהנה ההפרש בין עפר לאפר ידוע
3 שהעפר מורכב מד"י ארמ"ע כי יש בו יסוד המים ויסוד
4 הרוח יש בעפר וגם יסוד האש כסלע קשה ועפר תיחות
5 וכל צומח יצמח מן העפר כמ"ש הכל הי' מן העפר כו',
6 ואמנם הכל בבחי' כח היולי ופשוט דוקא כי כח הצומח
7 שבארץ בהעלם הוא וגם יסוד המים להיו' נובע בע[פר]
8 מים חיים ממש, וכן יסוד האש ויסוד הרוח הכל בהעלם
9 ובכח היולי בעפר יסודם ויוצאי' לגילוי מן ההעלם, וכל
10 זמן שכלולי' שם נכללי' הכל ביסוד העפר וע"כ נק' חומר
11 העפר חומר פשוט והיולי שממנו יבא הכל לגילוי (וכן
12 במע"ב תוצא הארץ נפש חי' כו' משום דנעוץ תחילתן
13 בסופן דוקא שהוא בחי' התהוה' הי"ש מאי"ן ממש כו'),
14 וע"כ עפר שבו נמשך נשמ' אדה"ר הי' כמו [חומר] פשוט
15 רק מורכב בו בהעלם כל אשר יצא בו לגילוי אור מ"ש
16 לאי"ן בחכ' ומדו' ודיבור שהי' לנפש חי' לרוח ממללא
17 ע"י נשמתו שמאי"ן לי"ש כו', אבל האפר הוא אשר נשאר
18 אחר כלות [חלקי ה]הרכבה דד"י ארמ"ע כ"א וא' כלה
19 והלך [לו] ולא נשאר רק האפר ונק' גם הוא חומר הפשוט
20 לפי שזהו הכלל בכל מקום שכל מורכב כלה והולך אבל
21 העצם הפשוט אינו כלה, ואפר זה אע"פ שיש בו מיסוד
22 האש יותר מיסוד העפר מ"מ נק' חומר הפשוט [גם בעפר]
23 הנשרף וכ"ש בע"ץ ובע"ח כו', ויש מעלה באפר שאין
24 בעפר במה שכלה ממנו כל ההרכבה משא"כ בעפר שהוא
25 מורכב כנ"ל ויש מעלה בעפר שהכל הי' ממנו (יש מאין
26 כנ"ל) משא"כ אפר שלא יצמח כו'. והדוגמא מזה יובן
27 במ"ש אע"ה ואנכי עפר ואפר שכוונתו על גופו ועל שרש
28 נשמתו דע"י עבודתו התמה בכל כלי גופו להוציא לאור

נקר' א' העצמי דבחי' כתר כדמיון האפר כנ"ל שהוא אחר
כלו' ההרכבה. והנה ידוע שמפני שלא יכלו הכלי' להכיל
האור נפלו ונשברו כו' וענין שביר' זו ידוע שירד בעוצם
ירידת [ה]השתלשלו' [ב]פירור אחר פירור דאותיו' וכלי' כו'
עד התהוות בחי' נוג"ה דבי"ע, והוא בחי' פר"ה פ"ר ה'
דהיינו גבורות קשו' דק"נ שנק' פרה סוררת כו', וזהו כמו
בחי' אש תאווה זרה דמעשה [בהמה ש]באדם למטה שנק'
בע"ר כמו בינו בוערי' כו', וזהו שרש כל רע גמו' דגקה"ט
כו' כרציחה וניאוף וכה"ג ואין מיתוק הדין הקשה אלא
בשרש' דוקא שהוא בבחי' גבו' עליונות דקדו' שממש ירדו
למטה כ"כ. וזהו ענין השריפה דפרה מחוץ למחנה שכינה
שע"י שריפה זו תכלה כל חלקי ההרכבה שבה מרע דק"נ
ולא ישאר רק האפר שהוא העצם הפשוט שאינו כלה כנ"ל,
והוא עולה בשרשו הראשון בגבו' עליוני' דב"ן דתוהו
שאינו אלא עצם פשוט בהתפעלו' עצמי' דחומר הפשוט
אחר כלו' כל חלקי ההרכבה כו' כנ"ל שהוא רק בחי' גבו'
דקדוש' האלקי' בתכלי' התכללו' האמיתי וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

בחלקי' שוני' כמו שכל המוליד אהבה וחסד או שכל
המוליד יראה ודין, וכה"ג בכל המדו' נק' בחי' העצמי' של
כל מדה בשם כתר שבה והוא רק עצם פשוט בלי הרכבה
כלל וכלל כידוע, ובודאי יש בכלל מאתים מנה שממילא
יחולק ויתפשט הנקוד' העצמי' ויבא לגילוי מההעלם בכל
פרטי התחלקו' הט"ס שבה כידוע, ונמצא שזהו כחומר
הפשוט דעפר שכלול מכל פרטי דצח"ם וארמ"ע כמ"ש הכל
הי' מן העפר כנ"ל שזה שיתפעל במדו' אוי"ר וישכיל שכל
כו' היינו בצמיחה מן העפר שממנו מתהווה הכל כנ"ל או
כמו חומר הפשוט העצמי דאפר הנ"ל שבא אחר כליון כל
חלקי ההרכבה שבד"י ולא נשאר רק העצם הפשוט כנ"ל.
ושני האופני' האלה הוא כנמשל בע"ס דתוהו שראשי' אור
שלהם בהתהוות עיקר מציאותם הי' רק כנקוד' שהוא בחי'
האחרונה, והוא בחי' שם ב"ן דמל' והוא בחי' הכתר דנעוץ
תחלתו בסופן וכמ"ש בהן וימלוך פ' כו' וזהו כדמיון העפר,
וכן בבחי' התכללותו בעצמו' המאצי' שמחמ' ריבוי
התשווקה באש ההתלהבות ליכלל שם לא נשאר רק בחי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

השקדים שמתמלאין מן הפריחה עד גמרן בזמן קצר בג'
שבועות. וביאור הענין הנה נת' מצוה קע"ד פ"ב הקושי'
מהו שמבקשים בכל יום רפאינו בריך עלינו, הרי כבר נגמר
דינו של האדם בר"ה ויוהכ"פ ונכתב ונחתם ושוב לא
ישונה וא"כ ממ"נ הבקשה ללא צורך, אך הענין כי באמת
מה שנכתב ונחתם דין האדם למעלה אף שנמשך לו חסד
היינו על מקור נפשו כמו שהיא למעלה וצרכיה שם הוא
ברוחניות להשיג השגות ולהנות מזיו השכינה והיינו מ"ש
בטובו בחן ובחסד שלו שהוא חסד עליון ב"ה
שהתחסדותו הוא בהשפעות רוחניים, ולהיות נמשך חסד
זה למטה עד שיהי' התחסדותו בגשמיות כצרכי הנפש
בגוף, הוא צריך לירד ולהשתלשל מדריגות רבות מהיכל
להיכל ירידה אחר ירידה עד שיתגשם להיות חסדו בענינים
גשמיים לרפאות הגוף ולברך השנים, וע"ז ארז"ל אדם
נידון בכל יום (ר"ה ט"ז א') שנדון לפי מעשיו האם ראוי
וכדאי הוא שיומשך החסד עליון הנמשך על נפשו לירד
ממדריגה למדריגה מרוחניות לגשמיות, או אינו ראוי ואז
ישאר החסד למעלה ושם יקבלנו כמה שיוסיפו לו תענוג
בג"ע, והשפעת חסד זה גם כשהוא נדון להיות נמשך
בעוה"ז הוא מתעכב ושוהה בדרך התמשכותו שהרי בכל
הליכה ועקירה מהיכל להיכל הוא ע"י דינים אם ראוי הוא

לברך הכהנים את ישראל בכל יום שנאמר כה תברכו את
בניי וגו' (שע"ח). להבין ענין התועלת המגיע
לישראל מברכה זו שהכהנים דוקא מברכים אותם, הנה
יובן עפ"י מ"ש והנה פרח מטה אהרן כו' ויגמול שקדים
(במדבר י"ז כ"ג) ולהבין אמאי שקדים, הנה שקדים הם
הממהרים לפרוח מכל הפירות והתבואות כמו זית גפן
תאנה כו' שכולם שוהים זמן רב יותר מהם כי השקדים
מתמלאים ונראים בג' שבועות מן הפריחה ולכן נק' שמם
שקדים שהוא לשון זירוז כמ"ש בירמי' (א' י"א) מקל שקד
אני רואה ואמר לו הש"י הטבת לראות כי שוקד אני כו'
(א' י"ב). וענין מהירות זו הוא רמז על הכהונה, כי הנה
אהרן אותיות נראה שעל ידו היו כל ההתגלות וההמשכות
האורות מלמעלה למטה. והנה ההמשכות הנמשכים על ידו
יוצאים ונמשכים במהירות גדולה בלתי שום עיכוב, כי
הנה אנו אומרים הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד
ולהיות מתהווה מטובו וחסדו העליונים השפעות גשמיים
צריך להיות ירידת החסד דרך מדריגות רבות מאד עד
שיתגשם להיות מהות חסדו על התחסדות והשפעות
גשמיים (ע' מצוה כ"ה פ"ז), וע"י אהרן נמשך השפעת
חסד זו מלמעלה מעלה למטה בעוה"ז בלי שום עיכוב
במדריגות שבינתיים אלא במהירות, וה"ז ממש כמשל

ומונע נגדו הוא לפי ששרשו מבחי' רב חסד שהוא בחי' חסד גדול מאד שיורד כמים מגבוה לנמוך במהירות גדולה ואין שום א' יכול לעכב על ידו, עד"מ נחל גדול מאד שהליכתו בזרם גדול ועז עד אשר לא יוכלו לעכבו ולהסתירו כדרך שעושים לנהרות הקטנים שאין מימן גדול כ"כ ואין שטפם בתגבורת עזה כ"כ שמסתירים הזרם וההליכה ע"י עצים ועפר וכיוצא עד שעושים שם בתי הטחינה (שקורין מילעץ) אבל זו להיות מימיה רבים אזי כח התפשטותם גדול ועצום ולא יוכלו לעמוד בפניו ולעכבו:

מצות ברכת כהנים

ומעיינים בדינו ויש מי שמעכב לומר שחטא ואינו ראוי לזה, אבל כשנמשכה השפע ע"י אהרן וכל כהן הנושא את ידיו ומברך את העם אזי היא נמשכת במהירות גדולה מן העולם היותר עליון עד העולם השפל שלנו דרך כל הממוצעים באין מונע ומעכב ואין מעיינים בדין כלל, וז"ס ברכת כהנים יברך ה' וישמרך וארז"ל (במד"ר פי"ב) יברך בממון שנמשך החסד עליון הרוחני מיד כרגע בגשמיות להיות הברכה בממון, יאר ה' פניו היינו בחי' הארת פנים, ויחונך שנמשך למטה מטה. ואמנם הסיבה לזה על היות המשכת חסד אהרן במהירות באין מעכב

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

שיעור לכל דבר דאור פנימי, ושורש קו המדה הוא בעצמיות המאציל, כי כמו שעצמיות ההשפעה נמשך מעצמו המאציל, כן נמשך כח המעציר כו' לבל יתפשט בל"ג, דאל"כ הי' הכתר בל"ג ולא הי' יכול להיות התהוות חכ', וכן מחכ' לבינה ומבינה למדות צריך להיות הגבלה ועצירה, ועד"מ באדם בעת תוקף הרצון אינו יכול להיות בהתחכמות, ובתוקף השכל אינו יכול להיות מדה, ובתוקף המדה אינו יכול להיות הדבור וכנראה בחוש כו'. וכלליות כח המגביל הנ"ל נתגלה תחלה בחכ' סתימאה ונק' בוצינא דקרדוניתא, ואח"כ מאיר בבינה פעם ב' ה"ג דאימא, ואח"כ עוד למטה ה"ג דמל'. וכמשל מי שעלה ברצונו לבנות לו בית עם חדרים רבים, שתחלה הוא בבחי' הסכס הרצון בכל הפרטים, ואח"כ מחשב באורך ורוחב המח' בכל פרטי, ואח"כ במדידה בעת עשיית הפעולה. ועד"ז יובן בחי' בוצינא דקרדוניתא ה"ג דעתיק הוא מדידה שבהסכמת הרצון, וה"ג דאימא השיעור במח', וה"ג דמל' כח הפועל בנפעל להחיות נבראי' בע"ג על אופן זה דוקא, וכ"ה בכל אורות וכלים דאצי' שנמדדו ע"י ה"ג דע"ק, וז"א ע"י ה"ג דאימא. אמנם בחי' קנה המדה אינו מבחי' קו המדה וכמ"ש בזה לאו איהו בוצינא דקרדוניתא, אלא מתמן נפקת האי קנה כו' כד אסתלקת לעילא, פי' שקנה המדה הוא רק בחי' רשם מבחי' ה"ג דאימא שנשאר לאחר הסתלקות בינה לחכ'.

ד"ה מקץ שנתיים ימים

ש"פ מקץ תרל"ב

מקץ שנתיים ימים כו' פי' בזה"א ר"פ מקץ דקצ"ג א' מאי שנתיים ימים דתב דרגא לדרגא דאית בהו זכירה ופי' בזה"ח דרגא מל', לדרגא כו' זכירה יסוד, והכוונה שנתייחדו ונתחברו אלו הנק' שנתיים ימים ואז ופרעה חולם, וע"י החלום ההוא נתעלה במעלות עכ"ל. משא"כ קודם היחוד כתי' ולא זכר, שלא נתגלה הזכירה. **והנה** כפי' מקץ פי' בלק"ת מהאריז"ל שהוא קץ הימין, ובזה לא פי' כן כ"א על קץ הימים. אמנם נראה כפי' האריז"ל דענין קץ הימין היינו קץ למ"ש השיב אחור ימינו, ומאחר דשנתיים ימים הו"ע היחוד ע"כ צריך להיות וימינו תחבקיני שזהו ע"י קץ הימין. וכ"מ מפי' המד"ר שהעיר מפסוק קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות (איוב כ"ח ג') זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, ומה טעם קץ שם לחשך שכל זמן שיצה"ר בעולם אופל וצלמות בעולם, נעקר יצה"ר מן העולם אין אופל וצלמות בעולם עכ"ל. (ולפמש"נ בבה"ז פקודי בענין קנה המידה יצה"ר טוב מאד, יש להשוות המד"ר עם הזח"א שקאי על קץ הימים).

וביאר הענין יובן בהקדם ההפרש בין קץ הימין ובין קץ הימים, דהנה יש בחי' קו המדה וקנה המדה, קו המדה הוא בחי' בוצינא דקרדוניתא שהוא בחי' גבורה דעת"י המלוכש במוחא סתימאה, שהוא קו המדה שבו נמדד כל אורות וכלים דאצי', והוא בחי' שיעור קומה,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

21 על החומרות כו' וכמ"ש במ"א ונו' ג"כ לעיל דהודאה
22 הראשונה באמרו מודה אני לפניך כו' היא יסוד העבודה
23 דכל היום כן ויותר מכן הוא בקבלת עול מלכות שמים
24 שזהו יסוד כל העבודה, כי הביטל וההנחה הזאת מכשירתו
25 להיות מוכשר ומסוגל לכל עבודה היינו להעבודה במוח
26 ולב וגם זה יסוד מוסד להעבודה במדריגות היותר נעלות
27 כו' וז"ש זה השער לה' דקבעומ"ש והו"ע היראה היא
28 השער והפתח לעלות אל ה' כו' וכמ"ש בזאת יבוא אהרן
29 אל הקדש, בזאת דוקא בחי' יר"ת דא תרעא לאעלאה לבוא
30 אל הקדש פנימה בעילוי אחר עילוי כו':
31 קיצור. זאת ודאי שצ"ל גם יראה, ואדרבא היא מוכרחת
32 וא"א להיות בלעדה והיינו בחי' יר"ת וקבעומ"ש
33 להגדיר עצמו בכל החושים שלו מצד קבעומ"ש ויראת
34 אלקים שבו, והיינו בהחושים דראי' ושמיעה ודיבור (ונת'
35 איך שהגדרה בראי' נוגע מאד וכאו"א מחויב בזה) וכן
36 ההגדרה במחשבות שלא יהרהר הרהור רע ברצון ושאט
37 נפש מצד יר"א שבו (ועי"ז ממילא לא יפלו לו הרהורים
38 רעים) ויראה זו היא התחלת העבודה ויסודה (וכמ"ש
39 בסש"ב פמ"א שהיא ראשית העבודה ועיקרה ושרשה)
40 והוא לעזוב ההרגילות שלו וליתן עצמו לאלקות כו':

1 וע"כ החפץ בחיי נפשו להאיר נפשו האלקית באור חיי
2 החיים בעבודה שכלב ולהתגבר על כחותיו
3 הטבעיים לבררם ולזככם, א"א לו להתחיל בעבודה שע"פ
4 טו"ד, היינו בהשגות אלקות ובהתעוררות בלב כו' מאחר
5 שאינו כלי לזה מפני התעלמות הכחות דנה"א והתגברות
6 הכחות דנה"ב כנ"ל. וע"כ ראשית כל דבר הוא לקבל עליו
7 עול מלכות שמים לעזוב עניניו שמורגל בהם מצד הטבעית
8 וליתן א"ע לאלקות, לעבוד אותו ית' בכל מיני עבודת עבד
9 (ולכאורה הרי העזיבה יכולה להיות ע"י התגברות על
10 עצמו גם בלי קב"ע. אך באמת צריך להיות העזיבה מצד
11 שזה נגד רצון ה'. ותתקיים ביותר כאשר היא מצד הרגש
12 איזה אור בנפשו, וכאשר כבר סיפרתי מא' מהחסידים
13 הגדולים אשר בהכניסה הראשונה לכ"ק אדמו"ר
14 זצוקלה"ה נ"ע זי"ע) פעל בעצמו שכל מה שרוצה מצד
15 הטבעי לא יעשה (אז וואס ער וויל זאל ער ניט טאן).
16 ולכה"פ יהי' זה מההרגש הנעלם דקבעומ"ש) ובעזיבה זו
17 ניטל החומרות דנה"ב שאינו מעלים ומסתיר כ"כ על
18 הנה"א. והנתינה שנותן עצמו לאלקות היא המכשירתו אל
19 העבודה שכלב בהשגה והתבוננות שישגי ענין אלקי
20 ויתקבל בנפשו היטיב שיאיר אור נפשו האלקית ותתגבר

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תר"ץ

אתם נצבים היום – זה ראש השנה

10 פְּלִכֶם לִפְנֵי ד' אֱלֹהֵיכֶם, רְאִשֵׁיכֶם שְׂבִטֵיכֶם וְכו' טַפְּכֶם
11 נְשֵׁיכֶם כו', דְּבַחִיּוֹם דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה פְּלִם עוֹמְדִים בְּהַשְׁוָאָה
12 לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם, דְּהַגֵּם שֵׁישׁ חִלּוּקֵי מִדְּרָגוֹת בְּאֲנָשִׁים שֶׁהֵם
13 חִלּוּקִים בִּידִיעוּתֵיהֶם וְעִנְיָנֵיהֶם, וְכִדְאִיתָא בְּזֶהר אֵית מֵאֲרִי
14 רִזִּין וְסוֹדִינִי, הֵינּוּ שֵׁישִׁנֶם שְׂוִדְעִים סוֹדוֹת הַתּוֹרָה וְטַעְמֵי
15 הַמִּצְוֹת וְעוֹסְקִים בְּדִבְרֵי קִבְלָה וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת
16 סְתִימָא דְּאוֹרֵייתָא שֶׁהוּא סוֹד וָרוֹ, וְאֵית מֵאֲרִי אוֹרֵייתָא
17 שֶׁהֵם יוֹדְעִים וּמְשִׁיגִים חֻקֵּי הַתּוֹרָה בְּהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה גְדוֹלָה
18 וְהֵינּוּ גְלִיאִי שְׁפִתּוֹרָה, וְאֵית מֵאֲרִי עוֹבְדִין טְכִיט שֶׁהֵם פְּעִלִי

1 וְהִנֵּה לְהִבִּין הַפְּנִיָּה פְּנִימִית בְּעִנְיָן זֶה, הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה
2 רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִקְרָא בְּפִתּוּב בְּשֵׁם 'הַיּוֹם', כְּמוֹ שְׁפִתּוּב
3 "אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם פְּלִכֶם לִפְנֵי ד' אֱלֹהֵיכֶם, רְאִשֵׁיכֶם
4 שְׂבִטֵיכֶם וְזִנְיִכֶם כו' טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם כו' עַד שְׁאֵב מִימֶיךָ",
5 וְחָשִׁיב כָּאֵן עֶשֶׂר מִדְּרָגוֹת רְחוּקוֹת זֹו מִזֹּו, רְאִשֵׁיכֶם, וְשׁוֹאֵב
6 מִימֶיךָ, וְאֹמֵר עַל זֶה "אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם פְּלִכֶם", דְּכִלְכֶם
7 עוֹמְדִים וְקִימִים, דְּכִרֹּאשׁ הַשָּׁנָה הוּא הַדִּין וּמִשְׁפָּט עַל כָּל
8 הַיְצוֹר, אֲבָל אַתֶּם הִנֵּה פְּלִכֶם נִצָּבִים, וְהֵינּוּ דְּכִלְכֶם עוֹמְדִים
9 וְקִימִים בְּיוֹם הַדִּין, אִיְהִר כְּלִיבֵט שְׁטִיין, וְאַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם

ג. אתם נשארים לעמוד. ד. וכפי שמובא. ה. יש בעלי רזים וסודות. ו. הסתום (החלק הנסתר) של התורה. ז. ויש בעלי תורה. ח. נגלה. ט. ויש בעלי מעשים טובים.

15 ולזאת הנה בכדי לקיים מצוה כדכתיב למיהוי, צריכים לידע
16 איך לעשותה בדיוק ובדקדוק, לכן יש להם זמן קבוע ללמד
17 שלחן ערוך לידע את המעשה אשר יעשו, ועוסקים בצדקה
18 ובגמילות חסדים בממונם גופם (טרחתם) ונפשם, וישנם
19 אנשים פשוטים שאינם יודעים מאומה ומקמים מצוות
20 ומנהגי ישראל בתמימות, דאנשים הפשוטים האלו הגם
21 שאינם יודעים מאומה בחכמת התורה, ומכל שכן בסודות
22 ורזין דאורייתא וטעמי המצוות, הנה מעלתם גדולה מאד
23 בזה דקיום המצוות אצלם הוא בתמימות, אשר זה יקר
24 וחביב לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל ידיעה והשגה, אכל
25 מכל מקום הרי זה מדרגות חלוקות. הנה בהיום דראש
26 השנה אומר "אתם נצבים בלכם, ראשיכם שבטיכם כו"
27 טפכם נשיכם כו", הינו דכלם חשובים לפני הקדוש ברוך
28 הוא שהוא אב הרחמים.

ליל ב' דראש השנה, ת"ד צדיק (תר"צ), ניוארק.

י. בחיות, בדבקות חזקה ועונג. יא. כך רואים אנו במוחש, שישנם כאלה, שהוא מקיים מצוה מסויימת בחיות, כמאמר העולם, "במצוה זו יש לו חיות מיוחדת לגמרי". יב. עם חיות. יג. כפי שצריך להיות. יד. וסודות התורה.

לקוטי דיבורים

לחגיגת יובל החמש למרכז הישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש באמריקה מאמר הפתיחה

18 והמגיד ממזריטש נ"ע - "כי אילו נמצא מלאך אחד עומד
19 במעמד עשרה מישראל ביחד אף שאינם מדברים בדברי
20 תורה תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית
21 משכינתא דשריא עליהו".
22 ההבדל הפנימי בין שני התנאים בנוסח ההלל
23 וההודאה, הוא: החסיד במעשיו ר' יוסי הגלילי אומר,
24 שהנוסח צריך להיות בהתאם לכמות הנאספים, ובעל
25 מסירות הנפש על קידוש השם ר' עקיבא אומר, שנוסח
26 השבח צריך להיות בהתאם לאיכות הנאספים. כאן,
27 בשמחה התורתית, אורחים נכבדים, באות לידי ביטוי
28 שתי הדיעות - כמות ואיכות, ומעומק הלב אני אומר
29 לכם - חג שמח.
30 ב. ועידה כבודה!
31 אני קורא בפניכם קטע מתורגם (באידיש) מכמה
32 שורות ביומני שרשמתי בשעה ארבע לפנות בוקר ביום
33 י' אדר שני ת"ש.
34 אני מצטט:
35 היה זה ביום שלישי, ט' אדר שני, בשנת ת"ש, היום
36 הראשון לבואי לארץ זו - ארצות הברית - בשעות
37 הערב, אחרי קבלת הפנים החסידית-רבנית הגדולה,

1 א. מר יושב ראש, כבוד ידידי הרבנים, אנ"ש
2 ואורחים חשובים! אני אומר לכולכם - ברוכים הבאים
3 וישר כוח על שאתם מאפשרים לי לתת ברוב עם את
4 השבח וההודיה שלי להשם יתברך ליובל חמש השנים
5 של עבודה מוצלחת בהרבצת תורה ביראת שמים, חינוך
6 הכשר וחיזוק היהדות באהבת ישראל.
7 בנוסח ברכת הודאה ושבח מוצאים אנו במשנה
8 ובגמרא שני תנאים המביעים דעת תורה שלהם: רבי יוסי
9 הגלילי, החסיד במעשיו¹ ורבי עקיבא, בעל מסירות הנפש
10 על תורה שמת על קידוש השם.
11 רבי יוסי הגלילי אומר, שנוסח ברכת השבח צריך
12 להיות בהתאם לגודל הקהל שנאסף, ורבי עקיבא אומר
13 שנוסח ברכת השבח הוא אחד, גם כשהמתכנסים הם
14 עשרה וגם כשהם עשרת אלפים.
15 ידוע לכל המאמר² אכל בי עשרה שכינתא שריא.
16 הרבי, בעל ה"תניא" והשו"ע כותב באחת מאגרות
17 הקודש שלו³ ששמע מרבותיו - הכוונה על הבעש"ט

21 רבותינו הקדושים זכותם תגן עלינו.
22 הראשון: אמריקה היא ארץ אוכלת גדולים וטובים,
23 היא זוללת את הגדול שבגדולים שזה עתה הגיע אליה,
24 ובזמן קצר ביותר הופכת אותו, בלי שום רגש של
25 רחמנות, לקטן שבקטנים.
26 השני: אמריקה היא ארץ של התלהבות רגעית
27 פאנאטית המסתיימת בקרירות ושוויון נפש. עשרות
28 פעמים כבר אירע, שקבלת פנים נלהבת ביותר בה
29 נתכבדו גדולי ישראל, טבעה מיד בקרירות האמריקאית,
30 ואותם גדולי תורה נכבדים ביותר נשכחו ונעזבו לנפשם
31 כמו מחוץ למחנה.
32 שניהם יחד: אנו אומרים לכם רק חלק קטן ביותר
33 ממה שהיינו צריכים לומר. רוצים אנו שתהיה לכם
34 תמונה ברורה מהמצב ותדעו איך לכלכל את תפקידכם
35 – עבודת העסקנות באמריקה.
36 הלואי ואתכם יהיה אחרת, ותהיו מאושרים,
37 ותפקידכם הקדוש יוכתר בכתר הצלחה בגשם וברוח.
38 מיותר לציין מה היתה הרגשתי למשמע דברים אלה
39 מפי אוהבי הנאמנים ביותר, ודמעות השליש שזלגו
40 מעיני בקריאת שמע הראשונה שלי על אדמת אמריקה.

כ"ו אדר ה'תש"ה

1 שכיבדוני באחד מאולמיו הגדולים של מלון גרייסטון, בה
2 הצהרתי בפני הנוכחים על שליחות הנשמה שלי בבואי
3 לארצות הברית שאין זה כדי לאכול מפריה ולשבו
4 מטובה, בואי לאמריקה היא שליחות נשמה של השגחה
5 פרטית לייסד בעזה"י מוסדות הרבצת תורה ביראת
6 שמים וחינוך הכשר.
7 אחרי שקיימתי באותו ערב את אסיפת היסוד של
8 הקמת ישיבת "תומכי תמימים ליובאוויטש" באמריקה,
9 באו אלי שני אנשים חשובים, תושבי אמריקה ותיקים,
10 מטובי אוהבי המסורים והנאמנים, ואמרו לי:
11 שמענו מה שאמרתם במסיבת קבלת הפנים, כן לקחנו
12 חלק באסיפת היסוד של ישיבת "תומכי תמימים
13 ליובאוויטש" באמריקה, אבל לדאבוננו מוכרחים אנו
14 להבהיר לכם את המצב הרוחני העצוב שבאמריקה. לדאבון
15 לבנו עלינו לומר לכם, שתקוותיכם הטובות בהרבצת תורה
16 ביראת שמים וחינוך הכשר כפי שאתם מתארים לעצמכם
17 מהבית היהודי באירופה – אינן מציאותיות באמריקה כלל,
18 על אף ההתאמצות הגדולה ביותר.
19 מחובתנו להציל אתכם ממצב קטסטרופאלי ומכשלון
20 מביש ולשמור על כבודם של אבותיכם הגדולים –

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ט – המאושר באסונו

1 אהרן שמואל היה יליד דוברומיסל, הוא היה שתקן בטבעו ומסוגר. לעתים נדירות ביותר שמעו
2 אותו מדבר בקול רם. אפילו את התפילות, שאותם גם לא ידע לומר כראוי, התפלל בלחש.
3 בצלאל חיים היה יליד כפר בשם קאמרי, ורבים כינוהו על שם כפרו. הראשון שהתיישב בכפר זה,
4 שנמנה על אחוזות האציל ראוט, היה סבו של בצלאל חיים, משה בנימין, שזכה לתואר "קאצאפ"
5 (כינוי רגיל כלפי הגויים של רוסיה), משום שהיה מסוגל לשיר שירים רוסיים וגם לבצע ריקודים רוסיים.
6 משה בנימין היה יהודי ירא שמים, רחוק לגמרי מהגויים ומתרכותם. פעם הקשיב לשיעור של
7 עין-יעקב, ושמע על המצוה הגדולה לשמח חתן וכלה, ואת הסיפורים על התנאים והאמוראים ששימחו
8 חתן וכלה בדרכים שונות. מאז החליט לשמש כבדחן בחתונות, באמצעות שירים וריקודים רוסיים.
9 כיון שכך השיג כובע פרווה רוסי, חליפה טיפוסית ומגפיים של בן רוסיה, ובכל מקום שהתקיימה
10 חגיגת נישואין הגיע אליה לבוש תלבושתו הרוסית ושר ורקד, כך זכה לתואר "קאצאפ".
11 כאשר התיישב משה בנימין בקאמרי היה הפריץ המקומי אחד בשם יוזף, שהיה אוהב ישראל
12 גדול. תכופות היה מורה להטעין עגלות בדגן, ירקות ופירות ולהוליכן לרבי תנחום שמואל, רבה של
13 דוברומיסל, על-מנת שיחלקן בין עניי היהודים.
14 ידידותו של יוזף כלפי היהודים נבעה מאירוע מסוים. כאשר היה ילד בן שמונה שנים נפל מסוס

- 1 דוהר ושבר את ערפו. הרופא הוזמן וזה בא וחבש אותו, אך הדבר לא הועיל. פֶּאֶבְיו של יוזף הוחמרו,
- 2 הוא קיבל חום גבוה ואיבד את הכרתו.
- 3 אביו של יוזף היה חפשי בדעותיו ונוסף לכך הִגָּה חיבה מועטה בלבד ליהודים. לעומתו, אשתו,
- 4 אמו של הילד, היו לה דעות הפוכות לגמרי, ובאופן מיוחד העריצה את צדיקי היהודים. בידעה שר'
- 5 תנחום שמואל הוא צדיק גדול לקחה את הילד אליו. הרב נתן את ברכתו והורה להסיר מהילד את
- 6 התחבושת. הילד התרפא כליל מיד.
- 7 כאשר עזבה ה"פריצה" עם הילד את האחוזה כדי לנסוע לדוברומיסל, אל הרב, לא היה הפריץ
- 8 באחוזה, שכן אילו היה שם היה מונע בעדה לנסוע. כאשר הגיע אל החצר ושמע על נסיעת אשתו לרב
- 9 התמלא זעם רב. הוא החל להשתולל ולצעוק: "כיצד העיזה לעשות כך? הרי היא שמה אותי ללעג
- 10 וקלס בעיני הכול"!
- 11 מיד שלח פרש לדוברומיסל למהר ולצוות על הפריצה שלא תשתטה ואשר תיכף תחזור לביתה. בד
- 12 בבד שלח רץ לכוומר הכפר לבקש כפרה עבור אשתו על שחיללה את האמונה הנוצרית בפנותה אל הרב.
- 13 אלא שעוד בטרם חזרו הרצים הגיעה הפריצה עם יוזף שלה, כאשר הוא בריא ושלם. הפריצה
- 14 המאושרת לא חדלה להביע את התפעלותה ולהלל את נפלאות הרב היהודי.
- 15 הפריץ, שראה במו עיניו את הפלא, לא נכנע. "הדבר נעשה באמצעות מעשה כשפים ועבודת
- 16 אלילים" - טען - "ועתה ילעגו ממני עוד יותר". הוא לא רצה לסלוח לאשתו, וכל-שכן לא לרב, והמטיר
- 17 עליו חרפות וגידופים.
- 18 כעבור זמן קצר חלה הפריץ ומת. יוזף, יורשו היחיד, גודל והתחנך על-ידי אמו להיות אוהב
- 19 ישראל, וכך היה כל ימי חייו.
- 20 משה בנימין שהתיישב בקאמרי ועסק במעשיו לשמח חתן וכלה ב"קאצאפ" רוסי, לא ציפה לגמול,
- 21 ועשה את פעולותיו לשם שמים. אך מהשמים ניתן לו שכר.
- 22 היה זה כאשר יוזף, הפריץ מקאמרי, נקלע לחתונה יהודית, ונוכח לראשונה לראות את משה
- 23 בנימין, בתלבושתו הרוסית רוקד ושר כרוסי "אמיתי". הדבר מצא חן בעיני הפריץ, אשר לאחר ששוחח
- 24 איתו הזמינו להעביר את מגוריו לאחוזתו ומינה אותו כמנהל כל עסקיו וכיד ימינו. הוא כינה אותו:
- 25 "מושקה מוסקביל" (משה המוסקבאי).
- 26 מאז זרחה שמש ההצלחה למשה בנימין. יחד עם זה גדלו יראת השמים שלו ודקדוקו בקלה כבחמורה.
- 27 עירוב תחומין עשה על מנת שיוכל ללכת לעיירה בשבתות וימים טובים ועל מנת שיוכלו לבוא
- 28 גם אליו. שם בחצר נולד גם בנו יאשע.
- 29 מאד השתדל משה בנימין לעשות את בנו למדן, אולם לא הצליח, ולכן, הכניסו למסחריו. ויאשע
- 30 עצמו למרות שלא היה למדן, היה מאוד ירא שמים. יום יום היה הולך לדוברומיסל להתפלל בציבור
- 31 ולהקשיב לשיעורי עין יעקב ולימודים דומים.
- 32 באותה חצר של הפריץ, נולד בצלאל חיים, אשר, בדומה לאביו וסבו, היה איש פשוט, אך מצוין
- 33 ביראתו. אחרי כן עבר בצלאל חיים לגור בכפר קאמרי ואחרי כן בדוברומיסל, ונכנס בשותפות עם
- 34 אהרן שמואל בשרפת השכר ומכירת הסחורה בכפרים הסמוכים.
- 35 עקב היותו תמים וזהיר, לא היה פלא בזה אשר הוא ושותפו הרגישו עצמם כה נדכאים כאשר

- 1 נודע להם כי שכחו למכור את החמץ. ועל אף דברי הרב ודברי ההרגעה של הדיין שאין העבירה
- 2 חמורה כל כך, לא נרגע עדיין בצלאל חיים ושב לביתו בפחי נפש.
- 3 הסדר נהפך לאבל. וְנָדָר נָדָר לבלתי ייהנה עוד מכול הנמצא בבית המשרפה, ולא רצה להסתפק
- 4 במה שפסק הרב שעליו לשפוך את השכר המוכן. בצלאל חיים רצה להרחיק לכת עוד יותר למען יהא
- 5 בטוח אשר יצא ידי חובתו כלפי שמים.
- 6 רק אז נרגע במקצת, ולאחר שסיים את הסדר שכב לישון. אולם עוד בטרם הספיק להירדם ראה
- 7 מבעד לחלון והנה השמים אדומים. מיד הבין כי פרצה שריפה באחד המקומות. תיכף התלבש ויצא
- 8 החוצה. בינתיים הוסיפו השמים להתאדם, אנשים התקבצו ברחוב ונשמעו קולות "פאזשאר"! (אש)
- 9 אנשים רצו אנה ואנה, ואיש לא ידע היכן אחזה האש.
- 10 רק לאחר שעה קלה נודע כי השרפה נמצאת מחוץ לעיר, מקום שם נמצא בית משרפת השכר של
- 11 בצלאל חיים ואהרן שמואל. כמה בתים סמוכים וכן בית המשרפות עצמו בערו באש. כאשר הגיע
- 12 בצלאל חיים למקום, ראה אשר יהודים ואינם בני ברית מכבים את הדליקה. הביאו דליי מים רבים,
- 13 אך הלהבות היו גדולות מדי משיוכלו להשתלט עליהן.
- 14 לא עבר זמן רב ובתי האיכרים מסביב וכן בית המשרפות עצמו היו למאכולת אש. כל מה שנותר
- 15 עוד לעשות היה, למנוע את התפשטות האש הלאה לעבר דוברומיסל.
- 16 הבריות שהסתכלו בבצלאל חיים בעת השרפה, כאשר הוא מביט כיצד עולה כל רכושו בלהבות,
- 17 נָדָו לו. אולם לתימהון כולם היה בצלאל חיים מלא שמחה וממש רקד מרוב הנאה. רק כאשר היה
- 18 בטוח כי לא נשאר עוד שריד ופליט מבית המשרפות רץ בשמחה רבה אל העיירה וְהָעִיר את שותפו
- 19 אהרן שמואל ובישר לו את הבשורה הטובה כי מבשלת השכר שלהם עלתה באש. - שבח והודיה
- 20 להקב"ה - אמר עתה נוכל להיות בטוחים כי לא נהנה עוד מהחמץ שבו. בין כך ובין כך נדרתי נדר
- 21 לבלתי איהנה עוד מכל אשר בבית המשרפות. תחילה לא אבה אהרן שמואל להסכים לכך אולם כאשר
- 22 נודע לו כי בין כך אבד בית המשרפות הניע ראשו לאות הסכמה ואמר כי אין זאת כי אם מאת האלוקים
- 23 ותהא זו כפרה על שלא מכרו את חֲמָצָם באותו ערב פסח.
- 24 מרוב שמחה לא הלך עוד בצלאל חיים לישון באותו לילה והלך לבית המדרש בטרם שחר. בגלל
- 25 השריפה הדירו גם אחרים שינה מעיניהם וכבר נמצאו מספר אנשים בבית המדרש. הכול דיברו עתה
- 26 בשריפה. אחדים הביעו דעה כי השרפה באה כעונש לשותפים על כי לא מכרו את חמצם, אולם בהגיע
- 27 בצלאל חיים לבית המדרש אמר כי אין זה עונש כלל, וישועה הוא רואה בשרפה. ליבו קל עכשו ואינו
- 28 מרבה לדאוג על שקיפת את רכושו ופרנסתו.
- 29 - רק ייתן ה' חיים ובריאות - אמר - וגם הפרנסה תימצא.
- 30 עתה דיברו הכול בשריפה ועל שבאה לאחר ששני השותפים הרגישו את עצמם אשמים על אשר
- 31 שכחו למכור את חמצם. בינתיים שכחו לשאול לסיבת הדליקה שהחלה באחד מבתי הערלים השכנים.
- 32 רק למחרת היום נודע מה אירע, ואמנם מאורע מיוחד היה זה.
- 33 ליד בית המשרפות התגוררו כמה ערלים אשר ריב תמידי היה ביניהם. באותו ערב פסח התנפל
- 34 האחד על חברו והכהו במוט ברזל אשר בו שבר את צלעותיו. הערל הובא אל ביתו כל עוד נשמתו בו.
- 35 לערל המוכה היה בן שרצה לנקום את נקמת אביו. קם הלה באישון לילה שעה שיהודי העיירה
- 36 סיימו כבר את הסדר ושכבו לישון, והצית את בית השכן שעה אשר כל יושביו יָשְׁנוּ. ולמען יהיה בטוח
- 37 כי איש מדרי הבית לא יימלט על נפשו, נעל עליהם את הדלת מבחוץ.

- 1 חיש מהר התפשטה האש על הבית והמשפחה הישנה הייתה כבמצודה. שלושה מבני המשפחה
- 2 הצילו את עצמם בקפצם דרך החלון וארבעה אחרים נשרפו חיים. כן נשרפו הסוסים והבהמות אשר
- 3 היו ברפת.
- 4 אז היה לאנשי דוברומיסל במה לשוחח ובמה להרהר. מצד אחד הרגישו חלחלה מאכזריותם של
- 5 הגויים אך מצד שני ראו את כל הדרה של נשמת אדם מישראל. בייחוד התרשמו מזה ר' יצחק שאול
- 6 וברוך. וכאשר באו שניהם באותו בוקר לבית המדרש להיוודע יותר פרטים על השריפה, מצאו את כל
- 7 חברת תהילים נאספת וקוראת תהילים בקול רם ובכוונה עצומה.
- 8 בצלאל חיים עמד על הבימה ואמר תהלים עם כל הקהל. נראה היה כי בצלאל חיים רצה דווקא
- 9 להיות המקריא באותו בוקר ואמירת התהלים שלו לא הייתה כמי שליכו נשבר על היזק רב שניזוק,
- 10 אלא כמי שנותן שבח והודיה לפני הקב"ה. ברור היה כי בצלאל חיים מרגיש את עצמו בעל שמחה.
- 11 הנה לך דוגמא מיהודי פשוט - אמר ר' יצחק שאול לברוך - ואף על פי כן מביטים עליו הלמדנים
- 12 מלמעלה למטה כעמי הארץ שאין להם חלק בעולמם.
- 13 ברוך הסכים עימו, ור' יצחק שאול רצה להסיק מכל אלה מוסר השכל: - מפי אבי שמעתי בשם
- 14 הבעל-שם-טוב כי נמשל איש הפשוט כשדה זרועה אשר למטר השמים תשתה מים ותתן את יכולה.
- 15 והתלמיד חכם כשדה בית השלחין אשר בעליה משקה אותה ולפיו תיתן את יכולה. וכמו המצייר שהוא
- 16 אמן נפלא בציור הנה כל אומנותו היא כאשר מצייר את השדה ותבואתה כאשר הם באמת כפי הדר
- 17 הטבע שהטביע בה הקב"ה, וכל אומן שציורו מתאים יותר לטבע הרי הוא אמן גדול יותר. וכן הוא
- 18 באיש הפשוט ובן תורה. בן תורה הרי הוא כשדה בית השלחין ויכול להיות שהיכול ממנה הוא טוב
- 19 יותר מיכול שדה רגילה. אבל הדר הטבע שהטביע הקב"ה שהוא האמת, הוא בשדה אשר למטר השמים
- 20 תשתה מים יותר מבית השלחין.
- 21 חידוש גדול הייתה בעיני ברוך העובדה כי היה לו מה ללמוד גם מפי נחום שמואל בן הנפת.
- 22 לאחר ששמע מפיו על החיל הגדול שעשה בלימודו בישיבה אשר בדובראבנא, שמע ממנו גם על
- 23 פגישותיו עם בני אדם שמהם למד.
- 24 גם שמואל נחום היה כבר מושפע מתורת החסידות. גם הוא הצביע תמיד בביקורת על כך
- 25 שהלומדים פורשים עצמם מאנשי ההמון ומסתכלים עליהם בביטול כאילו בני עולם אחר היו.
- 26 בדובראוונא היה שמואל נחום עוזר כמה שעות ביום בטחנת קמח. דבר זה עשה על מנת להתפרנס
- 27 מגיע כפיו. הטחנה הייתה שייכת ליהודי ושמו ר' ירחמיאל הירש שהיה למדן מופלג וירא שמים. שמו
- 28 היה מפורסם בגלל שיעור הגמרא שאמר באחד מבתי המדרשות. אותו ר' ירחמיאל הירש היה מסתכל
- 29 כבז ואף באיבה על אנשי המון פשוטים, ושמואל נחום יכול היה לראות זאת מיחסו לאחד מאנשיו,
- 30 ברוך שמעון, שמלאכתו הייתה לטעון ולפרוק את העגלות המביאות תבואה לטחנה.
- 31 לר' ירחמיאל הירש, בעל הטחנה היו שני עוזרים, מלבד שמואל נחום. הראשון היה ברוך שמעון,
- 32 שעליו כבר סופר, והשני - ר' אפרים קלמן, שהיה היפוכו הגמור של ברוך שמעון: כמה שהייתה גדולה
- 33 בורותו של ברוך שמעון כך הייתה גדולה למדנותו של ר' אפרים קלמן, שהיה נוהג ללמוד בעל-פה
- 34 בכל עת עמדו ליד הריחים.
- 35 ר' ירחמיאל הירש, בעל הבית, הוכיח ביחסיו לשני האנשים האלה עד כמה גדול בעיניו ההבדל
- 36 בין למדן לבין אדם פשוט. לר' אפרים קלמן גילה הערכה רבה ושוחח איתו תכופות בדברי תורה,

- 1 ואילו כלפי ברוך שמעון גילה בוז ושאט נפש. דווקא ר' אפרים קלמן התייחס בידידות לאנשים פשוטים
- 2 והיה מוכיח תכופות את בעל הבית על יחסו לפועל השני, הוא היה מזכיר לר' ירחמיאל הירש את
- 3 מאמר חכמינו ז"ל: "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך", ר' ירחמיאל הירש היה שומע
- 4 בשקט, כמי שאינו מעיז להתווכח עם ר' אפרים קלמן הלמדן, אך הדבר לא שינה את יחסו כלפי ברוך
- 5 שמעון, במיוחד כאשר ר' אפרים קלמן לא היה נוכח. הוא היה מתעמר בו בעבודה, מעליבו ומדכאו.
- 6 פעם ראה שמואל נחום את המחזה הבא: היה זה אחד הימים שבהם לא היה מה לטחון. אותו
- 7 בוקר השמיע ר' ירחמיאל הירש את שיעורו בסוגיה של "נתן באילן" (את העירוב), מחלוקת רבי ורבנן
- 8 (עירובין ל"ג). בעניין זה אמר פלפול חריף, וחש עצמו משום כך במצב רוח מרומם. כאשר בא לטחנה
- 9 חזר בפני ר' אפרים קלמן על הפלפול, והתפתח ביניהם ויכוח.
- 10 שני הלמדנים היו שקועים בתורתם, ובטחנה לא היה מה לעשות. התכנס, אפוא, ברוך שמעון
- 11 בפניו והחל לומר פסוקי תהלים. אולי מפני עגמת הנפש על שאינו מסוגל להבין את דברי התורה,
- 12 החלו דמעות זולגות מעיניו.
- 13 בינתיים סיימו שני הלמדנים את שיחתם התורנית, ור' ירחמיאל הירש הכחין שברוך שמעון אומר
- 14 תהלים ומתמוגג בדמעות. הוא הגיע לפרקי ההלל שבתהלים, ואמר אותם בהתלהבות, אך בדרכו
- 15 העם-ארצית מבלי שיאמר את המלים בשלמותן. מלים רבות יצאו מפיו משובשות. וירחמיאל הירש
- 16 ניגש לברוך שמעון והפסיקו, באומרו בטון של זלזול ולעג:
- 17 "לא די, ברוך שמעון, שקוטל הַנֶּךְ את ההלל וקוברו, אלא שאף מבכה אתה אותו". לאחר שסיים
- 18 את דבריו פרץ בצחוק מה"חכמה" שלו.
- 19 ברוך שמעון נדהם, וישב מבויש ומושפל.
- 20 ר' אפרים קלמן רתח: "חכמינו אומרים כי מכל מלה של שבח לקב"ה היוצאת מפי יהודי, נברא
- 21 מלאך, בין אם זה למדן או אדם פשוט. המלאכים נעשים מליצי יושר עבור אלה שעל ידם נקראו. נימה
- 22 של תוכחה חריפה נשמעה בדבריו.
- 23 ר' ירחמיאל הירש המשיך עדיין לצחוק, והגיב על הערתו של ר' אפרים קלמן: "המלאכים
- 24 שנבראים ממלים כגון אלו של ברוך שמעון, יש לשער, הם בעלי מומין ונכים..."
- 25 "וכיצד, לדעתך, נראים המלאכים הנבראים מחידושי התורה שלנו"? - שאל ר' אפרים קלמן בנימה
- 26 של ביקורת עצמית.
- 27 "המלאכים הנבראים על ידינו" - השיב ר' ירחמיאל הירש בפשיטות - "הם בריאים וחזקים, יצוקים
- 28 מברזל וחלמיש, הם מאירים כשמש, ופורחים בשירה וזמרה היישר לכסא הכבוד".
- 29 "לא, ר' ירחמיאל הירש! [=ענה ר' אפרים קלמן] נדמה לי כי המלאכים שהם בעלי מומין לפי
- 30 דברך, חביבים לפני הקב"ה יותר מהמלאכים שלדעתך הם בריאים וחזקים ויצוקים מברזל".
- 31 ר' ירחמיאל הירש לא השיב על כך. מאז נזהר שלא לפגוע בברוך שמעון בנוכחותו של ר' אפרים
- 32 קלמן. מאידך גדלה מאז טינתו כלפי תמימותו של ברוך שמעון ובמיוחד כלפי מנהגו להקפיד על הליכה
- 33 פעמיים ביום לבית הכנסת כדי להתפלל בצבור. הוא אף החל להוכיחו על שאינו עושה מלאכתו
- 34 באמונה והוא "מבזבז" זמן להליכה לבית הכנסת.
- 35 ברוך שמעון עמד על זכותו ללכת לבית הכנסת להתפלל בצבור: "ואין לך כל זכות לחוות לי דעה
- 36 בעניין זה, כשם שבשבתות וימים טובים פטור הנני מהעבודה".

1 "אבל הקב"ה אינו זקוק לתפילותיך" - השיב ר' ירחמיאל הירש בכוונה לפגוע - "בשביל עם-הארץ
2 כמותך די בתפילה בבית".

3 הדברים נגעו מאוד לליבו של ברוך שמעון, ודמעות ניקו בעיניו: "מה אעשה" - אמר - "והקב"ה
4 לא העניק לי כישרונות כדי להיות למדן, ונוסף לכך נגזר עלי להקדיש את זמני לסחיבת שקים, מבלי
5 שישאר לי פנאי לשמוע שיעור"?!

6 לר' ירחמיאל הירש היה אחיין, בשם ר' שלום יחיאל מהרקי, חברו של ר' יצחק שאול. את האחיין
7 הזה החזיק בביתו כיון שהיה חשוך בנים. ר' שלום יחיאל נתפס מכבד לתורת הבעל שם טוב, וכאשר
8 שמע את דודו מעליב את ברוך שמעון התמים והפשוט, אמר לו:

9 - דודי! הבעל שם טוב אמר כי חביבים בעיניו היהודים הפשוטים בעלי הלב התמים והטהור
10 מאשר הלמדנים המתגאים בלמדנותם.

11 הוא סיפר לו בהרחבה על הבעל שם טוב ותלמידיו, ודבריו השפיעו על הטוהן, שהחל להתייחס
12 בצורה יפה יותר לברוך שמעון.

13 *

14 מתורות הבעל שם טוב, שנמסרו על-ידי רבי יצחק שאול:

15 א. הנשמה לומדת תורה מפי הקב"ה במתיבתא דרקינא, והקב"ה שולח את הנשמה למטה לעולם
16 הזה כדי להפוך את ה"אני" ל"אין". אפילו מי שהוא באמת במדרגת "אני" בענייני תורה ומצוות צריך
17 לעשות מה"אני" - "אין", לדעת את אפסותו לעומת הפשטות התמימה של היהודי הפשוט.

18 *

19 ב. אמרו חכמינו ז"ל (יומא דף ע"ב, עמוד ב): "זכה - נעשית לו סם חיים, לא זכה - נעשית לו
20 סם מיתה (לגבי לימוד התורה), והיינו דאמר רבא (וזהו שאמר רבא): באומן לה (כאשר הוא מאמין
21 בה - בתורה) - סמא דחיי (הרי היא סם חיים), בלא אומן לה (כאשר אינו מאמין בה) - סמא דמותא.
22 (הריהי סם המוות)". מה עניינם של זכות ושל אמונה בעניין לימוד התורה - הלא התורה היא חכמה,
23 וכל חכמה ומדע נקנים ביגיעת המוח? ועוד זאת: הלא אמונה היא בדבר שלמעלה מהשכל, ותורה
24 שהיא חכמה אין נופל בה עניין האמונה. - והנה בגמרא שבת (דף פ"ח עמוד ב): "אמר רבא: למיימינים
25 בה - סמא דחיי, למשמאילים בה - סמא דמותא", ופירש רש"י: "למיימינים - עסוקים בכל כוחם
26 וטרודים לדעת סודה". הלומד תורה צריך לדעת באמונה פשוטה כי בכל דיבור ודיבור של תורה יש
27 סוד פנימי, ועליו לייגע את המוח ולאמץ את השכל לדעת את הסוד הפנימי שבה. רק לימוד כזה פועל
28 טוהר וזיכוך בלומד התורה. וזהו: "זכה" - אם הלומד תורה נעשה זך על ידי הלימוד - הרי אם יוסיף
29 ללמוד באופן כזה, נעשית לו סם חיים. ואם הלומד תורה לא נעשה זך על-ידי לימוד התורה (כיון
30 שאינו מחפש את הפנימיות שבתורה), אלא, אדרבא, הוא נעשה עב וגס - אז נעשית לו סמא דמותא.

31 *

32 ג. "ולא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה". "ירושלים" היא יראת שמים,
33 וההנהגה שהיא רק על פי דין תורה מחרבת היראת שמים, ולפנים משורת הדין - מחזקת היראת שמים.

מו"ה ישעי' שי' שו"ב

1 ע"י ידידנו הרב ר' ארי' ל"ב שי' שיינן נודעתי כי לומד
2 הוא תניא בכל יום לפני השומעים, אשרי חלקו להיות ממזכי
3 הרבים, אמנם ראוי ונכון הדבר לעשות קביעות זמן על לימוד
4 דא"ח ברבים, וכן לחזור דא"ח בע"פ ושמעתי כי יש להם ת"ל
5 רב נכבד שי' אשר ביכולתו בעזרה"י לחזור דא"ח ובודאי המצא
6 ימצאון התאבים וחפצים לשמוע, ורק שהענין הוא בחלישות
7 אמנם אתם תלמידי תו"ת יחיו עליכם לדעת החובה המוסרית
8 אשר עליכם נסוכה מאת פני הקדש כי איש איש במקומו
9 ומקום מגורו יהי' עסקו לעורר על דבר לימוד התורה הן
10 לגדולים בשיעורים קבועים בנגלה ודא"ח והן בדבר חדרים,
11 ולדעת כי זה חלקכם בחיים וטוב, ואין טוב אלא תורה, וידענו
12 גם ידענו כי העיקר הוא ההשתדלות וההתעסקות באמונה
13 פשוטה כי זכות אבות קדושי' מסייע בסיוע רב, וכמבואר
14 בדא"ח בענין הבא לטהר מסייעין אותו ומודגש ומדויק
15 בתניא פכ"ז ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם
16 ליטהר לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו ית', דאינו מפני
17 האתכפיא בלבד מה שכופה א"ע לאחר סעודתו, אלא גם
18 שעוסק אז בתורה, וההתעסקות בתורה היא בכמה אופני
19 שלומד בעצמו ובפרט הגורם ומשתדל שילמוד זולתו, ער איז
20 א שמש, וכמו הקורא קרואי לסעודה, הרי בהשקפה ראשונה
21 הוא רק שליח בלבד, אמנם לסיבת חריצו' השליח וטיב

22 התעסקותו בזה ובאים הקרואי' אז מתגדל השמחה ביתר
23 שאת ויתר עז, וכגוונא דא מי שהוא לוקח על עצמו עבודה
24 להיות משמש ומשרת בקדש לקרוא אנשי' לבוא אל שיעורי
25 הלימודים בחול ובפרט ביום הש"ק להשתדל ולהתעסק בזה
26 אשרי איש שככה לו, וזכות הרבים הם בניהם ובני בניהם על
27 ראשו יחול, וכמ"ש בתניא פל"ז בענין קורא בתורה, כבי'
28 כאדם הקורא לחבירו שיבוא אליו כו' דהיינו שקורא להקב"ה
29 ע"י התורה דוקא, ובפרט תורה דרבים, ודבר ברור הוא באם
30 שהי' אדם מתבונן בגודל הפלאת רוממות ענין זה הי' פועל
31 בעצמו לעמוד בחוץ ולאסוף אסיפות אנשים לעוררם על
32 התורה וחיוזוק היהדות ולב ישראל פתוחה היא לכל דורש
33 ומעורר על התורה והעבודה, והכל תלוי במעורר ואופן
34 עבודתו.

35 ועתה אתה הנך אחד הזכאים ת"ל אשר גורל טוב בידך,
36 שההשגחה העליונה גזרה עליך להתעסק במלאכת שמים, הנה
37 נר אלקים בידך הוא, וכאמרם ז"ל נרי בידך ונרך בידי אם
38 אתה משמר נרי הנני משמר נרך, התחזק נא בעבודתך זאת
39 והתעורר נא בהתעוררות אמיתי ותעורר את כבוד הרב שי'
40 ע"ד חזרת דא"ח ברבים בע"פ, ויהי השי"ת עמכם ויתעוררו
41 לב ידידנו אנשי' שי' כאשר היו באמנה עד כה ואור יהי
42 במושבותם.

43 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש.

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שסב]

המשך מעמוד לט

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

לדעת בוודאות שהוא אכן ידליק את התנור. אחרי ככלות הכל,
קיימת אפשרות שהוא ימנע מלעשות כן מכל סיבה שתעלה
בדעתו. לעומת זאת, בשעון שבת, מובטחים אנו שהמיהם
יידלק, והרי זה דומה לדין כופת אדם ליד חמה שסופה לבוא
בוודאי, ולכן נחשב הדבר כאילו התנור חם מעכשיו, והרי שזהו
מבשל מדאורייתא.
ומקור לחילוק זה ניתן להביא מדברי הרמב"ם בשיעור
היומי:

מפסיקתו ("יניח לפניו אחת על הסלע ואל יתננה לתוך ידו,
כדי שלא יטמא התרומה בידיים") רואים, שבזה שמניח את
הכיכר על הסלע, אינו נחשב כמטמא את התרומה בידיים,
למרות שהוא יודע שהנכרי יקחנה משם ויטמא בידיו. הטעם
לכן הוא, שהנכרי הוא בעל דיעה עצמאית, וסוף סוף יתכן שהוא
לא יקח התרומה משם, ואם כן אין כאן טימוא התרומה בידיים.

החמה בסוף בוודאי תבוא לשם, כמו כן הוא בנוגע לתנור
החשמלי, למרות שהוא כעת קר ויידלק רק לאחר מכן, בכל זאת
מאחר שבוודאי התנור החשמלי ידלק הרי הוא נחשב מבשל
משם, כאילו כבר עתה התנור הוא חם.

למעשה, סוגיה דומה כבר נידונה בספרות ההלכה: האם
מותר ליהודי להניח כלי על גבי הכירה, שלאחר זמן יבוא נכרי
וידליקה. ובעניין זה פסק אדמו"ר הזקן בשולחנו (סי' רג ס"ז ע"פ
תרוה"ד סי' סו), שהדבר אסור מדברי סופרים.

לכאורה, כיון שמדובר כאן באותה פעולה, מדוע לגבי שעון
שבת זהו איסור בישול מדאורייתא?

אלא, מסביר הרב פראנק, יש הבדל גדול בין שני המקרים:
במצב בו הדלקת האש (או המיהם) תיעשה על ידי בן אדם,
הרי אז האיסור הוא רק מדרבנן. הסיבה לכך היא, שלמרות
שאנו יודעים כי קרוב לוודאי שהנכרי יסיק אחר כך את התנור,
הרי מאחר שהנכרי הוא בעל דעה עצמאית, אין באפשרותנו

א אציתו שמיא ואמלל ותשמע
ארעא אמרי פמי: ב יבסם
פמטרא אולפני יתקבל פטלא
מימרי כרוחי מטרא דנשבין על
דתאה וכרסיסי מלקושא די על
עשבא: ג ארי בשמא דיני אנא
מצלי הבו רבותא קדם אלחנא:
ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי
פל ארחתה דינא אלחא מהימנא
דמן קדמוהי עולה לא נפק דמן
קדם זפי וקשיט הוא: ה חבילו

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע
הארץ אמרי פי כ: ב יערף פמטר לקחי תזל
פטל אמרתי בשעירם עלי דשא וכרביבים
עלי עשב כ: ג כי שם יהוה אקרא הבו גדל
לאלהינו כ: ד הצור תמים פעלו כי כל
דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר
הוא כ: ה שחת לו לא בניו מומם דור עקש

רש"י

פחץ נקרא רביב כמה דאף אמר: (בראשית כא)
"רובה קשת": דשא. ארברי"ץ (גראזגויכס),
עטיפת הארץ מכסה בירק: עשב. קלח אחד קרוי
עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב: (ג) כי שם
ה' אקרא. הרי 'כי' משמש בלשון 'באשר', כמו
(ויקרא כג): "כי תבואו אל הארץ", כשאקרא ואזכור
שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו וכרכו שמו. מפאן
אמרו שעונין: "ברוך שם כבוד מלכותו", אחר
ברכה שבמקדש (תענית טז): (ד) הצור תמים
פעלו. אף על פי שהוא חזק, כשמביא פרענות על
עובדי רצונו, לא בשטף הוא מביא כי אם בדין, כי
תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם
לעולם הבא, ואף על פי שמאחר את תגמולם,
סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים
משלם שכר צדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא.
הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר
להם. צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:
(ה) שחת לו וגו'. כתרגומו: חבילו להון ולא
ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו
היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה ולא
מומו: דור עקש. עקום ומעקל, כמו: (מיכה ג)
"ואת כל הישרה יעקשו", ובלשון משנה: 'חלדה
ששניה עקומות ועקושות': ופתלתל.
אנטורטיליי"ש (פערדרעהט, פעררוויקקעלט),
כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות

(א) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל,
ותהיו אתם עדים בדבר שפך אמרתי להם שאתם
תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם
שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר ודם, למחר
אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו
הברית, מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם
שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם. ועוד, שאם
יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה
והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם
יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא)
"ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא
תתן את יבולה", ואחר כך: "ואבדתם מהרה", על
ידי העובדי כוכבים: (ב) יערף פמטר. זו היא
העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי
לישראל שהיא חיים לעולם, פמטר הזה שהוא
חיים לעולם, (ספרי) באשר יערפו השמים טל
ומטר: יערף. לשון יטיף, וכן (תהלים סה) "ירעפון
דשן", (לקמן לג) "יערפו טל": תזל פטל. (ספרי)
שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים
לבריות (ספרי אחרים: יש עצבים בו), כגון
הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין: בשעירים.
לשון רוח סערה כתרגומו: 'כרוחי מטרא', מה
הרוחות הללו מחזיקין את העצבים ומגדלין
אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן:
וכרביבים. טפי מטר. ונראה לי על שם שיוזרה

וּפְתַלְתַּל כִּסִּי: ו הַ לַיהוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבִל
וְלֹא חָכָם הִלּוּא-הוּא אֲבִיךָ קִנְיָ הוּא עֵשָׂךְ
וַיִּכְנֶנֶךָ כִּסִּי: יִשְׂרָאֵל שְׁנִי זִכְרֵ יָמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת
דֹּר וָדֹר שְׂאֵל אֲבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ זִקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ
לָךְ כִּסִּי: ח בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוּ בְּנֵי
אָדָם יֵצֵב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: ט כִּי חֵלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל
נִחְלָתוֹ כִּסִּי: י יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יִלֵּל

להון לא לה בניא די פלחו
לטעותא דרא דאשניו עובדוהי
ואשתניו: ו הא קדם יי אתון
גמלין דא עמא דקבילו אורייתא
ולא חבימו הלא הוא אבוק ואת
די לה הוא עבדך ואמקנך:
ז אדבר יומין דמן עלמא אסתפל
בשני דר ודר שאל אבוק ויחוי
לך סביך וימרון לך: ח באחסנא
עלאה עממיא בפרשותה בני
אנשא קיים תחומי עממיא למנן
בני ישראל: ט ארי חלקא דיי
עמה יעקב עדב אחסנתה:

י ספיק צרפיהון בארעא מדברא ובית צחונא אתר די לית מיא אשננון סחור סחור לשכנתה אלפנון

רש"י

בְּהַפְרִידוּ בְּנֵי אָדָם. כְּשֶׁהַפִּיץ דֹּר הַפִּלְגָה הָיָה בִּידוֹ
לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם וְלֹא עָשָׂה כֵן, אֲלֹא "יֵצֵב
גְּבוּלוֹת עַמִּים", קִיָּמָם וְלֹא אֲבָדָם: לְמִסְפָּר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. בְּשָׂבִיל מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁעִתִּידִין לְצֹאת
מִבְּנֵי שָׁם, וּלְמִסְפָּר שְׂבָעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שִׁירְדוּ לְמִצְרַיִם, הַצִּיב גְּבוּלוֹת עַמִּים שְׂבָעִים לְשׁוֹן:
(ט) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ. לָמָּה כָּל זֹאת? לִפִּי שְׁהִיָּה
חֵלְקוֹ כְּבוֹשׁ בִּינֵיהֶם וְעִתִּיד לְצֹאת. וּמִי הוּא חֵלְקוֹ?
עִמּוֹ, וּמִי הוּא עִמּוֹ? יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ. וְהוּא
הַשְּׁלִישִׁי בְּאֲבוֹת, הַמְּשַׁלֵּשׁ בְּשִׁלֵּשׁ זִכְיוֹת: זְכוּת אָבִי
אָבִיו, וְזְכוּת אָבִיו, וְזְכוּתוֹ, הָרִי שִׁלֵּשׁ, כִּחְבֵּל הַזֶּה
שֶׁהוּא עָשׂוּי בְּגִ' גְּדִילִים. וְהוּא וּבְנָיו הָיוּ לוֹ לְנִחְלָה,
וְלֹא יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן אֲבִרָהָם, וְלֹא עָשׂוּ בְּנוֹ שֶׁל יִצְחָק:
(י) יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מִדְבָּר. אוֹתָם מָצָא לוֹ נֶאֱמָנִים
בְּאַרְצָן מִדְבָּר, שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָתוֹ וּמִלְכוּתוֹ וְעָלוּ,
מֵה שֶׁלֹּא עָשׂוּ יִשְׁמַעֲאֵל וְעָשׂוּ, שְׁנֹאמֵר: (לִקְמֵן לִג)
"וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן": וּבְתַהוֹ
יִלֵּל יִשְׁמֵן. אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה, מְקוֹם יִלְלַת תַּנִּינִים
וּבְנוֹת יַעֲנָה, אֶפֶס שֶׁם נִמְשְׁכוּ אַחֲרֵי הָאֱמוּנָה, וְלֹא
אָמְרוּ לְמִשָּׁה: 'הֵיאָךְ נֵצֵא לְמִדְבָּרוֹת, מְקוֹם צִיָּה
וּשְׁמָמוֹן'? כַּעֲנִין שְׁנֹאמֵר: (יִרְמִיָּה ב) "לִכְתֹּף אַחֲרֵי
בְּמִדְבָּר": יִסְבְּכָנָהוּ. שֶׁם סִבְכָם וְהִקִּיפָם בַּעֲנָנִים

הגדיל: פתלתל. מן התבות הכפולות, כמו:
ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל: (ו) הלה
תגמלו-זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם
מעצבין, שיש בידו ליפרע מכם, ושהטיב לכם
בכל הטובות?: עם נבל. ששכחו את העשוי להם:
ולא חכם. להבין את הנולדות, שיש בידו להטיב
ולהרע: הלוא-הוא אביך קנך. שקנאך, שקננך
בזן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני
תקנה: הוא עשך. אמה באמות: ויכננך. אחרי כן
בכל מיני בסיס וכן, מכם כהנים, מכם נביאים
ומכם מלכים, כרך שהכל תלוי בו: (ז) זכר ימות
עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו
שנות דר-ודר. דור אנוש, שהציף עליהם מי
אוקינוס, ודור המבול ששטףם. דבר אחר: לא
נתתם לבבכם על שעבר: בינו שנות דר-ודר.
להפיר להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם
ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו
הנביאים שנקראו אבות, כמו שנאמר באלהיהו:
(מלכים ב) "אבי אבי רכב ישראל": זקניך. (קידושין
לב) אלו החכמים: ויאמרו-לך. הראשונות:
(ח) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקדוש ברוך
הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם:

פִּתְגָמִי אֲרִיתָא נְטָרְנוֹן כְּכַבֵּת
עֵינֵיהוֹן: יא כְּנֶשֶׁרֶא דְמַחִישׁ
לְקִנְהָ עַל כְּנוּהִי מִתְחַוְּפָה פְּרִיס
גְּדֻפְוּהִי מִקְבֵּלְהוֹן מְנַטְלְהוֹן עַל
תְּקוּף אֲכֻרְהִי: יב יִי בְּלַחֲדוּהִי
עֲתִיד לְאַשְׁרִיּוּתְהוֹן בְּעֶלְמָא דְהוּא
עֲתִיד לְאַתְחַדָּתָא וְלֹא יִתְקַיֵּם
קְדָמוּהִי פְּלִחֵן טַעֲוֹן: יג אֲשֶׁרְנוֹן
עַל תְּקַפִּי אֲרַעָא וְאוֹכְלָנוֹן בְּזַת

יִשְׁמֹן יִסְכְּבֻנְהוּ יְבוֹנְנְהוּ יִצְרֻנְהוּ בְּאִישׁוֹן
עֵינֹו כִּסִּי: יא כְּנֶשֶׁרֶא יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלֵיו יִרְחֹף
יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאַהוּ עַל-אַבְרָתוֹ כִּסִּי:
יב יִהְיֶה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאִין עֲמוּ אֵל נִכְר כִּסִּי: כה
שְׁלִישִׁי יג יִרְכְּבֵהוּ כְּתִיב עַל-בְּמוֹתֵי קְרִי עַל-בְּמֹתֵי אֶרֶץ
וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבֶשׁ מִסְּלַע וְשִׁמֹן

רש"י

יִכְנֹס כְּכִנִּי, אִף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: (שמות יט)
"וְאִשָּׁא אֲתַכֶּם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם
אֲחֻרֵיהֶם וְהִשְׁיגוּם (חֲוִינִים) עַל הַיָּם, הָיוּ זֹרְקִים
בָּהֶם חֲצִים וְאֲכָנִי בְּלִיסְטָרְאוֹת, מִיָּד: (שמות יד)
"וַיִּסַּע מִלֵּאֲךָ הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֹא בֵּין מִתְנֶה מִצְרַיִם
וְגו'": (יב) ה' בְּדָד. ה' – בְּדָד לְבִטָּח נִהְגָּם
בְּמִדְבָּר: וְאִין עֲמוּ אֵל נִכְר. לֹא הָיָה כֹחַ בְּאֶחָד
מִכָּל אֱלֹהֵי הָעוֹבָדִי כְּכִיכִים לְהַרְאוֹת כְּחוֹ וְלִהְלָחֵם
עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרִשׁוּהוּ עַל הָעֲתִיד, וְכֵן תִּרְגָּם
אוֹנְקֵלוֹס. וְאִנִּי אוֹמֵר דְּכָרִי תוֹכְחָה הֵם לְהַעֲדִי
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְתִהְיֶה הַשִּׁירָה לָהֶם לְעַד, שְׁסוּפֹן
לְבָגָד וְלֹא יִזְכְּרוּ הַרְאֻשׁוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם, וְלֹא
הַנּוֹלָדוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם, לְפִיכָף צָרִיךְ
לִישָׁב הַדְּבָר לְכָאן וּלְכָאן, וְכָל הָעוֹנֵן מוֹסֵב עַל
"זָכַר יְמוֹת עוֹלָם, בֵּינוּ שְׁנוֹת דֶּר-וָדוֹר", כֵּן עָשָׂה
לָהֶם, וְכֵן עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, כֹּל זֶה הָיָה לָהֶם לְזִכָּר:
(יג) יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמֹתֵי אֶרֶץ. כֹּל הַמְקַרָּא
כְּתֻבָּנוֹ: יִרְכְּבֵהוּ וְגו'. עַל שֵׁם שְׁאָרֵץ יִשְׂרָאֵל
גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת: וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי. אֵלּוּ פְּרוֹת
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקְלִים לְנוֹב וְלִהְתַּבְּשֵׁל מִכָּל פְּרוֹת
הָאֲרָצוֹת: וַיִּנְקְהוּ דְּבֶשׁ מִסְּלַע. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד
שֶׁאֵמַר לְבָנוּ בְּסִיכְנִי: 'הָבֹא לִי קְצִיעוֹת מִן הַחֲבִית'.
הֵלֶךְ וּמִצָּא הַדְּבֶשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ: 'זוֹ שֵׁל
דְּבֶשׁ הִיא', אָמַר לוֹ: 'הִשְׁקַע יָדְךָ לְתוֹכָהּ וְאֶתְּהָ
מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָהּ' (ספרי): וְשִׁמֹן מִחֲלָמִישׁ
צוּר. (מִנְחוֹת פָּה) אֵלּוּ זֵיתִים שֶׁל גּוֹשׁ חֲלָב: בְּמֹתֵי
אֶרֶץ. לְשׁוֹן גְּבוּהָ: שְׂדֵי. לְשׁוֹן שְׂדֵה: חֲלָמִישׁ צוּר.

וְסִבְכָּם בְּדָגָלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְסִבְכָּם בְּתַחֲתִית
הָהָר, שֶׁכָּפְהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית: יְבוֹנְנְהוּ. שֵׁם, בְּתוֹרָה
וּבִינָה: יִצְרֻנְהוּ. מִנְחָשׁ, שָׂרָף, וְעֶקְרֵב וּמִן הָעוֹבָדִי
כּוֹכְבִים: בְּאִישׁוֹן עֵינֹו. הוּא הַשָּׁחַר שֶׁבָּעֵין
שֶׁהִמָּאֹר יוֹצֵא הִימֵנוּ. וְאוֹנְקֵלוֹס תִּרְגָּם: "מִצָּאָהוּ",
'סִפִּיקָהוּ כֹל צָרְכוֹ בְּמִדְבָּר', כְּמוֹ: (במדבר יא)
"וּמִצָּא לָהֶם", (יהושע יז) "לֹא יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר":
יִסְכְּבֻנְהוּ. 'אֲשֶׁרְנוֹן סָחֹר סָחֹר לְשִׁכְנֵתָהּ', אֵהָל
מוֹעֵד בְּאֶמְצַע וְאַרְבַּעַה דָּגָלִים לְד' רוּחוֹת:
(יא) כְּנֶשֶׁרֶא יַעִיר קִנּוֹ. נִהְגָּם בְּרַחֲמִים וּבְחֻמְלָה
כְּנֶשֶׁר הָיָה רַחֲמָנִי עַל בְּנָיו, וְאֵינוּ נִכְנָס לְקִנּוֹ פִּתְאֻם,
עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמְטַרֵּף עַל בְּנָיו כְּכִנְפָיו בֵּין
אֵילָן לְאֵילָן, בֵּין שׁוֹכָה לְחִבְרָתָהּ, כְּדִי שִׁיעֲרוּ בְּנָיו
וְיִהְיֶה בָּהֶן כֹּחַ לְקַבְּלוֹ: יַעִיר קִנּוֹ. יַעֲזֹר בְּנָיו:
עַל-גּוֹזְלֵיו יִרְחֹף. אֵינוּ מְכַבִּיד עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, אֲלֹא
מִחֻפָּף, נוֹגֵעַ וְאֵינוּ נוֹגֵעַ, אִף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
(אִיּוֹב לו) שְׂדֵי לֹא מִצָּאנוּהוּ שְׂגִיא כֹחַ, כְּשֶׁבָּא לִיתֵן
תּוֹרָה, לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְרוֹחַ אֲחַת אֲלֹא מֵאַרְבַּע
רוּחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (להלן לג) "ה' מְסִינִי בָּא וְזֶרַח
מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מִהֵר פֶּאֶרְן, וְאֶתְהָ מִרְכַּבּוֹת
קִדְשׁ", (חבקוק ג) "אֵלֶּה מִתִּימָן יָבֹא", זוֹ רוּחַ
רְבִיעִית: יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ. כְּשֶׁבָּא לִישָׁלֵן
מִמְקוֹם לְמְקוֹם, אֵינוּ נוֹטֵל בְּרַגְלָיו כְּשֶׁאֵר עוֹפּוֹת,
לְפִי שֶׁשָּׂאָר עוֹפּוֹת יִרְאִים מִן הַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא מְגַבִּיָּה
לְעוֹף וּפְזוּרָה עֲלֵיהֶם, לְפִיכָף נוֹשָׁאָן בְּרַגְלָיו מִפְּנֵי
הַנֶּשֶׁר, אֲבָל הַנֶּשֶׁר אֵינוּ יָרֵא אֲלֹא מִן הַחֵץ, לְפִיכָף
נוֹשָׁאָן עַל כְּנָפָיו, אוֹמֵר: 'מוֹטֵב שִׁיכְנֹס הַחֵץ בִּי וְלֹא

מַחְלְמִישׁ צוֹר כִּסִּי: יד חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן
 עִם־חֲלָב בָּרִים וְאֵילִים בְּגִיבִשָׁן וְעִתּוּדִים
 עִם־חֲלָב בְּלִיּוֹת חֲטָה וְדִם־עֵגֶב תִּשְׁתֶּה
 חֲמֵר כִּסִּי: טו וַיִּשְׁמֶן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֲבִית
 כְּשִׁית וַיִּפֹּשׁ אֱלֹהֶי עֲשָׂהוּ וַיַּנְבֵּל צוֹר
 יִשְׁעָתוּ כִּסִּי: טז יִקְנֶאָהוּ בָּזִירִים בְּתוֹעֵבָת
 יִכְעִיסָהוּ כִּסִּי: יז יִזְבְּחוּ לִשְׂדִים לֹא אֱלֹהֵי אֱלֹהִים
 לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוּם
 אֲבֹתֵיכֶם כִּסִּי: יח צוֹר יִלְדֵךְ תִּשִּׁי וְתִשְׁכַּח אֵל

יִדְעוּן חֲדָתָא דִּי מִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא לֹא אֲתַעֲסִקוּ בָּהוּן אֲבָהֵתְכוֹן: יח דַּחֲלָא תְּקִיפָא דְבִרְאָךְ אֲתַנְשְׂתָא

רש"י

כְּשִׁית. כִּמּוֹ "כְּסִית", לְשׁוֹן: (איוב טז) "כִּי כֶּסֶה פָּנָיו
 בַּחֲלָבוֹ", כְּאֵדָם שֶׁשְׁמֵן מִבְּפָנִים וְכִסְלֵיו נִכְפָּלִים
 מִבְּחוּץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שם) "וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלַי
 כֶּסֶל": כְּשִׁית. יֵשׁ לְשׁוֹן קָל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי', כִּמּוֹ:
 (משלי יב) "וְכִסָּה קִלּוֹן עָרוֹם", וְאִם כֶּתֶב 'כְּשִׁית'
 דְּגוּשׁ, הִיָּה נִשְׁמַע כְּסִית אֶת אַחֲרִים, כִּמּוֹ: (איוב טז)
 "כִּי כֶּסֶה פָּנָיו": וַיַּנְבֵּל צוֹר יִשְׁעָתוּ. גִּנָּהוּ וּבִנְיָהוּ,
 כִּמּוֹ שְׁנֵאֲמַר: (יחזקאל ח) "אֲחֹזְרִיהֶם אֶל הַיִּכְל ה'
 וְגו'", אֵין נְבוּל גְּדוֹל מִזֶּה: (טז) יִקְנֶאָהוּ. הִבְעִירוּ
 חֲמָתוֹ וְקִנְאָתוֹ: בְּתוֹעֵבָת. בְּמַעֲשִׂים תְּעוּבִים כְּגוֹן
 מִשְׁכַּב זָכוֹר וְכִשְׁפִּים, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם "תוֹעֵבָה":
 (יז) לֹא אֱלֹהֵי. כְּתַרְגוּמוֹ: 'דְּלִית בְּהוּן צְרוּךְ', אֵלוֹ
 הִיָּה בָּהֶם צְרוּךְ לֹא הִיָּתָה קִנְאָה כְּפֹלָה כִּמּוֹ עֲכָשׁוּ:
 חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ. (ספרי) אֲפֹלוּ הָאוֹמוֹת לֹא הָיוּ
 רְגִילִים בָּהֶם, נִכְרִי שֶׁהָיָה רֹאֶה אוֹתָם, הִיָּה אוֹמֵר:
 'זֶה צֵלִם יְהוּדִי': לֹא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם. לֹא יָרְאוּ
 מֵהֶם, לֹא עֲמָדָה שֶׁעָרְתָם מִפְּנֵיהֶם. דֶּרֶךְ שְׁעָרוֹת
 הָאָדָם לַעֲמֹד מִחֲמַת יְרָאָה, כִּף נִדְרָשׁ בִּסְפָרִי. וַיֵּשׁ
 לְפָרֶשׁ עוֹד "שְׁעָרוֹם", לְשׁוֹן (ישעיה יג) "וּשְׁעִירִים
 יִרְקְדוּ שָׁם", שְׁעִירִים הֵם שָׂדִים, לֹא עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם
 שְׁעִירִים הֵלְלוּ: (יח) תִּשִּׁי. תִּשְׁכַּח. וְרִבּוֹתֵינוּ

תִּקְפוּ וְחִזְקוּ שֶׁל סֵלַע. כְּשֵׁאִינוּ דְּבוּק לַתִּבְּהָ
 שְׁלֹא חֲרִירָיו נִקְוֶה 'חֲלְמִישׁ' וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נִקְוֶה
 'חֲלְמִישׁ': (יד) חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן. זֶה הָיָה
 בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנֵאֲמַר: (מלכים א ד) "עֲשֶׂרָה בָּקָר
 בְּרִיאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן": עִם־חֲלָב
 בָּרִים. זֶה הָיָה בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָטִים, שְׁנֵאֲמַר:
 (עמוס ו) "וְאוֹכְלִים בָּרִים מִצֹּאן": חֲלָב בְּלִיּוֹת
 חֲטָה. זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנֵאֲמַר: (מלכים א ד)
 "וַיְהִי לָחֶם שְׁלֹמֹה וְגו'": וְדִם־עֵגֶב תִּשְׁתֶּה־חֲמֵר.
 בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָטִים (עמוס ו) "הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי
 יַיִן": חֲמַאת בָּקָר. הוּא שׁוּמֵן הַנִּקְלָט מֵעַל גְּבִי
 הַחֲלָב: וַחֲלָב צֹאן. חֲלָב שֶׁל צֹאן, וְכִשְׁהוּא דְּבוּק
 נִקְוֶה 'חֲלָב' בְּחֻטָּף פֶּתַח, כִּמּוֹ (שמות כג) "בַּחֲלָב
 אֹמֹר": בָּרִים. כְּכֹשִׁים: וְאֵילִים. כְּמִשְׁמְעוֹ: בְּגִי־
 בִּשָּׁן. שְׁמִנִּים הָיוּ: בְּלִיּוֹת חֲטָה. חֲטָיִים שְׁמִנִּים
 בַּחֲלָב בְּלִיּוֹת, וְגִסִּין כְּכֹלִיא: וְדִם־עֵגֶב. הִיָּה שׁוֹתָה
 עֵגֶב וְטוֹעֵם יַיִן חָשׁוּב: חֲמֵר. יַיִן בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי:
 חֲמֵר. אֵין זֶה שֵׁם דְּבָר, אֲלָא לְשׁוֹן מִשְׁכַּח בְּטַעַם,
 וּוינו"ש בְּלַע"ז (וויניכט). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֶשׁ שְׁנֵי
 מִקְרָאוֹת הֵלְלוּ אַחֵר תַּרְגוּם שֶׁל אֲוִנְקֵלוֹס: 'אֲשִׁרִינוּן
 עַל תְּקִפִּי אֲרַעָא וְגו'": (טו) עֲבִית. לְשׁוֹן עֲבִי:

שְׁבַקְתָּא פִּלְחֵן אֱלֹהָא דְּעַבְדָּךְ:
 יט וּגְלִי קָדָם יְיָ וּתְקַף רִגְזָה
 מִדְּאֲרִגְזִיו קְדָמוּהִי בְּנִין וּבָנָה:
 כ וְאָמַר אֲסַלֵּק שְׁכֻנָּתִי מִנְהוֹן
 גְּלִי קְדָמִי מָא יְהִי בְּסוֹפִיָּהוֹן
 אָרִי דְרָא דְאֲשָׁנִיו אֲנוֹן בְּנִיא
 דְּלִית בְּהוֹן הֵימְנוּ: כֹּא אֲנוֹן
 אֲקִיָּא קְדָמִי בְּלֹא דַחְלָא
 אֲרִגְזִיו קְדָמִי בְּפִלְחֵן טַעֲוֹן
 וְאָנָּא אֲקִנְנוֹן בְּלֹא עִם בְּעַמָּא
 טַפְּשָׁא אֲרִגְזִיו: כב אָרִי קְדוּם
 תְּקִיף בְּאֲשָׁא נֶפֶק מִקְדָּמִי בְּרִגְזָה
 וְשָׂצִי עַד שְׁאוּל עֲרֹאִית וְאָסַף
 אֲרַעָא וְעַלְלָתָה וְשָׂצִית עַד
 סִיפִי טוּרָא: כג אָסַף עַלְיָהוֹן
 בִּישִׁין מִכְתָּשִׁי אֲשָׂצִי בְּהוֹן: כד נִפְיַחִי כָּפֹן
 וְאֲכֹלִי עוֹף וּכְתִישִׁי רוּחִין בִּישִׁין וְשִׁן חִיּוֹת

מַחְלִלָךְ רַס"י: רַבִּיעִי יֵשׁ וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאֵץ מִכַּעַם
 בָּנָיו וּבְנֹתָיו: כ וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנֵי מַהֶם
 אֲרֹאֶה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תִּהְפֹּכֶת הִמָּה
 בָּנִים לֹא־אֱמָן בָּם רַס"י: כֹּא הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל
 כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֲקִיָּאִם בְּלֹא־עִם
 בָּנָיו נָבַל אֲכַעִיסֶם רַס"י: כב כִּי־אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי
 וּתְיַקֵּד עַד־שְׁאוּל תַּחְתִּית וּתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה
 וּתְלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים רַס"י: כג אֶסְפָּה עֲלִימוֹ
 רַעוֹת חֲצִי אֲכַלְהֶבֶם רַס"י: כד מְזִי רַעַב וּלְחָמִי
 רָשָׁף וְקָטַב מְרִירִי וְשִׁן־בְּהֵמַת אֲשַׁלְחֶבֶם
 בִּישִׁין מִכְתָּשִׁי אֲשָׂצִי בְּהוֹן: כד נִפְיַחִי כָּפֹן
 וְאֲכֹלִי עוֹף וּכְתִישִׁי רוּחִין בִּישִׁין וְשִׁן חִיּוֹת

רַס"י

דְּרָשׁוּ: בְּשָׁבָא לְהַטִּיב לָכֶם, אַתֶּם מַכְעִיסִין לְפָנָיו
 וּמִתִּישִׁים כַּחוֹ מְלַהֵטִיב לָכֶם: אֵל מַחְלִלָךְ. מוֹצִיאָךְ
 מִרְחֹם, לְשׁוֹן (תַּהֲלִים כט) "יִחַלֵּל אֵילֹת", (שם מח)
 "חֵיל פִּיּוּלְדָּה": תוֹרָה יט (כ) מָה אַחֲרִיתָם. מָה
 תַּעֲלֶה בָּהֶם בְּסוֹפָם: כִּי דוֹר תִּהְפֹּכֶת הִמָּה. מִהֶפְכִּין
 רְצוּנוֹ לְכַעַס: לֹא־אֱמָן בָּם. אֵין גְּדוּלֵי נִפְרִים בָּהֶם,
 כִּי הוֹרִיתִים דְּרָף טוֹבָה וְסָרוּ מִמֶּנָּה: אֱמָן. לְשׁוֹן
 (אֶסְתֵּר ב) "וַיְהִי אוֹמֵן", נוֹדְרִיטוֹר"ה בְּלַע"ז
 (עֲרִצִּיהֶעֶן). דְּבָר אַחֵר: "אֱמָן", לְשׁוֹן אֱמוּנָה
 כְּתַרְגוּמוֹ, אֲמָרוּ בְּסִינִי "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", וּלְשָׁעָה
 קִלָּה בְּטָלוּ הַבְּטָחָתָם וַעֲשׂוּ הַעֲגָל: (כֹּא) קִנְאוּנִי.
 הַבְּעִירוּ חֲמָתִי: בְּלֹא־אֵל. בְּדָבָר שְׂאִינוּ אֱלֹהִים
 בְּלֹא־עִם. בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׂאִין לָהֶם שֵׁם, כְּמוֹ
 שְׁנֹאֲמַר: (יִשְׁעִיָּה כג) "הֵן אֶרֶץ פְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא
 הָיָה", וּבְעֶשׂוֹ הוּא אוֹמֵר: (עוֹבְדִיָּה א) "בְּזוֹי אֶתָּה
 מָאֵד": בָּנָיו נָבַל אֲכַעִיסֶם. אֵלוֹ הַכּוֹפְרִים, וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר: (תַּהֲלִים יד) "אֲמַר נָבַל בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹהִים":
 (כב) קִדְחָה. בְּעָרָה: וּתְיַקֵּד. בָּכֶם עַד הִסּוּד:
 וּתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה. אֲרַעְכֶם וַיִּבְלָה: וּתְלַהֵט.

יְרוּשָׁלַיִם הַמֵּי־סֵדֶת עַל הַהָרִים, שְׁנֹאֲמַר: (שם קכה)
 "יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ": (כג) אֶסְפָּה עֲלִימוֹ
 רַעוֹת. אַחֲבָר רַעָה עַל רַעָה, לְשׁוֹן (יִשְׁעִיָּה כט) "סָפוּ
 שָׁנָה עַל שָׁנָה", (לַעִיל כט) "סָפוֹת הָרָוָה", (יִרְמִיָּה ז)
 "עוֹלוֹתֵיכֶם סָפוּ עַל זִבְחֵיכֶם". דְּבָר אַחֵר "אֶסְפָּה",
 אֲכַלָּה, כְּמוֹ (בְּרַאשִׁית יט) "פֶּן תִּסְפָּה": חֲצִי אֲכַלְה־
 בָּם. כָּל חֲצִי אֲשָׁלִים בָּהֶם, וְקִלָּלָה זֹו לְפִי הַפְּרָעָנוֹת
 לְבִרְכָּהּ הִיא: חֲצִי פָלִים וְהֵם אֵינָם פָּלִים:
 (כד) מְזִי רַעַב. אוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם: "נִפְיַחִי כָּפֹן", וְאֵין
 לִי עַד מוֹכִיחַ עָלָיו. וּמִשְׁמֹ שֶׁל רַבִּי מִשָּׁה הַדְּרָשָׁן
 מְטוּלוֹשׁ"א שְׁמַעְתִּי: שְׁעִירִי רַעַב, אָדָם כַּחוֹשׁ מְגִדֵּל
 שְׁעָר עַל בְּשָׂרוֹ: מְזִי. לְשׁוֹן אֲרָמִי שְׁעָר, מְזִיא,
 דִּהְוָה מִהֶפֶךְ בְּמִזְיָא: וּלְחָמִי רָשָׁף. הַשְּׂדִים נִלְחָמוּ
 בָּהֶם, שְׁנֹאֲמַר: (אֵיּוֹב ה) "וּבָנֵי רָשָׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף",
 וְהֵם שְׂדִים: וְקָטַב מְרִירִי. וּכְרִיתוֹת שֶׁד שְׁשָׁמוֹ
 מְרִירִי: קָטַב. כְּרִיתָה, כְּמוֹ (הוֹשֵׁעַ יג) "אֵהִי קָטַבְךָ
 שְׁאוּל": וְשִׁן־בְּהֵמַת. (סַפְרִי) מַעֲשֶׂה הָיָה וְהָיוּ
 הָרַחֲלִים נוֹשְׁכִין וּמִמִּיתִין: חֲמַת זִחְלִי עָפָר. אָרֶס
 נִחְשִׁים הַמִּתְהַלְכִּים עַל גַּחוֹנָם עַל הָעָפָר, כַּמִּים

עם־חַמַּת זַחְלִי עֶפֶר רַס"י: כה מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב
וּמַחֲדָרִים אִימָה גַם־בַּחוּר גַּם־בְּתוּלָה יוֹגֵק
עם־אִישׁ שִׁיבָה רַס"י: כו אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם
אֲשַׁבִּיתָה מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם רַס"י: כז לֹא־יִפְּסֶה אוֹיֵב
אֲגוּר פֶּן־יִנְכָּרוּ צָרִימוּ פֶּן־יֵאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת רַס"י: כח בִּי־גוֹי אֲבָד
עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה רַס"י: כט חֲמִישִׁי כֹּחַ לֹו
חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרִיתָם רַס"י:
ל אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רַבָּה
אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיִּהְיֶה הַסִּגְיָרָם רַס"י:

בְּרָא אֲגָרִי בְּהוֹן עִם חַמַּת תְּנִינָא
דְּזַחְלִין בַּעֲפָרָא: כה מִבְּרָא תַתְּכַל
חֶרֶבָא וּמִתְּנִינָא חֶרֶבַת מוֹתָא אֶף
עוֹלְמִיהוֹן אֶף עוֹלְמַתְהוֹן יִנְקִיחֶהוֹן
עִם אֲנוּשׁ סְבִיחֶהוֹן: כו אֲמַרְתִּי
אֲחוּל רְגָזִי עֲלִיהוֹן וְאַשְׁצִנּוּן
אֲבַטֵּל מִבְּנֵי אֲנוּשָׁא דּוּכְרִיָּהוֹן:
כז אֲלוּלְפּוֹן רְגָזָא דְּסִנְאָה כְּנִישׁ
דִּילְמָא יִתְרַבֵּר בַּעַל דְּכָבָא
דִּילְמָא יִימְרוּן יָדְנָא תְּקִיפַת לָנָא
וְלֹא מִן קָדָם יִי הוּת כָּל דָּא:
כח אֲרִי עִם מֵאֲבָדִי עֲצָה אֲנוּן
וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתְנוּ: כט אֲלוּ
חֲכִימוּ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָא
יְהִי כְּסוּפִיָּהוֹן: ל אֲכַדִּין יִרְדּוּף
חַד אֶלְפָּא וְתִרִין יַעֲרָקוּן לְרַבּוּתָא

רַס"י

רְגָזִי עֲלִיהוֹן, וְלֹא יִתְכּוֹן, שָׂאֵם פֶּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב:
'אֶאֱפִאִיהֶם', א' אַחַת לְשִׁמוּשׁ, וְאַחַת לִיסוּד, כְּמוֹ:
(יִשְׁעִיָּה מֵה) "אֶאֱזָרֶךָ", (אִיּוֹב טז) "אֶאֱמָצְכֶם בְּמוֹ פִי",
וְהָא' הַתִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כָּלָל. וְאִינְקְלוֹס
תְּרַגְּם אַחֵר לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא הַשְּׁנוּיָה בְּסַפְרֵי הַחוּלְקַת
תְּכָה זֹו לְשִׁלְשָׁה תְּבוּת: אֲמַרְתִּי אֶף אִי הֵם, אֲמַרְתִּי
בְּאִפִּי: 'אֶתְנִם כָּאֲלוּ אֵינִם, שְׂיֵאמְרוּ רֹאִיָּהֶם
עֲלֵיהֶם: אֵיָּה הֵם?': (כז) לֹא־יִפְּסֶה אוֹיֵב אֲגוּר.
אִם לֹא שְׂפַעֲסֵה הָאוֹיֵב כְּנוּס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם
יִכָּל לָהֶם וְלַשְׁחִיתָם, יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בּוֹ, וּבִאֲלֵהוּ,
וְלֹא יִתְּלָה הַגְּדֵלָה בִּי, וְזֵהוּ שְׂנַאֲמַר: "פֶּן יִנְכָּרוּ
צָרִימוּ", יִנְכָּרוּ הַדְּבָר לְתַלּוּת גְּבוּרָתָם בַּעֲבוּדַת
כּוֹכְבִּים, שְׂאִין הַגְּדֵלָה שְׁלוֹ: פֶּן־יֵאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
וְגו': (כח) כִּי אוֹתוֹ גּוֹי: אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין
בָּהֶם תְּבוּנָה. שְׂאֲלוּ הֵיוּ חֲכָמִים יִשְׁכִּילוּ זֹאת:
"אִיכָּה יִרְדֹּף וְגו'": (כט) יִבְיִנוּ לְאַחֲרִיתָם. יִתְּנוּ
לֵב לְהַתְּבוּנָן לְסוּף פְּרַעְנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל:
(ל) אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד. מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל:
אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וְה' הַסִּגְיָרָם. מְכָרָם

הַזַּחְלִים עַל הָאֶרֶץ. וְזַחְלָה, לְשׁוֹן מְרוּצַת הַמַּיִם עַל
הָעֶפֶר, וְכֵן כָּל מְרוּצַת דְּבָר הַמְּשַׁפֵּשֵׁף עַל הָעֶפֶר
וְהוּלָף: (כה) מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב. מַחוּץ לְעִיר
תִּשְׁכַּלֵּם חֶרֶב גִּיסוֹת: וּמַחֲדָרִים אִימָה. כְּשִׁבּוּרַח
וְנִמְלֵט מִן הַחֶרֶב, חֲדָרִי לְבוֹ נֹקְפִים עָלָיו מַחַמַּת
אִימָה, וְהוּא מֵת וְהוּלָף בָּה. דְּבָר אַחֵר: "וּמַחֲדָרִים
אִימָה", שְׂכַבְּתִית תִּהְיֶה אִימַת דְּבָר, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר:
(יִרְמִיָּה ט) "כִּי עֲלָה מוֹת בְּחַלּוֹנֵינוּ", וְכֵן תְּרַגְּם
אִינְקְלוֹס. (ספרי) דְּבָר אַחֵר: "מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב",
עַל מָה שְׂעָשׂוּ בַּחוּצוֹת, שְׂנַאֲמַר: (יִרְמִיָּה יא) "וּמִסְפָּר
חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שְׂמֵתָם מִזְבַּחוֹת לְבִשְׁתִּי":
וּמַחֲדָרִים אִימָה. עַל מָה שְׂעָשׂוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים,
שְׂנַאֲמַר: (יִחְזְקָאֵל ח) "אֲשֶׁר זָקְנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים
בַּחֲשֵׁךְ אִישׁ בְּחֲדָרִי מִשְׁכִּיתוֹ": (כו) אֲמַרְתִּי
אֶפְאִיהֶם. אֲמַרְתִּי כָּלכִּי אֶפְאֶה אוֹתָם. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ
"אֶפְאִיהֶם", אֲשִׁיתָם פָּאָה, לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַל הָפֶקֶר,
וְדִגְמָתוֹ מְצִינוּ בַּעֲזָרָא: (נַחֲמִיָּה ט) "וַתִּתֵּן לָהֶם
מִמְּלָכוֹת וְעַמִּמִּים וַתַּחֲלֵקֵם לְפָאָה", לְהַפְקֵר, וְכֵן
חֲבָרוּ מִנְּחָם. וְיֵשׁ פּוֹתְרִים אוֹתוֹ כְּתַרְגוּמוֹ: "יַחְוֹל

אֵלֶהָן אַרִי תְּקִיפֶהוּן מְסֻרִינוּן וַיִּי
אֶשְׁלַמְנוּן: לא אַרִי לא כְּתִקְפָּנָא
תְּקִיפֶהוּן וּבְעָלִי דְּכִכְנָא הָוּ
דִּינָנָא: לב אַרִי כְּפֻרְעֻנוּת עֲמָא
דְּסָדוּם פְּרַעְנוּתֶהוּן וְלִקְוֹתֶהוּן
כְּעַם עֲמָרָה מִחֲתֶהוּן בִּישִׁין כְּרִישִׁי
חֻוִּין וְתִשְׁלֶמֶת עֹבְדִיֶהוּן
כְּמִרְרוּתֶהוּן: לג הָא כְּמִרְת
תְּנִינְיָא כֹּס פְּרַעְנוּתֶהוּן וּכְרִיש
פְּתַנִּי חֻוִּין אֲכֹרְאִין: לד הָלֵא כָּל
עֹבְדִיֶהוּן גִּלְזָן קְדָמִי גְנִיזִין לִיּוֹם
דִּינָא בְּאוּצְרִי: לה קְדָמִי
פְּרַעְנוּתָא וְאַנָּא אֶשְׁלֵם לְעָדָן
דִּיגְלוֹן מֵאַרְעֶהוּן אַרִי קָרִיב יוֹם תְּבָרֶהוּן וּמִבְּע דְּעֶתִיד לְהוּן: לו אַרִי יָדִין יִי דִינָא דְּעֲמָה וּפְרַעְנוּת עֲבֹדוּהִי

לא כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרֵם וְאִיבִינוּ פְּלִילִים כִּסִּי:
לב כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנֹם וּמִשְׁדָּמֶת עֲמָרָה
עֲנִבְמוּ עֲנִי־רוּשׁ אֲשַׁכֶּלֶת מְרֹרֶת לָמוּ כִּסִּי:
לג חֶמֶת תְּנִינִים יֵינִם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹר:
לד הֲלֹא־הוּא כָּמֶם עֲמָדִי חֲתוּם בְּאוּצְרֹתִי כִּסִּי:
לה לִי נָקֶם וְשָׁלֵם לָעֵת תָּמוּט רִגְלֵם כִּי קָרוֹב
יוֹם אִידֶם וְחֹשׁ עֵתֶדֶת לָמוּ כִּסִּי: לו כִּי־יָדִין
יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עַבְדּוֹ יִתְּנָחֶם כִּי יִרְאֶה כִּי־

רש"י

וּמִסְרָם בִּידֵנוּ, דִּילְבַּר"ר בִּלְע"ז (איבערגעבען):
(לא) כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרֵם. כָּל זֶה הָיָה לָהֶם
לְאוֹיְבִים לְהִבִּין שְׁהֵשֵׁם הַסִּגִּירָם, וְלֹא לָהֶם
וְלֹא־לֵהֵימָּה הַנִּצְחָוֹן, שֶׁהָרִי עַד הֵנָּה לֹא יָכְלוּ כָּלוּם
אֱלֹהֵיהֶם כִּנְגַד צוּרֵנוּ, כִּי לֹא כִּסְלַעְנוּ סִלְעִם, כָּל צוּר
שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן סִלְעִ: וְאִיבִינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשָׁו
אִיבִינוּ שׁוֹפְטִים אוֹתָנוּ, שֶׁהָרִי צוּרֵנוּ מְכַרְנוּ לָהֶם,
(סִפְרִים אַחֲרִים: הָרִי שֶׁצוּרֵנוּ מְכַרְנוּ לָהֶם):
(לב) כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנֹם. מוֹסֵב לְמַעַלָּה: אֲמַרְתִּי
בְּלִפִּי אֶפְאִיֵּהֶם, וְאַשְׁבִּית זִכְרָם, לִפִּי שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם
מַעֲשֵׂה סֹדֶם וְעֲמֹרָה: שְׁדָמַת. שְׁדָה תְּבוּאָה, כְּמוֹ:
(חִבְקוּק ג) "וְשְׁדָמוֹת לֹא עָשָׂה אֲכָל", (מַלְכִים ב כג)
"בְּשְׁדָמוֹת קִדְרוֹן": עֲנִי־רוּשׁ. עֲשָׂב מֶר: אֲשַׁכֶּלֶת
מְרֹרֶת לָמוּ. מִשְׁקָה מֶר רְאוּי לָהֶם, לִפִּי מַעֲשִׂיהֶם
פְּרַעְנוּתָם, וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנְקֶלוֹס: "וְתִשְׁלֶמֶת עֹבְדִיֶהוּן
כְּמִרְרוּתֶהוּן": (לג) חֶמֶת תְּנִינִים יֵינִם. כְּתִרְגוּמוֹ:
'הָא כְּמִרְת תְּנִינְיָא כֹּס פְּרַעְנוּתֶהוּן', הֵנָּה כְּמִרְרוּת
נִחְשִׁים כּוֹס מִשְׁתָּה פְּרַעְנוּתָם: וְרֹאשׁ פְּתָנִים.
כּוֹסֶם, שֶׁהוּא אֲכֹר לְנִשּׁוּף. אוֹיֵב אֲכֹרִי יָבֵא וַיִּפְרַע
מֵהֶם: (לד) הֲלֹא־הוּא כָּמֶם עֲמָדִי. כְּתִרְגוּמוֹ,
כְּסִבּוּרִים הֵם שֶׁשִּׁכַּחְתִּי מַעֲשִׂיהֶם? כָּלֶם גְּנוּזִים
וּשְׁמוֹרִים לִפְנֵי: הֲלֹא־הוּא. פְּרִי גִפְנֹם וּתְבוּאָת

שְׁדָמוֹתָם כְּמוֹס עֲמָדִי: (לה) לִי נָקֶם וְשָׁלֵם. עֲמִי
נָכוֹן וּמִזְמָן פְּרַעְנוּת נָקֶם וְשָׁלֵם לָהֶם כְּמַעֲשִׂיהֶם.
הַנָּקֶם יִשְׁלֵם לָהֶם גְּמוּלָם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים "וְשָׁלֵם",
שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ 'וְשָׁלוֹם', וְהוּא מְגֻזֶּרֶת (יִרְמִיָּה ה):
"וְהַדְּבָר אֵין בְּהֶם", כְּמוֹ וְהַדְּבֹר, וְאִימַתִּי אֶשְׁלֵם
לָהֶם: לָעֵת תָּמוּט רִגְלֵם. כְּשִׁתְּתוּם זְכוּת אֲבוֹתָם,
שֶׁהֵן סְמוּכִים עָלָיו: כִּי קָרוֹב יוֹם אִידֶם. כְּשֶׁאַרְצָה
לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם יוֹם אִידֶם, קָרוֹב וּמִזְמָן לִפְנֵי לְהִבִּיא
עַל יְדֵי שְׁלוּחִים הַרְבֵּה: וְחֹשׁ עֵתֶדֶת לָמוּ. וּמֵהָר
יָבֹאוּ הַעֲתִידוֹת לָהֶם: וְחֹשׁ. כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּה ה) "יִמְהָר
יַחֲיִישָׁה". עַד כָּאֵן הָעִיד עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה דְּבָרִי תוֹכַחָה
לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעַד, כְּשֶׁתָּבֹא עֲלֵיהֶם
הַפְּרַעְנוּת יִדְעוּ שֶׁאֵין הוֹדְעָתִים מֵרֹאשׁ, מִכָּאֵן וְאֵילָף
הָעִיד עֲלֵיהֶם דְּבָרִי תְּנַחֲמוּמִין שֶׁיָּבֹאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלֹת
הַפְּרַעְנוּת כָּכָל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעַלָּה: (לעִיל ל) "וְהָיָה
כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה
וְגו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ וְגו'": (לו) כִּי־
יָדִין ה' עַמּוֹ. כְּשֶׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בִּיסוּרִין הִלְלוּ
הָאֲמוּרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (אִיּוֹב לו) "כִּי בָם יָדִין
עַמִּים", יִיפֹר עַמִּים. 'כִּי' זֶה אֵינוֹ מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן
'דִּהָא' לְתַת טַעַם לְדְּבָרִים שֶׁל מַעַלָּה, אֲלֵא לְשׁוֹן
תַּחֲלַת דְּבֹר, כְּמוֹ (וִיקְרָא כה) "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ",

אֶזְלַת יָד וְאַפֶּס עָצוֹר וְעֶזוֹב רַס"י: לוֹ וְאָמַר אִי
 אֱלֹהֵימוֹ צוֹר חֲסִיו בּוֹ רַס"י: לח אֲשֶׁר חָלַב
 זְבַחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יְקוֹמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם
 יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה רַס"י: לט רָאוּ א עֲתָה כִּי אֲנִי
 אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה
 מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל רַס"י: ששי
 מ כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֶמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי
 לְעֵלָם רַס"י: מא אִם־שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ
 בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרִי וְלִמְשֻׁנָּי

כחזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פרענותא לסנאי ולבעלי

רש"י

הַתְּשׁוּעָה שְׁאוּשִׁיעֶכֶם וְאֵין מוֹחָה בְּיָדִי: אֲנִי אֲנִי
 הוּא. אֲנִי לְהַשְׁפִּיל וְאֲנִי לְהָרִים: וְאֵין אֱלֹהִים
 עִמָּדִי. עוֹמֵד כְּנֶגְדִי לְמַחֲוֹת: עִמָּדִי. דְּגַמְתִּי וְכַמוּנִי:
 וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל. הַפּוֹשְׁעִים בִּי: (מ) כִּי אֶשָּׂא
 אֶל־שָׁמַיִם יָדִי. כִּי בַּחֲרוֹן אַפִּי אֶשָּׂא יָדִי אֶל עַצְמִי
 בְּשִׁבּוּעָה: וְאֶמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי. לְשׁוֹן שְׁבֻעָה הוּא,
 [כְּמוֹ חֵי אֲנִי נָאִם ה' אִם לֹא בְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאֲזְנֵי
 (בַּמִּדְבָּר יד יח) אֶף כֹּאן] אֲנִי נִשְׁבַּע "חֵי אֲנֹכִי":
 (מא) אִם־שְׁנוֹתַי בִּרְק חֲרָבִי. אִם אֶשְׁנֵן אֶת לִבִּי
 חֲרָבִי, כְּמוֹ (יחזקאל כא) "לִמְעַן הִיֹּת לָהּ בִּרְק",
 פִּלְנֵדוֹר (גְּלֹאנִץ): וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי. לְהַנִּיחַ
 מִדַּת רַחֲמִים בְּאוֹיְבֵי שֶׁהֲרֵעוּ לָכֶם, אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵפְתִּי
 מֵעַט וְהִמָּה עֹזְרוֹ לְרָעָה. דְּבַר אַחֵר: "וְתֹאחֲזוּ יָדִי",
 אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט לְהַחֲזִיק בָּהּ וּלְנַקֵּם נָקָם: אָשִׁיב
 נָקָם וְגו'. לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ בְּאַגְדָּה, מִתּוֹךְ לְשׁוֹן
 הַמִּקְרָא, שֶׁאָמַר "וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדִי", לֹא כְּמִדַּת
 בְּשׁוֹר וְדָם מִדַּת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא: מִדַּת בְּשׁוֹר וְדָם
 זוֹרֵק חֵץ וְאֵינוֹ יָכֹל לְהַשִּׁיבוֹ, וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא
 זוֹרֵק חֲצִיו וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לְהַשִּׁיבֵן כְּאִלּוּ אוֹחֲזֵן בְּיָדוֹ,
 שֶׁהָרִי בִּרְק הוּא חֲצוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר כֹּאן "בִּרְק חֲרָבִי,

כְּשִׁיבָאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הִלְלוּ וַיִּתְּנֻם הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבָדָיו לְשׁוּב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם: יִתְּנֻהֶם.
 לְשׁוֹן הַפֶּה מִחֲשָׁבָה לְהַטִּיב אוֹ לְהָרַע: כִּי יִרְאֶה
 כִּי־אֶזְלַת יָד. כְּשִׁירָאָה כִּי יָד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת וְחוֹזֶקֶת
 מְאֹד עֲלֵיהֶם וְאַפֶּס בְּהֶם עָצוֹר וְעֶזוֹב: עָצוֹר. נוֹשַׁע
 עַל יָדִי עוֹצֵר וּמוֹשֵׁל שִׁיעֵצָר בְּהֶם: עֶזוֹב. עַל יָדִי
 עוֹזֵב. וְעוֹצֵר הוּא הַמוֹשֵׁל הָעוֹצֵר בְּעַם שֶׁלֹּא יִלְכוּ
 מִפְּזָרִים בְּצִאתָם לְצִבָּא עַל הָאוֹיֵב, בְּלִשׁוֹן לַע"ז
 מִיִּנְטִינְדוֹר: עָצוֹר. הוּא הַנוֹשֵׁעַ בְּמַעֲצוֹר הַמוֹשֵׁל:
 עֶזוֹב. מִחֲזֵק, כְּמוֹ (נחמיה ג) "וַיַּעֲזְבוּ אֶת יְרוּשָׁלַּיִם
 עַד הַחוֹמָה", (ירמיה מט) "אֵיךְ לֹא עָזְבָה עִיר
 תְּהִלָּה": (לז) וְאָמַר. הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם:
 אִי אֱלֹהֵימוֹ. עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שֶׁעָבְדוּ: צוֹר חֲסִיו
 בּוֹ. הַסֵּלַע שֶׁהָיוּ מִתְּכַסִּין בּוֹ מִפְּנֵי הַחֲמָה וְהַצְנָה,
 כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ בְּטוֹחִין בּוֹ לְהִגֵּן עֲלֵיהֶם מִן הָרָעָה:
 (לח) אֲשֶׁר חָלַב זְבַחֵימוֹ. הָיוּ אוֹתָן אֱלֹהוֹת
 אוֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מְקַרִּיבִים לִפְנֵיהֶם וְשׁוֹתִים יֵין
 נְסִיכָם: יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה. אוֹתוֹ הַצּוֹר יִהְיֶה לָכֶם
 מִחֲסֶה וּמִסְתוֹר: (לט) רָאוּ עֲתָה. הִבֵּינוּ מִן
 הַפְּרַעְנוֹת שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן

אֶשְׁלֵם כִּסִּי: מִבְּאֶשְׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֶרְפִּי תֹאכַל
 בָּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת
 אוֹיֵב כִּסִּי: מִגִּ' הִרְגִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם-עֲבָדָיו
 יָקוּם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ

דְּבִי אֶשְׁלֵם: מִבְּאֶרְוֵי גִירֵי
 מִדָּמָא וְחֶרְפִּי תִקְטוּל בְּעַמְמִינָא
 מִדָּם קְטִילָן וְשִׁבְיָן לְאַעְדָּא
 כְּתָרִין מִרִישׁ סִנְאָה וּבְעַל דְּבָבָא:
 מִגִּ' שְׁבָחוּ עַמְמִינָא עִמָּה אֲרִי
 פְּרַעְנוֹת עֲבָדוּהִי צְדִיקָא יִתְפָּרַע

רש"י

אֶבְדוּ תוֹרָתִי, שֶׁהִיא לָהֶם עֲצָה נְכוֹנָה. "וְאֵין בָּהֶם
 תְּבוּנָה", לְהִתְבוּנָן אֵיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד מִן הָאֲמוֹת אֶלֶף
 מֵהֶם אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם, "כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ
 צוּרָם", הַכֹּל כָּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי עַד תִּכְלִיתוֹ. וְרַבִּי
 נַחֲמִיָּה דוֹרְשָׁה כִּלְפֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים: "כִּי גוֹי אֶבְדֵּי
 עֲצוֹת הֵמָּה", כָּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי תִּחְלָה, עַד "וְאוֹיְבֵינוּ
 פְּלִילִים": (לֵב) כִּי מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם. שֶׁל הָעוֹבְדֵי
 כּוֹכְבִּים: וּמִשְׁדָּמוֹת עֲמוּרָה וְגו'. וְלֹא יִשְׁמְרוּ לָבָם
 לְתִלּוֹת הַגִּדְלָה בִּי: עֲנִיבָמוּ עֲנִיבֵירוּשׁ. הוּא שָׁאֵמֶר:
 "לֹוִלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגוּר", עַל יִשְׂרָאֵל לְהִרְעִילָם
 וּלְהַמְרִירָם. לְפִיכָךְ "אֲשַׁפֵּל מְרֹדֶת לְמוֹ", לְהִלְעִיט
 אוֹתָם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ לְכֹנִי: (לֵב) חֲמַת תִּנְיָנִים
 יִינָם. מוֹכֵן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מַה שֶׁעוֹשִׂין לָהֶם:
 (לֵב) כָּמֶס עֲמָדִי. אוֹתוֹ הַכּוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר: (תְּהִלִּים
 עה) "כִּי כּוֹס בְּיַד ה' וְגו'": (לֵב) לַעֲתַת תְּמוּט
 רִגְלָם. כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה כו) "תִּרְמַסְנָה רִגְלֵי":
 (לֵב) בִּי-יִדִּין ה' עִמּוֹ. בְּלִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַשׁ "כִּי
 יִדִּין", בְּלִשׁוֹן דְּהֵא, וְאֵין יִדִּין לְשׁוֹן יְסוּרִין, אֲלֵא
 כָּמוֹ: 'כִּי יָרִיב אֶת רִיבָם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי יִרְאֶה
 כִּי אֲזַלֶּת יָד וְגו'": (לֵב) וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ.
 וְהָאוֹיֵב יֹאמַר: "אֵי אֱלֹהֵימוֹ", שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כָּמוֹ
 שֶׁאָמַר טִיטוֹס הָרָשָׁע כְּשֶׁגָּדַר אֶת הַפְּרָכָת, כְּעִנְיָן
 שֶׁנֶּאֱמַר: (מִיכָה ז) "וְתִרְאֵה אוֹיְבִיתִי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה,
 הָאוֹמְרָה אֵלֵי אֵיזֵה אֱלֹהֶיךָ": (לֵב) רָאוּ עֲתָה כִּי
 אֲנִי וְגו'. אִזּוֹ יִגְלֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁוּעָתוֹ
 וְיֹאמַר: "רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי וְגו' הוּא", מֵאֲתִי בָּאת
 עֲלֵיהֶם הָרָעָה, וּמֵאֲתִי תָבֵא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה: וְאֵין
 מִיָּדִי מִצִּיל. מִי שֶׁיִּצִּיל אֶתְכֶם מִן הָרָעָה אֲשֶׁר אֲבִיא
 עֲלֵיכֶם: (מ) כִּי אֲשָׂא אֶל שְׁמַיִם יָדִי. כָּמוֹ 'כִּי
 נִשְׁאֲתִי, תָּמִיד אֲנִי מִשְׁרָה מְקוֹם שְׁכִינָתִי בְּשָׁמַיִם,

וְתִאֲחִזוּ בְּמִשְׁפֹּט יָדַי", וְהִמְשִׁפֹּט הִזָּה לְשׁוֹן פְּרַעְנוֹת
 הוּא, בְּלִע"ז יוֹשְׁטִיצָא"ה: (מֵב) אֶשְׁכִּיר חֲצִי
 מִדָּם. הָאוֹיֵב: וְחֶרְפִּי תֹאכַל בָּשָׂר. בְּשָׂרָם: מִדָּם
 חָלָל וְשִׁבְיָה. זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מַעֲוֹן דָּם חָלָלִי
 (סִפְרִים אַחֲרִים: חָלָלִי דָם) יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ
 מֵהֶם: מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב. מִפֶּשַׁע תִּחְלַת פְּרָצַת
 הָאוֹיֵב, כִּי כְּשֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִהָעוֹבְדֵי
 כּוֹכְבִּים, הוּא פּוֹקֵד עֲלֵיהֶם עֲוֹנָם וְעוֹנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם
 מֵרֹאשִׁית פְּרָצָה שֶׁפָּרְצוּ בְּיִשְׂרָאֵל: (מֵב) הִרְגִּינוּ
 גוֹיִם עִמּוֹ. לְאוֹתוֹ הַזְּמַן יִשְׁבָּחוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים אֶת
 יִשְׂרָאֵל: 'רָאוּ מַה שֶׁבָּחָה שֶׁל אִמָּה זֹו שֶׁדְּבָקוּ
 בְּהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹל הַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם
 וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוֹבוֹ וּבְשִׁבְחוֹ: כִּי
 דַם-עֲבָדָיו יָקוּם. שְׁפִיכוֹת דְּמֵיהֶם, כְּמִשְׁמְעוֹ: וְנָקָם
 יָשִׁיב לְצָרָיו. עַל הַגִּזְלָה וְעַל הַחֲמָס, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר:
 (יואל ד) "מִצָּרִים לְשִׁמָּה תִּהְיֶה, וְאִדּוֹם לְמִדְבָּר
 שִׁמָּמָה תִּהְיֶה מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה", וְאָמַר (עוֹבְדִיָּה א)
 "מִחֲמַס אֲחִיד יַעֲקֹב וְגו'": וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ.
 וּפִיִּס אֲדָמָתוֹ וְעִמּוֹ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם,
 וְשִׁעֲשָׂה לָהֶם הָאוֹיֵב: וְכִפֹּר. לְשׁוֹן רִצּוֹי וּפִיוס, כָּמוֹ
 (בְּרֵאשִׁית לב) "אֲכַפְּרָה כְּפִיו", 'אֲנַחֲיָה לְרִגְזָה':
 וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ. וְמַה הִיא אֲדָמָתוֹ? עִמּוֹ. כְּשֶׁעִמּוֹ
 מִתְנַחֲמִים, אֲרָצוֹ מִתְנַחֲמָת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תְּהִלִּים
 פה) "רִצִּיתָ ה' אֲרָצְךָ", בְּמַה רִצִּיתָ אֲרָצְךָ? "שִׁבְתָּ
 שְׁבוֹת יַעֲקֹב". בְּפָנִים אַחֲרִים הִיא נִדְרָשֶׁת בְּסִפְרֵי,
 וְנִחְלָקוּ בָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, רַבִּי יְהוּדָה
 דּוֹרֵשׁ כֹּלָה כְּגוֹד יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּי נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁ כֹּלָה
 כְּגוֹד הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ כֹּלָלִי
 יִשְׂרָאֵל: "אֲמַרְתִּי אֶפְאִיֵּהם", כָּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי עַד
 "וְלֹא ה' פָּעַל כָּל זֹאת", "כִּי גוֹי אֶבְדֵּי עֲצוֹת הֵמָּה",

וּפְרַעְנוּת יְתִיב לְסַנְאוּהִי וּיְכַפֵּר עַל
אַרְעָה וְעַל עַמָּה: מִדּוּ וְאַתָּא מִשָּׁה
וּמִלִּיל יֵת כָּל פִּתְגָּמִי תִשְׁבַּחְתָּא
הָדָא קָדָם עַמָּא הוּא וְהוֹשַׁע בֶּר
נוֹן: מַה וְשָׂצִי מִשָּׁה לְמַלְלָא יֵת
כָּל פִּתְגָּמִיא הָאֵלִין עִם כָּל
יִשְׂרָאֵל: מוּ וְאָמַר לְהוֹן שׁוּ
לְכֹון לְכָל פִּתְגָּמִיא דִּי אָנָּא
מִסְהַד בְּכוֹן יוֹמָא דִּין דִּי תִפְקִדְנוֹן
יֵת בְּנִיכוֹן לְמִשְׁר לְמַעְבַּד יֵת כָּל
פִּתְגָּמִי אוֹרִיתָא הָדָא: מוּ אַרִי לֹא
פִתְגָּם רְקָא הוּא מְנַכּוֹן אַרִי הוּא
חִיכוֹן וּבִפְתָּגְמָא הָדִין תּוֹרְכוֹן
יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי אַתּוֹן עֲבָרִין
יֵת יִרְדְּנָא תַּמָּן לְמִירְתָּה:
מח ומליל יי עם משה בכרן

עֲמֹו רַשִׁי: פ שביעי מִדּוּ וַיָּבֹא מִשָּׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־
דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשַׁע
בֶּן־נוֹן רַשִׁי: מה ויכל מִשָּׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־
הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: מוּ וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדִּבְרִים אֲשֶׁר
אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצּוּם אֶת־בְּנֵיכֶם
לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת רַשִׁי: מוּ כִי לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִכֶּם
כִּי־הוּא חַיִּיכֶם וּבְדַבֵּר הִזָּה תֹאדְרִיכוּ יָמִים
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ רַשִׁי: פ מִפְּטִיר מַח וַיְדַבֵּר יְהוָה

רש"י

עֲצָמוּ כַּאֲשֶׁר מִתְחַלְתּוּ (ספרי): תורה מה (מו) שִׁימוּ
לְבַבְכֶּם. צִרְיָן אָדָם שִׁיְהִיו עֵינָיו, וְאָזְנִיו וְלִבּוֹ
מְכוּנִים לְדִבְרֵי תוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל מ)
"בֶּן אָדָם רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וְשִׂים לְבָבְךָ
וְגו'", וְהָרִי דְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְזֶה תְּכִנִּית הַבֵּית,
שֶׁהוּא נִרְאֶה לְעֵינַיִם וְנִמְדָּד בְּקִנְיָה, צִרְיָן אָדָם שִׁיְהִיו
עֵינָיו וְאָזְנִיו וְלִבּוֹ מְכוּנִים, לְהִכִּין דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁהֵן
כְּהַרְרִין הַתְּלוּיִן בַּשְּׁעָרָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה:
(מז) כִּי לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִכֶּם. לֹא לְחַנֵּם אַתֶּם
יְגַעִים בָּהּ, כִּי הִרְבֵּה שָׂכַר תְּלוּי בָּהּ, "כִּי הוּא
חַיִּיכֶם". דְּבַר אַחֵר: אֵין לָךְ דְּבַר רִיקָן בַּתּוֹרָה שְׁאֵם
תִּדְרָשְׁנוּ שְׁאֵין בּוֹ מִתֵּן שָׂכָר, תִּדְעַ לָךְ שֶׁכֵּן אָמְרוּ
חַז"ל: (בראשית לו) "וְאַחֲזוֹת לֹטֶטֶן תִּמְנָע, וְתִמְנָע
הִיתָה פִּילְגָשׁ וְגו'", לְפִי שְׁאִמְרָה: 'אֵינִי כְּדָאִי
לְהִיּוֹת לוֹ לְאַשָּׁה, הִלּוּאִי וְאַהֲיָה פִּילְגָשׁוֹ, וְכָל כֹּף
לְמָה? לְהוֹדִיעַ שְׁבַחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהִיוּ שְׁלֹטוֹנִים
וּמְלָכִים מִתְּאֵוִים לִידְבָּק בְּזַרְעוֹ: (מח) וַיְדַבֵּר ה'
אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת
נֶאֱמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": נֶאֱמַר בְּנֶחֱ (שם ז)
"בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נַח וְגו'", בְּמִרְאִית אֹרֹו שֶׁל

כְּתִירָגוֹמוּ. אֶפְלוּ חָלַשׁ לְמַעְלָה וְגִבּוֹר לְמַטָּה, אֵימַת
הַעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁגִבּוֹר מִלְּמַעְלָה
וְחָלַשׁ מִלְּמַטָּה: יְדִי. מְקוֹם שְׂכִינְתִּי, כְּמוֹ (במדבר ב)
"אִישׁ עַל יָדוֹ", וְהִזָּה בְּיָדִי לְהַפְרַע מִכֶּם, אֲכַל
אִמְרָתִי שְׂחִי אֲנִי לְעוֹלָם, אֵינִי מְמַהֵר לְפָרַע, לְפִי
שִׁישׁ לִי שֶׁהוּא בְּדָבָר, כִּי אֲנִי חִי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת
אַחֲרוֹנִים אֲנִי נִפְרַע מֵהֶם, וְהִיכַלְתִּי בְּיָדִי לִפְרַע מִן
הַמֵּתִים וּמִן הַחַיִּים. מֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ
לְמוֹת, מְמַהֵר נִקְמָתוֹ לִפְרַע בְּחַיָּיו, כִּי שְׁמָא יְמוֹת
הוּא אוֹ אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲכַל
אֲנִי חִי לְעוֹלָם וְאֵם יְמוֹתוֹ הֵם וְאֵינִי נִפְרַע בְּחַיָּיהֶם,
אֶפְרַע בְּמוֹתָם: (מא) אִם שְׁנוֹתִי בָּרַק חֲרָבִי.
הַרְבֵּה 'אִם' יֵשׁ שְׂאֵינִם תְּלוּיִים, כְּשֶׁאֲשַׁנּוּ בָּרַק חֲרָבִי
וְתֹאחַזוּ בְּמִשְׁפֹּט יְדִי וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעְלָה:
(מד) הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נוֹן. (סוטה יג) שְׁבַת שֶׁל
דִּיּוּגִי הִיתָה, נִטְלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִתְּנָה לָזֶה, הַעֲמִיד
לוֹ מֹשֶׁה מִתְּרַגְּמָן לִיהוֹשַׁע, שִׁיְהֵא דּוֹרֵשׁ בְּחַיָּיו, כְּדִי
שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחַיִּי רִבְּךָ לֹא הָיָה לָךְ לְהָרִים
רֹאשׁ'. וְלְמָה קוֹרְאָהוּ כָּאֵן 'הוֹשַׁע'? לוֹמַר שֶׁלֹּא זָחָה
דַּעַתוֹ עָלָיו, שְׂאָף עַל פִּי שְׁנוֹתָנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְׁפִּיל

יומא הדין למימר: מט סק
 לטורא דעבראי הדין טורא דנבו
 די בארעא דמואב די על אפי
 ירחו וחזי ית ארעא דכנען די
 אנא יחב לבני ישראל לאחסנא:
 נ ומות בטורא די את סלק לתמן
 ואתכנש לעמך כמא דמית אהרן
 אחור כהור טורא ואתכניש
 לעמה: נא על די שקרתון
 במימרי בגו בני ישראל במי
 מצות רקם מדברא דצן על די לא
 קדשתון יתי בגו בני ישראל:
 נב ארי מקבל תחזי ית ארעא
 ולתמן לא תעול לארעא די אנא
 יחב לבני ישראל: פ פ פ

ישראל רס"ו: נב כי מנגד תראה את-הארץ
 ושמה לא תבוא אל-הארץ אשר-אני נתן לבני ישראל רס"ז: פפפ

נ"ב פסוקים כל"ב סימן

רע"י

אחרן אחיד. באותה מיתה שראית וחמדת אותה,
 שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו
 לאלעזר, וכן שני וכן שלישי, וראה בגו בכבודו.
 אמר לו משה: 'אהרן אחי, עלה למטה! ועלה,
 'פשט ידך! ופשט, 'פשט רגליך! ופשט, 'עצם
 עיניך! ועצם, 'קמץ פיך! וקמץ, והלך לו. אמר
 משה אשרי מי שמת במיתה זו: (נא) על אשר
 מעלתם בי. גרמתם למעל בי: על אשר לא-
 קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי
 לכם: (במדבר כ) "ודברתם אל הסלע", והם הכוהו,
 והצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן
 מימיו בלא הפאה, הנה מתקדש שם שמם, שהיו
 ישראל אומרים: 'ומה הסלע הזה שאינו לשכר
 ולא לפרענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא
 אינו לזקה, כך מקים מצות בוראו, אנו לא כל
 שכן?': (נב) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי
 אם לא תראנה עכשו, לא תראנה עוד בחייה:
 ושמה לא תבוא. כי ידעתי כי תביכה היא לך, על
 כן אני אומר לך: 'עלה וראה': חסלת פרשת האזינו

יום, לפי שהיו בני דורו אומרים: 'בכך וכך, אם
 אנו מרגישין בו, אין אנו מניחין אותו ליפנס
 בתבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין פשילין וקדמות
 ומבקעין את התבה'. אמר הקדוש ברוך הוא:
 'הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח
 למחות, יבא וימחה'. במצרים נאמר: (שמות יב)
 "בעצם היום הזה הוציא ה'", לפי שהיו מצריים
 אומרים: 'בכך וכך אם אנו מרגישין בהם, אין אנו
 מניחין אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין
 סיפות וכלי זין והורגין להם'. אמר הקדוש ברוך
 הוא: 'הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו
 כח למחות, יבא וימחה'. אף כן במיתתו של
 משה נאמר: "בעצם היום הזה", לפי שהיו ישראל
 אומרים: 'בכך וכך אם אנו מרגישין בו, אין אנו
 מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו
 את היסוד, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השלל,
 והעלה לנו את הפאר, ונתן לנו את התורה, אין
 אנו מניחין אותו'. אמר הקדוש ברוך הוא: 'הריני
 מכניסו בחצי היום וכו': תורה מט (ג) באשר-מת

קלא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים היא למחזיקים בה, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהָ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִחַפֵּן לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לפרשת האזינו לשנים מקרא ואחד תרגום בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּל יְהוָה אֶת־וּמָן מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמַצְדָּתִי וּמַפְלְטִי־לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחִסֶּה־בּוֹ מִגִּי וְקִרְן יִשְׁעֵי מִשְׁגַּבִּי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעִי מִחֲמֹם תִּשְׁעֵנִי: ד מַהֲלֹל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיבֵי אוֹשֶׁעַ: ה כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נַחֲלִי בְלִיעֵל יִבְעֵתָנִי: ו חֲבַלִּי שָׂאוֹל סָבָנִי קִדְמָנִי מְקַשֵּׁי־מוֹת: ז בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מַהֲיָכְלוֹ קוֹלִי וַשׁוּעָתִי בְּאֲזִינוֹ: ח וַיִּתְּנָעַשׂ וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְּנָעֲשׂוּ בִּיַּחֲרָה לוֹ: ט עֲלָה עֲשֵׂן בְּאָפוֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכַל גִּחְלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרֶד וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף וַיֵּרָא עַל־בְּנֵי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת חֲשָׁד סָבִיבֵתָיו סָבּוֹת חֲשֵׁרֶת־מִים עָבִי שְׁחָקִים: יג מִצָּנָה נִגְדָּו בָּעֵרוּ גִּחְלֵי־אֵשׁ: יד וַיִּרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִים וַיִּפְצֹץ בָּרֶק וַיהוָה: טז וַיֵּרָאוּ אֶפְקֵי יָם וַיָּגְלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל בְּגִיעַת יְהוָה מִנְּשֻׁמַּת רוּחַ אָפוֹ: יז וַיִּשְׁלַח מַפְרוֹם יִקְחָנִי יִמְשָׁנִי מִמִּים רַבִּים: יח וַיִּצְלֵנִי מֵאִיבֵי עֵז מִשְׁנָאִי כִּי אֲמָצוּ מִמֶּנִּי: יט וַיִּקְדָּמֵנִי בַּיּוֹם אִידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: כ וַיֵּצֵא לְמַרְחָב אֹתִי וַיַּחֲלֹצֵנִי בִּיַּחֲפֵץ כִּי: כא וַיִּמְלָנִי יְהוָה בְּצִדְקָתִי כְּכֹר יְדֵי יֹשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִי וְחֻקָּתָיו לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנָּה: כד וְאַחִיָּה תָמִים לוֹ וְאַשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי: כה וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצִדְקָתִי כְּכֹרִי לִנְגִד עֵינָיו: כו עִם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמָם: כז עִם־נָכָר תִּתְבַּר וְעִם־עַקֵּשׁ תִּתְפַּל: כח וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־דְּרֹמִים תִּשְׁפִּיל: כט כִּי־אֲתָה נִירִי יְהוָה וַיְהוָה וַיְהִי חֲשָׁבִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוֹד בְּאֱלֹהֵי אֲדֹלֶג־שׁוֹר: לא הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אֲמַרְתָּ יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכָל הַחֲסִידִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדִּי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעְדִּי אֱלֹהֵינוּ: לג הָאֵל מְעוּזִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים דְּרָכֵי: לד מִשְׁנֵה רַגְלִי פְּאִילוֹת וְעַל־פִּמִּתִּי יַעֲמִידֵנִי: לה מְלַמֵּד יְדֵי לְמַלְחָמָה וְנַחַת קִשְׁת־נְחוּשָׁה וְרַעְתִּי: לו וַתִּתֵּן־לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וְעֲנִתְךָ תִּרְבֵּנִי: לו תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעְדוֹ קִרְסָלִי: לח אֲרַדְּפָה אֹיְבֵי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד־פְּלוֹתָם: לח וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקְוֹמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלִי: מ וַתִּזְרַנִּי חֵיל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קַמִּי תַחְתָּנִי: מא וְאֹיְבֵי תִתֵּן לִי עֶרֶף מִשְׁנָאִי וְאַצְמִיתָם: מב וַשְּׁעוּ וְאִין מִשְׁיַע אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאַשְׁחָקָם

כַּעֲפָר אֶרֶץ כְּטִיט־חִוּצוֹת אֲדָקָם אֲרֻקָּעִם: מִדּוֹ וּתְפַלְטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי: מִה בְּנֵי נָכָר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמָעִי אֲזֶן יִשְׁמָעוּ לִי: מִוּ בְּנֵי נָכָר יִבְלוּ וַיַּחֲגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מִזִּי־יְהוָה וּבִרְוֶךְ צוּרֵי וַיִּרְם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי: מִה הָאֵל הַנֶּתֶן נִקְמָת לִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחֲתֵנִי: מִטּוֹמְצִיֵּי מַאֲיִכִּי וּמִקָּמִי תִרְוַמְמוֹנֵי מַאֲיֵשׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: נַעֲלִיכֵן אֲדֹרֶךְ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: נִמְגְדוֹל יִשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וַעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדוֹר וּלְדֹרָעוֹ עַד־עוֹלָם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת האזינו, שבת שובה לקריאה בציבור בהושע פרק יד

יָד בַּשׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲוֹנֶךָ: גָּקָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֲמָרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשְׁאָא עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ: ה־אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לַמַּעֲשֶׂה יִדְּגוּ אֲשֶׁר־כָּךְ יִרְחֵם יְתוֹם: ה־אֲרָפֵא מְשׁוֹכְתָם אֲהַבֵּם נִדְבָה כִּי עָבַ אֲפִי מִמֶּנּוּ: ו־אֶהְיָ כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשַׁנָּה וַיֵּךְ שָׁרָשָׁיו כְּלַבָּנוֹן: ז־יִלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי כַּזֵּית הוֹדוּ וְרִיחַ לוֹ כְּלַבָּנוֹן: ח־יִשְׁבּוּ יִשְׁבִּי בְּצִלּוֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כִגְפֵן זָכְרוּ כִיִּין לְבָנוֹן: ט־אֲפָרִים מַה־לִּי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבָרוּשׁ רַעְנָן מִמֶּנִּי פִרְיֶךָ נִמְצָא: י־מִי חֲכֵם וַיִּבֶן אֱלֹה נָכוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם: ז־י־מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעִבֵּר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נִחַלְתּוֹ לֹא־הִחֲזִיק לַעַד אֲפֹ כִי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: י־יִשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׁ עוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כ־תִּתֵּן אֱמֶת לַיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קֶדֶם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת
וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך
אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה: ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו: ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

אגרות קודש

ב"ה, ה' תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד סניף מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"א אלול, ות"ח על הבשוי"ט מהרושם שהשאיר הקעמפ גם על זמן
הבע"ל, ובודאי למותר לעוררם שבכל ענינים כאלו מההכרח לנצלם בעוד הרושם חי וחס, ובפרט שעתה
גם הוא התחלת זמן הלימוד ועניני חינוך וכל השתדלות בהשפעה בהנוגע לחנוך ה"ז דבר בעתו, ולא בכל
הפרטים יש לתקן אח"כ באם יהי גרעון בתעמולה עתה.

בעת רצון אזכיר את המדריכים-ות שי' להשתדלותם הנ"ל על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ושכרם הרי מובטח הוא ע"י נותן התורה ומצוה המצות במדה כנגד מדה אלא
שכ"פ ככה, ויה"ר שיקוים בהם דבר משנה מצוה גוררת מצוה שילכו מחיל אל חיל בהפצת עניני יהדות
ועניני חסידות ביחוד בכל מקום שידם מגעת.

בברכה לבשוי"ט ולחתימה וגמח"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו שבת שובה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:28	6:25	8:56	8:55	9:27	9:28	10:29	10:29	18:43	18:35	19:07	18:59	18:17	19:08
חיפה (ק)	6:27	6:23	8:54	8:55	9:26	9:27	10:29	10:28	18:43	18:35	19:07	18:59	18:06	19:08
ירושלים (ק)	6:25	6:21	8:53	8:54	9:25	9:25	10:27	10:27	18:43	18:35	19:07	18:59	17:57	19:07
תל אביב (ק)	6:29	6:26	8:56	8:55	9:28	9:29	10:30	10:30	18:43	18:35	19:07	18:59	18:16	19:09
אוסטריה וינה (ק)	6:43	6:34	9:10	9:07	9:39	9:42	10:42	10:43	19:00	18:48	19:30	19:17	18:32	19:30
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:01	6:10	8:32	8:38	9:10	9:04	10:11	10:07	18:18	18:23	18:43	18:48	18:04	18:59
אוקראינה אודסה (ק)	6:46	6:39	9:13	9:10	9:42	9:45	10:45	10:46	19:01	18:49	19:30	19:18	18:33	19:22
אוק. דנייפרוטרובסק (ק)	6:29	6:21	8:56	8:52	9:25	9:28	10:27	10:29	18:45	18:32	19:14	19:02	18:16	19:06
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:55	6:46	9:18	9:21	9:50	9:54	10:53	10:55	19:10	18:57	19:41	19:27	18:41	19:31
אוקראינה קייב (ק)	6:47	6:38	9:14	9:10	9:42	9:46	10:45	10:47	19:04	18:50	19:34	19:21	18:34	19:25
אוקראינה דונייצק (ק)	6:17	6:09	8:44	8:41	9:13	9:16	10:16	10:18	18:34	18:22	19:04	18:51	18:06	18:55
איטליה מילאנו (ק)	7:12	7:05	9:36	9:39	10:08	10:11	11:11	11:12	19:28	19:16	19:56	19:44	19:00	19:57
אקוואדור קיטו (ח)	5:54	5:57	8:30	8:28	9:00	8:58	10:02	10:00	18:18	18:16	18:39	18:37	17:58	18:41
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:35	6:43	9:10	9:05	9:43	9:38	10:44	10:40	18:51	18:55	19:15	19:20	18:36	19:30
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:21	7:32	10:02	9:56	10:33	10:27	11:35	11:30	19:45	19:52	20:12	20:18	19:33	20:22
ארה"ב בולטימור (ק)	6:56	6:50	9:20	9:22	9:53	9:54	10:55	10:55	19:09	18:59	19:35	19:25	18:42	19:29
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:44	6:38	9:10	9:11	9:42	9:43	10:44	10:45	19:00	18:50	19:26	19:16	18:33	19:27
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:45	6:39	9:10	9:12	9:42	9:44	10:44	10:45	18:59	18:49	19:25	19:15	18:33	19:27
ארה"ב דטרויט (ק)	7:20	7:14	9:46	9:48	10:18	10:20	11:20	11:21	19:36	19:26	20:03	19:53	19:09	20:04
ארה"ב היוסטון (ק)	7:09	7:06	9:36	9:36	10:08	10:09	11:10	11:10	19:23	19:15	19:46	19:39	18:59	19:48
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:40	6:36	9:07	9:08	9:39	9:40	10:41	10:41	18:56	18:47	19:20	19:12	18:31	19:21
ארה"ב מיאמי (ק)	7:09	7:06	9:35	9:36	10:08	10:08	11:10	11:09	19:21	19:15	19:44	19:38	18:58	19:47
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:41	6:35	9:05	9:07	9:38	9:40	10:40	10:41	18:54	18:44	19:20	19:10	18:27	19:23
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:38	6:31	9:04	9:06	9:35	9:37	10:38	10:39	18:55	18:45	19:22	19:12	18:29	19:22
בוליביה לא פאס (ח)	6:10	6:14	8:49	8:45	9:18	9:15	10:21	10:18	18:37	18:38	18:59	19:00	18:20	19:04
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:33	7:23	9:54	9:58	10:27	10:31	11:30	11:32	19:47	19:33	20:18	20:04	19:18	20:20
בלגיה בריסל (ק)	7:32	7:22	9:55	9:58	10:27	10:30	11:30	11:31	19:48	19:35	20:19	20:06	19:19	20:20
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:45	6:34	9:07	9:12	9:39	9:44	10:43	10:45	19:03	18:48	19:37	19:21	18:32	19:25
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:47	5:53	8:23	8:19	8:55	8:51	9:56	9:53	18:07	18:09	18:29	18:31	17:50	18:38
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:33	5:39	8:09	8:05	8:41	8:37	9:43	9:39	17:53	17:55	18:15	18:17	17:37	18:24
בריטניה לונדון (ק)	6:49	6:40	9:12	9:16	9:44	9:48	10:47	10:49	19:07	18:53	19:38	19:24	18:37	19:39
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:58	6:48	9:21	9:25	9:53	9:57	10:56	10:58	19:15	19:01	19:48	19:33	18:45	19:49
גרמניה ברלין (ק)	6:56	6:46	9:18	9:22	9:51	9:55	10:53	10:55	19:12	18:58	19:44	19:30	18:42	19:34
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:13	7:04	9:38	9:41	10:09	10:13	11:12	11:14	19:32	19:19	20:02	19:49	19:03	19:53
הודו בומביי (ח)	6:26	6:25	8:54	8:53	9:27	9:26	10:28	10:27	18:39	18:33	19:01	18:55	18:16	18:59
הודו פונה (ח)	6:21	6:19	8:50	8:49	9:22	9:21	10:24	10:23	18:36	18:31	18:58	18:53	18:14	18:57
הונגריה בודפשט (ק)	6:33	6:25	8:56	8:59	9:29	9:32	10:31	10:33	18:48	18:36	19:18	19:05	18:20	19:09
טורקיה איסטנבול (ק)	6:53	6:47	9:18	9:20	9:50	9:52	10:52	10:53	19:07	18:57	19:34	19:24	18:41	19:28
יוון אתונה (ק)	7:13	7:08	9:39	9:40	10:11	10:13	11:13	11:14	19:28	19:19	19:53	19:44	19:02	19:48
מולדובה קישינב (ק)	6:55	6:47	9:17	9:20	9:50	9:53	10:53	10:54	19:08	18:56	19:37	19:25	18:40	19:29

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:18	7:19	9:52	9:51	10:22	10:21	10:24	10:23	19:42	19:36	20:04	19:58	19:19	20:02
ניו זילנד קרייסטצ'רץ'(ח)	6:21	6:10	8:47	8:41	9:20	9:14	10:21	10:16	18:25	18:32	18:53	18:59	18:13	19:03
נפאל קטמנדו (ח)	5:45	5:48	8:18	8:19	8:49	8:50	9:52	9:51	18:08	18:01	18:32	18:25	17:45	18:29
סינגפור סינגפור (ח)	6:52	6:50	9:21	9:19	9:53	9:51	10:55	10:53	19:04	19:01	19:25	19:22	18:44	19:26
פולין ורשא (ק)	6:15	6:24	8:48	8:52	9:20	9:24	10:23	10:25	18:43	18:29	19:15	19:00	18:13	19:04
פרו לימה (ח)	5:57	5:53	8:24	8:21	8:57	8:54	9:59	9:56	18:06	18:06	18:27	18:27	17:48	18:31
צרפת ליון (ק)	7:21	7:29	9:54	9:56	10:25	10:28	11:28	11:29	19:46	19:34	20:14	20:02	19:18	20:15
צרפת פריז (ק)	7:31	7:39	10:03	10:06	10:35	10:38	11:38	11:39	19:56	19:43	20:26	20:13	19:28	20:27
קולומביה בוגוטה (ח)	5:39	5:37	8:12	8:10	8:42	8:40	9:45	9:43	18:00	17:58	18:21	18:19	17:40	18:23
קנדה טורונטו (ק)	6:59	7:06	9:31	9:33	10:03	10:05	11:05	11:06	19:22	19:11	19:49	19:38	18:55	19:50
קנדה מונטריאול (ק)	6:36	6:43	9:07	9:10	9:39	9:42	10:42	10:43	18:58	18:47	19:27	19:15	18:31	19:27
קפריסין לרנקה (ק)	6:31	6:35	8:59	9:01	9:33	9:34	10:35	10:35	18:46	18:38	19:11	19:02	18:21	19:06
רוסיה מוסקבה (ק)	7:06	7:17	9:41	9:46	10:12	10:17	11:15	11:18	19:39	19:23	20:13	19:57	19:07	20:13
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	7:03	7:11	9:34	9:37	10:06	10:09	11:09	11:10	19:25	19:13	19:54	19:42	18:57	19:46
שווייץ ציריך (ק)	7:05	7:13	9:38	9:41	10:10	10:13	11:13	11:14	19:32	19:20	20:01	19:49	19:04	20:01
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:05	8:33	8:32	9:06	9:05	10:08	10:06	18:18	18:14	18:39	18:35	17:56	18:39

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק מיום שישי לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00183
21/09/2009

P.P.

שולם

1949

תל אביב